

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ»
Κατεύθυνση Ιδιωτικού Δικαίου**

**Δικαιοσυγκριτική επισκόπηση των ρυθμίσεων για το
τραπεζικό απόρρητο σε επιλεγμένες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις**

Η «αποδυνάμωση» του τραπεζικού απορρήτου ως τρόπος
καταπολέμησης της φοροδιαφυγής

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Χαριτίνης Π. Αντωνιάδου
(ΑΜ: 0909Μ039)

Τριμελής Επιτροπή
Λέκτορας Ά. Μπώλος (επιβλέπων)
Καθηγητής Β. Δούβλης
Ειδικός επιστήμονας Δ. Ρούσσης

ΑΘΗΝΑ 2012

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ABSTRACT	VII
ZUSAMMENFASSUNG	VIII
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	IX
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	XIII

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ

ΕΝΝΟΜΕΣ ΤΑΞΕΙΣ

I. Εισαγωγικά	1
1. Έννοια.....	1
2. Ο σκοπός θέσπισης του τραπεζικού απορρήτου	2
II. Το τραπεζικό απόρρητο στην ελληνική έννομη τάξη	5
1. Το γενικό τραπεζικό απόρρητο	6
2. Το ειδικό τραπεζικό απόρρητο.....	7
2.1. Αντικείμενο.....	7
2.2. Νομική βάση – Διάρκεια ισχύος.....	10
3. Προστατευτικές διατάξεις του τραπεζικού απορρήτου	11
4. Περιπτώσεις άρσης του τραπεζικού απορρήτου.....	14
4.1. Άρση του απορρήτου με σκοπό την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και τη διευκόλυνση της είσπραξης των δημοσίων εσόδων	15
4.2. Άρση του απορρήτου για σκοπούς κρατικής εποπτείας και διαφάνειας των δημοσίων οικονομικών	16
4.3. Άρση του απορρήτου για ποινικούς σκοπούς	18
4.4. Άρση του απορρήτου με σκοπό την εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων	20
5. Συμπεράσματα	21
III. Οι νομοθεσίες για το τραπεζικό απόρρητο στις κυριότερες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις.....	23
1. Γαλλία.....	23
2. Γερμανία.....	25
IV. Ευρωπαϊκά κράτη με ιδιαίτερα αυστηρές νομοθεσίες περί τραπεζικού απορρήτου	30
1. Ελβετία.....	30
1.1. Δημιουργία και ιστορική εξέλιξη του ελβετικού τραπεζικού απορρήτου.....	30
1.2. Νομοθετική πρόβλεψη - Περιπτώσεις άρσης του ελβετικού τραπεζικού απορρήτου	32

2. Λίχτενστάιν	37
3. Λουξεμβούργο.....	38
4. Αυστρία	41
V. Δικαιοσυγκριτικές παρατηρήσεις.....	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

I. Εισαγωγή.....	48
II. Μέτρα σε επίπεδο ΟΟΣΑ.....	49
1. Οι μελέτες του ΟΟΣΑ για τον επιβλαβή φορολογικό ανταγωνισμό.....	49
1.1. Νομική φύση των μελετών και των εκθέσεων του ΟΟΣΑ	52
2. Η καθιέρωση του προτύπου του ΟΟΣΑ (OECD-Standard).....	53
2.1. Πεδίο εφαρμογής	54
2.2. Προϋποθέσεις παροχής διοικητικής συνδρομής σύμφωνα με το πρότυπο του ΟΟΣΑ.....	55
2.3. Τρόποι ανταλλαγής πληροφοριών	57
2.4. Ο κανόνας της εμπιστευτικότητας των αποκτώμενων πληροφοριών.....	58
2.5. Περιορισμοί.....	58
2.6. Η σχέση της ανταλλαγής πληροφοριών με το τραπεζικό απόρρητο	61
III. Μέτρα σε επίπεδο ΕΕ	64
1. Η Οδηγία 77/799/ΕΟΚ σχετικά με την αμοιβαία συνδρομή των αρμοδίων αρχών των κρατών μελών στον τομέα της άμεσης και έμμεσης φορολογίας και η διάδοχη κατάσταση	64
2. Η Οδηγία 2003/48/ΕΚ για τη φορολόγηση των υπό μορφή τόκων εισοδημάτων από αποταμιεύσεις	68
3. Η Οδηγία 2010/24/ΕΕ περί αμοιβαίας συνδρομής για την είσπραξη απαιτήσεων σχετικών με φόρους, δασμούς και άλλα μέτρα.....	71
4. Η Σύμβαση μεταξύ ΟΟΣΑ και Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σχετικά με την αμοιβαία διοικητική συνδρομή στις φορολογικές υποθέσεις.....	72
5. Η Συμφωνία Συνεργασίας μεταξύ της ΕΕ και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας για την καταπολέμηση της απάτης και κάθε άλλης παράνομης δραστηριότητας.....	72
IV. Συμπεράσματα	74

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΡΑΤΩΝ

I. Εισαγωγή.....	75
II. Οι επιδράσεις στο καθεστώς του ελβετικού τραπεζικού απορρήτου	77
III. Οι επιδράσεις στο καθεστώς του τραπεζικού απορρήτου στο Λουξεμβούργο, το Λίχτενστάιν και την Αυστρία.....	80
IV. Υποθέσεις που λειτούργησαν ως μέσο πίεσης για τον περιορισμό του τραπεζικού απορρήτου	83
1. Η υπόθεση UBS	83
2. Η υπόθεση Kieber	87
3. Κριτική.....	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ
ΟΙ ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ TRUSTS ΩΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ

I. Εισαγωγή.....	90
II. Οι υπεράκτιες (“offshore”) εταιρίες	90
1. Γενικά.....	91
2. Έννοια και χαρακτηριστικά	91
3. Φορολογικά και άλλα πλεονεκτήματα	92
4. Καταχρηστικές πρακτικές	93
5. Ο ρόλος των offshore εταιριών στη διαδικασία του «ξεπλύματος βρώμικου χρήματος»	94
6. Η αντιμετώπιση των υπεράκτιων εταιριών από την ελληνική νομοθεσία.....	96
7. Οι κυπριακές ΕΠΕ.....	97
III. Το μόρφωμα του Trust.....	101
1. Έννοια και χαρακτηριστικά	101
2. Το υπεράκτιο εμπίστευμα (offshore trust)	102
3. Φορολογικά και άλλα πλεονεκτήματα	102
IV. Αντιπαραβολή των πλεονεκτημάτων των offshore εταιριών και των trusts σε σχέση με αυτά του τραπεζικού απορρήτου	103
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	106
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΛΛΟΔΑΠΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ.....	109
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	110

I. ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	110
II. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	112
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ.....	114
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	119

ABSTRACT

The present master thesis deals with the subject of the restriction of bank secrecy for the purpose of combating tax evasion and its problematic. The pressures to restrict bank secrecy in order to facilitate tax collection, which have intensified over the recent years due to the global financial crisis, are unleashed by the OECD, the EU and by developed industrialized countries like the U.S. and Germany against countries with traditionally strict laws in the field of bank secrecy, such as Switzerland and Liechtenstein. The reason that made these countries the target, was, of course, the accumulation of large amounts of capital in their credit institutions. The capital gathered there was safe from scrutiny by national tax authorities thanks to the strict bank secrecy, but this automatically resulted in the loss of huge amounts of tax revenue for the states of origin of the capital. As bank secrecy, in its strict form that applies in those countries, was one of the main reasons for the accumulation of capital in their territories and also a major obstacle to the control of legality of the capitals' origin, the trend that prevailed internationally was its limitation. The pressures aiming at the restriction of bank secrecy took various forms. At transnational level, this aim was attempted through diplomatic channels, with the OECD reports and the relevant EU directives. However at national level, the actions taken were of a much more aggressive character, taking the form of litigations, such as the famous UBS case and even reached the point of acquisition of confidential banking data employing methods of questionable legality.

The main issue that emerges from the examination of all the aforementioned matters is whether and to what extent it is advisable to limit bank secrecy in order to combat tax evasion, given the advantages that it implies for the national economy of a country. In order to answer this question, it is more than necessary to take into account the existence and flourishing of structures such as offshore companies and trusts in the field of international tax evasion, thanks to which, fortunes of billions are freely moving across the globe, unaffected by borders and laws. It is also of a great importance to examine, whether the complete elimination of bank secrecy would lead to the complete elimination of tax evasion.

ZUSAMMENFASSUNG

Die vorliegende Masterarbeit beschäftigt sich mit der Einschränkung des Bankgeheimnisses zum Zwecke der Bekämpfung der Steuerhinterziehung und der damit hängenden Problematik. Die verstärkten Versuche, das Bankgeheimnis in den letzten Jahren, aufgrund der globalen Finanzkrise, zu beschränken, um die Erleichterung der Steuererhebung zu ermöglichen, wurden überwiegend von dem OECD, der EU und der entwickelten Industrieländern, wie die USA und Deutschland, gegenüber den Staaten mit traditionell strengen Bankgeheimnisgesetzen, wie die Schweiz und Liechtenstein, aufgenommen. Der Grund für dieses Vorgehen war ohne Zweifel die große Ansammlung von (meistens unversteuertem) Kapital in ihren Kreditinstituten. Das dort angehäufte Vermögen wird zwar von den strengen Bankgeheimnisgesetzen effektiv geschützt, führt aber zum Verlust erheblicher Steuereinnahmen, insbesondere in der heutigen finanziellen Krisenzeit, für die Herkunftsstaaten. Somit, ist das strenge Bankgeheimnis dieser Staaten auf der einen Seite einer der Hauptgründe für die Ansammlung von Geldern in ihren Kreditinstituten und auf der anderen Seite stellt es ein erhebliches Hindernis für die Kontrolle der Rechtmäßigkeit ihres Ursprungs dar. Daher spürt man in den letzten Jahren die international herrschende Tendenz das Bankgeheimnis soweit wie möglich einzuschränken. Der auf diese Staaten ausgeübte Druck, mit dem Ziel die Einschränkung des Bankgeheimnisses zu erreichen, nahm verschiedene Formen an. Genauer gesagt wurde dieses Ziel auf transnationaler Ebene durch die OECD-Berichte und die einschlägigen EU-Richtlinien erreicht. Doch auf nationaler Ebene zeichneten sich die Maßnahmen von einem viel aggressiveren Charakter aus, wie diese über den berühmten „UBS Fall“ zum Vorschein kamen. Darüber hinaus wurden sogar vertrauliche Bankdaten mit Methoden fragwürdiger Legalität „gefischt“.

Die kurze Aufzeichnung der obengenannten Themen zeichnet die wichtigste Frage für die hiesige Arbeit auf: ob und inwieweit es ratsam ist (auf internationaler Ebene) das Bankgeheimnis zu begrenzen, um die Steuerhinterziehung zu bekämpfen, angesichts der Vorteile das dieses für die Volkswirtschaft eines Landes mit sich bringt. Um diese Frage umfassender zu beantworten, ist es notwendig die Existenz und Entfaltung von Strukturen wie Offshore-Gesellschaften und Trusts auf dem Gebiet der internationalen Steuerflucht zu berücksichtigen, dank derer, Milliardensummen sich frei weltweit bewegen, unbeeinflusst von Grenzen und Gesetzen. Zugleich ist zu prüfen, ob die vollständige Abschaffung des Bankgeheimnisses tatsächlich zu einer vollständigen Beseitigung der Steuerhinterziehung führen könnte.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

α.ν.	αναγκαστικός νόμος
αδημ.	αδημοσίευτη
αιτ.	αιτιολογική
ΑΕ	Ανώνυμη Εταιρία
Α.Ε.Δ.Α.Κ.	Ανώνυμη Εταιρία Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ανάτ.	ανάπτυπο
αντίθ.	αντίθετη
ΑΠ	Άρειος Πάγος
απόφ.	απόφαση
αρ.	αριθμός
ΑΕΑΟ	Anwendungserlass zur Abgabenordnung
ΑΟ	Abgabenordnung
Αρμ	Αρμενόπουλος
βλ.	βλέπε
Βούλ.	Βούλευμα
Β.	Band
BaFin	Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht
BGE	(Schweizer) Bundesgerichtsentscheidung
BGH	Bundesgerichtshof
BWG	Bankwesengesetz
γερμΚΠολΔ	γερμανικός Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
γερμΠΚ	γερμανικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
γνμδ	γνωμοδότηση
ΓΟΣ	Γενικοί Όροι Συναλλαγών
С.Е.Е.	Communauté Économique Européenne
Δ	Δίκη
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών
ΔΟΥ	Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία
εδ.	εδάφιο
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση ή Επίσημη Εφημερίδα
ΕΕμπΔ	Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου
ΕΕΝ	Εφημερίς Ελλήνων Νομικών
ΕισΑΠ	Εισαγγελέας Αρείου Πάγου

ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ελβΚΠΔ	ελβετικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ελβΤΝ	ελβετικός Τραπεζικός Νόμος
ΕΛΛΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη
ενν.	εννοείται
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
επ	επόμενα
ΕΠΕ	Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης
ΕπισκΕΔ	Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου
Ε.Σ.Ρ.	Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης
ΕΤραΕΧρΔ	Επιθεώρηση Τραπεζικού Αξιογραφικού και Χρηματιστηριακού Δικαίου
Εφ	Εφετείο
ΕStG	Einkommensteuergesetz
FATF	Financial Action Task Force
FINMA	Swiss Financial Market Supervisory Authority, Eidgenössische Finanzmarktaufsicht
GwG	Geldwäschereigesetz
ΗΒ	Ηνωμένο Βασίλειο
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
IRS	Internal Revenue Service
IRSV	Verordnung über internationale Rechtshilfe in Strafsachen
IStR	Internationales Steuerrecht
Κ.Α.Α.	Κεντρικό Αποθετήριο Αξιών
ΚΒΣ	Κώδικας Βιβλίων και Στοιχείων
κ.λπ.	και λοιπά
ΚΝοΒ	Κώδικας Νομικού Βήματος
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΚΦΕ	Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος
ΚWG	Kreditwesengesetz
λ.χ.	λόγου χάριν
LHID	Loi fédérale du 14 décembre 1990 sur l'harmonisation des impôts directs des cantons et des communes
LIFD	Loi fédérale du 14 décembre 1990 sur l'impôt fédéral direct

ΜΠρ	Μονομελές Πρωτοδικείο
Ν. ή ν.	νόμος
ν.δ.	νομοθετικό διάταγμα
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
ΟΛ	Ολομέλεια
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΣΕΚΑ	Οργανισμοί Συλλογικών Επενδύσεων σε Κινητές Αξίες
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
ÖBA	Österreichisches Bank – Archiv
ÖstZ	Österreichische Steuerzeitung
ÖStZB	Beilage zur Österreichischen Steuerzeitung
π.δ.	προεδρικό διάταγμα
παρ.	παράγραφος
ΠειρΝομ	Πειραϊκή Νομολογία
περ.	περίπτωση
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
Πλημ	Πλημμελειοδικείο
ΠοινΔνη	Ποινική Δικαιοσύνη
ΠοινΧρον	Ποινικά Χρονικά
ΠΠρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο
πρότ.	πρόταση
ΠτΚ	Πτωχευτικός Κώδικας
Σ	Σύνταγμα
Σ.Α.Τ.	Σύστημα Άυλων Τίτλων
σελ.	σελίδα
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
Συμβ	Συμβούλιο
ΣυμβΠλημ	Συμβούλιο Πλημμελειοδικών
SCHUFA	Schutzgemeinschaft für allgemeine Kreditsicherung
SEC	U.S. Securities and Exchange Commission
τ.	τόμος
ΤΝΠ ΔΣΑ	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών Δικηγορικού

	Συλλόγου Αθηνών
ΤτΕ	Τράπεζα της Ελλάδος
ΤΙΕΑ	Tax Information Exchange Agreement
υπόθ.	υπόθεση
υποσ.	υποσημείωση
U.S.C.	United States Code
VStR	Bundesgesetz über das Verwaltungsstrafrecht
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
ΧΑΑ	Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οικονομική παγκοσμιοποίηση, η οποία εμφανίστηκε μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, καθώς και η ίδρυση πλήθους διεθνών οργανισμών που έλαβε χώρα την ίδια περίοδο, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Διεθνής Τράπεζα, ο ΟΟΣΑ και η πρώην ΕΟΚ και ήδη ΕΕ, είχαν ως αποτέλεσμα τη σταδιακή κατάργηση των εμποδίων στην κυκλοφορία των προσώπων, των εμπορευμάτων, των υπηρεσιών, αλλά και των κεφαλαίων μεταξύ των μελών της διεθνούς κοινότητας¹. Το καθεστώς αυτό της ελεύθερης κυκλοφορίας, η οποία διευκολύνθηκε σημαντικά στην πορεία της κυρίως από την πρόοδο της οικονομικής ολοκλήρωσης, αλλά και χάρη στη ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη, είχε σαν συνέπεια την αθρόα μετακίνηση κεφαλαίων που προορίζονται για επενδύσεις και αποταμίευση, από κράτη με επαχθή φορολογία, σε κράτη με ελαφρύτερη ή και ελάχιστη φορολογία, προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η απόδοσή τους².

Αυτού του είδους οι κινήσεις ήταν που προκάλεσαν την εμφάνιση του φαινομένου του «φορολογικού ανταγωνισμού» ανάμεσα στα κράτη³, ο οποίος είχε ως κυριότερες συνέπειές του την απώλεια δημοσιονομικών εσόδων για τις χώρες από τις οποίες παρατηρούνταν η εκροή των κεφαλαίων, αλλά και την απώλεια της φορολογικής κυριαρχίας των χωρών αυτών, με την έννοια ότι δεν έχουν πλέον τη δυνατότητα να καθορίσουν με αμιγώς εθνικά κριτήρια τις επιλογές της δημοσιονομικής πολιτικής τους. Τα κράτη, τα οποία προσελκύουν τα διεθνή κεφάλαια προσφέρουν σημαντικές φορολογικές ελαφρύνσεις ή ακόμη και απαλλαγές από το φόρο εισοδήματος, σε συνδυασμό συνήθως και με αυστηρά καθεστώτα τραπεζικού απορρήτου, η ισχύς του οποίου εμποδίζει τον εντοπισμό των φορολογητέων

1. Βλ. και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Jääskinen 29.4.2010, υπόθ. C-72/09, *Établissements Rimbaud SA κατά Directeur général des impôts και Directeur des services fiscaux d'Aix-en-Provence*, σκέψεις 26, 27: Οι κινήσεις κεφαλαίων μεταξύ των κρατών μελών, αφενός, και μεταξύ αυτών και των τρίτων χωρών, αφετέρου, ελευθερώθηκαν σταδιακά. Στη Συνθήκη της Ρώμης περί ιδρύσεως της ΕΟΚ, οι κινήσεις κεφαλαίων στο εσωτερικό και στο εξωτερικό της Κοινότητας αποτελούσαν το αντικείμενο χωριστών και ελάχιστα δεσμευτικών για τα κράτη μέλη διατάξεων. Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία υπογράφηκε στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992, κατέστησε την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων θεμελιώδη ελευθερία, την οποία εγγυάται η Συνθήκη ΕΚ, όσον αφορά όχι μόνον τις μεταξύ κρατών μελών κινήσεις κεφαλαίων, αλλά και εκείνες μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών.
2. *Μπάρμπας*, Φορολογικός ανταγωνισμός ως συνέπεια της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, ΔΕΕ 2009, 12 επ.
3. Συγκεκριμένα μεταξύ των κρατών της ΕΕ ο φορολογικός ανταγωνισμός άρχισε να εκδηλώνεται κυρίως από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, καθώς από την 1^η Ιανουαρίου 1990 είχε ήδη απελευθερωθεί η κίνηση των κεφαλαίων μεταξύ των κρατών μελών, ήδη πριν από την έναρξη του σταδίου της ενιαίας εσωτερικής αγοράς την 1.1.1993.

κεφαλαίων από τις αρμόδιες οικονομικές αρχές των κρατών προέλευσής τους⁴, που υφίστανται έτσι σημαντικότερες απώλειες δημοσίων εσόδων.

Το πρόβλημα αυτό είχε ήδη απασχολήσει τον ΟΟΣΑ, αλλά και την ΕΕ από τη στιγμή της εμφάνισής του⁵, εντάθηκε όμως πολύ περισσότερο με την εμφάνιση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, η οποία έφερε στην επιφάνεια τα υπερδιογκωμένα δημόσια χρέη και τη συνακόλουθη ανάγκη για είσπραξη φορολογικών εσόδων. Έτσι ξεκίνησε ένας αγώνας για την πάταξη της φοροδιαφυγής, τόσο σε διεθνές, όσο και σε εθνικό επίπεδο, ο οποίος εντοπίστηκε σε μεγάλο βαθμό στην κατεύθυνση του περιορισμού του θεσμού του τραπεζικού απορρήτου, με σκοπό την ευκολότερη σύλληψη φορολογητέας ύλης.

Οι πιέσεις για τον περιορισμό του τραπεζικού απορρήτου προήλθαν από τον ΟΟΣΑ και την ΕΕ, αλλά και από ανεπτυγμένα ισχυρά βιομηχανικά κράτη, όπως οι ΗΠΑ και η Γερμανία⁶ και είχαν ως αποδέκτη τους τα κράτη, όπου η σχετική νομοθεσία είναι ιδιαίτερα άκαμπτη και θέτει σημαντικούς φραγμούς στη δραστηριότητα των φορολογικών αρχών (π.χ. Ελβετία, Λίχτενστάιν, Λουξεμβούργο, Αυστρία), εμποδίζοντάς τις να ελέγξουν την προέλευση, την ταυτότητα και τη νομιμότητα των κεφαλαίων που βρίσκονταν τοποθετημένα στα πιστωτικά ιδρύματα των κρατών αυτών.

Όπως ήταν εύλογο ωστόσο, οι πιέσεις αυτές συνάντησαν σθεναρή αντίσταση από τα κράτη με αυστηρό τραπεζικό απόρρητο, όπως η Ελβετία, για τα οποία ο θεσμός αυτός αποτελεί στην ουσία επένδυση στην οικονομία και την ευημερία τους, καθώς συνέβαλε και εξακολουθεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη του τραπεζικού τους τομέα σε τέτοιο βαθμό, ώστε αυτός να αποτελεί την ατμομηχανή της οικονομίας τους⁷, αλλά και τη μεγαλύτερη πηγή θέσεων απασχόλησης για τους πολίτες τους⁸. Έτσι τα

4. Μπάρμπας, ΔΕΕ 2009, 17.

5. Βλ. αναλυτικά για τον ΟΟΣΑ στην ενότητα II και για την ΕΕ στην ενότητα III του δευτέρου Κεφαλαίου.

6. Τα ανεπτυγμένα βιομηχανικά κράτη, όπως οι ΗΠΑ και η Γερμανία, πρωτοστάτησαν στις κινήσεις αυτές, όχι επειδή ήταν τα μόνα κράτη που υπέστησαν ζημιές από την απώλεια δημοσίων εσόδων, αλλά κυρίως επειδή η πρωταγωνιστική θέση που διαθέτουν στο παγκόσμιο γίνεσθαι και η ιδιαίτερα αυξημένη διαπραγματευτική τους ισχύς τους δίνει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλα κράτη που μπορεί να υπέστησαν τις ίδιες ή και μεγαλύτερες ζημιές, αλλά δεν είναι σε θέση να έρθουν σε αντιπαράθεση με τα τεράστια οικονομικά συμφέροντα π.χ. του ελβετικού χρηματοπιστωτικού χώρου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιου κράτους είναι η Ελλάδα.

7. Βλ. τα στατιστικά στοιχεία που παρατίθενται στην ενότητα IV. του πρώτου Κεφαλαίου.

8. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι σε έρευνα που διεξήχθη στην Ελβετία τον Ιούλιο του 2009 από το Ινστιτούτο Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου της Ζυρίχης με θέμα το κατά πόσο το τραπεζικό απόρρητο αποτελεί αγαθό άξιο προστασίας, το 71,8% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι συμφωνούν με αυτήν την πρόταση αρκετά έως πάρα πολύ. Στο πλαίσιο της ίδιας έρευνας σχετικά με τη στάση που αναμένουν οι πολίτες από τις εθνικές τους αρχές κατά τις διαπραγματεύσεις με άλλα κράτη σχετικά με την κάμψη του τραπεζικού απορρήτου κατά τη διεθνή ανταλλαγή πληροφοριών το 63,7% των ερωτηθέντων απάντησε ότι οι εθνικές αρχές δεν πρέπει να κάνουν καμία παραχώρηση σε αυτό το ζήτημα ή ότι θα πρέπει να κάνουν παραχωρήσεις μόνο έναντι ανταλλάγματος. Πηγή: *Tanner/Hausmann, Wie*

κράτη αυτά ήταν φυσικό να αντισταθούν στην προσπάθεια «ελαστικοποίησης» των διατάξεων περί τραπεζικού απορρήτου που διέθεταν, αφού αυτές αποτελούν έναν από τους λόγους σώρευσης διεθνών κεφαλαίων στα εδάφη τους, με όλα τα πλεονεκτήματα που η σώρευση αυτή συνεπάγεται. Πρέπει ωστόσο στο σημείο αυτό να επισημανθεί ότι το τραπεζικό απόρρητο δεν είναι ο μοναδικός λόγος συγκέντρωσης κεφαλαίων στα πιστωτικά ιδρύματα κρατών όπως η Ελβετία, κ.λπ. Σημαντικότεροι λόγοι είναι επίσης η οικονομική και πολιτική τους σταθερότητα, η ιστορική τους ουδετερότητα, το ισχυρό νόμισμα, καθώς και ο υπερσύγχρονος τραπεζικός τομέας που διαθέτουν, ο οποίος παρέχει υψηλότατο επίπεδο υπηρεσιών⁹.

Οι συντονισμένες προσπάθειες χαλάρωσης του θεσμού του τραπεζικού απορρήτου σε συνδυασμό με την έντονη επιχειρηματολογία που αναπτύχθηκε στις σχετικές εκθέσεις του ΟΟΣΑ, στις εισηγητικές εκθέσεις και τις αιτιολογικές σκέψεις εθνικών νόμων και κοινοτικών οδηγιών, για το πώς ο περιορισμός του τραπεζικού απορρήτου θα συνέβαλλε ουσιαστικά στην πάταξη της φοροδιαφυγής, στη βελτίωση των δημοσίων οικονομικών και τελικά στην έξοδο από την κρίση, γεννά αναμφίβολα σημαντικά ερωτήματα.

Το πρώτο ερώτημα είναι το αν το τραπεζικό απόρρητο είναι όντως η «ρίζα» του κακού της φοροδιαφυγής, ή απλώς αποτελεί τον «εύκολο στόχο» για τα κράτη, προκειμένου να αποφύγουν τη λήψη άλλου είδους μέτρων που συνεπάγονται πολιτικό κόστος. Σε συνδυασμό με το πρώτο αυτό ερώτημα ανακύπτει αναγκαστικά και ένα δεύτερο. Μέχρι ποιο βαθμό μπορεί να περιοριστεί το τραπεζικό απόρρητο υπηρετώντας την πάταξη της φοροδιαφυγής; Είναι δυνατόν οι διεθνείς, ολοένα εντεινόμενες προσπάθειες περιορισμού του να οδηγήσουν τελικά στην πλήρη κατάργησή του και τι συνέπειες θα είχε κάτι τέτοιο;

Τρίτο και σημαντικότερο ζήτημα, αποτελεί η στάθμιση συμφερόντων ανάμεσα στην ανάγκη της προστασίας των καταθέσεων και των τραπεζικών συναλλαγών που συνεπάγεται η διατήρηση και ενδεχομένως η ενίσχυση του τραπεζικού απορρήτου και στην ανάγκη ενίσχυσης των δημοσίων οικονομικών μέσω της διεύρυνσης της φορολογικής βάσης που συνεπάγεται η κάμψη και ενδεχομένως η κατάργηση του τραπεζικού απορρήτου.

Μέσα από τη μελέτη αυτή γίνεται μια προσπάθεια να δοθούν απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα. Για το σκοπό αυτό η ύλη της διαρθρώνεται σε τέσσερα

wertvoll ist das Bankgeheimnis für Schweizerinnen und Schweizer?, 2009, http://www.swissbanking.org/bank-geheimnis_161209.pdf.

9. Βλ. για τους παράγοντες αυτούς παρακάτω στην ενότητα III.1. του πρώτου Κεφαλαίου και αναλυτικά σε *Vogler, Das Schweizer Bankgeheimnis: Entstehung, Bedeutung, Mythos*, 2005, 32 επ.

κεφάλαια, ώστε μετά τις αναλύσεις που περιέχουν αυτά κατά σειρά, να μπορέσουν να εξαχθούν όσο το δυνατόν ασφαλέστερα συμπεράσματα σχετικά με τα ζητήματα που ανακύπτουν.

Στο *πρώτο* κεφάλαιο εκτίθεται εισαγωγικά η έννοια και ο σκοπός της εξ υπαρχής θέσπισης του τραπεζικού απορρήτου. Στη συνέχεια εκτίθενται οι νομοθεσίες περί τραπεζικού απορρήτου που ισχύουν σε επτά ευρωπαϊκά κράτη με έμφαση στους περιορισμούς του τραπεζικού απορρήτου που υφίστανται σε κάθε εθνική νομοθεσία. Σε πρώτη φάση αναλύεται η ελληνική νομοθεσία και στη συνέχεια ακολουθούν δυο ενότητες. Στην πρώτη περιλαμβάνονται οι νομοθεσίες δύο ισχυρών ευρωπαϊκών κρατών (Γαλλία, Γερμανία), οι οποίες, όπως και η ελληνική, αναγνωρίζουν πολλαπλές περιπτώσεις κάμψης του τραπεζικού απορρήτου και στη δεύτερη οι νομοθεσίες τεσσάρων ευρωπαϊκών κρατών με παραδοσιακά αυστηρά καθεστάτα τραπεζικού απορρήτου (Ελβετία, Λίχτενστάιν, Λουξεμβούργο, Αυστρία). Στο τέλος του πρώτου κεφαλαίου επιχειρείται η δικαιοσυγκριτική παρατήρηση των επιμέρους εθνικών νομοθεσιών και η εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τη σημασία που μπορεί να λάβει για κάθε κράτος το καθεστώς του τραπεζικού απορρήτου που αυτό διαθέτει.

Στο *δεύτερο* κεφάλαιο εκτίθενται και αναλύονται οι δράσεις του ΟΟΣΑ και της ΕΕ προς την κατεύθυνση της κάμψης του τραπεζικού απορρήτου στα κράτη που αυτό ισχύει σε ιδιαίτερα αυστηρή μορφή, όπως επίσης και οι πιέσεις που ασκήθηκαν μέσω των συγκεκριμένων κινήσεων σε αυτά τα κράτη. Ιδιαίτερη έμφαση στο κεφάλαιο αυτό δίνεται στην καθιέρωση του προτύπου του ΟΟΣΑ (OECD-Standard) για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών, η οποία στην πραγματικότητα αποτελεί περίπτωση περιορισμού του τραπεζικού απορρήτου έναντι των κρατικών αρχών για φορολογικούς σκοπούς.

Στο *τρίτο* κεφάλαιο εξετάζονται οι συνέπειες και οι επιδράσεις που είχαν στα κράτη με αυστηρό τραπεζικό απόρρητο, τόσο οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις της ΕΕ και του ΟΟΣΑ, όσο και η έκβαση δύο σημαντικότερων δικαστικών υποθέσεων. Οι υποθέσεις αυτές περιλαμβάνουν κινήσεις αμφίβολης νομιμότητας για το σκοπό της ενίσχυσης των δημοσίων εσόδων μέσω της κάμψης του τραπεζικού απορρήτου και γεννούν πολλά νομικά ζητήματα προς επίλυση. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι δε η κατάληξη των υποθέσεων αυτών – όμοια κατά κύριο λόγο και στις δυο περιπτώσεις.

Το *τέταρτο* κεφάλαιο της μελέτης αυτής ασχολείται με τις σύγχρονες μεθόδους που προσφέρονται για την απόκρυψη των φορολογητέων κεφαλαίων και για την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, όπως οι υπεράκτιες (“offshore”) εταιρίες και τα εμπιστεύματα (trusts), με σκοπό να καταδειχθεί η προσφορότητα τους, καθώς και τα αναμφισβήτητα πλεονεκτήματά τους σε σύγκριση με το τραπεζικό απόρρητο. Προκειμένου να γίνει κατανοητή η σύγκριση, αναλύονται τα

είδη αυτών των νομικών μορφωμάτων, τα πλεονεκτήματα που αυτά διαθέτουν και ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούν στο πλαίσιο της φοροδιαφυγής και της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

Τέλος, στα συμπεράσματα της εν λόγω διπλωματικής, γίνεται προσπάθεια, μετά από την ανάλυση που προηγήθηκε, να απαντηθούν τα ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή της εισαγωγής, λαμβανομένων υπ' όψιν όλων των στοιχείων που συμπεριελήφθησαν στα επιμέρους κεφάλαια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΕΝΝΟΜΕΣ ΤΑΞΕΙΣ

I. Εισαγωγικά

1. Έννοια

Η έννοια του τραπεζικού απορρήτου ομοιάζει στις έννομες τάξεις όπου αυτό συναντάται, χωρίς να υφίστανται ουσιώδεις, αλλά μόνο φραστικές διαφορές στους ορισμούς του σε κάθε κράτος. Στα περισσότερα κράτη ο ορισμός του τραπεζικού απορρήτου προκύπτει από την ίδια τη νομοθεσία τους¹⁰, με εξαίρεση – από τα εδώ εξεταζόμενα – τη Γερμανία, όπου ο ορισμός του αποτελεί αποτέλεσμα νομολογιακής και θεωρητικής διάπλασης και επεξεργασίας και αποτυπώθηκε για πρώτη φορά σε γραπτό κείμενο το 1993¹¹.

Παρά τη διαφορά της προέλευσής του ωστόσο ο ορισμός του τραπεζικού απορρήτου, όπως προειπώθηκε, δεν διαφέρει ιδιαίτερα ανάμεσα στα κράτη. Με βάση τις διαφορετικές νομοθεσίες των κρατών που εξετάζονται στις επόμενες ενότητες του κεφαλαίου αυτού, ως τραπεζικό απόρρητο ορίζεται η υποχρέωση που υπέχουν οι διοικητές, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου ή άλλων συλλογικών οργάνων και οι υπάλληλοι των τραπεζών, να μην αποκαλύπτουν πληροφορίες, των οποίων λαμβάνουν γνώση εξ αιτίας της ιδιότητάς τους αυτής και στο πλαίσιο της άσκησης των επαγγελματικών καθηκόντων τους¹².

Για την περαιτέρω ανάλυση και κατανόηση της έννοιας του τραπεζικού απορρήτου πρέπει οπωσδήποτε να ληφθεί υπ' όψιν ο χαρακτηρισμός της σχέσης που υφίσταται μεταξύ της τράπεζας και του πελάτη της, ως μιας σχέσης αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Αυτή ακριβώς η σχέση εμπιστοσύνης είναι που επιβάλλει στα πιστωτικά ιδρύματα την υποχρέωση τήρησης εχεμύθειας σχετικά με τις πληροφορίες, των οποίων λαμβάνουν γνώση στο πλαίσιο της επαγγελματικής σχέσης τους με τον πελάτη, πληροφορίες σχετικά με τα κάθε είδους περιουσιακά, προσωπικά και επαγγελματικά δεδομένα των πελατών τους, τα οποία αυτοί εμπιστεύονται στην τράπεζα στο πλαίσιο της συναλλακτικής τους σχέσης. Ειδικότερα το τραπεζικό απόρρητο περιλαμβάνει την προστασία του δικαιώματος της προσωπικότητας του πελάτη, περιεχόμενο της οποίας

10. Ελλάδα, Ελβετία, Λουξεμβούργο, Λίχτενστάιν, Γαλλία, Αυστρία.

11. Όρος υπ' αρ. 2 παρ. 1 των τραπεζικών ΓΟΣ που ισχύουν από την 1.1.1993.

12. Βλ. άρθρο 2 παρ. 1 ν.δ. 1059/1971, άρθρο 47 του ελβετικού Τραπεζικού Νόμου, άρθρο 14 του Τραπεζικού Νόμου του Λίχτενστάιν, άρθρο 41 του ν. της 5.4.1993 του Λουξεμβούργου, άρθρο 47 του Νόμου 84-46 της 24.1.1984 για τη λειτουργία και των έλεγχου των πιστωτικών ιδρυμάτων (Γαλλία), § 38 του αυστριακού Τραπεζικού Νόμου.

είναι φυσικά και η προστασία της ιδιωτικής σφαίρας του, στην οποία εμπíπτουν όλες οι παραπάνω πληροφορίες¹³.

Το τραπεζικό απόρρητο υποχρεώνει κάθε διοικητή, μέλος του διοικητικού συμβουλίου ή άλλου συλλογικού οργάνου και υπάλληλο τράπεζας ή εταιρίας που εξομοιώνεται με τέτοια, σε διακριτικότητα και εχεμύθεια στις σχέσεις του με τους πελάτες της τράπεζας. Για να γίνει περισσότερο κατανοητή η λειτουργία του τραπεζικού απορρήτου, επισημαίνεται ότι το δικηγορικό, το συμβολαιογραφικό και το ιατρικό απόρρητο αποτελούν στην ουσία μια υποχρέωση σε συγκεκριμένη συμπεριφορά που δεν διαφέρει από το τραπεζικό απόρρητο, παρά μόνο ως προς το υποκείμενο, στο οποίο επιβάλλεται η υποχρέωση αυτή. Έτσι το επαγγελματικό απόρρητο του τραπεζικού απαγορεύει την ανταλλαγή πληροφοριών ανάμεσα στην τράπεζα¹⁴ και σε οποιονδήποτε τρίτο, ακόμη και απέναντι στο Κράτος και σε κάθε κυβερνητικό όργανο ιδίως της αλλοδαπής. Από νομικής άποψης έτσι το τραπεζικό απόρρητο αποτελεί μια πηγή υποχρεώσεων για τις τράπεζες και όχι προνόμιο¹⁵.

2. Ο σκοπός θέσπισης του τραπεζικού απορρήτου

Το τραπεζικό απόρρητο, υπό την παραπάνω έννοια της υποχρέωσης εχεμύθειας, εμφανίστηκε στα τέλη του Μεσαίωνα – αρχές της Αναγέννησης¹⁶. Ο θεσμός αυτός αποτέλεσε παγκόσμιο συναλλακτικό έθιμο και αναπόσπαστο στοιχείο των τραπεζικών συναλλαγών από την πρώτη του εμφάνιση έως τις μέρες μας. Στόχος του υπήρξε η διατήρηση και η ενίσχυση της εμπιστοσύνης ανάμεσα στα πιστωτικά ιδρύματα και τους πελάτες τους, η οποία συνεπάγεται την προσέλκυση κεφαλαίων και συνακόλουθα τη χρηματοδότηση της οικονομίας από τις τράπεζες¹⁷. Η ενίσχυση αυτή της εμπιστοσύνης επιτυγχάνεται μέσω του τραπεζικού απορρήτου, αφού αυτό προστατεύει την περιουσιακή κατάσταση του καταθέτη, η οποία θεωρείται αναπόσπαστο τμήμα της απαραβίαστης ιδιωτικής του ζωής και παράλληλα συμβάλλει στην εύρυθμη λειτουργία των οικονομικών συναλλαγών¹⁸.

13. *Bruchner/Krepold*, Bankgeheimnis σε *Schimansky/Bunte/Lwowski*, Bankrechtshandbuch, B. I, 2007³, 785.
14. Στον όρο «τράπεζα» περιλαμβάνονται σύμφωνα με τις παρ. 2 και 3 του ν.δ. 1059/1971 οι διοικητές, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου ή άλλων συλλογικών οργάνων και οι υπάλληλοι των τραπεζών.
15. *Reichen*, Le secret bancaire en Suisse. Passé et avenir, ECS 2003, 581 επ.
16. *Κουτσούκης*, Το τραπεζικό απόρρητο στο ιδιωτικό δίκαιο, 1994, 17 επ με παραπομπή σε *Sichtermann/Feuerborn/Kirchherr/Terdenge*, Bankgeheimnis und Bankauskunft in der Bundesrepublik Deutschland sowie in wichtigen ausländischen Staaten, 1984, 71 επ.
17. *Μιχαηλίδης*, Το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων. Όρια και υπερβολές, ΕΕμπΔ 1983, 22· *Καρακατσάνης*, Τραπεζικόν απόρρητον, ανάτ. ΕΕΝ 1976, 475 επ.
18. *Καλδέλλης*, Το τραπεζικόν απόρρητον, Αρμ 1981, 711.

Οι λόγοι της καθιέρωσης και της επικράτησης του τραπεζικού απορρήτου δεν ήταν μόνο οικονομικοί, όπως ίσως εκ πρώτης όψεως φαίνεται, αλλά και κοινωνικοί¹⁹.

Το τραπεζικό απόρρητο παρέχει προστασία και ασφάλεια σε άτομα που στη χώρα τους ενδεχομένως διώκονται για πολιτικούς, θρησκευτικούς και φυλετικούς λόγους, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να μεταφέρουν τα κεφάλαιά τους σε χώρες, όπου οι ισχύοντες κανόνες περί τραπεζικού απορρήτου θα λειτουργήσουν προστατευτικά προς την περιουσία τους και θα τη διατηρήσουν ασφαλή από τυχόν άδικες και παράνομες επιθέσεις ολοκληρωτικών καθεστώτων²⁰.

Επίσης σε περίπτωση μη ύπαρξης του τραπεζικού απορρήτου, η περιουσιακή κατάσταση ενός προσώπου θα ήταν γνωστή σε όλους, γεγονός που αναμφισβήτητα θα οδηγούσε σε εγκληματικές ενέργειες εναντίον του, όπως εκβιασμούς ή απαγωγές, αφού στην περίπτωση αυτή θα στοχοποιούνταν με ευκολία και άτομα, τα οποία δεν είναι απαραίτητα ιδιαίτερα οικονομικά εύρωστα, αλλά διαθέτουν απλά καταθέσεις σε πιστωτικά ιδρύματα.

Εκτός από αυτές τις δύο περιπτώσεις που είναι οι πιο εξώφθαλμες, το τραπεζικό απόρρητο προστατεύει τον κοινωνικό ιστό και από ποικίλα άλλα προβλήματα που θα δημιουργούσε η μη ύπαρξή του. Όταν γίνεται λόγος για το τραπεζικό απόρρητο, δεν θα πρέπει να αγνοεί κανείς ότι οι πληροφορίες που εμπιστεύεται ο πελάτης στο πιστωτικό ίδρυμα, όπου διατηρεί τους λογαριασμούς του, δεν έχουν μόνο οικονομικό, αλλά και έντονο προσωπικό χαρακτήρα. Μαζί με τα χρήματά του, ο πελάτης εμπιστεύεται στην τράπεζα ενδεχομένως και στοιχεία που αφορούν την οικογενειακή ή προσωπική του κατάσταση (π.χ. διατήρηση κοινού λογαριασμού με εξώγαμο τέκνο, αποστολή τακτικών εμβασμάτων σε συγκεκριμένα πρόσωπα, καταβολή ενοικίου με πάγια εντολή από τραπεζικό λογαριασμό για τη διατήρηση δεύτερης κατοικίας κ.λπ.), αλλά και την επαγγελματική του ζωή και δραστηριότητα²¹ (π.χ. τήρηση κοινών λογαριασμών με συνεργάτες, πληρωμές μισθοδοσίας σε υπαλλήλους, αγορά προϊόντων από συγκεκριμένους προμηθευτές κ.λπ.).

Από τα ανωτέρω προκύπτει η ιδιαίζουσα οικονομική και κοινωνική σημασία που έχει η ύπαρξη του τραπεζικού απορρήτου, η οποία οδήγησε ήδη από πολύ νωρίς στην επικράτηση της εφαρμογής του στις συναλλαγές, αλλά και στην αποκρυστάλλωσή του στις εθνικές νομοθεσίες αργότερα, προκειμένου να εξασφαλιστεί η τήρησή του και να

19. *Μοσχούρη-Τοκμακίδου*, Τραπεζικό απόρρητο: Ένας θεσμός «υπό διωγμόν», ΕπισκεΔ 2004, 582 επ.

20. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας περίπτωσης αποτελούν οι Εβραίοι κάτοικοι της ναζιστικής Γερμανίας, οι οποίοι μετέφεραν τα κεφάλαιά τους στη γειτονική Ελβετία, προκειμένου να τα προφυλάξουν από τα χέρια του εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος.

21. *Μοσχούρη-Τοκμακίδου*, ΕπισκεΔ 2004, 582 επ.

μην καταλειφθούν περιθώρια παράκαμψής του με την πρόφαση της έλλειψης ρητής νομοθετικής του ρύθμισης.

II. Το τραπεζικό απόρρητο στην ελληνική έννομη τάξη

Το τραπεζικό απόρρητο εισήχθη για πρώτη φορά στην ελληνική νομοθεσία στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Το άρθρο 10 εδ. ε' του Νόμου ΓΥΜΣΤ 3436/1909 «Περί Ταχυδρομικού Ταμειυτηρίου», απαγόρευε στους ταχυδρομικούς υπαλλήλους να παρέχουν πληροφορίες σε άλλους, εκτός από την ανώτερη αρχή τους, σχετικά με το όνομα των καταθετών και το ποσό της κατάθεσής τους²². Στο πλαίσιο του ιδιωτικού δικαίου η πρώτη προσπάθεια προστασίας του τραπεζικού απορρήτου έγινε το 1971, με το ν.δ. 1059/1971 «Περί απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων»²³.

Στην Ελλάδα το τραπεζικό απόρρητο εμφανίζεται σε δύο διαφορετικές μορφές, το γενικό τραπεζικό απόρρητο και το απόρρητο των καταθέσεων ή ειδικό τραπεζικό απόρρητο²⁴. Η διάκριση αυτή αποτελεί «ελληνική πρωτοτυπία» και δεν συναντάται σε καμία άλλη χώρα²⁵.

Όσον αφορά ειδικά τις τραπεζικές καταθέσεις ο νομοθέτης έχει θεσπίσει ειδικές διατάξεις αυστηρής προστασίας του απορρήτου, οι οποίες υπερیشχύουν των γενικών διατάξεων, στην έκταση βέβαια που αποκλίνουν από αυτές²⁶. Στόχος της αυστηρότερης προστασίας που παρέχεται από τις διατάξεις αυτές είναι η δημιουργία ιδιαίτερου κλίματος εμπιστοσύνης του αποταμιευτικού κοινού προς τις τράπεζες και η συνακόλουθη προσέλκυση σε αυτές των ιδιωτικών καταθέσεων. Η συσσώρευση

22. Για την ιστορική εξέλιξη του τραπεζικού απορρήτου στην ελληνική έννομη τάξη βλ αναλυτικά *Κουτσούκη* (1994), 3 επ.
23. ΚΝοΒ 1971, 1734: *Παπαδημητρίου*, Σχόλιο επί της ΟΛΑΠ 1224/1975, ΝοΒ 1976, 188· βλ και τον ίδιο, ΝοΒ 1972, 957. Το ν.δ. 1059/1971 στην αρχική του μορφή είχε ως εξής: «Άρθρον 1.- Αι καταθέσεις εις Ελληνικάς Τράπεζας χαρακτηρίζονται ως απόρρητοι. Άρθρον 2.- 1. Διοικηταί, μέλη Διοικητικών Συμβουλίων ή άλλων συλλογικών οργάνων ή υπάλληλοι Τραπεζών, οίτινες ως εκ των καθηκόντων τους λαμβάνουν γνώσιν των τραπεζικών καταθέσεων, παρέχοντες καθ' οιονδήποτε τρόπον, οιασδήποτε περί αυτών πληροφορίαν, τιμωρούνται δια φυλακίσεως τουλάχιστον εξ μηνών. Η συναίνεσις ή έγκρισσις του υπέρ ου το απόρρητον καταθέτου, ουδαμώς αναιρεί τον αξιόποινον χαρακτήρα της πράξεως.
2. Επί καταδίκης δια την εν τη προηγουμένη παραγράφω πράξιν το δικαστήριον δεν δύναται να διατάξη αναστολήν εκτελέσεως της ποινής, ουδέ μετατροπή ταύτης εις χρηματικήν.
3. Τα εν παρ. 1 αναφερόμενα πρόσωπα καλούμενα ως μάρτυρες εν πολιτική ή ποινική δίκη, ουδέποτε εξετάζονται περί των απορρητών καταθέσεων, και συναινούντος έτι του υπέρ ου το απόρρητον καταθέτου.
Άρθρον 3-Εξαιρετικώς, επιτρέπεται η παροχή πληροφοριών περί των απορρητών τραπεζικών καταθέσεων, μόνον κατόπιν ειδικώς ητιολογημένης αποφάσεως ημεδαπού δικαστηρίου, εφ' όσον και καθ' ο μέτρον θεωρούνται απολύτως αναγκαία, προς ανίχνευσιν και κολασμόν αξιοποιίων πράξεων, χαρακτηριζομένων ως κακουργημάτων τελεσθέντων εν τη ημεδαπή.»
24. Ένα τρίτο είδος απορρήτου είναι και το απόρρητο των συναλλαγών των ναυτιλιακών τραπεζών, το οποίο προβλεπόταν στο ν.δ. 1321/1972 και καταργήθηκε με την παρ. 12 της περ. α) του άρθρου 92 του ν. 3601/2007 «Ανάληψη και άσκηση δραστηριοτήτων από τα πιστωτικά ιδρύματα, επάρκεια ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών και λοιπές διατάξεις», ΦΕΚ/Α/178/1.8.2007.
25. *Κουτσούκης* (1994), 11.
26. Ν.δ. 1059/1971

κεφαλαίων στα πιστωτικά ιδρύματα παρουσιάζει πολλαπλά οφέλη, τόσο για τα ίδια, των οποίων αυξάνεται η ρευστότητα και ως εκ τούτου η δανειοδοτική ικανότητα και ο κύκλος εργασιών τους, όσο και για την εθνική οικονομία, αφού η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων από της τράπεζες αποτελεί αναμφίβολα μοχλό ανάπτυξης.

Πάντως παρά την ύπαρξη της διάκρισης αυτή στην ελληνική έννομη τάξη, οι αστικές συνέπειες της παράβασης του καθήκοντος τήρησης του ειδικού απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων είναι οι ίδιες, που επέρχονται και επί προσβολής οποιουδήποτε τραπεζικού απορρήτου²⁷.

1. Το γενικό τραπεζικό απόρρητο

Στην έννοια του γενικού τραπεζικού απορρήτου εντάσσονται συλλήβδην δεδομένα, πληροφορίες και περιστατικά που η τράπεζα πληροφορείται κατά την ανάπτυξη της έννομης σχέσης της με τον πελάτη της κατά το προσυμβατικό, συμβατικό ή ακόμα και μετασυμβατικό στάδιο²⁸. Το γενικό τραπεζικό απόρρητο αφορά έτσι όλες τις άλλες πλην των καταθέσεων τραπεζικές συναλλαγές, όπως π.χ. τη σύναψη πιστωτικών συμβάσεων (δανείων κ.λπ.), το ύψος και τους λοιπούς όρους τυχόν χορηγηθέντος δανείου, την αποστολή χρημάτων, την αγορά αξιογράφων, την εκμίσθωση θυρίδας, τις διατραπεζικές μεταφορές χρημάτων κ.λπ.²⁹.

Το γενικό τραπεζικό απόρρητο ερείδεται αφενός σε κανόνες εθιμικού δικαίου, που έχουν διαμορφωθεί στην Ελλάδα και διεθνώς και αφετέρου σε ένα πλέγμα γραπτών κανόνων δικαίου όπως: το άρθρο 5§1 Σ, το άρθρο 57 ΑΚ, το άρθρο 288 ΑΚ, το άρθρο 371 ΠΚ και το άρθρο 252 ΠΚ. Το γενικό τραπεζικό απόρρητο κάμπτεται με τη συναίνεση του δικαιούχου, δηλαδή του πελάτη της τράπεζας, ή την παραίτησή του από την προστασία του θεσμού αυτού³⁰.

27. *Ψυχομάνης*, Τραπεζικό Δίκαιο, Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, τ. Ι, 2008⁶, 57 επ.

28. *Παπαγιάννης*, Εξαιρέσεις και άρση του απορρήτου τραπεζικών καταθέσεων ιδίως στην περίπτωση κατάσχεσης τραπεζικής κατάθεσης εις χείρας τράπεζας ως τρίτης. Επίκαιρα ζητήματα με αφορμή την απόφαση ΑΠ 1241/2008, ΕΤρΑξΧρΔ 2010, 38 με παραπομπή σε *Τριανταφυλλάκη*, Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία σε σχέση με το τραπεζικό απόρρητο, ΕλλΔνη 1993, 1446.

29. *Κουτσούκης* (1994), 64 επ.

30. *Δούβλης*, Η αντιμετώπιση του «ξεπλύματος βρώμικου χρήματος» από την ελληνική τραπεζική νομοθεσία, ΕλλΔνη 1995, 29· *Ψυχομάνης* (2008), 47.

2. Το ειδικό τραπεζικό απόρρητο

2.1. Αντικείμενο

Το ειδικό τραπεζικό απόρρητο είναι στην ουσία το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων. Περιεχόμενό του αποτελεί, όπως καταδεικνύεται και από τη διατύπωση του άρθρου 2 του ν.δ. 1059/1971, οποιαδήποτε πληροφορία σχετική με τις καταθέσεις. Ενδεικτικά τέτοιου είδους πληροφορίες αποτελούν η ύπαρξη λογαριασμού χρημάτων ή κατάθεσης τίτλων, το ύψος του λογαριασμού, το υπόλοιπό του κλπ.

Όσον αφορά την προστασία που παρέχει το ν.δ. 1059/1971 στο απόρρητο των καταθέσεων, ήδη από τη θέσπισή του ανέκυψε το ζήτημα του πεδίου εφαρμογής του. Συγκεκριμένα αποτέλεσε αντικείμενο αμφισβήτησης το αν στην έννοια των καταθέσεων που καλύπτονται από το ειδικό τραπεζικό απόρρητο, εμπίπτουν μόνο οι καταθέσεις χρημάτων, ή και οι καταθέσεις μετοχών, ομολογιών ή άλλων χρεογράφων.

Πράγματι με βάση την παλαιά διατύπωση του άρθρου 1 του ν.δ. 1059/1971³¹, γινόταν δεκτό ότι στο πεδίο προστασίας του ειδικού απορρήτου περιλαμβάνονταν αποκλειστικά και μόνον οι χρηματικές καταθέσεις. Η άποψη αυτή είχε καθιερωθεί μετά και την υπ' αρ. 1225/1975 απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, κατά την οποία *«Ως τραπεζικαί καταθέσεις, δι' ας ισχύει το κατά τα άνω καθιερωθέν απόρρητον, νοούνται αι εις χρήμα τοιαύται και ουχί αι καταθέσεις μετοχών, ομολογιών ή άλλων χρεογράφων»*³².

Ωστόσο τα ανωτέρω άρθρα 1³³ και 3³⁴ του ν.δ. 1059/1971 τροποποιήθηκαν και πλέον στο μεν πρώτο άρθρο γίνεται λόγος για *«κάθε μορφής καταθέσεις»*, ενώ στο δεύτερο για *«χρηματικές ή άλλες καταθέσεις»*. Παρά τη μεταβολή όμως αυτή στη γραμματική διατύπωση των ανωτέρω άρθρων, δεν φαίνεται να υπάρχει ομοφωνία από την πλευρά της θεωρίας σχετικά με το ζήτημα αυτό, καθώς εξακολουθούν να υφίστανται απόψεις που υποστηρίζουν ότι η προστασία του τραπεζικού απορρήτου που παρέχει το ν.δ. 1059/1971 δεν μπορεί να επεκταθεί και σε καταθέσεις ομολογιών, μετοχών ή άλλων χρεογράφων³⁵, αλλά και απόψεις που επεκτείνουν αδιακρίτως την προστασία αυτή σε όλων των ειδών τις καταθέσεις³⁶.

Ορθότερη όμως είναι η άποψη, η οποία προκειμένου να ερμηνεύσει τα άρθρα 1 και 3 του ν.δ. 1059/1971, όπως έχουν τροποποιηθεί και ισχύουν, λαμβάνει υπ' όψη της

31. «Αι καταθέσεις εις Ελληνικάς Τράπεζας χαρακτηρίζονται ως απόρρητοι».

32. ΟΛΑΠ 1225/1975, ΝοΒ 1976, 189.

33. Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 10 παρ. 1 του ν. 1858/1989.

34. Εδάφιο που προστέθηκε με την παρ. 3 του άρθρου 25 του ν. 2214/1994.

35. *Καλαμίτσης*, Το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων, 1993, 20· *Παπαγιάννης*, ΕΤρΑξΧρΔ 2010, 40.

36. *Κουτσούκης* (1994), 66 επ.

την έννοια και τη νομική φύση της σύμβασης της τραπεζικής κατάθεσης³⁷. Έτσι, καθώς η σύμβαση τραπεζικής κατάθεσης αποτελεί σύμβαση ανώμαλης παρακαταθήκης κατά την 830 ΑΚ³⁸ και το ν.δ. 1059/1971 αναφέρεται σε «χρηματικές ή άλλες καταθέσεις», προκύπτει ότι δεν έχει σημασία το αντικείμενο της κατάθεσης, δηλαδή το αν πρόκειται για χρήματα, μετοχές ή χρεόγραφα, αλλά το αν υφίσταται στην πραγματικότητα σύμβαση τραπεζικής κατάθεσης. Συνεπώς μπορούν να θεωρηθούν ως αντικείμενο του ειδικού απορρήτου όλες οι συμβάσεις κατάθεσης με τη μορφή ανώμαλης παρακαταθήκης, οι οποίες συνάπτονται μεταξύ των τραπεζών και των πελατών τους, δεδομένου του ότι η σύμβαση της ανώμαλης παρακαταθήκης είναι ουσιαστικά ο πυρήνας της έννοιας της σύμβασης τραπεζικής κατάθεσης³⁹. Η άποψη αυτή είναι η κρατούσα και στη νομολογία⁴⁰, η οποία δέχεται ότι καταλαμβάνονται από το ειδικό απόρρητο, αφ' ενός μεν οι πάσης φύσεως χρηματικές καταθέσεις σε ευρώ ή συνάλλαγμα, ελεύθερες ή δεσμευμένες, όψεως, ταμιευτηρίου, προθεσμιακές ή σε τρεχούμενο λογαριασμό, καθώς και οι καταθέσεις υπέρ διαφόρων εξαγωγέων από επιστροφές ή χρηματικές επιδοτήσεις (πριμ) κ.λπ.⁴¹, αφ' ετέρου δε και οποιαδήποτε άλλη κατάθεση τίτλων, δηλαδή κινητών αξιών (λ.χ. μετοχών, ομολογιών, άλλων χρεογράφων) πραγματοποιηθείσα πάντοτε με την μορφή ανώμαλης παρακαταθήκης⁴².

Έτσι σύμφωνα με τα ανωτέρω δεν εμπίπτουν στην προστασία του ειδικού απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων σύμφωνα με το ν.δ. 1059/1971 εκείνες οι συμβάσεις με Τράπεζες που έχουν τον χαρακτήρα ομαλής παρακαταθήκης, έστω και αν οι συμβάσεις αυτές χαρακτηρίζονται από τα μέρη ή από την συναλλακτική πρακτική ως καταθέσεις⁴³.

37. *Ψυχομάνης* (2008⁶), 58, υποσ. 148.

38. *Ψυχομάνης*, Τραπεζικό Δίκαιο – Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, τ. ΙΙ, 2010⁶, 50 επ.

39. Άρθρο 830 ΑΚ σε συνδ. με άρθρα 806-809 ΑΚ: Η κατάθεση χρημάτων ή άλλων αντικαταστατών πραγμάτων από τον παρακαταθέτη πελάτη-σε περίπτωση αμφιβολίας- λογίζεται ως δάνειο εφόσον η θεματοφύλακας τράπεζα έχει την εξουσία να τα χρησιμοποιεί, με παράλληλη υποχρέωση της τράπεζας για απόδοση στον καταθέτη των αξιών αυτών με τους συμφωνημένους τόκους.

40. ΟΛΑΠ 1225/1975, ΝοΒ 1976, 189· ΑΠ 1230/1987, ΕΕΝ 1988, 661 αντίθ. ΑΠ 580/1990, ΕΕΝ 1991, 170· Εφαθ 7377/1987 (αδημ.)· ΣυμβΠλημΣπάρτης 161/1998, ΤΝΠ ΔΣΑ, σύμφωνα με την οποία το τραπεζικό απόρρητο επεκτείνεται σε κάθε τραπεζική συναλλαγή άρα και στη σύναψη δανειακής σύμβασης, την οποία όμως η εν λόγω απόφαση υπάγει στην προστασία του ν.δ. 1059/1971· πρβλ επίσης ΓνμδΕισΑΠ 6/1972, ΠοινΧρον 1972, 245· ΣυμβΠλημΣπάρτης 128/1972, ΠοινΧρον 1972, 727· ΣυμβΠλημΜυτ 89/1993, ΠοινΧρον 1995, 103· ΜΠρΠειρ 820/1994, Δ 1994, 863 με παρατηρήσεις *Λιβιεράτου*, η οποία έκρινε ότι οι ονομαστικοί τίτλοι αμοιβαίων κεφαλαίων δεν μπορούν να συμπεριληφθούν στην έννοια των καταθέσεων και δεν εμπίπτουν έτσι στο προστατευτικό πεδίο του ν.δ. 1059/1971· ΣυμβΠλημΣύρου 47/2008, ΠοινΔνη 2009, 1383.

41. ΑΠ 1230/1987, ΕΕΝ 1988, 661· *contra* ΑΠ 580/1990, ΕΕΝ 1991, 170· Εφαθ 7377/1987 (αδημ.)· ΟΛΑΠ 19/2001, ΝοΒ 2002, 685.

42. ΠλημΛιΒαδ 19/2001 ΠοινΧρ 2002, 71· ΠλημΠειρ 390/2006 ΠοινΧρ 2007, 175.

43. ΣυμβΠλημΣύρου 47/2008, ΠοινΔνη 2009, 1383: Έτσι δεν υπάγονται στο ειδικό απόρρητο του ΝΔ 1059/1971, αλλά στα ισχύοντα περί γενικού απορρήτου -ενδεικτικά- οι συμβάσεις μισθώσεως τραπεζικής θυρίδας, οι περιπτώσεις όπου η Τράπεζα φυλάττει με την ιδιότητα

Το ανωτέρω απόρρητο των καταθέσεων επεκτείνεται ομοίως και επί λογαριασμών τίτλων με λογιστική μορφή (άυλων τίτλων), εκδόσεως του ελληνικού δημοσίου ή άλλων φορέων, που τηρούνται στο πλαίσιο του Συστήματος παρακολούθησης συναλλαγών επί τίτλων με λογιστική μορφή, του οποίου διαχειριστής είναι η ΤτΕ⁴⁴.

Τέλος αδιάφορη για την προστασία του απορρήτου των καταθέσεων από τις διατάξεις του ν.δ. 1059/1971 είναι και η «εθνικότητα» των πιστωτικών ιδρυμάτων, στα οποία βρίσκονται οι καταθέσεις, καθώς το άρθρο 1⁴⁵ του ν.δ. δεν κάνει καμία διάκριση και επομένως στερείται σημασίας το αν πρόκειται για ελληνικά ή ξένα πιστωτικά ιδρύματα, ή τέλος υποκαταστήματα αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων εγκατεστημένα στην Ελλάδα. Αυτό όμως δεν ήταν αυτονόητο υπό το κράτος του άρθρο 1 του ν.δ. 1059/1971, το οποίο όριζε ότι οι «Αι καταθέσεις εις *Ελληνικάς Τράπεζας* χαρακτηρίζονται ως απόρρητοι». Με βάση την τότε γραμματική διατύπωση του άρθρου αυτού υποστηρίχθηκε η άποψη⁴⁶ ότι ενέπιπταν στο άρθρο 1 μόνο οι καταθέσεις σε ελληνικές τράπεζες, αποκλειομένων έτσι των αλλοδαπών από την εν λόγω ρύθμιση. Ωστόσο η κρατούσα τάση που διαμορφώθηκε στη νομολογία⁴⁷ υποστήριξε την αντίθετη άποψη στηριζόμενη κυρίως σε τρία επιχειρήματα.

Πρώτον η διαστολή μεταξύ ελληνικών τραπεζών και ξένων τραπεζών, που λειτουργούν στην Ελλάδα, είναι αντίθετη προς το σκοπό του ν.δ. 1059/1971, αφού η

του θεματοφύλακα τίτλους μεριδίων Αμοιβαίου Κεφαλαίου κατά τα άρθρα 3 αρ. 3, 8, 12 παρ. 3 περ. β' του ν. 3283/2004 (ΦΕΚ Α' 210/2.11.2004), καθόσον τα μερίδια των Οργανισμών Συλλογικών Επενδύσεων σε Κινητές Αξίες (ΟΣΕΚΑ) απλώς φυλάσσονται από την Τράπεζα ως θεματοφύλακα για λογαριασμό των δικαιούχων-κομιστών των μεριδίων ως παρακαταθετών, χωρίς η Τράπεζα να έχει εξουσία χρήσης των μεριδίων αυτών. Επίσης δεν εμπιπουν στη μείζονα προστασία του ειδικού απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων οι περιπτώσεις κατάθεσης χρεογράφων σε Τράπεζα, εκτός εάν αυτή απέκτησε εγγράφως και ρητά την εξουσία διαθέσεως τους κατ' άρθρο 830 παρ. 2 ΑΚ κ.λπ. βλ και ΜΠρΠειρ 820/1994, Δ 1994, 863 με παρατηρήσεις *Λιβιεράτου* σχετικά με τους τίτλους αμοιβαίων κεφαλαίων, η οποία δέχεται ότι: «[...]από τα παραπάνω συνάγεται ότι ο τίτλος κτήσεως μεριδίου ή κλάσματος αυτού αμοιβαίου κεφαλαίου, που εκδίδεται από την ΑΕ Διαχειρίσεως, δεν είναι τραπεζικός τίτλος, επί του οποίου, να εφαρμόζεται το άρθρο 27 § 1 του ν.1868/1989, αφού η εταιρεία που τον εκδίδει δεν είναι τράπεζα, χωρίς τούτο να αναιρείται από το γεγονός ότι θεματοφύλακας αυτού είναι πάντοτε τράπεζα, η οποία όμως περαιτέρω είναι *απλή εντολοδόχος* έναντι της εντολέως και εκδότριας του τίτλου πιο πάνω ανωνύμου εταιρείας, και συνεπώς ο τίτλος αυτός μπορεί να κατασχεθεί, αφού δεν είναι απόρρητος.» *Μούζουλας*, Αμοιβαία κεφάλαια, κατάθεση σε κοινό λογαριασμό κα τραπεζικό απόρρητο (γνμδ.), ΔΕΕ 1996, 1041.

44. Άρθρο 5 επ και 12 ν. 2198/1994· βλ και σχετική νομολογία: ΠΠρΘεσ 24377/2003, Αρμ 2004, 1282· ΕφΘεσ 702/2005, Αρμ 2006, 1226· ΑΠ 1894/2006, ΕΕμπΔ 2007, 362.
45. Το άρθρο αυτό ορίζει ότι: «Οι κάθε μορφής καταθέσεις σε πιστωτικά ιδρύματα είναι απόρρητες».
46. ΜΠρΑθ 9164/1976, ΝοΒ 1976, 995· *Ροϊλός*, Περί της εφαρμογής του ακατασχέτου των τραπεζικών καταθέσεων κατά ν.δ. 1059/71 και επί των καταθέσεων των εν Ελλάδι λειτουργουσών αλλοδαπών τραπεζών, ΝοΒ 1978, 994.
47. ΕφΑθ 7060/1976, ΝοΒ 1978, 947· ΕφΠειρ 534/1987, ΕλλΔνη 1989, 368· ΜΠρΑθ 8169/1987, ΕλλΔνη 1989, 385. ΠλημΠειρ 390/2006, ΠοινΧρ 2007, 175 *contra* ΜΠρΑθ 9164/1976, ΝοΒ 1976, 995.

τυχόν εφαρμογή της θα είχε ως συνέπεια τη μείωση των καταθέσεων στις αλλοδαπές τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα, άρα και των κεφαλαίων που συσσωρεύονται στα πιστωτικά ιδρύματα προς εξυπηρέτηση της εθνικής οικονομίας. *Δεύτερον* το απόρρητο υφίσταται όχι υπέρ της Τράπεζας, αλλά υπέρ του καταθέτη, όπως αυτό τονίζεται στο άρθρο 2 παρ. 1 και 3 του ν.δ. 1059/1971. Άρα η ύπαρξη απορρήτου μόνο υπέρ των καταθετών ελληνικών τραπεζών και όχι υπέρ των καταθετών σε ξένες Τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα, οι οποίοι είναι ως επί το πλείστον Έλληνες, θα ήταν αντίθετη προς τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 1 του Συντάγματος. *Τρίτον* κατά το άρθρο 4 ΑΚ, οι αλλοδαποί απολαμβάνουν τα αστικά δικαιώματα των ημεδαπών. Η άποψη έτσι ότι το απόρρητο αφορά μόνον τις ελληνικές Τράπεζες, είναι αντίθετη προς αυτή τη βασική αρχή, την οποία δεν είχε σκοπό να καταργήσει το ν.δ. 1059/1971⁴⁸.

2.2. Νομική βάση – Διάρκεια ισχύος

Νομοθετικό έρεισμα του ειδικού απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων αποτελεί το άρθρο 1 του ν.δ. 1059/1971. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ευθέως η σύνδεση της υποχρέωσης τήρησης του απορρήτου με την ίδια τη σύμβαση της τραπεζικής κατάθεσης. Έτσι, εφόσον έχει συναφθεί σύμβαση κατάθεσης με οποιοδήποτε πιστωτικό ίδρυμα που λειτουργεί υπό οποιαδήποτε νόμιμη μορφή στην Ελλάδα και για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η αντίστοιχη σύμβαση κατάθεσης, γεννάται και υφίσταται αντίστοιχη υποχρέωση τήρησης του απορρήτου από το πιστωτικό ίδρυμα, σε περίπτωση δε παραβίασης της υποχρέωσης αυτής γεννάται αντίστοιχη ευθύνη της τράπεζας⁴⁹.

Το πιστωτικό ίδρυμα οφείλει να τηρεί την υποχρέωση εχεμύθειας τόσο στο προσυμβατικό, όσο και στο μετασυμβατικό στάδιο, ακόμη δε και στην περίπτωση που η σύμβαση κατάθεσης που καταρτίστηκε είναι άκυρη⁵⁰.

Στο *προσυμβατικό στάδιο* η υποχρέωση εχεμύθειας δεν θεμελιώνεται στο άρθρο 1 παρ. 1 του ν.δ. 1059/1971, καθώς δεν υφίσταται ακόμη σύμβαση κατάθεσης, αλλά στις διατάξεις για την ευθύνη από τις διαπραγματεύσεις (197, 198 ΑΚ)⁵¹. Από την πρώτη δηλαδή δικαιοπρακτική ή συναλλακτική επαφή, μέχρι τη σύναψη της σύμβασης κατάθεσης, το πιστωτικό ίδρυμα οφείλει να συμπεριφέρεται σύμφωνα με την καλή

48. Βλ. το σκεπτικό της ΜΠρΑθ 8169/1987, ΕλλΔνη 1989, 385· *Καλδέλλης*, Αρμ 1981, 718 επ· *Μιχαηλίδης*, ΕΕμπΔ 1983, 25 επ.

49. *Παπαγιάννης*, ΕΤρΑξΧρΔ 2010, 39.

50. *Κουτσούκης* (1994), 58 επ.

51. Αντίθετος ο *Καλαμίσης* (1993), 25 επ., ο οποίος υποστηρίζει ότι στο στάδιο των διαπραγματεύσεων για την κατάρτιση σύμβασης κατάθεσης εφαρμόζεται το γενικό τραπεζικό απόρρητο μόνον εφόσον οι διαπραγματεύσεις δεν καταλήξουν στην κατάρτιση σύμβασης κατάθεσης. Αν συναφθεί τελικά σύμβαση κατάθεσης, τότε καλύπτεται αναδρομικά και το προσυμβατικό στάδιο από την προστασία του ν.δ. 1059/1971.

πίστη και τα συναλλακτικά ήθη. Αυτό σημαίνει ότι λόγω της δημιουργούμενης σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ πιστωτικού ιδρύματος και υποψηφίου καταθέτη, αυτό οφείλει να τηρεί την πηγάζουσα από την καλή πίστη βασική υποχρέωση συμπεριφοράς στις τραπεζικές συναλλαγές, που είναι η υποχρέωση εχεμύθειας⁵².

Στο *μετασυμβατικό στάδιο*, δηλαδή μετά τη για οποιοδήποτε λόγο λήξη της σύμβασης κατάθεσης, η υποχρέωση εχεμύθειας του πιστωτικού ιδρύματος εξακολουθεί να ισχύει. Σε αντίθετη περίπτωση η ανακοίνωση απόρρητων γεγονότων αναφορικά με την κατάθεση, μετά τη λήξη της συμβατικής σχέσης, θα διατάρασσε σημαντικά την εμπιστοσύνη του πελάτη προς το πιστωτικό ίδρυμα και θα αναιρούνταν έτσι στην ουσία όλοι οι σκοποί που επιδιώκει το ν.δ. 1059/1971. Η υποχρέωση εχεμύθειας κατά το μετασυμβατικό στάδιο δεν μπορεί να θεμελιωθεί στο άρθρο 1 παρ. 1 του ν.δ. 1059/1971, καθώς πλέον δεν υφίσταται σύμβαση κατάθεσης, αλλά στη διάταξη του άρθρου 288 ΑΚ, αφού και μετά τη λήξη της σύμβασης η καλή πίστη σε συνδυασμό με την προϋφιστάμενη αλλά αποσβεσθείσα ενοχή (σύμβαση) επιβάλλει στα μέρη υποχρεώσεις προστασίας, στην περίπτωση δηλαδή της τραπεζικής κατάθεσης την υποχρέωση εχεμύθειας⁵³.

Τέλος στην περίπτωση της *άκυρης σύμβασης κατάθεσης*, π.χ. λόγω δικαιοπρακτικής ανικανότητας του καταθέτη, η ευθύνη του πιστωτικού ιδρύματος, σε περίπτωση κοινοποίησης σε τρίτους πληροφοριών που εμπíπτουν στο προστατευτικό πεδίο του τραπεζικού απορρήτου, θεμελιώνεται στις διατάξεις της ευθύνης από διαπραγματεύσεις, αφού η κατάρτιση άκυρης σύμβασης δεν επιφέρει τη λήξη του σταδίου των διαπραγματεύσεων⁵⁴.

3. Προστατευτικές διατάξεις του τραπεζικού απορρήτου

Η υποχρέωση τήρησης του απορρήτου είναι απόρροια της σχέσης εμπιστοσύνης που υφίσταται μεταξύ τράπεζας και πελάτη, όπως αυτή θεμελιώνεται στην αρχή της καλής πίστης και τα συναλλακτικά ήθη, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 197-198 και 288 ΑΚ. Η σχέση αυτή δηλαδή υφίσταται ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή όχι σχετικής συμφωνίας των μερών και σε περίπτωση παράβασής της δημιουργείται είτε υποχρέωση της τράπεζας προς αποζημίωση του πελάτη, είτε επέρχονται οι συνέπειες για την τράπεζα της πλημμελούς εκπλήρωσης της παροχής

52. Κουτσούκης (1994), 58 επ.

53. Κουτσούκης (1994), 59· *contra* Καλαμίτης (1993), 25 επ, σύμφωνα με τον οποίο η σύμβαση κατάθεσης από τη στιγμή που θα δημιουργηθεί, προστατεύεται από τις διατάξεις του ν.δ. 1059/1971 εις το διηνεκές ανεξάρτητα αν υφίσταται ή έχει καταργηθεί η σύμβαση κατάθεσης, με το επιχείρημα ότι ο νόμος δεν ορίζει ρητά τη διάρκεια της υποχρέωσης εχεμύθειας.

54. Κουτσούκης (1994), 59.

της (περίπτωση θετικής παράβασης της ενοχής), ανάλογα με το αν η παράβαση έλαβε χώρα κατά το προσυμβατικό στάδιο ή αργότερα⁵⁵.

Επίσης, καθώς το απόρρητο αποτελεί γενικά στοιχείο της προσωπικότητας, προστατεύεται από τη διάταξη του άρθρου 57 ΑΚ, που επιτρέπει στον πελάτη της τράπεζας να αξιώσει άρση της προσβολής, παράλειψή της στο μέλλον, αποζημίωση σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες, ικανοποίηση ηθικής βλάβης (ΑΚ 59), αλλά και τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων⁵⁶.

Από πλευράς ποινικού δικαίου το τραπεζικό απόρρητο προστατεύεται από το ίδιο το ν.δ. 1059/1971, το οποίο περιέχει αναγκαστικού δικαίου διατάξεις με ποινικό χαρακτήρα, αφού προβλέπει ποινικές κυρώσεις για τα πρόσωπα που παραβιάζουν τον κανόνα της τήρησης του τραπεζικού απορρήτου. Ειδικότερα με το άρθρο 2 παρ. 1⁵⁷ του εν λόγω ν.δ. ο νομοθέτης ο νομοθέτης θωρακίζει την απαγόρευση παραβίασης του απορρήτου με τις εκεί επαπειλούμενες ποινικές κυρώσεις θεσπίζοντας έτσι ένα ιδιώνυμο αδίκημα, το οποίο προβλέπεται από μια διάταξη δημόσιας τάξης⁵⁸. Με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου ο νομοθέτης απαγορεύει τόσο την αναστολή εκτέλεσης, όσο και τη μετατροπή σε χρηματική ποινή της ποινής φυλάκισης που προβλέπεται στην παρ. 1, εκδηλώνοντας έτσι εντονότερα τη βούλησή του για τη θέσπιση της απαγόρευσης αυτής.

Τέλος στην παρ. 3 ορίζεται ότι όλα τα πρόσωπα που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου 2 του ν.δ. 1059/1971, απαγορεύεται να εξεταστούν ως μάρτυρες σε οποιοδήποτε στάδιο της πολιτικής ή ποινικής δίκης κατά παρέκκλιση των άρθρων 401 επ ΚΠολΔ και 200 επ ΚΠΔ, ακόμη και εάν κλήθηκαν ειδικά προς τούτο από τον ίδιο τον καταθέτη, ο οποίος συναινεί και δηλώνει ότι παραιτείται του δικαιώματός του. Αυτό συμβαίνει διότι η διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 2 του ν.δ. 1059/1971, έτσι όπως είναι διατυπωμένη δεν επιτρέπει ούτε στον ίδιο τον καταθέτη να παραιτηθεί της προστασίας του απορρήτου που του παρέχεται, υποχρεώνει δε το Δικαστήριο να απορρίψει αυτεπαγγέλτως, ως απαράδεκτη, την παρ' όλα αυτά γενόμενη κατάθεση μάρτυρα με την ιδιότητα του τραπεζικού, για οποιοδήποτε γεγονός που αφορά σε ιδιωτική υπόθεση καταθέτη, το οποίο περιήλθε σε γνώση του τραπεζικού κατά την άσκηση των

55. *Ψυχομάνης*, Ευθύνη τραπεζών και εποπτικών αρχών έναντι επενδυτών και καταθετών, ΝοΒ 2009, 2317 επ.

56. ΜΠρΡοδ 230/2007, ΕΤρΑΕΧρΔ 2008, 85 με ενημερωτικό σημείωμα *Στεφανίδη*.

57. «Διοικηταί, μέλη Διοικητικών Συμβουλίων ή άλλων συλλογικών οργάνων ή υπάλληλοι Τραπεζών, οίτινες ως εκ των καθηκόντων των λαμβάνουν γνώσιν των τραπεζικών καταθέσεων, παρέχοντες καθ' οιονδήποτε τρόπον, οιαδήποτε περί αυτών πληροφορίαν, τιμωρούνται διά φυλακίσεως τουλάχιστον εξ μηνών. Η συναίνεσις ή έγκρισσις του υπέρ ου το απόρρητον καταθέτου, ουδαμώς αναιρεί τον αξιόποινον χαρακτήρα της πράξεως. "Οι παραπάνω διατάξεις δεν εφαρμόζονται για τη Διοίκηση και τα λοιπά όργανα της Τράπεζας της Ελλάδος προκειμένου να επιβληθούν διοικητικές κυρώσεις για παραβάσεις νομισματικών, πιστωτικών ή συναλλαγματικών κανόνων».

58. *Καλδέλλης*, Αρμ 1981, 711.

καθηκόντων του. Η μόνη διέξοδος για τον καταθέτη που έχει την ανάγκη αποδεικτικών μέσων είναι να ζητήσει ο ίδιος από την τράπεζα να του χορηγήσει ή να του επιβεβαιώσει στοιχεία, τα οποία στη συνέχεια θα προσκομίσει στο Δικαστήριο⁵⁹.

Το τραπεζικό απόρρητο προστατεύεται επίσης γενικά από τη διάταξη της 371 ΠΚ, η οποία καθιστά αξιόποινη την παράβαση του καθήκοντος επαγγελματικής εχεμύθειας από πρόσωπα, τα οποία λαμβάνουν γνώση ιδιωτικών απορρητών εξ αιτίας του επαγγέλματος ή της ιδιότητάς τους. Η ποινική δίωξη όμως χωρεί μόνο κατόπιν εγκλήσεως. Ειδικότερα η παραβίαση του τραπεζικού απορρητού από τον τραπεζικό, υπάγεται πλέον⁶⁰ στην κατηγορία των «περί την υπηρεσίαν» εγκλημάτων και τιμωρείται κατά την 252 ΠΚ, ως παράβαση υπηρεσιακού απορρητού⁶¹.

Διατάξεις σχετικές με την προστασία του τραπεζικού απορρητού συναντώνται όμως και στο πεδίο του Συνταγματικού Δικαίου, τόσο από πλευράς ατομικών δικαιωμάτων του πελάτη, όσο και από πλευράς της τράπεζας. Η προστασία αυτή παρέχεται με το άρθρο 5§1 Σ, που αναφέρεται στο ατομικό δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και την οικονομική ελευθερία του κάθε πολίτη. Έτσι, ως ατομικό δικαίωμα, το τραπεζικό απόρρητο υποχρεώνει τα μεν κρατικά όργανα σε διευκόλυνση της ακώλυτης άσκησής του, σύμφωνα με το άρθρο 25 §1 Σ, που σημαίνει και απαγόρευση της κάθε είδους προσβολής του από το κράτος, τον κοινό δε νομοθέτη σε παράλειψη θέσπισης διατάξεων που το καταλύουν, εκτός βέβαια και αν υφίσταται περίπτωση καταχρηστικής άσκησής του (άρθρο 25§3 Σ), και ιδίως όταν η προσβολή του δικαιολογείται – και κατά το μέτρο που δικαιολογείται με βάση τις αρχές της αναλογικότητας και της καταλληλότητας – από αντικειμενική και εύλογη ανάγκη εξυπηρέτησης του γενικού συμφέροντος.

Το τραπεζικό απόρρητο, τέλος, τυγχάνει ιδιαίτερης πρόσθετης προστασίας με βάση το νόμο για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, το ν. 2472/1997⁶². Ο νόμος αυτός ωστόσο έχει περιορισμένο πεδίο εφαρμογής σε σχέση με το ν.δ. 1059/1971, καθώς παρέχει προστασία σε

59. *Τριανταφυλλάκης*, ΕλλΔνη 1993, 1447.

60. Μετά τις τροποποιήσεις που επέφερε στον ΠΚ το άρθρο 4 ν. 1738/87.

61. ΕφΑθ 11194/1986, ΕΕμπΔ 1988, 42· ενδιαφέρον παρουσιάζει η ΑΠ 1327/2008, ΝοΒ 2009, 139, η οποία έκρινε ότι η μη αποκάλυψη πληροφοριών που εμπίπτουν στην έννοια του απορρητού από υπάλληλο τράπεζας, δεν στοιχειοθετεί πράξη συνεργασίας σε αδικοπραξία που τέλεσε ο πελάτης της τράπεζας.

62. ΑΠ 586/2001, ΝοΒ 2001, 1654· ΠΠρΘεσ 24377/2003, Αρμ 2004, 1282· ΕφΑθ 147/2004, ΕΤρΑξΧρΔ 2004, 372 με ζητήματα προστασίας του καταναλωτή· ΠλημΚαλαμ 4033/2005, ΠοινΔνη 2007, 430, η οποία καταδίκασε διευθυντή και υποδιευθυντή τράπεζας για παράβαση του νόμου περί προστασίας προσωπικών δεδομένων, οι οποίοι ανακοίνωσαν σε εφημερίδα πληροφορίες σχετικά με τις οικονομικές οφειλές του εγκαλούντος· Γνμδ ΝΣΚ 157/2007 (ατομική), α' δημοσίευση ΝΟΜΟΣ (435555)· ΕφΑθ 1597/2007, ΔΕΕ 2008, 603· *Ψυχομάνης* (2008), 44 επ.

συγκεκριμένες πτυχές μόνο του δικαιώματος στην προσωπικότητα⁶³, δηλαδή σε προσωπικά δεδομένα, τα οποία εκτίθενται σε ιδιαίτερους κινδύνους, συνεπεία της δυσχερώς εποπτευόμενης αυτοματοποιημένης επεξεργασίας των δεδομένων⁶⁴ και λειτουργεί έτσι συμπληρωματικά ως προς την προστασία του τραπεζικού απορρήτου.

4. Περιπτώσεις άρσης του τραπεζικού απορρήτου

Νόμιμες περιπτώσεις άρσης του απορρήτου, γενικού ή ειδικού, είναι οι περιπτώσεις που η τράπεζα για κάποιο νόμιμο λόγο απαλλάσσεται από την υποχρέωση τήρησής του έναντι του πελάτη της, οπότε και προβαίνει σε παροχή αντίστοιχης πληροφορίας σε τρίτο πρόσωπο⁶⁵.

Το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων υπήρξε ιδιαίτερος αυστηρό στην πρώτη μορφή εμφάνισής του στην ελληνική έννομη τάξη, αφού μοναδική περίπτωση νόμιμης άρσης του αποτελούσε η περίπτωση ειδικά αιτιολογημένης απόφασης ελληνικού δικαστηρίου που διέτασσε την άρση του τραπεζικού απορρήτου, μόνο εάν αυτή ήταν απολύτως αναγκαία για την ανίχνευση και την τιμωρία πράξεων που χαρακτηρίζονταν ως κακούργηματα⁶⁶.

Από τη θέση πληθώρας αυστηρών προϋποθέσεων προκειμένου να επιτραπεί η άρση του απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων, προκύπτει προφανώς ο αυστηρότατος αρχικός του χαρακτήρας. Σκοπός της ιδιαίτερης αυστηρότητας της ρύθμισης αυτής ήταν η ενθάρρυνση και η ενίσχυση των τραπεζικών καταθέσεων με την εδραίωση της εμπιστοσύνης των καταθετών προς τα πιστωτικά ιδρύματα και συνακόλουθα η προσέλκυση ημεδαπών και αλλοδαπών κεφαλαίων με σκοπό την εξεύρεση των απαραίτητων χρηματικών πόρων για την ανάπτυξη τη Χώρας⁶⁷. Για το σκοπό αυτό ο τότε νομοθέτης φρόντισε να «θωρακίσει» τις τραπεζικές καταθέσεις από κάθε πιθανή εξωτερική επίθεση, είτε αυτή θα προερχόταν από ιδιώτες, είτε από το Κράτος.

Παρ' όλο όμως τον φιλόδοξο αρχικό χαρακτήρα του ν.δ. 1059/1971, η αρχική του μορφή δεν διήρκεσε πολύ. Αμέσως σχεδόν μετά τη θέσπισή του, ακολούθησε πλήθος τροποποιήσεων του, αλλά και η θέσπιση άλλων νόμων, οι οποίοι εισήγαγαν

63. *Ψυχομάνης* (2008), 46.

64. Βλ. και άρθρο 9Α Σ.

65. *Ψυχομάνης* (2008⁶), 46.

66. Για να είναι επιτρεπτή η άρση του τραπεζικού απορρήτου, η πράξη ήταν απαραίτητο να χαρακτηρίζεται από την αντίστοιχη διάταξη ως κακούργημα, δεν αρκούσε απλώς οποιοδήποτε ποινικό αδίκημα. Βλ. άρθρο 2 παρ. 3 του ν.δ. 1059/1971 στην αρχική του μορφή, το οποίο όριζε ότι: «*Τα εν παρ. 1 αναφερόμενα πρόσωπα καλούμενα ως μάρτυρες εν πολιτική ή ποινική δίκη, ουδέποτε εξετάζονται περί των απορρήτων καταθέσεων, και συναινούντος έτι του υπέρ ου το απόρρητον καταθέτου*».

67. *Καρακατσάνης*, ΕΕΝ 1976, 12· *Κουτσούκης* (1994), 55.

εξαιρέσεις, σε σημείο που η τήρηση του απορρήτου έχει καταλήξει σήμερα να αποτελεί την εξαίρεση και όχι τον κανόνα.

Στις επόμενες υποενότητες παρατίθενται σε κατηγορίες, ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκουν, οι ρυθμίσεις, οι οποίες προβλέπουν περιπτώσεις άρσης του τραπεζικού απορρήτου⁶⁸.

4.1. Άρση του απορρήτου με σκοπό την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και τη διευκόλυνση της είσπραξης των δημοσίων εσόδων

α. Το άρθρο 82§2 ΚΦΕ, όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 3 του άρθρου 32 του ν. 3986/2011⁶⁹ και με την παρ. 9 του άρθρου 21 του ν. 3943/2011⁷⁰ προβλέπει την υποχρέωση κρατικών φορέων και λειτουργών, πιστωτικών ιδρυμάτων και κάθε άλλο επαγγελματικού φορέα ή οργάνωσης να υποβάλλουν ηλεκτρονικά στο Υπουργείο Οικονομικών κάθε στοιχείο και πληροφορία οικονομικού και φορολογικού ενδιαφέροντος που τους ζητείται κατ' εξαίρεση των διατάξεων για το επαγγελματικό και τραπεζικό απόρρητο. Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών καθορίζεται το είδος των υποβαλλόμενων στοιχείων και πληροφοριών, οι μορφότυποι ανταλλαγής τους, ο τρόπος και ο χρόνος υποβολής τους και κάθε άλλο αναγκαίο θέμα για την εφαρμογή της διάταξης αυτής.

β. Το άρθρο 20 παρ. 2 ν. 3842/2010⁷¹ προβλέπει την υποχρέωση εξόφλησης φορολογικών στοιχείων, συνολικής αξίας άνω των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ, τα οποία εκδίδονται για συναλλαγές μεταξύ επιτηδευματιών μέσω επαγγελματικών τραπεζικών λογαριασμών οι κινήσεις των οποίων διαβιβάζονται σε ηλεκτρονική βάση δεδομένων της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών, χωρίς να ισχύει ως προς τούτο το τραπεζικό απόρρητο. Ο ν. 3943/2011 με το άρθρο 26 παρ. 8 αυτού, συγκεκριμενοποίησε περαιτέρω τη διαδικασία αυτή που ήδη προβλεπόταν στο ν. 3842/2010.

γ. Το άρθρο 1 του ν.δ. 1059/1971 προβλέπει την άρση του τραπεζικού απορρήτου ύστερα από ενέργεια του προϊσταμένου της αρμόδιας Δ.Ο.Υ., στην περίπτωση που προσκομίζεται προσωπική επιταγή ποσού άνω του 1.000.000 δρχ., για εξόφληση χρεών προς το Δημόσιο.

68. Απαρίθμηση των λόγων άρσης του τραπεζικού απορρήτου βλ. επίσης σε *Ψυχομάνη* (2008⁶), 53 επ· *Ντόστα*, Γενικό τραπεζικό απόρρητο και απόρρητο των καταθέσεων – Κατάσχεση των καταθέσεων, 2000, 89 επ.

69. «Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015», ΦΕΚ/Α/152/1.7.2011

70. «Καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής, στελέχωση των Ελεγκτικών Υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών», ΦΕΚ/Α/66/31.3.2011

71. «Αποκατάσταση φορολογικής δικαιοσύνης, αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ/58/Α/23.04.2010.

δ. Δεν ισχύει το τραπεζικό απόρρητο στην περίπτωση φορολόγησης κληρονομιών, αδιαίρετων λογαριασμών κ.λπ., όπως προβλέπεται στα άρθρα 73 παρ. 2, 90, 98, 110, 111 ν.δ. 118/73.

ε. Το άρθρο 13 παρ. 4 ΚΒΣ, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 21 παρ. 7 ν. 2166/1993, προβλέπει την υποχρέωση αναγραφής του Αριθμού Φορολογικού Μητρώου του πελάτη σε ορισμένες απαριθμούμενες στον νόμο τραπεζικές συναλλαγές. Η δυνατότητα πρόσβασης των φορολογικών αρχών μέσω των ηλεκτρονικών υπολογιστών των τραπεζών και η διασταύρωση στοιχείων δεν σημαίνει κάτι διαφορετικό από την άρση του απορρήτου των καταθέσεων.

στ. Στο άρθρο 66 του ΚΦΕ (ν. 2238/1994) ορίζεται ότι οι προϊστάμενοι των ΔΟΥ και οι επιθεωρητές οικονομικών εφοριών, προς το σκοπό ελέγχου των υποβαλλόμενων φορολογικών δηλώσεων και εξακρίβωσης των υποχρέων που δεν υπέβαλαν δήλωση, δικαιούνται να ζητούν από τις τράπεζες και οποιοσδήποτε πληροφορίες θεωρούν αναγκαίες για τη διευκόλυνση του έργου τους, χωρίς οι τελευταίες να έχουν το δικαίωμα επίκλησης του απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων, το οποίο αίρεται ειδικά προς διευκόλυνση του φορολογικού ελέγχου⁷².

ζ. Το άρθρο 92 ΚΦΕ προβλέπει άρση του τραπεζικού απορρήτου έναντι του Δημοσίου, σχετικά με καταθέσεις, λογαριασμούς ή θυρίδες φορολογουμένου και παράλληλη δέσμευση του 50% των καταθέσεων ή του περιεχομένου των θυρίδων σε περίπτωση διάπραξης φορολογικών παραβάσεων πάνω από ένα ορισμένο ποσό και υπό ορισμένες προϋποθέσεις που προβλέπει ειδικά το ανωτέρω άρθρο.

4.2. Άρση του απορρήτου για σκοπούς κρατικής εποπτείας και διαφάνειας των δημοσίων οικονομικών

α. Κατά το άρθρο 22 παρ. 16 και 17 ν. 3340/2005 το τραπεζικό απόρρητο δεν ισχύει έναντι της ΤτΕ και της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς κατά την άσκηση των ελεγκτικών καθηκόντων τους⁷³.

72. Γνμδ ΝΣΚ 157/2007 (ατομική), α' δημοσίευση ΝΟΜΟΣ (435555): Το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων ισχύει μόνο για καταθέσεις σε πιστωτικά ιδρύματα και τότε μόνο για να αρθεί χρειάζεται κοινή απόφαση του επιθεωρητή και του προϊσταμένου της Δ.Ο.Υ. και δεν μπορεί να ισχύσει αναλογικά σε άλλες περιπτώσεις (όπως Α.Ε.Δ.Α.Κ., ανώνυμες χρηματιστηριακές εταιρίες κ.λπ.), για τις οποίες ισχύει μόνο το επαγγελματικό απόρρητο, το οποίο υποχωρεί προ των φορολογικών ελέγχων, που διενεργούνται, κατά τη νόμιμη διαδικασία, σύμφωνα με τις ως άνω ειδικές διατάξεις και δεν απαιτείται να τηρηθεί, ως προς αυτές, η συγκεκριμένη διαδικασία, ήτοι να υπάρχει κοινή απόφαση του επιθεωρητή και του προϊσταμένου της Δ.Ο.Υ. για τη διενέργεια των ελέγχων· ΣτΕ 65/2002, ΤΝΠ ΔΣΑ· ΕφΑθ 8423/2006, ΤΝΠ ΔΣΑ

73. Φλώρος, απόψεις επί του τραπεζικού απορρήτου, ΝοΒ 1988, 1518.

β. Το άρθρο 3 παρ. 3 του ν. 3213/2003, όπως αντικαταστάθηκε από τις διατάξεις του άρθρου 9 του ν. 3932/2011, προβλέπει ότι κατά την έρευνα που διεξάγεται από την Επιτροπή Ελέγχου του ν. 3023/2002⁷⁴ για τα οικονομικά των κομμάτων και των υποψήφιων βουλευτών, δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις για το τραπεζικό, χρηματιστηριακό και φορολογικό απόρρητο. Ομοίως και το άρθρο 21 παρ. 4 του ν. 3023/2002.

γ. Το άρθρο 13 παρ. 4 ν. 2789/2000 προβλέπει ότι το τραπεζικό και επαγγελματικό απόρρητο δεν ισχύει έναντι του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας, της Τράπεζας της Ελλάδος και της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς για την παροχή σε αυτούς από τα Συστήματα και τους Συμμετέχοντες των ανακοινώσεων που προβλέπονται στον ίδιο νόμο, καθώς και κάθε στοιχείου ή πληροφορίας που κρίνονται απαραίτητα για την ορθή και ασφαλή εφαρμογή του.

δ. Το άρθρο 19 παρ. 5 του ν. 2429/1996 προβλέπει ότι δεν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις για το τραπεζικό, χρηματιστηριακό και φορολογικό απόρρητο κατά τον έλεγχο των οικονομικών των πολιτικών κομμάτων και των υποψήφιων βουλευτών.

ε. Κατά το άρθρο 3 παρ. 1 εδ. α' περ. ii ν. 3213/2003 το τραπεζικό απόρρητο δεν ισχύει στις περιπτώσεις ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης των προσώπων που κατέχουν δημόσιο αξίωμα.

στ. Το άρθρο 55 παρ. 1 και 5 ν. 2396/1996 ορίζει ότι το απόρρητο επί άυλων ανώνυμων μετοχών δεν ισχύει έναντι της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της και έναντι του Διοικητικού Συμβουλίου του ΧΑΑ.

ζ. Το άρθρο 4 παρ. 5 του π.δ. 112/2007 προβλέπει ότι δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις για το τραπεζικό, χρηματιστηριακό και φορολογικό απόρρητο κατά τη διάρκεια του ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης των λιμενικών.

η. Σύμφωνα με το άρθρο 40 παρ. 5 του ν. 1806/1988, το τραπεζικό απόρρητο δεν ισχύει κατά τον έλεγχο που ασκεί η ΤτΕ στις δηλώσεις των προσώπων που αναφέρονται στο άρθρο αυτό, όπως των προέδρων, διοικητών, διευθυντών και διαχειριστών εκδοτικών επιχειρήσεων ή ραδιοφωνικών ή τηλεοπτικών σταθμών, προσώπων με συμμετοχή στο 5% τουλάχιστον του μετοχικού κεφαλαίου ελληνικών τραπεζών σχετικά με την προέλευση των κεφαλαίων τους⁷⁵.

θ. Το άρθρο 40 παρ. 2 ν. 1806/1988 προβλέπει ότι το απόρρητο των καταθέσεων δεν ισχύει κατ' αρχήν έναντι των ελεγκτικών οργάνων και των νομισματικών αρχών της ΤτΕ, των δικαστικών αρχών, των προανακριτικών κοινοβουλευτικών επιτροπών, στις οποίες ανατίθεται κατά το νόμο ο σχετικός έλεγχος

74. «Χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων από το κράτος. Έσοδα και δαπάνες, προβολή, δημοσιότητα και έλεγχος των οικονομικών των πολιτικών κομμάτων και των υποψήφιων βουλευτών», ΦΕΚ/Α/146/25.06.2002.

75. ΟΛΑΠ 3/1993, ΕλλΔνη 1995, 223.

των πιστωτικών ιδρυμάτων, ως προς τις καταθέσεις που υπάρχουν στο οικείο πιστωτικό ίδρυμα, εφόσον αυτά τα πρόσωπα ή όργανα ασκούν αρμοδιότητες σχετικές με τον έλεγχο του τραπεζικού συστήματος και της ορθής εφαρμογής της πιστωτικής και νομισματικής νομοθεσίας.

ι. Σύμφωνα με το άρθρο 10§2 του ν. 3310/2005 περί «Διαφάνειας Δημοσίων Συμβάσεων» («Βασικός Μέτοχος») το τραπεζικό απόρρητο κάμπτεται κατά την άσκηση των ελεγκτικών αρμοδιοτήτων του Τμήματος Ελέγχου Διαφάνειας του Ε.Σ.Ρ.

ια. Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 εδ. β' ν.δ. 1059/1971 το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων δεν ισχύει έναντι της Τράπεζας της Ελλάδος κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της, των σχετικών με τον έλεγχο του τραπεζικού συστήματος και της εφαρμογής των νομισματικών, πιστωτικών και συναλλαγματικών κανόνων.

ιβ. Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 εδ. β' ν.δ. 1059/1971 οι διατάξεις της παρ. 2 εδ. α' του ίδιου άρθρου που προβλέπουν ποινικές κυρώσεις, δεν εφαρμόζονται έναντι της Διοίκησης και των λοιπών οργάνων της Τράπεζας της Ελλάδος, προκειμένου να επιβληθούν διοικητικές κυρώσεις για παραβάσεις νομισματικών, πιστωτικών ή συναλλαγματικών κανόνων.

ιγ. Σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 2 ν. 3126/2003 με τίτλο «Ποινική Ευθύνη Υπουργών», εφόσον η πράξη για την οποία διενεργείται ανάκριση είναι σε βαθμό κακουργήματος, ο ανακριτής, με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα, μπορεί να απαγορεύσει την κίνηση κάθε είδους λογαριασμών, τίτλων ή χρηματοπιστωτικών προϊόντων που τηρούνται σε πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό, καθώς και το άνοιγμα των θυρίδων θησαυροφυλακίου του κατηγορουμένου, έστω και κοινών οποιουδήποτε είδους με άλλο πρόσωπο, όταν υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι οι λογαριασμοί, οι τίτλοι, τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα ή οι θυρίδες περιέχουν χρήματα ή πράγματα που προέρχονται από την τέλεση του ανωτέρω εγκλήματος [...]. Η παράγραφος 2 του άρθρου 10 ν. 3126/2003 τροποποιήθηκε με το άρθρο 4 του ν. 3961/2011 (ΦΕΚ/Α/97 /29.4.2011) με τίτλο «Τροποποίηση του ν. 3126/2003 για την ποινική ευθύνη των Υπουργών και άλλες διατάξεις».

4.3. Άρση του απορρήτου για ποινικούς σκοπούς

α. Το άρθρο 7B παρ. 4 του ν. 3691/2008, όπως προστέθηκε με το άρθρο 2 παρ. 2 του ν. 3932/2011⁷⁶ προβλέπει ότι έναντι των Μονάδων της Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της

76. «Σύσταση Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης», ΦΕΚ/Α/49/10.3.2011.

Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης δεν ισχύει, κατά τη διάρκεια των ελέγχων και ερευνών τους, οποιοδήποτε τραπεζικό, χρηματιστηριακό, φορολογικό ή επαγγελματικό απόρρητο, με την επιφύλαξη των άρθρων 212, 261 και 262 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

β. Το άρθρο 6 παρ. 2 του ν. 2713/1999, όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 7 του άρθρου 5 του ν. 3938/2011⁷⁷, προβλέπει ότι στις περιπτώσεις που ενεργείται προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση για εγκλήματα που διαπράττουν ή συμμετέχουν σε αυτά, αστυνομικοί όλων των βαθμών, συνοριακοί φύλακες και ειδικοί φρουροί και απαριθμούνται περαιτέρω στο ν. 2713/1999 δεν ισχύει το φορολογικό απόρρητο, το δε τραπεζικό και χρηματιστηριακό απόρρητο αίρεται με σχετική διάταξη του αρμόδιου εισαγγελικού λειτουργού, αν κριθεί ότι η άρση επιβάλλεται από τις ανάγκες της έρευνας.

γ. Το άρθρο 3 του ν.δ. 1059/1971 προβλέπει την άρση του τραπεζικού απορρήτου εφ' όσον η παροχή των πληροφοριών που αυτό καλύπτει, είναι απολύτως αναγκαία για την ανίχνευση και τον κολασμό κακουργήματος⁷⁸. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζεται και το άρθρο 260 ΚΠΔ για την έρευνα στους τραπεζικούς λογαριασμούς⁷⁹.

δ. Άρση του τραπεζικού απορρήτου προβλέπεται επίσης στα άρθρο 26 επ του ν. 3691/2008 «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις»⁸⁰.

ε. Το άρθρο 38 ν. 1828/1989 προβλέπει ότι το τραπεζικό απόρρητο δεν ισχύει γενικά στην περίπτωση ορισμού επιτρόπου⁸¹ σε τράπεζα για καταθέσεις που έγιναν κατά την περίοδο, στην οποία αναφέρεται ο έλεγχος της ΤτΕ, εφόσον έχει ασκηθεί ποινική δίωξη για αδίκημα σχετιζόμενο με τη λειτουργία της τράπεζας και από το οποίο έχει προκληθεί το κοινό αίσθημα. Στην περίπτωση αυτή ο Διοικητής της ΤτΕ και κάθε άλλο αρμόδιο όργανο οφείλει να παραδώσει αμέσως στον Υπουργό Εθνικής

77. «Σύσταση Γραφείου Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ/Α/61/31-3-2011.

78. ΑΠ 1526/1991, ΕΕμπΔ 1993, 382· ΑΠ 50/2011, ΤΝΠ ΔΣΑ· ειδικότερα για τις προϋποθέσεις άρσης του τραπεζικού απορρήτου κατά τη διάρκεια ποινικής διαδικασίας βλ ΣυμβΕφΑθ 1465/1988, ΕλλΔνη 1989, 226· ΣυμβΠλημΜυτιλ 89/1993, ΠοινΧρ ΜΕ', 103· ΣυμβΕφΑθ 2057/1993, Αρμ 1994, 471· ΣυμβΠλημΚαβαλ 138/1998 ΠοινΧρ ΜΘ', 167· ΒουλΣυμβΠλημΚαβ 161/1998, Αρμ 1999, 566· ΣυμβΑΠ 1075/1998, ΤΝΠ ΔΣΑ· ΑΠ 586/2001, Πράξη και Λόγος ΠΔ 201/332· ΑΠ 358/2004, ΝοΒ 53, 476· ΑΠ 1379/2004, ΤΝΠ ΔΣΑ· ΣυμβΠλημΡόδου 67/2006, Αρμ 2006, 1996, σύμφωνα με την οποία επιτρέπεται η άρση του απορρήτου κοινού λογαριασμού όταν υπάρχει υπόνοια τέλεσης κακουργήματος από έναν από τους συνδικαιούχους· ΣυμβΠλημΛαρ 113/2006, ΤΝΠ ΔΣΑ· ΣυμβΠλημΠειρ 390/2006 ΝΖ(2007), 175· ΣυμβΑΠ 1713/2006, ΝοΒ 2007, 443· ΕφΑθ 8423/2006, ΤΝΠ ΔΣΑ· ΑΠ 778/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ· ΑΠ 970/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ.

79. Ντόστας (2000), 91.

80. ΕφΑθ 2114/1994, Υπεράσπιση 1995, 75· ΑΠ 2458/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ· ΑΠ 570/2006, α' δημοσίευση ΝΟΜΟΣ (409023)· ΣυμβΑΠ 924/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ.

81. Εννοείται ο Επίτροπος του άρθρο 63 ν. 3601/2007.

Οικονομίας όλα τα σχετικά στοιχεία τα οποία θα του ζητηθούν, η ανακοίνωση των οποίων δεν αποτελεί αδίκημα σε αυτήν την περίπτωση.

4.4. Άρση του απορρήτου με σκοπό την εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων

α. Το άρθρο 102 παρ. 4 του ΠτΚ, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 του ν. 4013/2011⁸² ορίζει ότι κάμπτεται το τραπεζικό απόρρητο για τον οφειλέτη έναντι του μεσολαβητή στην πτωχευτική διαδικασία.

β. Το ν.δ. 1325/1972, το οποίο αντικατέστησε το άρθρο 79 ν. 5960/1930 στο δίκαιο της τραπεζικής επιταγής, προβλέπει την υποχρέωση της τράπεζας και μάλιστα κατ' εξαίρεση των διατάξεων του ν.δ. 1059/1971, να βεβαιώσει την μη πληρωμή της επιταγής ελλείψει διαθέσιμων κεφαλαίων, είτε στο ίδιο το σώμα της επιταγής, είτε με χωριστό έγγραφο, στο οποίο να αναφέρεται και η ημερομηνία εμφάνισής της⁸³. Αν και η ρύθμιση αυτή είναι ποινικής φύσεως, έχει ωστόσο επίδραση και στο ιδιωτικό δίκαιο⁸⁴, αφού η εισαγόμενη με αυτήν τη διάταξη υποχρέωση της τράπεζας να βεβαιώσει την έλλειψη των διαθέσιμων κεφαλαίων στο λογαριασμό του εκδότη που τηρείται στην ίδια, αποτελεί παροχή πληροφοριών σχετικά με τις τραπεζικές καταθέσεις και άρα άρση του απορρήτου τους.

γ. Σύμφωνα με την διάταξη του άρθρο 12 ν. 2915/2001 «το απόρρητο των κάθε μορφής καταθέσεων σε πιστωτικά ιδρύματα, καθώς και των άυλων μετοχών που καταχωρίζονται στο Σύστημα Άυλων Τίτλων (Σ.Α.Τ.) του Κεντρικού Αποθετηρίου Αξιών (Κ.Α.Α.), δεν ισχύει έναντι του δανειστή, που έχει δικαίωμα κατάσχεσης της περιουσίας του δικαιούχου της κατάθεσης ή της μετοχής. Το απόρρητο αίρεται μόνο για το ποσό που απαιτείται για την ικανοποίηση του δανειστή⁸⁵.»

δ. Κάμπτεται επίσης το τραπεζικό απόρρητο από το άρθρο 8 παρ. του ν. 3758/2009 ως προς τις εταιρίες ενημέρωσης οφειλετών για ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις («εισπρακτικές εταιρίες»), οι οποίες όμως έχουν ως προς τους τρίτους την υποχρέωση να διαφυλάττουν το απόρρητο των στοιχείων που τους μεταφέρονται από τις τράπεζες⁸⁶.

82. ΦΕΚ/Α/204/15.9.2011.

83. ΜΠρΑθ 7220/1989, ΕΕμπΔ 1990, 227· ΑΠ 607/1991, ΤΝΠ ΔΣΑ· ΑΠ 1526/1991, ΕΕμπΔ 1993, 382· ΑΠ 974/1992, ΤΝΠ ΔΣΑ πρβλ. ΟΛΑΠ 1224/1975, ΝοΒ 1976, 188 και ΟΛΑΠ 1225/1975.

84. Κουτσούκης (1994), 15.

85. Για την προβληματική σχετικά με το ζήτημα αυτό και τις διάφορες απόψεις που έχουν διατυπωθεί στη θεωρία βλ. Καστριώτη, Η κατάσχεση των τραπεζικών καταθέσεων - Μία νέα διάσταση μετά το ν. 2915/2001 (άρθρο 24), Δ 2007, 164 επ.

86. Δούβλης, Ζητήματα είσπραξης τραπεζικών απαιτήσεων και προώθησης προϊόντων καταναλωτικής πίστης υπό το πρίσμα προστασίας των ηλεκτρονικών δεδομένων, ΔΕΕ

ε. Επίσης το τραπεζικό απόρρητο κάμπτεται στα πλαίσια της υπ' αριθμόν 25/2004 απόφασης της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων ως προς την «ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε.», αλλά και τους αποδέκτες των πληροφοριών που αυτή κατηγοριοποιεί (πιστωτικά ιδρύματα, εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης, εταιρίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων κλπ.)⁸⁷.

στ. Τα άρθρο 8 παρ. 3^α και 4^α του ν.δ. 400/1970 ορίζουν ότι το τραπεζικό απόρρητο δεν ισχύει σε σχέση για τις καταθέσεις, τις οποίες ενεργεί μια ασφαλιστική επιχείρηση, ως ασφαλιστική τοποθέτηση σε τράπεζα της επιλογής της⁸⁸. Ασφαλιστική τοποθέτηση κατά το άρθρο 8 του ν.δ. 400/1970 αποτελεί η τοποθέτηση των περιουσιακών στοιχείων των ασφαλιστικών εταιριών κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η δυνατότητα ικανοποίησης των πελατών όταν επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος⁸⁹.

ζ. Το τραπεζικό απόρρητο κάμπτεται στην περίπτωση άσκησης αξιώσεων των νόμιμων μεριδούχων κατά των συνδικαιούχων κοινού λογαριασμού με τον αποβίωσαντα, αν με την κατάθεση σε κοινό λογαριασμό συντελέστηκε δωρεά, όπως συνάγεται από τη διάταξη του 117 ΕισΝΑΚ⁹⁰.

η. Όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ συζύγων, το τραπεζικό απόρρητο δεν κάμπτεται προκειμένου να διαπιστωθεί η περιουσιακή κατάσταση του ενός εκ των συζύγων⁹¹ στο πλαίσιο δίκης για την επιδίκαση διατροφής, ή συμμετοχής στα αποκτήματα⁹².

5. Συμπεράσματα

Όπως προκύπτει από την ανωτέρω ανάλυση, το ελληνικό τραπεζικό απόρρητο είχε κατά τη θέσπισή του έναν ιδιαίτερα αυστηρό χαρακτήρα, καθώς προβλέπονταν ελάχιστες περιπτώσεις κάμψης του. Ένα τέτοιου είδους απόρρητο στη φιλόδοξη αρχική του μορφή θα μπορούσε οπωσδήποτε, σε συνδυασμό και με την παροχή άλλων κινήτρων, όπως η μείωση των φορολογικών συντελεστών, να καταστήσει την Ελλάδα πόλο έλξης των διεθνών κεφαλαίων.

2009, 764· *Ψυχομάνης*, Εισπρακτικές επιχειρήσεις και εταιρίες ενημέρωσης, ΕπισκεΔ 2009, 9.

87. ΠΠρΑρ 96/2004, α' δημοσίευση ΝΟΜΟΣ (394885)· ΑΠ 1923/2006, ΝοΒ 2007, 367.

88. ΑΠ 44/1994, ΔΕΕ 1995, 204.

89. *Ντόστας* (2000), 99.

90. ΜΠρΘεσ 24679/1997, Αρμ 1997, 1278· *Δούβλης*, Κοινός διαζευκτικός λογαριασμός, προσβολή της νόμιμης μοίρας και κάμψη του απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων, 1987, 35 επ.

91. ΕφΘεσ 2111/2000, Αρμ 2002, 1327.

92. ΜΠρΑθ 5404/2006, ΤΝΠ ΔΣΑ· ΠΠρΑθ 5567/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ.

Ο αυστηρός αυτός χαρακτήρας του ελληνικού τραπεζικού απορρήτου όμως δεν διήρκεσε πολύ. Ήδη από τη στιγμή της θέσπισής του και μετά άρχισε μια προοδευτική εισαγωγή εξαιρέσεων στο θεσμό αυτό, οι οποίες επιβάλλονταν είτε με την ψήφιση νέων νομοθετημάτων, είτε με την τροποποίηση των διατάξεων του ν.δ. 1059/1971. Στην πορεία οι περιπτώσεις κάμψης που προβλέφθηκαν κατέληξαν να είναι τόσες πολλές, ώστε σήμερα η τήρησή του να αποτελεί μάλλον την εξαίρεση, ενώ η κάμψη του τον κανόνα.

Είναι αξιοσημείωτο το ότι πληθώρα των εξαιρέσεων αυτών θεσπίστηκαν τα έτη 2010 και 2011, γεγονός που συνδέεται οπωσδήποτε με την εκδήλωση της κρίσης χρέους και την επείγουσα ανάγκη του Ελληνικού Κράτος για δημόσια έσοδα. Έτσι τα μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης που λήφθηκαν από τις εθνικές κυβερνήσεις, περιελάμβαναν διατάξεις που προβλέπουν την κάμψη του τραπεζικού απορρήτου έναντι των φορολογικών αρχών με σκοπό να διευκολυνθεί ο έλεγχος της προέλευσης των εισοδημάτων και συνακόλουθα η επιβολή και η είσπραξη των φόρων.

Έτσι σήμερα το τραπεζικό απόρρητο έχει περιοριστεί σημαντικά, γεγονός που έχει συντελέσει μεταξύ άλλων στη μαζική εκροή κεφαλαίων από τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα, προς το εξωτερικό με όλες τις δυσμενείς συνέπειες που αυτό συνεπάγεται για τη σταθερότητα του ελληνικού τραπεζικού τομέα και γενικότερα για την εθνική οικονομία.

III. Οι νομοθεσίες για το τραπεζικό απόρρητο στις κυριότερες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις

Λαμβάνοντας υπόψη τις ανωτέρω διαπιστώσεις σχετικά με την μορφή και το περιεχόμενο του τραπεζικού απορρήτου στην ελληνική έννομη τάξη, θα εξεταστούν στην παρούσα ενότητα οι σχετικές με το τραπεζικό απόρρητο διατάξεις που ισχύουν στις κυριότερες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις, στη Γαλλία και στη Γερμανία. Οι νομοθεσίες των κρατών αυτών, όπως και η ελληνική, αναγνωρίζουν ποικίλες περιπτώσεις κάμψης του τραπεζικού απορρήτου για την εξυπηρέτηση δημόσιων, ιδιωτικών και άλλων σκοπών.

1. Γαλλία

Στη Γαλλία το τραπεζικό απόρρητο ρυθμίζεται στο άρθρο 57 του Νόμου 84-46 της 24-1-1984 για τη λειτουργία και τον έλεγχο των πιστωτικών ιδρυμάτων, το οποίο προβλέπει ότι κάθε πρόσωπο που συμμετέχει στη διοίκηση πιστωτικού ιδρύματος ή απασχολείται σε αυτό δεσμεύεται από την επαγγελματική υποχρέωση εχεμύθειας υπό τις προϋποθέσεις και τις ποινές του άρθρου 378 γαλλΠΚ, το οποίο προστατεύει το επαγγελματικό απόρρητο. Η υποχρέωση εχεμύθειας αναγνωρίζεται, όχι μόνο για χάρη του δημοσίου συμφέροντος, αλλά και για την προστασία των συμφερόντων των πελατών. Το τραπεζικό απόρρητο θεμελιώνεται στο πλαίσιο του ιδιωτικού δικαίου στη σύμβαση που συνδέει τράπεζα και πελάτη και όπου δεν υφίσταται συμβατική σχέση, η υποχρέωση εχεμύθειας επιβάλλεται *ex lege* δυνάμει του άρθρου 57 του Νόμου 84-46 της 24-1-1984⁹³.

Το τραπεζικό απόρρητο αίρεται κατά τη γαλλική νομοθεσία⁹⁴ για λόγους κρατικής εποπτείας και ελέγχου των τραπεζών, αλλά και λόγω της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των τραπεζών, η οποία επιτρέπεται μόνο σχετικά με πληροφορίες μη εμπιστευτικού χαρακτήρα και έχει ως βάση της τη σιωπηρή συναίνεση του πελάτη⁹⁵.

Κατά τη διαδικασία της πολιτικής δίκης η τράπεζα είναι υποχρεωμένη κατά μία άποψη μετά από διαταγή του Δικαστηρίου να προχωρήσει σε υποβολή εγγράφων όπως π.χ. αποσπασμάτων κίνησης λογαριασμών, μόνο όμως στο βαθμό που αυτά αφορούν πελάτη της, ο οποίος εμπλέκεται στη δίκη αυτή. Κατά την άλλη άποψη, η

93. Κουτσούκης (1994), 20 με παραπομπή σε *Gavaldà/Stoufflet*, *Le secret bancaire en France* σε *Teitgen*, *Le secret bancaire dans la C.E.E. et en Suisse*, 1974, 77 επ.

94. Νόμος της 13.6.1941.

95. Λυκούρης, Το τραπεζικό απόρρητο στις χώρες της Ε.Ο.Κ. Ρυθμίσεις και συγκρίσεις, ΠειρΝομ 1986, 358.

σύνδεση ανάμεσα στην υποχρέωση σιωπής της τράπεζας που προβλέπει το άρθρο 57 του Νόμου 84-46 της 24-1-1984, η παράβαση της οποίας επισύρει ποινικές κυρώσεις και στο δικαίωμα σιωπής στην πολιτική δίκη, είναι τόσο στενή, ώστε μόνο αυτός, τον οποίο αφορά το απόρρητο, μπορεί να επιτρέψει στην τράπεζα να αποκαλύψει στοιχεία που εμπίπτουν σε αυτό⁹⁶. Η γαλλική νομολογία πάντως τάσσεται μάλλον υπέρ της πρώτης άποψης, καθώς σπάνια αναγνωρίζει το δικαίωμα σιωπής των τραπεζιτών ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων⁹⁷.

Σε περίπτωση κατάσχεσης ή δέσμευσης του λογαριασμού ενός πελάτη της η τράπεζα είναι υποχρεωμένη σύμφωνα με το άρθρο 559 γαλλΚΠολΔ να παραδίδει στον αρμόδιο δικαστικό επιμελητή όλα τα δεδομένα και τις πληροφορίες που αφορούν την παρουσία του πελάτη αυτού. Σε περίπτωση επίσης διαδικασιών δικαστικού συμβιβασμού ή πτώχευσης, η τράπεζα υποχρεούται να πληροφορεί τον εκκαθαριστή ή το σύνδικο σχετικά με τα περιουσιακά στοιχεία πελάτη της που εμπλέκεται σε κάποια από αυτές τις διαδικασίες⁹⁸.

Στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας η τράπεζα υποχρεούται να παραδίδει τα δεδομένα και τις πληροφορίες που της ζητούνται από το Δικαστήριο, τον Εισαγγελέα και τον Ανακριτή, αλλά όχι από την Αστυνομία. Επίσης το τραπεζικό απόρρητο δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αποτελέσει δικαιολογία για την άρνηση του τραπεζικού να καταθέσει ενώπιον της ποινικής δικαιοσύνης⁹⁹.

Όσον αφορά την άρση του απορρήτου για φορολογικούς λόγους, η τράπεζα είναι υποχρεωμένη μετά από σχετικό αίτημα των φορολογικών αρχών να παραδώσει στοιχεία που αφορούν τους πελάτες της¹⁰⁰. Σε περίπτωση όμως που τα στοιχεία που ζητούνται έχουν προσωπικό χαρακτήρα, δεν υποχρεούται στην ανακοίνωσή τους, παρά μόνο στην περίπτωση φορολογικής ποινικής διαδικασίας¹⁰¹. Το δικαίωμα πληροφόρησης των φορολογικών αρχών ασκείται εντός των ορίων της τοπικής δικαιοδοσίας κάθε φορολογικής αρχής, ενώ τα αρμόδια για τον έλεγχο κρατικά όργανα υποχρεούνται εκ του νόμου να διεξάγουν τους απαραίτητους ελέγχους στις τράπεζες με τη μεγαλύτερη δυνατή διακριτικότητα¹⁰².

Τέλος όσον αφορά την άρση του απορρήτου για την ικανοποίηση ιδιωτικών συμφερόντων, σύμφωνα με τη γαλλική νομοθεσία και νομολογία, οι πληροφορίες που αφορούν διαμαρτύρηση συναλλαγματικών, δικαστικές αποφάσεις, πτωχεύσεις,

96. *Sichterman/Feuerborn/Kirchher/Terdenge* (1984), 456.

97. *Gavalda/Stoufflet* (1974), 83.

98. *Sichterman/Feuerborn/Kirchher/Terdenge* (1984), 457.

99. *Gavalda/Stoufflet* (1974), 82.

100. Άρθρο 30 του γαλλικού Οικονομικού Νόμου της 31.12.1945.

101. *Sichterman/Feuerborn/Kirchher/Terdenge* (1984), 457.

102. *Gavalda/Stoufflet* (1974), 84 επ.

εκκαθάριση περιουσίας και καταδίκες, δεν έχουν εμπιστευτικό χαρακτήρα και μπορούν να παρέχονται ελεύθερα από τις τράπεζες¹⁰³.

2. Γερμανία

Στη Γερμανία δεν υφίσταται νομοθετική ρύθμιση του τραπεζικού απορρήτου, αλλά αυτό ισχύει ως εθιμικό δίκαιο, ερειδόμενο επί της σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ τράπεζας και πελάτη της. Το τραπεζικό απόρρητο ωστόσο έχει τύχει νομολογιακής και επιστημονικής επεξεργασίας σε τέτοιο βαθμό, ώστε κρίθηκε μη αναγκαία η ρητή νομοθετική του ρύθμιση¹⁰⁴, η οποία θα δημιουργούσε οπωσδήποτε εμπόδια στην κάμψη του έναντι του Κράτους.

Οι τραπεζικοί ΓΟΣ που ισχύουν από την 1.1.1993 αποτελούν την πρώτη ρητή «ρύθμιση» του τραπεζικού απορρήτου. Συγκεκριμένα στον όρο υπ' αρ. 2 παρ. 1 η έννοια του τραπεζικού απορρήτου διαμορφώνεται ως εξής:

«Η τράπεζα υποχρεούται σε εχεμύθεια όσον αφορά όλα τα σχετιζόμενα με τον πελάτη της γεγονότα και εκτιμήσεις, των οποίων λαμβάνει γνώση (τραπεζικό απόρρητο). Η τράπεζα επιτρέπεται να αποκαλύπτει πληροφορίες σχετικές με τον πελάτη της μόνο όταν αυτό επιτάσσεται από νομικές διατάξεις ή όταν συναινεί ο πελάτης της ή όταν η τράπεζα είναι εξουσιοδοτημένη προς τούτο»¹⁰⁵.

Όσον αφορά την άρση του τραπεζικού απορρήτου στο ιδιωτικό δίκαιο¹⁰⁶, δεδομένου του ότι η βούληση του πελάτη της τράπεζας είναι αποφασιστικής σημασίας για την υποχρέωση τήρησης του τραπεζικού απορρήτου εκ μέρους της, ο ίδιος ο πελάτης μπορεί να αποδεσμεύσει το πιστωτικό ίδρυμα από την υποχρέωσή του αυτή, είτε σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, είτε σε μια συγκεκριμένη έκταση.

Το τραπεζικό απόρρητο κάμπτεται επίσης στην περίπτωση της βεβαίωσης από την τράπεζα έλλειψης διαθέσιμων κεφαλαίων για την πληρωμή επιταγής ή συναλλαγματικής, καθώς και έναντι του συνδίκου της πτώχευσης.

Λόγος κάμψης του τραπεζικού απορρήτου στο πεδίο του ιδιωτικού δικαίου αποτελεί και η περίπτωση της υπηρεσίας οικονομικών πληροφοριών SCHUFA¹⁰⁷. Σχετικά με το ζήτημα αυτό η νομολογία του Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου (BGH) αναγνώρισε ρητά το δικαιολογημένο συμφέρον¹⁰⁸ του πιστωτικού ιδρύματος για

103. *Sichterman/Feuerborn/Kirchher/Terdenge* (1984), 456 επ.

104. *Sichterman/Feuerborn/Kirchher/Terdenge* (1984), 467.

105. *Bruchner/Krepold* (2007³), 785.

106. Για αναλυτική απαρίθμηση των λόγων άρσης του απορρήτου στο ιδιωτικό δίκαιο βλ. *Bruchner/Krepold* (2007³), 792 επ.

107. Το σύστημα SCHUFA (:Schutzgemeinschaft für allgemeine Kreditsicherung) που λειτουργεί στη Γερμανία είναι αντίστοιχο του ελληνικού ΤΕΙΡΕΣΙΑ.

108. Νομική βάση αυτής της παραδοχής του BGH αποτελεί το άρθρο 193 του γερμΠΚ.

την ύπαρξη και τη λειτουργία μιας τέτοιας υπηρεσίας οικονομικών πληροφοριών, ως έναν άξιο προστασίας στόχο, ο οποίος δικαιολογεί την άρση του τραπεζικού απορρήτου με τη μορφή της αποκάλυψης των δυσμενών στοιχείων ενός πελάτη, όπως για παράδειγμα της ύπαρξης μιας διαδικασίας αναγκαστικής εκτέλεσης εναντίον του για λόγους προστασίας των συμφερόντων των συμβεβλημένων πιστωτικών ιδρυμάτων¹⁰⁹.

Κατά τη διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης το πιστωτικό ίδρυμα έχει την υποχρέωση με αίτηση του πιστωτή, να προβεί σε δήλωση τρίτου σύμφωνα με το άρθρο 840 γερμΚΠολΔ. Με αυτήν την εκ του νόμου υποχρέωση δήλωσης, το τραπεζικό απόρρητο κάμπτεται και δεν υφίσταται δικαίωμα άρνησης της παροχής των ζητούμενων πληροφοριών¹¹⁰.

Το τραπεζικό απόρρητο κάμπτεται επίσης κατά την ποινική διαδικασία τηρουμένης σε κάθε περίπτωση της αρχής της αναλογικότητας, ανάλογα δηλαδή με τη βαρύτητα, το είδος και τον τρόπο τέλεσης της αξιόποινης πράξης¹¹¹. Στις περιπτώσεις διεξαγωγής έρευνας από τις ποινικές διωκτικές αρχές, το πιστωτικό ίδρυμα δεν υποχρεούται, αλλά έχει το δικαίωμα να ενημερώσει τον πελάτη, σε βάρος του οποίου διεξάγεται η έρευνα αυτή¹¹². Το τραπεζικό απόρρητο δεν αποτελεί επίσης λόγο άρνησης μαρτυρίας¹¹³ των τραπεζικών υπαλλήλων και οργάνων ενώπιον του Εισαγγελέα¹¹⁴, του Ανακριτή¹¹⁵ και του δικάζοντος δικαστηρίου. Τα πρόσωπα αυτά πάντως μπορούν να αρνηθούν τη μαρτυρία τους ενώπιον της Αστυνομίας¹¹⁶.

Επίσης από τα τέλη του έτους 2003, οι ποινικές διωκτικές αρχές έχουν τη δυνατότητα να πληροφορούνται τις τραπεζικές σχέσεις προσώπων σε όλη την επικράτεια. Για το σκοπό αυτό τα πιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να διατηρούν τις σχετικές βάσεις δεδομένων, στις οποίες έχουν πρόσβαση οι κρατικές αρχές¹¹⁷, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται δεδομένα, όπως το όνομα και η ημερομηνία γέννησης του δικαιούχου και των τυχόν συνδικαιούχων του λογαριασμού, ο αριθμός του λογαριασμού και οι ημερομηνίες ανοίγματος και κλεισίματός του. Μέσω αυτού του αυτοματοποιημένου συστήματος πληροφοριών, η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Εποπτείας Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών (BaFin) μπορεί να διαπιστώσει γρήγορα και χωρίς μεγάλο κόστος την ύπαρξη καταθέσεων και τραπεζικών λογαριασμών κάποιου

109. Για την υπηρεσία αυτή και τη λειτουργία της βλ. αναλυτικά www.schufa.de και *Bruchner, Kreditinformationssystem SCHUFA-Schutzgemeinschaft für allgemeine Kredit-sicherung* σε *Schimansky/Bunte/Lwowski* (2007³), 877 επ.

110. *Bruchner/Krepold* (2007³), 844 επ.

111. *Bruchner/Krepold* (2007³), 806 επ.

112. *Bruchner/Krepold* (2007³), 826.

113. Άρθρο 53 επ γερμΚΠΔ.

114. Άρθρο 161 γερμΚΠΔ.

115. Άρθρο 162 γερμΚΠΔ.

116. *Bruchner/Krepold* (2007³), 829 επ.

117. Η νομοθετική πρόβλεψη του συστήματος αυτού έγινε με τον τέταρτο νόμο ενίσχυσης των χρηματαγορών της 21.6.2002.

ύποπτου ατόμου. Στη συνέχεια οι ποινικές διωκτικές αρχές μπορούν να απευθύνουν επίσημο και συγκεκριμένο αίτημα προς τα πιστωτικά ιδρύματα για την παροχή πληροφοριών για ένα συγκεκριμένο άτομο¹¹⁸.

Άρση του απορρήτου υφίσταται και στην περίπτωση της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των τραπεζών, κάτι που στη Γερμανία είναι υποχρεωτικό. Στις συμβάσεις δε που υπογράφουν οι πελάτες της εκάστοτε γερμανικής τράπεζας, υπάρχει η λεγόμενη «ρήτρα μη ευθύνης» ή άλλως «ρήτρα απαλλαγής» (Freizeichnung), καθώς αυτού του είδους η ανταλλαγή πληροφοριών θεωρείται ότι γίνεται προς όφελός του. Επίσης προβλέπεται από τον γερμανικό τραπεζικό νόμο (KWG) η άρση του τραπεζικού απορρήτου για λόγους άσκησης της εποπτείας του χρηματοπιστωτικού συστήματος από τις αρμόδιες αρχές¹¹⁹.

Όσον αφορά την άρση του τραπεζικού απορρήτου για φορολογικούς λόγους, υπάρχει στη γερμανική θεωρία η άποψη¹²⁰ ότι «θεωρητικά δεν μπορεί κανείς να μιλά για τραπεζικό απόρρητο έναντι των φορολογικών αρχών» με την εξαίρεση κάποιων διατάξεων που προβλέπουν δευτερεύοντες περιορισμούς στις ισχυρότατες εξουσίες των γερμανικών φορολογικών αρχών έναντι των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Συγκεκριμένα η άρση του τραπεζικού απορρήτου για φορολογικούς λόγους ρυθμίζεται κυρίως με το συνδυασμό των διατάξεων 30, 30a, 93, 93b, 88 και 194 πρότ. 3 του γερμανικού Φορολογικού Κώδικα (AO).

Το άρθρο 30 γερμΦΚ προβλέπει ότι κατά την έρευνά τους οι φορολογικές αρχές θα πρέπει να λαμβάνουν ιδιαιτέρως υπ' όψη τους τη σχέση εμπιστοσύνης που υφίσταται ανάμεσα στα πιστωτικά ιδρύματα και τους πελάτες τους. Τα άρθρα 93 παρ. 7, 8 και 93b¹²¹ γερμΦΚ επιτρέπουν στις φορολογικές αρχές την πρόσβαση σε στοιχεία τραπεζικών λογαριασμών όπως το όνομα του δικαιούχου, η ημερομηνία γέννησής του και ο αριθμός λογαριασμού, τα οποία τηρούνται σε βάσεις δεδομένων από τα πιστωτικά ιδρύματα, όπως εκτέθηκε και παραπάνω. Για την πρόσβαση των φορολογικών αρχών στα στοιχεία αυτά δεν απαιτείται δικαστική απόφαση¹²². Επιπλέον, δεδομένου και του γεγονότος ότι τα πιστωτικά και χρηματοδοτικά ιδρύματα είναι εκ του νόμου¹²³ αρμόδια να εκδίδουν φορολογικά πιστοποιητικά και υποχρεούνται κάθε χρόνο στην έκδοση μιας ετήσιας κατάστασης με όλους τους λογαριασμούς που τηρούνται σε αυτά, γίνεται φανερό ότι μαζί με την εποπτεία των τραπεζικών λογαριασμών που τηρούνται σε όλη την επικράτεια χάρη στο σύστημα που

118. *Bruchner/Krepold* (2007³), 831 επ.

119. *Bruchner/Krepold* (2007³), 846 επ.

120. *Bärman*, *Le secret bancaire en Allemagne Fédérale* σε *Teitgen* (1974), 42.

121. Το άρθρο αυτό φέρει τον τίτλο «Αυτοματοποιημένη ανάκτηση πληροφοριών σχετικών με τραπεζικούς λογαριασμούς».

122. Είναι όμως απαραίτητο να συντρέχουν οι προϋποθέσεις της § 93 προτ. 7 και 8 ΑΟ.

123. § 45a II, III EStG (Einkommensteuergesetz -Νόμος για τη φορολογία εισοδήματος)

περιγράφηκε παραπάνω, τα περιθώρια της φοροδιαφυγής γίνονται όλο και στενότερα¹²⁴.

Ωστόσο στοιχεία, όπως το ύψος του τραπεζικού λογαριασμού και οι κινήσεις του, δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο του αιτήματος των φορολογικών αρχών αυτομάτως, αλλά μόνο τηρουμένων των αναφερόμενων στο νόμο προϋποθέσεων. Έτσι έρευνα των φορολογικών αρχών μπορεί να αρχίσει μόνο όταν αφορά σε μια μεμονωμένη περίπτωση, ή σε μια ομάδα μεμονωμένων περιπτώσεων, για την οποία υπάρχουν συγκεκριμένες ενδείξεις ή υποψίες για την αναλήθεια της φορολογικής δήλωσης κάποιου φορολογούμενου, ενώ δεν επιτρέπονται οι έρευνες «στην τύχη»¹²⁵. Επίσης στις τέτοιου είδους έρευνες που έχουν σαν συνέπεια την άρση του τραπεζικού απορρήτου, ισχύει σύμφωνα με τον γερμανικό Φορολογικό Κώδικα η αρχή της επικουρικότητας. Το μέσο δηλαδή αυτό μπαίνει σε εφαρμογή υπό την προϋπόθεση ότι οι φορολογικές αρχές έχουν πρώτα ζητήσει από τον ίδιο τον φορολογούμενο τα στοιχεία που χρειάζονται, η προσπάθειά τους αυτή όμως έχει αποβεί τελικά άκαρπη. Επίσης στην περίπτωση διεξαγωγής τέτοιου είδους έρευνας οι αρμόδιες αρχές υποχρεούνται να παραχωρούν στα πιστωτικά ιδρύματα ένα εύλογο χρονικό διάστημα για την επεξεργασία και την ικανοποίηση του αιτήματός του, καθώς απαγορεύεται το «αιφνιδιαστικό αίτημα». Το απευθυνόμενο δε από τις αρχές αίτημα θα πρέπει να είναι αναγκαίο, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, να μπορεί να ικανοποιηθεί, να είναι λογικό και αρκούντως ορισμένο¹²⁶. Η § 93 γερμΦΚ που ρυθμίζει την υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων για την παροχή πληροφοριών στις φορολογικές αρχές δεν εφαρμόζεται μόνο στη φορολογική διαδικασία, αλλά και στη διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης. Οι φορολογικές αρχές λοιπόν επικαλούμενες τη διάταξη αυτή μπορούν να ζητούν από τα πιστωτικά ιδρύματα πληροφορίες σχετικά με τον υπό κατάσχεση λογαριασμό, το υπόλοιπό του και τις κινήσεις του¹²⁷.

Η § 31a γερμΦΚ προβλέπει επίσης την άρση του τραπεζικού απορρήτου για την καταπολέμηση της παράνομης απασχόλησης, και η § 31b την άρση του για το σκοπό της καταπολέμησης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι το τραπεζικό απόρρητο μπορεί να αρθεί ολοκληρωτικά έναντι των γερμανικών φορολογικών αρχών, καθώς, τόσο κατά το στάδιο του προσδιορισμού του φόρου, όσο και κατά το στάδιο του ελέγχου της φοροδιαφυγής, η αρμόδια εφορία ζητά από τις τράπεζες την προσκόμιση

124. *Bruchner/Krepold* (2007³), 835.

125. Αρ. 2 ΑΕΑΟ σχετικά με το άρθρο 30a παρ. 2 γερμΦΚ.

126. *Bruchner/Krepold* (2007³), 835 επ.

127. *Bruchner/Krepold* (2007³), 837.

οποιονδήποτε στοιχείων επιθυμεί¹²⁸, καθώς και την εξέταση οποιονδήποτε προσώπων κρίνει απαραίτητη, ενώ έχει πρόσβαση και στις τραπεζικές θυρίδες, τηρουμένων πάντα των ανωτέρω αναφερόμενων προϋποθέσεων¹²⁹.

Μοναδικές περιπτώσεις, στις οποίες η τράπεζα μπορεί να αρνηθεί την παροχή πληροφοριών που εμπίπτουν στη σφαίρα του τραπεζικού απορρήτου έναντι των φορολογικών αρχών προβλέπονται:

α) στην § 103 γερμΦΚ, η οποία προβλέπει το δικαίωμα του πιστωτικού ιδρύματος να αρνηθεί την παροχή πληροφοριών σε περίπτωση που η παροχή τους θα εκθέσει το ίδιο ή υπαλλήλους του στον κίνδυνο κίνησης εναντίον τους ποινικής δίωξης και

β) στην § 106 γερμΦΚ, η οποία προβλέπει ότι η τράπεζα μπορεί να αρνηθεί να παράσχει πληροφορίες που συνεπάγονται την κάμψη του τραπεζικού απορρήτου στις φορολογικές αρχές, αν η ενέργειά της αυτή θα έβλαπτε το συμφέρον του Κρατιδίου (Land) ή της Ομοσπονδίας (Bund).

128. Βλ. § 97 ΑΟ.

129. Λυκούρης, ΠειρΝομ 1986, 351 επ.

IV. Ευρωπαϊκά κράτη με ιδιαίτερα αυστηρές νομοθεσίες περί τραπεζικού απορρήτου

Στην ενότητα αυτή θα εξεταστούν οι νομοθεσίες τεσσάρων ευρωπαϊκών κρατών, τα οποία παραδοσιακά διαθέτουν νομοθετικές διατάξεις ιδιαίτερα προστατευτικές για το τραπεζικό απόρρητο. Στην Ελβετία, το Λίχτενστάιν, το Λουξεμβούργο και την Αυστρία, το τραπεζικό απόρρητο αίρεται υπό πολύ αυστηρότερες προϋποθέσεις σε σύγκριση με τα κράτη που εξετάστηκαν στις προηγούμενες ενότητες, αλλά και με τα περισσότερα από τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη. Η απόκλιση αυτή έχει ως αποτέλεσμα τη μεγάλη εισροή κεφαλαίων στις χώρες με αυστηρό τραπεζικό απόρρητο, αφού χάρη σε αυτό, τα χρήματα καταθετών και επενδυτών βρίσκουν εκεί ένα ασφαλές καταφύγιο από τις φορολογικές αρχές των κρατών προέλευσής τους.

Στην ενότητα αυτή αναλύονται και εξετάζονται οι λόγοι για τους οποίους το τραπεζικό απόρρητο έλαβε αυτήν την ιδιαίτερα αυστηρή μορφή του στις ανωτέρω χώρες, παρατίθενται τα εθνικά νομοθετήματα που ρυθμίζουν το θεσμό του τραπεζικού απορρήτου, καθώς και οι εθνικές διατάξεις που προβλέπουν τις νόμιμες περιπτώσεις άρσης του.

1. Ελβετία

1.1. Δημιουργία και ιστορική εξέλιξη του ελβετικού τραπεζικού απορρήτου

Ο ελβετικός χρηματοπιστωτικός χώρος, η ανάπτυξη του οποίου ξεκίνησε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ήταν και είναι ιδιαίτερα ελκυστικός για τους καταθέτες και τους επενδυτές σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο χαρακτήρας του αυτός οφείλεται στην παραδοσιακή ουδετερότητα της Ελβετίας, στην οικονομική, πολιτική και νομισματική σταθερότητα και ασφάλεια, στη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος, στο βαθμό παγκοσμιοποίησης της ελβετικής οικονομίας και των τραπεζών της, στην υψηλή ποιότητα των παρεχόμενων στον χρηματοπιστωτικό τομέα υπηρεσιών και τέλος στο «διάσημο» ελβετικό τραπεζικό απόρρητο¹³⁰.

Μέχρι το 1935 δεν υπήρχε στην Ελβετία εθνική νομοθεσία για το τραπεζικό απόρρητο, αλλά αυτό υφίστατο βασιζόμενο στη σχέση εμπιστοσύνης που υπήρχε ανάμεσα στην τράπεζα και τον πελάτη της, η οποία ίσχυε ως άγραφος νόμος, όπως η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ δικηγόρου και εντολέα ή γιατρού και ασθενούς. Το ιδιαίτερα φιλελεύθερο οικονομικοπολιτικό περιβάλλον της χώρας σε συνδυασμό με την

¹³⁰. Vogler (2005), 32 επ.

βαθιά κατανόηση που υπήρχε σχετικά με την έννοια της «ιδιωτικής σφαίρας»¹³¹ είχαν ως τότε καταστήσει περιττές τις νομικές ρυθμίσεις¹³².

Ωστόσο, δεδομένων των οικονομικών και πολιτικών εξελίξεων σε παγκόσμιο επίπεδο αυτό δεν μπόρεσε να συνεχιστεί. Κινητήρια δύναμη για τη ρητή νομοθετική ρύθμιση του τραπεζικού απορρήτου υπήρξαν οι τραπεζικές κρίσεις των πρώτων δεκαετιών του 20^{ου} αιώνα, με αποκορύφωμα την κατάρρευση της Ελβετικής Εθνικής Τράπεζας το 1933¹³³, όπως επίσης και η κατασκοπευτική δραστηριότητα των ξένων αρχών στην Ελβετία (Bankenspionage)¹³⁴.

Επιπλέον με την άνοδο των εξτρεμιστικών καθεστώτων ειδικά στην Ιταλία και τη Γερμανία, η ανάγκη για νομοθετική ρύθμιση του τραπεζικού απορρήτου έγινε όλο και περισσότερο αισθητή. Στη Γερμανία, ο Χίτλερ και η κυβέρνησή του απαίτησαν την επίτευξη της απόλυτης διαφάνειας όσον αφορούσε τις περιουσίες όλων ανεξαρτήτως των κατοίκων της Γερμανίας, ημεδαπών ή μη, ενώ σε άλλες χώρες επιβλήθηκε βαρύτατη πολεμική φορολογία, η οποία προοριζόταν για την ανοικοδόμηση των εθνικών υποδομών που είχαν καταστραφεί κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Οι πολιτικές αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την αναζήτηση από τους φορολογούμενους ενός ασφαλούς χώρου, όπου θα μπορούσαν να τοποθετήσουν μέρος των κεφαλαίων τους και να το εξασφαλίσουν έτσι από τον έλεγχο των εθνικών τους φορολογικών αρχών¹³⁵.

Η κωδικοποίηση του έτσι τραπεζικού απορρήτου, η οποία πραγματοποιήθηκε το 1934 και τέθηκε σε ισχύ το 1935 δεν ήταν παρά η αποκρυστάλλωση στην εθνική νομοθεσία της Ελβετίας ενός ήδη ισχύοντος εθιμικού κανόνα. Ωστόσο η θέσπιση μιας ρητής νομοθετικής διάταξης σχετικά με το τραπεζικό απόρρητο, η οποία υπαγορεύτηκε από τις παραπάνω πολιτικές και οικονομικές συγκυρίες, προσέφερε στις κρατικές

131. Σε έρευνα που διεξήχθη στην Ελβετία τον Ιούλιο του 2009 από το Ινστιτούτο Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου της Ζυρίχης με θέμα το κατά πόσο το τραπεζικό απόρρητο αποτελεί αγαθό άξιο προστασίας, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων συνέδεσε το θεσμό του τραπεζικού απορρήτου με την προστασία της ιδιωτικής σφαίρας, την εθνική κυριαρχία του ελβετικού κράτους και την ευημερία του χρηματοπιστωτικού του τομέα, ενώ θεώρησε δευτερεύοντα τα ζητήματα της φοροδιαφυγής και της διεθνούς αλληλεγγύης αποδεικνύοντας έτσι το γεγονός ότι το τραπεζικό απόρρητο αποτελεί στοιχείο της «ελβετικής κουλτούρας». Πηγή: *Tanner/Hausmann, Wie wertvoll ist das Bankgeheimnis für Schweizerinnen und Schweizer?*, 2009, http://www.swissbanking.org/bankgeheimnis_161209.pdf.

132. *Vogler* (2005), 5.

133. *Vogler* (2005), 26.

134. *Müller, Das Geheimnis um das Bankkundengeheimnis, Jusletter 3.5.2010, 5:* Εξ αιτίας του γεγονότος ότι η υψηλότατη πολεμική φορολογία σε ορισμένα ευρωπαϊκά κράτη οδήγησε σε μεγάλη διαρροή κεφαλαίων προς την Ελβετία. Έτσι χώρες όπως η Γαλλία και η Γερμανία συνήθιζαν να στέλνουν πράκτορες στην Ελβετία, προκειμένου να ανακαλύψουν, αν οι φορολογούμενοί τους είχαν επιχειρήσει να αποφύγουν τις φοροδοτικές τους υποχρεώσεις μεταφέροντας εκεί τα κεφάλαιά τους.

135. *Reichen, ECS 2003, 581.*

αρχές και στα πιστωτικά ιδρύματα τη νομική βάση για την προστασία της ιδιωτικής σφαίρας των πελατών τους¹³⁶.

Μια ενδιαφέρουσα υπόθεση, η οποία κατέδειξε σε αρκετά μεγάλο βαθμό την ανάγκη για τη νομοθετική ρύθμιση του τραπεζικού απορρήτου ήταν η λεγόμενη «Υπόθεση του Παρισιού». Τον Οκτώβρη του 1932 η αστυνομία του Παρισιού έβαλε στόχο τα γραφεία τριών ελβετικών τραπεζών στη γαλλική πρωτεύουσα. Αποτέλεσμα της έρευνάς της υπήρξε η ανακάλυψη μιας λίστας με ονόματα Γάλλων πελατών τους, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τις εγκαταστάσεις των τραπεζών αυτών για να αποφύγουν τη φορολογία των κεφαλαίων τους. Οι γαλλικές αρχές απαίτησαν από μία από αυτές τις τράπεζες να προσκομίσει τα λογιστικά της βιβλία και έφτασαν μέχρι το σημείο να θέσουν όρια στο απόρρητο της τράπεζας αυτής, τα οποία διήρκεσαν αρκετούς μήνες. Οι ίδιες αρχές απηύθυναν αίτημα προς την Ελβετία για τη χορήγηση από μέρος της διεθνούς δικαστικής συνδρομής για την υπόθεση αυτή, αίτημα όμως που η Ελβετία απέρριψε. Τελικά περί τα τέλη του 1932 η γαλλική κυβέρνηση εγκατέλειψε τις προσπάθειες. Η υπόθεση αυτή ωστόσο επεσήμανε το πρόβλημα της εύθραυστης προστασίας των πελατών των ελβετικών τραπεζών και κυρίως των αλλοδαπών και επιβεβαίωσε την όλο και αυξανόμενη βούληση της χώρας να προστατεύσει τους πελάτες των τραπεζών της από την τυχόν εισβολή τρίτων στις υποθέσεις τους¹³⁷.

1.2. Νομοθετική πρόβλεψη - Περιπτώσεις άρσης του ελβετικού τραπεζικού απορρήτου

Στην ελβετική έννομη τάξη το τραπεζικό απόρρητο ρυθμίζεται στο άρθρο 47 του ελβετικού Τραπεζικού Νόμου (chBankG)¹³⁸, το οποίο περιέχει την έννοια του

136. *Vogler* (2005), 29.

137. *Hug*, *Steuerflucht und die Legende vom antinazistischen Ursprung des Bankgeheimnisses* σε *Tanner/Weigel*, *Gedächtnis, Geld und Gesetz. Vom Umgang mit der Vergangenheit des Zweiten Weltkrieges*, 2002, 292 επ· *Reichen*, *ECS* 2003, 581.

138. Ομοσπονδιακός Νόμος της 8^{ης} Νοεμβρίου 1934 περί Τραπεζών και Ταμειυτηρίων, άρθρο 47: «1. Τιμωρείται με ποινή φυλάκισης έως τριών ετών ή χρηματική ποινή όποιος εκ προθέσεως:

α. αποκαλύπτει μυστικό, το οποίο του έχουν εμπιστευτεί ή έχει υποπέσει στην αντίληψή του, υπό την ιδιότητά του ή εξ αιτίας αυτής, ως οργάνου, υπαλλήλου, εντολοδόχου ή εκκαθαριστή τράπεζας ή ελεγκτικής εταιρίας. β. προσπαθεί να υποκινήσει σε παραβίαση του επαγγελματικού απορρήτου.

2. Όποιος ενεργεί (ενν. τις παραπάνω πράξεις) εξ αμελείας, τιμωρείται με πρόστιμο, έως 250.000 ελβετικά φράγκα.

3. Σε περίπτωση επανάληψης μέσα σε πέντε έτη από την έκδοση τελεσίδικης καταδικαστικής απόφασης, η χρηματική ποινή ανέρχεται τουλάχιστον στο ποσό της μετατροπής 45 ημερών φυλάκισης.

4. Η παραβίαση του επαγγελματικού απορρήτου τιμωρείται ακόμη και μετά το τέλος της διοικητικής ή υπηρεσιακής σχέσης ή της άσκησης του συγκεκριμένου επαγγέλματος.

5. Διατηρούνται σε ισχύ οι διατάξεις της Ομοσπονδίας και των καντονίων σχετικά με το καθήκον μαρτυρίας και πληροφόρησης ενώπιον των Αρχών.

τραπεζικού απορρήτου και ρυθμίζει τις συνέπειες και τις κυρώσεις της παραβίασής του, αλλά και τις περιπτώσεις άρσης του.

Συγκεκριμένα οι περιπτώσεις άρσης του ελβετικού τραπεζικού απορρήτου ρυθμίζονται στις παρ. 5 και 6 του άρθρου 47 ελβΤΝ. Σύμφωνα με την παράγραφο αυτή το τραπεζικό απόρρητο αίρεται μόνο στις περιπτώσεις εφαρμογής διατάξεων της Ομοσπονδίας ή των καντονίων, οι οποίες προβλέπουν καθήκον μαρτυρίας ή υποχρέωση πληροφόρησης ενώπιον των Αρχών, παραπέμποντας έτσι στις αντίστοιχες διατάξεις του ελβΚΠΔ και του ελβΠΚ¹³⁹.

Το τραπεζικό απόρρητο αίρεται επίσης στην περίπτωση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Συγκεκριμένα σύμφωνα με τα άρθρα 9 και 11 του ελβετικού ομοσπονδιακού νόμου σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας στο χρηματοπιστωτικό τομέα¹⁴⁰, σε περίπτωση που υπάρχει η υποψία τέλεσης του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες τα πιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να το ανακοινώνουν στις αρμόδιες αρχές, χωρίς να ευθύνονται για παραβίαση του τραπεζικού απορρήτου¹⁴¹.

Έναντι των ελβετικών εποπτικών αρχών δεν υφίσταται το τραπεζικό απόρρητο από 1.1.2009, οπότε και τέθηκε σε ισχύ ο νόμος για την εποπτεία της χρηματοπιστωτικής αγοράς της 22ας Ιουνίου του 2007¹⁴², ο οποίος τροποποίησε μεταξύ άλλων τα άρθρα 23 επ του ελβΤΝ που αναφέρονται στις αρμοδιότητες των εποπτικών αρχών.

Το τραπεζικό απόρρητο στην Ελβετία αίρεται επίσης έναντι των κληρονόμων του πελάτη της τράπεζας, στους οποίους αυτή υποχρεούται να χορηγήσει οποιαδήποτε πληροφορία - η οποία δεν εμπίπτει στην έννοια των αυστηρά προσωπικών δικαιωμάτων του - μη δυνάμενη να επικαλεστεί το τραπεζικό απόρρητο¹⁴³.

Σχετικά την άρση του τραπεζικού απορρήτου για φορολογικούς λόγους, από το συνδυασμό της διάταξης του άρθρου 47 παρ. 5 του ελβΤΝ με τις διατάξεις του ελβΚΠΔ, στις οποίες αυτό παραπέμπει, εξάγεται το συμπέρασμα ότι το τραπεζικό απόρρητο μπορεί σύμφωνα με την ελβετική νομοθεσία να αρθεί στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας,

6. Η ποινική δίωξη και η εκδίκαση των πράξεων που περιγράφονται στις διατάξεις αυτές, είναι ευθύνη των καντονίων. Εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις του Ποινικού Κώδικα.»

139. *Soraperra*, Der Kampf gegen die internationale Steuerhinterziehung. Bankgeheimnis und Informationsaustausch in Österreich und der Schweiz, 2010, 44.

140. Bundesgesetz über die Bekämpfung der Geldwäscherei und der Terrorismus-finanzierung im Finanzsektor (Geldwäschereigesetz, GwG) της 10.10.1997.

141. *v.Rechenberg/Kessler*, Neues Schweizer Geldwäschereigesetz (GwG). Ein kleines Vademecum für Schweizer Finanzdienstleister, 1998, 7 επ.

142. Finanzmarktaufsichtsgesetz vom 22. Juni 2007 (FINMAG).

143. *Felber*, Das Bankgeheimnis im Erbfall, Jusletter 15.2007, 1 επ.

όπου υφίσταται εκ του νόμου καθήκον μαρτυρίας του πιστωτικού ιδρύματος ενώπιον των ποινικών αρχών.

Από το γεγονός αυτό άρχεται και η προβληματική της άρσης του ελβετικού τραπεζικού απορρητήτου για σκοπούς πάταξης της φοροδιαφυγής, καθώς σύμφωνα με την ελβετική νομοθεσία¹⁴⁴ η φοροδιαφυγή αποτελεί διοικητικό παράπτωμα τιμωρούμενο με πρόστιμο και όχι ποινικό αδίκημα¹⁴⁵ και έτσι σύμφωνα με τα

144. Άρθρο 175 Loi fédérale sur l'impôt fédéral direct (LIFD) και άρθρο 56 Loi fédérale sur l'harmonisation des impôts directs des cantons et des communes (LHID).

145. α) Άρθρο 175 LIFD: «1. Ο φορολογούμενος, ο οποίος εκ προθέσεως ή εξ αμελείας, δρα έτσι ώστε η φορολογία δεν εφαρμόζεται όπως θα έπρεπε, ή εφαρμόζεται πλημμελώς, επίσης εκείνος που ενώ υποχρεούται να παρακρατήσει κάποιο φόρο στην πηγή, δεν το πράττει ή παρακρατεί ανεπαρκές ποσό, είτε εκ προθέσεως είτε εξ αμελείας, εκείνος ο οποίος, εκ προθέσεως ή εξ αμελείας, εισπράττει παράνομα επιστροφή φόρου, ή απολαμβάνει αδικαιολόγητη έκπτωση φόρου, τιμωρείται με πρόστιμο.

2. Κατά γενικό κανόνα το πρόστιμο καθορίζεται στο ποσό του φόρου που αποφεύχθηκε. Εάν η βλάβη είναι ελαφρά, το πρόστιμο μπορεί να μειωθεί στο ένα τρίτο του ανωτέρω ποσού. Εάν η βλάβη είναι σοβαρή, μπορεί το πολύ να τριπλασιαστεί.

3. Σε περίπτωση που ο φορολογούμενος αποκαλύπτει οικειοθελώς και για πρώτη φορά ότι φοροδιέφυγε, δεν διώκεται (μη τιμωρητή οικειοθελής αποκάλυψη), υπό την προϋπόθεση ότι: α. καμία φορολογική αρχή δεν έχει ήδη λάβει γνώση β. συνεργάζεται πλήρως με τη Διοίκηση προκειμένου να καθοριστεί το ποσό του πρόσθετου οφειλόμενου φόρου γ. προσπαθεί να καταβάλει το ποσό του φόρου που υπολείπεται.

4. Για κάθε μεταγενέστερη οικειοθελή αποκάλυψη, το πρόστιμο μειώνεται στο ένα πέμπτο του οφειλόμενου φόρου, αν πληρούνται οι προϋποθέσεις της παρ. 3».

β) Άρθρο 56 LHID: «1. Ο φορολογούμενος, ο οποίος εκ προθέσεως ή εξ αμελείας, δρα έτσι ώστε η φορολογία δεν εφαρμόζεται όπως θα έπρεπε, ή εφαρμόζεται πλημμελώς, επίσης εκείνος που ενώ υποχρεούται να παρακρατήσει κάποιο φόρο στην πηγή, δεν το πράττει ή παρακρατεί ανεπαρκές ποσό, είτε εκ προθέσεως είτε εξ αμελείας, εκείνος ο οποίος, εκ προθέσεως ή εξ αμελείας, εισπράττει παράνομα επιστροφή φόρου, ή απολαμβάνει αδικαιολόγητη έκπτωση φόρου, τιμωρείται με πρόστιμο ανάλογο προς την παράβασή του και κυμαινόμενο από το ένα τρίτο έως το τριπλάσιο του οφειλόμενου φόρου. Κατά γενικό κανόνα το πρόστιμο καθορίζεται στο ποσό του φόρου που αποφεύχθηκε.

1^α. Σε περίπτωση που ο φορολογούμενος αποκαλύπτει οικειοθελώς και για πρώτη φορά ότι φοροδιέφυγε, δεν διώκεται (μη τιμωρητή οικειοθελής αποκάλυψη), υπό την προϋπόθεση ότι:

α. καμία φορολογική αρχή δεν έχει ήδη λάβει γνώση.

β. συνεργάζεται πλήρως με τη Διοίκηση προκειμένου να καθοριστούν τα περιουσιακά στοιχεία και τα εισοδήματα που απεκρύβησαν.

γ. προσπαθεί να καταβάλει το ποσό του φόρου που υπολείπεται.

2. Όποιος αποπειράται να διαπράξει φοροδιαφυγή, τιμωρείται με πρόστιμο ίσο με τα δύο τρίτα του προστίμου που θα του είχε επιβληθεί σε περίπτωση τετελεσμένης αξιόποινης πράξης.

3. Όποιος υποκινεί τη φοροδιαφυγή, προσφέρει τη βοήθειά του στην τέλεσή της, την διαπράττει εσκεμμένα με την ιδιότητα του αντιπροσώπου του φορολογούμενου, ή συμμετέχει σε αυτήν, τιμωρείται με πρόστιμο ανεξαρτήτως της ποινής που θα επιβληθεί στον ίδιο το φορολογούμενο. Το πρόστιμο ανέρχεται το πολύ σε 10.000 φράγκα σε σοβαρές περιπτώσεις, καθώς και σε περιπτώσεις τέλεσης της πράξης κατ' εξακολούθηση, το πρόστιμο ανέρχεται το ανώτερο σε 50.000 φράγκα. Επιπλέον η φορολογικές αρχές μπορούν να απαιτήσουν από αυτόν την πληρωμή του φόρου που αποφεύχθηκε.

3^α. Όταν ένα από τα πρόσωπα που αναφέρονται στην παρ. 3 αποκαλύπτει οικειοθελώς και για πρώτη φορά ότι φοροδιέφυγε και συγχρόνως πληρούνται οι προβλεπόμενες στην παρ.

1^α περ. α. και β. προϋποθέσεις, αυτό δεν διώκεται και η από κοινού και εις ολόκληρον ευθύνη καταργείται.

παραπάνω τα πιστωτικά ιδρύματα δεν υπέχουν καθήκον μαρτυρίας έναντι των κρατικών αρχών, άρα δεν είναι επιτρεπτή η άρση του τραπεζικού απορρήτου στις περιπτώσεις της φοροδιαφυγής, όπως αυτή περιγράφεται στα άρθρα 56 LHID και 175 LIFD.

Η ιδιαίτερη νομική μεταχείριση της πράξης της φοροδιαφυγής δικαιολογείται από το γεγονός ότι το ελβετικό φορολογικό δίκαιο βασίζεται στην αρχή της «αυτοδηλώσεως» (Selbstdeklaration) των φορολογουμένων. Σύμφωνα με την αρχή αυτή η φοροδιαφυγή δεν μπορεί να αποτελέσει ποινικό αδίκημα, καθώς η πράξη αυτή θεωρείται σαν «ανθρώπινη αδυναμία» (“menschliche Schwäche”), η οποία μπορεί να οφείλεται σε αβλεψία¹⁴⁶.

Διαφορετικά αντιμετωπίζεται ωστόσο το αδίκημα της φορολογικής απάτης¹⁴⁷. Όπως προκύπτει και από τις νομικές διατάξεις, στις οποίες προβλέπεται η φορολογική απάτη¹⁴⁸, για την τέλεση αυτής απαιτείται η χρήση πλαστών, νοθευμένων ή αναληθών

4. Όποιος αποκρύπτει ή παραπλανά ως προς περιουσιακά στοιχεία, των οποίων την ύπαρξη υποχρεούται να δηλώσει στο πλαίσιο της διαδικασίας της απογραφής, με σκοπό να αποφύγει αυτήν, όποιος υποκινεί μια τέτοια πράξη ή παρέχει τη συνδρομή του κατά την τέλεσή της, ή την προωθεί, τιμωρείται με πρόστιμο το οποίο ανέρχεται έως το ποσό των 10.000 φράγκων και καθορίζεται ανεξάρτητα από την ποινή που επιβάλλεται στον φορολογούμενο· σε σοβαρές περιπτώσεις ή σε περίπτωση υποτροπής, το πρόστιμο ανέρχεται έως το ποσό των 50.000 φράγκων. Η προσπάθεια απόκρυψης ή παραπλάνησης ως προς τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία είναι επίσης αξιόποινη. Μπορεί όμως να επιβληθεί λιγότερο αυστηρή ποινή από αυτήν που επιφυλάσσεται για την τετελεσμένη πράξη.

5. Όταν ένα πρόσωπο κατά την έννοια της παρ. 4 αποκαλύπτει την πράξη του οικειοθελώς και για πρώτη φορά, δεν διώκεται για την απόκρυψη ή παραπλάνηση σχετικά με τα περιουσιακά του στοιχεία κατά τη διαδικασία της απογραφής και για τα άλλα αδικήματα που τελέστηκαν σε σχέση με τη διαδικασία της απογραφής (μη τιμωρητή οικειοθελής αποκάλυψη), υπό την προϋπόθεση ότι:

α. καμία φορολογική αρχή δεν έχει ήδη λάβει γνώση της παράβασης.

β. το εμπλεκόμενο πρόσωπο συνεργάζεται πλήρως με τη Διοίκηση για τη διόρθωση της απογραφής».

146. Soraperra (2010), 42 επ με παραπομπή σε *Carl/Klos, Bankgeheimnis und Quellensteuer im Vergleich internationaler Finanzmärkte*, 1993, 94.

147. Η φορολογική απάτη προβλέπεται και τιμωρείται στα άρθρα 186 LIFD και 59 LHID.

148. Άρθρο 186 LIFD: 1. Όποιος, με σκοπό να διαπράξει φοροδιαφυγή κατά την έννοια των άρθρων 175 έως 177, κάνει χρήση πλαστών, ψευδών ή ανακριβών ως προς το περιεχόμενο τίτλων, όπως λογιστικά βιβλία, ισολογισμούς, δηλώσεις εισοδήματος ή πιστοποιητικά μισθοδοσίας και άλλα αποδεικτικά στοιχεία τρίτων με πρόθεση να εξαπατήσει τις φορολογικές αρχές, τιμωρείται με φυλάκιση ή πρόστιμο ύψους μέχρι 30.000 φράγκων. 2. Η καταστολή της φοροδιαφυγής παραμένει κατοχυρωμένη. 3. Σε περίπτωση εθελοντικής αποκάλυψης της πράξης του υπό την έννοια των άρθρων 175 παρ. 3, ή 181^α παρ. 1, ο δράστης απαλλάσσεται από τη δίωξη για όλα τα αδικήματα που τελέστηκαν με σκοπό τη φοροδιαφυγή. Αυτό ισχύει ομοίως και για τις περιπτώσεις που προβλέπονται στα άρθρα 177 παρ. 3 και 181^α παρ. 3 και 4.

Άρθρο 59 LHID: 1. Όποιος με σκοπό να διαπράξει φοροδιαφυγή, κάνει χρήση πλαστών, ψευδών ή ανακριβών ως προς το περιεχόμενο τίτλων, όποιος, ενώ υποχρεούται να παρακρατεί φόρο στην πηγή, υπεξαιρεί προς όφελος δικό του ή τρίτου τα παρακρατηθέντα ποσά, τιμωρείται με φυλάκιση ή με χρηματική ποινή έως 30.000 ελβετικά φράγκα. 2. Οι κυρώσεις για την πράξη της φοροδιαφυγής διατηρούνται. 2α. Σε περίπτωση οικειοθελούς αποκάλυψης της φοροδιαφυγής υπό την έννοια του άρθρου 56 παρ. 1^α, ή 57β παρ. 1, ο φορολογούμενος δεν διώκεται για τις άλλες αξιόποινες πράξεις που διέπραξε με σκοπό τη

ως προς το περιεχόμενό τους εγγράφων για το σκοπό τέλεσης φοροδιαφυγής και για την παραπλάνηση των φορολογικών αρχών¹⁴⁹. Για τη στοιχειοθέτηση του αδικήματος αυτού απαιτείται επίσης δόλια συμπεριφορά (*argilistiges Verhalten*) του δράστη, ενώ δεν προβλέπεται η τέλεσή του εξ αμελείας. Επιπλέον κατά τη νομολογία του Ελβετικού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου (BGE)¹⁵⁰: «Η δόλια συμπεριφορά (ενν. που απαιτείται για τη στοιχειοθέτηση της φορολογικής απάτης) δεν συνίσταται σε ένα απλό ψέμα, αλλά σε έναν ολόκληρο “ιστό από ψέματα” (*Lügendebäude*) που έχει κατασκευάσει ο δράστης [...]».

Έτσι στις περιπτώσεις που τελικά διαπιστώνεται ότι έχει τελεστεί φορολογική απάτη, οι φορολογικές αρχές που έχουν αρχικά επιληφθεί της υπόθεσης, οφείλουν να την παραδώσουν στα χέρια των ποινικών αρχών και με τον τρόπο αυτόν τα πιστωτικά ιδρύματα, εφαρμοζομένων των διατάξεων της Ποινικής Δικονομίας των καντονίων, δεσμεύονται από το προβλεπόμενο στον ελβΚΠΔ καθήκον μαρτυρίας και δεν μπορούν να επικαλεστούν το τραπεζικό απόρρητο για να απαλλαγούν από την υποχρέωσή τους αυτή¹⁵¹.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η ιδιομορφία του ελβετικού τραπεζικού απορρήτου έγκειται στο γεγονός ότι δεν προβλέπεται άρση του στην περίπτωση της απλής φοροδιαφυγής, η οποία αντιμετωπίζεται από το ελβετικό δίκαιο ως μια διοικητική παράβαση. Για το λόγο αυτό η Ελβετία δεν χορηγούσε ως τώρα νομική ή διοικητική συνδρομή σε περιπτώσεις απλής φοροδιαφυγής, αλλά μόνο στην περίπτωση ειδικής φορολογικής απάτης¹⁵² με βάση συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας και νομικής συνδρομής που είχε συνάψει με άλλα κράτη¹⁵³.

φοροδιαφυγή. Αυτό εφαρμόζεται ομοίως στις περιπτώσεις που προβλέπονται στα άρθρα 56 παρ. 3^α, και 57β παρ. 3 και 4.1.

2β. Στην περίπτωση μη τιμωρητής οικειοθελούς αποκάλυψης της υπεξαίρεσης του παρακρατούμενου στην πηγή φόρου, ο φορολογούμενος δεν διώκεται για τις άλλες αξιόποινες πράξεις που διέπραξε με σκοπό την υπεξαίρεση του παρακρατούμενου στην πηγή φόρου. Αυτό εφαρμόζεται ομοίως στις περιπτώσεις που προβλέπονται στα άρθρα 56 παρ. 3β, και 57β παρ. 3 και 4.2.

3. Ισχύουν οι γενικές διατάξεις του Ποινικού Κώδικα υπό την επιφύλαξη αντίθετων διατάξεων.

149. Soraperra (2010), 43 επ με παραπομπή σε *Emch/Renz/Bösch*, *Das Schweizerische Bankgeschäft*, 1998⁵, 123.

150. BGE 111 IB 247 σκέψη 4 b.

151. Soraperra (2010), 43 επ.

152. Με την ευρύτερη βέβαια έννοια, την οποία απαιτεί το ν.δ. για τη διεθνή δικαστική συνδρομή στις φορολογικές υποθέσεις της 24^{ης} Φεβρουαρίου 1982 (IRSV).

153. Soraperra (2010), 44.

2. Λίχτενστάιν

Το τραπεζικό απόρρητο ρυθμίστηκε για πρώτη φορά στο Λίχτενστάιν στο άρθρο 7 του φορολογικού νόμου της 11.1.1923. Σύμφωνα με τη ρύθμιση αυτή οι επαγγελματίες, οι οποίοι δεσμεύονται από την υποχρέωση τήρησης εχεμύθειας, όπως π.χ. οι τραπεζίτες, δεν υποχρεούνται να παρέχουν πληροφορίες στις φορολογικές αρχές, σχετικά με τα γεγονότα, τα οποία πληροφορούνται κατά την ενάσκηση της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Ορθότερα και πληρέστερα ωστόσο ρυθμίστηκε το τραπεζικό απόρρητο στο άρθρο 31 του ν. της 12.1.1923 σχετικά με τα ταμειυτήρια, στο πεδίο εφαρμογής του οποίου περιλαμβάνονταν όλα τα όργανα και οι υπάλληλοι των πιστωτικών ιδρυμάτων, οι οποίοι υπέχουν αυστηρή υποχρέωση εχεμύθειας ως προς όλα τα περιουσιακά και ιδιοκτησιακά στοιχεία των πελατών τους. Σε περίπτωση παραβίασης της υποχρέωσης εχεμύθειας, ο νόμος αυτός προέβλεπε τόσο πειθαρχικές, όσο και ποινικές κυρώσεις¹⁵⁴.

Σήμερα το τραπεζικό απόρρητο του Λίχτενστάιν ρυθμίζεται στο άρθρο 14 του Τραπεζικού Νόμου¹⁵⁵, το οποίο αποτελεί *lex imperfecta*, καθώς δεν προβλέπει κυρώσεις κανενός είδους στην περίπτωση της παραβίασης του τραπεζικού απορρήτου, κατά τα άλλα όμως ομοιάζει αρκετά με το άρθρο 47 του ελβΤΝ. Σύμφωνα με το Συνταγματικό Δικαστήριο του Λιχτενστάιν το τραπεζικό απόρρητο αποτελεί έκφραση της συνταγματικής προστασίας της ιδιωτικής ζωής, η άποψη δε αυτή βασίζεται στο άρθρο 32 του Συντάγματος του Λιχτενστάιν. Επιπλέον, το τραπεζικό απόρρητο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της συμβατικής σχέσης που υφίσταται μεταξύ των τραπεζών και των πελατών τους, ενώ η παραβίασή του επισύρει ποινικές κυρώσεις σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα του Λίχτενστάιν¹⁵⁶.

Παρ' όλα αυτά το τραπεζικό απόρρητο του Λιχτενστάιν δεν είναι απόλυτο, καθώς προβλέπονται σε διάφορα εθνικά νομοθετήματα περιπτώσεις άρσης του. Τέτοιες περιπτώσεις νόμιμης άρσης του απορρήτου αποτελούν: η υποχρέωση των τραπεζών να παρέχουν πληροφορίες προς τα ποινικά δικαστήρια σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 2 του Τραπεζικού Νόμου, καθώς και η υποχρέωσή τους να παρέχουν πληροφορίες για το σκοπό της καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος, της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της τρομοκρατίας¹⁵⁷. Τέλος μια υπερνομοθετική αιτιολόγηση της άρσης του τραπεζικού απορρήτου αποτελεί η περίπτωση της ύπαρξης υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος, το

154. *Frommelt*, Das liechtensteinische Bankgeheimnis, 1988, 4 επ.

155. Βλ. το πλήρες κείμενο του άρθρου αυτού σε <http://www.gesetze.li/Seite1.jsp?LGBI=1992108.xml&Searchstring=bankgeheimni&showLGBI=true>.

156. <http://www.steuerhinterziehung-liechtenstein.de/bankgeheimnis-liechtenstein.html>

157. *Büchel*, Die Gründung einer Bank im Fürstentum Liechtenstein, 2003, 83 επ.

οποίο υπερισχύει των ιδιωτικών συμφερόντων και δικαιολογεί έτσι την κάμψη των σχετικών κανόνων δικαίου¹⁵⁸.

Το δίκαιο του Λίχτενστάιν δεν επιτρέπει την άρση του τραπεζικού απορρήτου στις περιπτώσεις τις φοροδιαφυγής¹⁵⁹, ενώ αναγνωρίζει και αυτό τη διάκριση μεταξύ φοροδιαφυγής και φορολογικής απάτης¹⁶⁰.

3. Λουξεμβούργο

Το τραπεζικό απόρρητο του Λουξεμβούργου ρυθμίζεται στο άρθρο 41 του ν. της 5.4.1993. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή όλοι οι τραπεζικοί και οι επαγγελματίες διαχειριστές εταιριών υπέχουν υποχρέωση εχεμύθειας σχετικά με γεγονότα των οποίων λαμβάνουν γνώση κατά την άσκηση της επαγγελματικής του δραστηριότητας. Κάθε παραβίαση του τραπεζικού απορρήτου τιμωρείται σύμφωνα με το άρθρο 458 του Ποινικού Κώδικα του Λουξεμβούργου. Η υποχρέωση εχεμύθειας παύει μόνο όταν η δημοσίευση μιας πληροφορίας που κανονικά καλύπτεται από το τραπεζικό απόρρητο, επιτρέπεται από νομική διάταξη ή δίνεται η εξουσιοδότηση για την άρση του τραπεζικού απορρήτου στο πλαίσιο μιας ποινική διαδικασίας.

Οι ανωτέρω κανόνες περί τραπεζικού απορρήτου ενισχύονται και από τις §178 επ του Φορολογικού Κώδικα, οι οποίες απαγορεύουν ρητά στις φορολογικές αρχές να απαιτούν πληροφορίες από πιστωτικά ή χρηματοδοτικά ιδρύματα για φορολογικούς σκοπούς και θέτοντας έτσι προσκόμματα στην έρευνά τους.

Σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο το τραπεζικό απόρρητο μπορεί να αρθεί μόνο στο πλαίσιο φορολογικής ποινικής διαδικασίας, η οποία εμπίπτει στην αρμοδιότητα των διωκτικών φορολογικών αρχών¹⁶¹, αλλά και έναντι της εθνικής εποπτικής αρχής, δηλαδή της Κεντρικής Τράπεζας του Λουξεμβούργου, η οποία όμως, ούσα και η ίδια τράπεζα, δεσμεύεται από το τραπεζικό απόρρητο¹⁶².

Το Λουξεμβούργο, όπως και η Ελβετία και το Λίχτενστάιν, διακρίνει μεταξύ φορολογικής απάτης και φοροδιαφυγής, αφού σύμφωνα με την § 396 παρ. 5 του Φορολογικού Κώδικα, μόνο το αδίκημα της «ειδικής φορολογικής απάτης» τιμωρείται με ποινή φυλάκισης, ενώ για όλες τις άλλες φορολογικές παραβάσεις (φοροδιαφυγή του § 396 παρ. 1 Φ.Κ., φοροδιακινδύνευση του § 402 ή εναντιώσεις στον φορολογικό

158. <http://www.steuerhinterziehung-liechtenstein.de/bankgeheimnis-liechtenstein.html>

159. Άρθρο 156 StG.

160. *Büchel* (2003), 85.

161. *Bock/Leuk*, Quo vadis Luxemburger Bankgeheimnis? – Wohl und Wehe des Luxemburger Bankgeheimnisses im Lichte der jüngsten Entwicklungen, IStR 2009, 792.

162. *Sichterman/Feuerborn/Kirchher/Terdenge*, Bankgeheimnis und Bankauskunft in der Bundesrepublik Deutschland sowie in wichtigen ausländischen Staaten, 1984, 472.

νόμο του § 413), προβλέπεται σαν κύρωση μόνο η επιβολή προστίμου¹⁶³. Επομένως, η άρση του τραπεζικού απορρήτου απέναντι στις φορολογικές αρχές επιτρέπεται μόνο στην περίπτωση ύπαρξης ειδικής φορολογικής απάτης, η οποία αποτελεί κατά τα ανωτέρω ποινικό αδίκημα, ενώ δεν δικαιολογείται και επισύρει τις παραπάνω αναφερόμενες ποινές η άρση του στις περιπτώσεις άλλου είδους φορολογικών παραβάσεων, οι οποίες αποτελούν διοικητικά παραπτώματα τιμωρούμενα με πρόστιμο.

Όσον αφορά το ζήτημα της διοικητικής και δικαστικής συνδρομής σε φορολογικές υποθέσεις, αυτή παρέχεται δυνάμει των σχετικών ρητρών που διατυπώνονται σε τυχόν συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας που έχουν συναφθεί μεταξύ του Λουξεμβούργου και άλλων κρατών. Σε περίπτωση έλλειψής τους η παροχή της διεθνούς διοικητικής και δικαστικής συνδρομής παρέχεται δυνάμει των διατάξεων της 15.3.1979 και της 24.3.1989 του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου, που αποτελούν ενσωμάτωση της Οδηγίας 77/799/ΕΟΚ¹⁶⁴ στην εθνική έννομη τάξη. Οι διατάξεις αυτές ωστόσο θεσπίζουν σημαντικούς περιορισμούς στην παροχή διοικητικής και δικαστικής συνδρομής, καθώς η κρατική διοίκηση του Λουξεμβούργου, δεν υποχρεούται στο πλαίσιο ενός τέτοιου είδους αιτήματος για την παροχή συνδρομής, να διεξαγάγει έρευνες ή να χορηγήσει πληροφορίες, όταν αυτό δεν προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία ή τη διοικητική πρακτική¹⁶⁵. Στην περίπτωση αυτή δηλαδή γίνεται λόγος για την ύπαρξη «εθνικών πλαισίων έρευνας». Έτσι γίνεται φανερό ότι κατά την παροχή διεθνούς συνδρομής στο πεδίο των φορολογικών υποθέσεων, οι ανωτέρω διατάξεις αποτελούν αναμφισβήτητο εμπόδιο στην επεξεργασία των αιτημάτων παροχής διοικητικής ή δικαστικής συνδρομής¹⁶⁶.

Επόμενη νομική βάση για την παροχή διοικητικής ή δικαστικής συνδρομής αποτελούν οι διεθνείς συμβάσεις, όπως για παράδειγμα η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Αμοιβαίας Δικαστικής Συνδρομής επί Ποινικών Υποθέσεων¹⁶⁷. Σύμφωνα με το άρθρο 2 της Σύμβασης αυτής όμως το αίτημα για παροχή συνδρομής μπορεί να απορριφθεί στις περιπτώσεις που αφορά πράξεις, τις οποίες το προς ο η αίτηση μέρος – εν

163. *Bock/Leuk*, IStR 2009, 793.

164. Οδηγία 77/799/ΕΟΚ της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1977, περί της αμοιβαίας συνδρομής των αρμοδίων αρχών των κρατών μελών στον τομέα των άμεσων φόρων, ΕΕ 27.12.1977, L. 336/15.

165. Χαρακτηριστικό παράδειγμα απαγορευτικής εθνικής διάταξης αποτελεί η § 178 του Φορολογικού Κώδικα, σύμφωνα με την οποία οι φορολογικές αρχές δεν έχουν το δικαίωμα να ζητούν από τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα πληροφορίες, η παροχή των οποίων συνεπάγεται παράβαση του τραπεζικού απορρήτου.

166. *Bock/Leuk*, IStR 2009, 792 επ.

167. Ν.δ. 4218/1961 Περί κυρώσεως της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως «περί αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής επί ποινικών υποθέσεων», ΦΕΚ/Α/171/19.9.1961.

προκειμένω το Λουξεμβούργο - θεωρεί ως φορολογικές παραβάσεις, που δεν τιμωρούνται ποινικά.

Επιπλέον στο πεδίο της διεθνούς δικαστικής συνδρομής ισχύει η αρχή του «αμφίπλευρου» ή «διτού αξιοποίνου», πράγμα που σημαίνει ότι προκειμένου να χορηγηθεί η κάθε είδους ζητούμενη συνδρομή, η πράξη την οποία αφορά η έρευνα πρέπει να αναγνωρίζεται ως αξιόποινη από τα δικαιοδικά συστήματα και των δύο κρατών, δηλαδή και του κράτους, το οποίο ζητεί την έρευνα και του κράτους, προς το οποίο στρέφεται η έρευνα¹⁶⁸.

Σε όλα αυτά προστίθεται και το ότι η διάταξη, στην οποία προβλέπεται η ειδική φορολογική απάτη¹⁶⁹, θέτει συγκεκριμένες και αυστηρές προϋποθέσεις για την πλήρωση της υπόστασης του συγκεκριμένου αδικήματος. Πρώτον θα πρέπει η πράξη να αφορά ένα σημαντικό ποσό φόρου που αποφεύχθηκε με την τέλεσή της, δεύτερον θα πρέπει η πράξη αυτή να έχει τελεστεί συστηματικά και τέλος θα πρέπει ο δράστης της ειδικής φορολογικής απάτης να τέλεσε πράξεις με σκοπό να αποκρύψει σημαντικά γεγονότα από τις φορολογικές αρχές ή να τις πείσει για την ύπαρξη ανύπαρκτων γεγονότων. Οι προϋποθέσεις αυτές που συγκροτούν την αντικειμενική υπόσταση της ειδικής φορολογικής απάτης στο εθνικό δίκαιο του Λουξεμβούργου είναι άνισα περισσότερες σε σχέση με αυτές που ισχύουν σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ ή του ΟΟΣΑ. Συνέπεια αυτού σε σχέση με την ύπαρξη της προϋπόθεσης του απαιτούμενου «αμφίπλευρου» ή «διτού αξιοποίνου», που όπως προαναφέρθηκε αποτελεί προϋπόθεση για την παροχή συνδρομής, είναι η δυσκολία στην παροχή συνδρομής, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις οι πράξεις που αναγνωρίζονται ως φορολογικά αδικήματα κατά τα εθνικά δίκαια των άλλων κρατών, δεν πληρούν τις προϋποθέσεις που απαιτεί το δίκαιο του Λουξεμβούργου για τη στοιχειοθέτηση της ειδικής φορολογικής απάτης¹⁷⁰.

Το ΔΕΚ ασχολήθηκε με τις λουξεμβουργιανές διατάξεις περί τραπεζικού απορρήτου στην υπόθεση *Paul der Weduwe*¹⁷¹, όπου ανέκυψε το ζήτημα της διασυνοριακής ισχύος των εθνικών διατάξεων περί τραπεζικού απορρήτου, στην περίπτωση που συγκρούονται με τις αντίστοιχες διατάξεις άλλου κράτους.

Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης αυτής ήταν τα εξής: Ο P. der Weduwe, Ολλανδός υπήκοος και κάτοικος Λουξεμβούργου, ο οποίος εργάστηκε διαδοχικά σε δύο τράπεζες εγκατεστημένες στο Λουξεμβούργο, στη Banque UCL και στη Rabobank, επισκέφθηκε πελάτες στο Βέλγιο με σκοπό να τους συστήσει την

168. *Bock/Leuk*, IStR 2009, 793.

169. § 396 παρ. 5 του Φορολογικού Κώδικα.

170. *Bock/Leuk*, IStR 2009, 792 επ.

171. Απόφ. 10.12.2002, υπόθ. C-153/00, *Ποινική δίκη κατά Paul der Weduwe*, Συλλ. 2002, I-11319.

τοποθέτηση χρηματικών καταθέσεων ή άλλων κινητών αξιών στις τράπεζες αυτές. Στο πλαίσιο της δραστηριότητάς του, ο P. der Weduwe, μεταξύ του Οκτωβρίου 1993 και του Μαΐου 1999, συγκέντρωνε χρηματικά ποσά από Βέλγους πελάτες και τα μετέφερε στο Λουξεμβούργο. Επίσης, μετέφερε στο Λουξεμβούργο για Βέλγους πελάτες κουπόνια κινητών αξιών με σκοπό να καταθέτει στον εργοδότη του τα εισοδήματα από τα κουπόνια αυτά.

Στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας που κινήθηκε εναντίον του για τις πράξεις αυτές στο Βέλγιο, διεξήχθη ανάκριση σχετικά με τα εγκλήματα της πλαστογραφίας και της χρήσεως πλαστών φορολογικών εγγράφων, ξεπλύματος χρημάτων και παραβάσεως της υποχρεώσεως φορολογικής δηλώσεως που προβλέπεται από τα άρθρα 305 έως 310 του βελγικού κώδικα φόρου εισοδήματος. Στο πλαίσιο της ανάκρισης αυτής, ο P. der Weduwe, εξετάστηκε ως κατηγορούμενος σχετικά με τον τρόπο εξευρέσεως πελατών στο Βέλγιο και μεταφοράς των κινητών αξιών από εκεί στο Λουξεμβούργο, αρνήθηκε όμως να απαντήσει στα ερωτήματα που του τέθηκαν επικαλούμενος την υποχρέωση επαγγελματικής εχεμύθειας την οποία υπέχουν, κατά το λουξεμβουργιανό δίκαιο, οι εργαζόμενοι στον χρηματοπιστωτικό τομέα¹⁷².

Το ΔΕΚ, απαντώντας στα προδικαστικά ερωτήματα που του τέθηκαν από το βελγικό δικαστήριο, αποφάνθηκε ότι κατά την κύρια διαδικασία που διεξάγεται ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων κάποιου κράτους μέλους, ο εθνικός δικαστής πρέπει να εφαρμόσει τις διατάξεις αυτής της έννομης τάξεως, εν προκειμένω τις διατάξεις του βελγικού ποινικού δικαίου και της βελγικής ποινικής δικονομίας¹⁷³. Στην ουσία δηλαδή το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν υφίστατο καν σύγκρουση κανόνων δικαίου, χαρακτήρισε τα προδικαστικά ερωτήματα «υποθετικά» και τα απέρριψε ως απαράδεκτα.

Τόνισε τέλος ότι το τραπεζικό απόρρητο που προβλέπεται από τη νομοθεσία ενός κράτους δεν μπορεί να αντιταχθεί στις δικαστικές αρχές άλλων κρατών μελών στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών που διεξάγονται στο έδαφός του.

4. Αυστρία

Στην Αυστρία το τραπεζικό απόρρητο ρυθμίζεται σήμερα στην § 38 του Τραπεζικού Νόμου (BWG), ο οποίος θεσπίστηκε το 1993 με σκοπό την εναρμόνιση του αυστριακού τραπεζικού δικαίου με το κοινοτικό δίκαιο¹⁷⁴. Μέσα από αυτή τη διαδικασία

172. Σημειωτέον ότι κατά τη νομολογία των βελγικών δικαστηρίων, η προβλεπόμενη από το άρθρο 458 του βελγικού ΠΚ υποχρέωση επαγγελματικής εχεμύθειας δεν τυγχάνει εφαρμογής στους υπαλλήλους πιστωτικών ιδρυμάτων.

173. Πρβλ. και το άρθρο 6 παρ. 1 του ελληνικού ΠΚ.

174. Soraperra (2010), 19.

εναρμόνισης συγκεκριμενοποιήθηκαν οι ήδη ισχύοντες¹⁷⁵ λόγοι κάμψης του τραπεζικού απορρήτου, αλλά προστέθηκαν και νέοι, συνεπεία της ενσωμάτωσης στο αυστριακό δίκαιο σειράς κοινοτικών Οδηγιών¹⁷⁶.

Η παράγραφος 2 της § 38 BWG απαριθμεί τους λόγους άρσης του τραπεζικού απορρήτου, ωστόσο γεννάται ως προς τη διάταξη αυτή το ερώτημα αν πρόκειται για εξαντλητική ή ενδεικτική απαρίθμηση των περιπτώσεων που επιτρέπεται κάμψη αυτού¹⁷⁷. Για το ζήτημα αυτό γίνεται δεκτό, τόσο από την κρατούσα στη θεωρία άποψη¹⁷⁸, όσο και από την νομολογία του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου (VwGH)¹⁷⁹, ότι η απαρίθμηση της ανωτέρω διάταξης είναι ενδεικτική και ως εκ τούτου αναγνωρίζονται και άλλες περιπτώσεις άρσης του τραπεζικού απορρήτου εκτός από τις αναφερόμενες στην § 38 παρ. 2 BWG.

Η § 38 παρ. 2 BWG περιλαμβάνει εννέα περιπτώσεις άρσης του τραπεζικού απορρήτου. Η πρώτη περίπτωση είναι εκείνη της διεξαγωγής ποινικής διαδικασίας, όπου το τραπεζικό απόρρητο αίρεται ενώπιον της Εισαγγελίας και των ποινικών δικαστηρίων. Η άρση του επιτρέπεται επίσης στην περίπτωση ποινικής διαδικασίας που αφορά εκ δόλου τελούμενα οικονομικά αδικήματα σε βαθμό πλημμελήματος. Εξαιρούνται ωστόσο - και άρα δεν επιτρέπεται η άρση του τραπεζικού απορρήτου από τις φορολογικές διωκτικές αρχές - οι περιπτώσεις παραβάσεων του Φορολογικού Κώδικα (Finanzordnung)¹⁸⁰.

Σε αντίθεση με τις νομοθεσίες των κρατών που εξετάστηκαν προηγουμένως η αυστριακή νομοθεσία δεν αναγνωρίζει τη διάκριση μεταξύ φορολογικής απάτης και φοροδιαφυγής, πλην όμως συνδέει την άρση του τραπεζικού απορρήτου έναντι των φορολογικών αρχών με το «άνοιγμα» μιας ποινικής διαδικασίας μην επιτρέποντας δηλαδή την κάμψη του, στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας.

Επιπλέον το τραπεζικό απόρρητο κάμπτεται νομίμως για το σκοπό της καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της

175. Αρχικά το αυστριακό τραπεζικό απόρρητο ρυθμιζόταν με την § 23 του Νόμου του 1979 για το Πιστωτικό Σύστημα (KWG - Kreditwesengesetz).

176. Οδηγίες 91/308/ΕΟΚ της 10.6.1991 σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ΕΕ L 166 της 28.6.1991, σ. 77 έως 82· 94/19/ΕΚ της 30.5.1994 περί των συστημάτων εγγυήσεως των καταθέσεων, ΕΕ L 135 της 31.5.1994, σ. 5· 93/22/ΕΟΚ της 10ης Μαΐου 1993 σχετικά με τις επενδυτικές υπηρεσίες στον τομέα των κινητών αξιών, L 141 της 11/06/1993 σ. 0027 - 0046· 97/9/ΕΚ της 3ης Μαρτίου 1997 σχετικά με τα συστήματα αποζημίωσης των επενδυτών, ΕΕ L 084 της 26.03.1997 σ. 22 - 31

177. *Apathy/Koch*, Das Bankgeheimnis σε *Apathy/Iro/Koziol*, Österreichisches Bankvertragsrecht, B. I, 2006, 256· *Soraperra* (2010), 22 με παραπομπή σε *Jabornegg*, Aktuelle Fragen des Bankgeheimnisses, ÖBA 1997, 663.

178. *Apathy/Koch* (2006), 256· *Soraperra* (2010), 22 με παραπομπή σε *Jabornegg/Strasser/Floretta*, Das Bankgeheimnis, 1985, 93 επ.

179. VwGH 28.10.1994, 94/17/0297, ÖStZB 1995, 407.

180. *Soraperra* (2010), 24 επ με τις εκεί παραπομπές σε περαιτέρω βιβλιογραφία και νομολογία.

χρηματοδότησης της τρομοκρατίας¹⁸¹, στην περίπτωση θανάτου του πελάτη της τράπεζας έναντι των δικαστικών αρχών, στην περίπτωση ανηλικότητας ή θέσης του πελάτη σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης έναντι του δικαστηρίου που ορίζει τον ειδικό επίτροπο ή το δικαστικό συμπαραστάτη του, αλλά και όταν υπάρχει ρητή και γραπτή συναίνεση του πελάτη για την άρση του απορρήτου¹⁸². Αίρεται επίσης το τραπεζικό απόρρητο στην περίπτωση παροχής από το πιστωτικό ίδρυμα γενικών πληροφοριών για την οικονομική κατάσταση μιας επιχείρησης, εάν ο πελάτης δεν αντιτίθεται ρητά σε αυτό, στην περίπτωση και στο βαθμό που η άρση του είναι αναγκαία για να αποσαφηνιστούν νομικά ζητήματα που προκύπτουν από τη σχέση πελάτη και τράπεζας, για την εκπλήρωση της υποχρέωσης υποβολής δηλώσεων του άρθρου 25 παρ. 1 του νόμου για τη φορολογία κληρονομιών και δωρεών και στην περίπτωση της υποχρέωσης παροχής πληροφοριών στην κρατική αρχή χρηματοπιστωτικής εποπτείας, η οποία προβλέπεται στον Νόμο για τις Κινητές Αξίες και το Χρηματιστήριο.

Τέλος σύμφωνα με την §38 παρ. 3 BWG το πιστωτικό ίδρυμα δεν μπορεί να επικαλεστεί το τραπεζικό απόρρητο, όταν η άρση του είναι απαραίτητη για τον καθορισμό φορολογικής υποχρέωσης του ιδίου.

Σε σύγκριση με τις νομοθεσίες της νομοθεσίας της Ελβετίας, του Λουξεμβούργου και του Λίχτενστάιν, η §38 BWG, περιέχει πολύ περισσότερες λεπτομέρειες, αφού συγκεντρώνει στο ίδιο άρθρο τη ρύθμιση αλλά και τις κυριότερες περιπτώσεις άρσης του τραπεζικού απορρήτου. Παρά το γεγονός ότι ο αυστριακός Τραπεζικός Νόμος αναγνωρίζει περισσότερες περιπτώσεις άρσης του τραπεζικού απορρήτου σε σύγκριση με τις νομοθεσίες των άλλων κρατών που εξετάστηκαν προηγουμένως, κρίνεται εντούτοις σκόπιμη η συστηματική του ένταξη στην ενότητα αυτή, καθώς έχει μια βασική ομοιότητα σε σχέση με τα λοιπά εδώ εξεταζόμενα κράτη, αυτήν της εξάρτησης της άρσης του τραπεζικού απορρήτου από την ύπαρξη ή μη ποινικής διαδικασίας.

181. Ωστόσο ακόμη και στην περίπτωση αυτή η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ πελάτη και τράπεζας προστατεύεται, καθώς απαγορεύεται η χρησιμοποίηση από της αρχές των στοιχείων που αποκτήθηκαν με αυτόν τον τρόπο σε επόμενη φορολογική ποινική διαδικασία, ώστε να αποφεύγεται έτσι μια πιθανή καταστρατήγηση των νομικών διατάξεων. Βλ. για το ζήτημα αυτό *Soraperra* (2010), 23 με παραπομπή σε *Sommer/Kirsch* σε *Dellinger, Bankwesengesetz Kommentar*, 2009, αιτ. σκέψη 242.

182. *Apathy/Koch* (2006), 258 επ.

V. Δικαιοσυγκριτικές παρατηρήσεις

Από την έκθεση και ανάλυση των ανωτέρω επιμέρους εθνικών νομοθεσιών προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα.

Όσον αφορά την ελληνική νομοθεσία, το απόρρητο των καταθέσεων υπήρξε ιδιαίτερα φιλόδοξο κατά την θέσπισή του. Τα ελάχιστα περιθώρια κάμψης που κατέλειπε το ν.δ. 1059/1971 στην αρχική του μορφή δημιουργούσαν ένα τραπεζικό απόρρητο εφάμιλλο με το ελβετικό και τα συναφή με αυτό απόρρητα¹⁸³. Η μορφή του όμως αυτή δεν διατηρήθηκε ούτε για ένα χρόνο μετά τη θέσπισή του, αφού αμέσως σχεδόν εισήχθησαν με την ψήφιση νέων νόμων εξαιρέσεις στο απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων. Αυτή η εισαγωγή εξαιρέσεων συνεχίστηκε προοδευτικά τα επόμενα χρόνια, κορυφώθηκε δε σε ταχύτητα και ποσότητα τα τελευταία δύο χρόνια με την ψήφιση πλήθους νομοθετημάτων που εισήγαγαν μέτρα για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και την ενίσχυση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού σε μια προσπάθεια εξυγίανσης των δημοσίων οικονομικών της Ελλάδας

Αποτέλεσμα της εισαγωγής όλων αυτών των εξαιρέσεων είναι ότι πλέον η άρση του τραπεζικού απορρήτου αποτελεί τον κανόνα, ενώ η τήρησή του την εξαίρεση. Το τραπεζικό απόρρητο στην Ελλάδα ισχύει στην ουσία σε μια ιδιαίτερα περιορισμένη μορφή, αφού μέσω όλων αυτών των νομοθετημένων εξαιρέσεων, οι κρατικές αρχές έχουν στη διάθεσή τους όλα τα απαραίτητα εργαλεία για την άρση του τραπεζικού απορρήτου, χωρίς να συναντούν εμπόδια. Διαφορετικό ζήτημα αποτελεί αν, σε ποιο βαθμό και κατά ποιων το Κράτος χρησιμοποιεί τα εργαλεία αυτά και αν εξυπηρετείται τελικά στην ουσία το δημόσιο συμφέρον, για χάρη του οποίου υποχωρεί το ιδιωτικό.

Παρατηρώντας ωστόσο τις νομοθεσίες άλλων ανεπτυγμένων ευρωπαϊκών κρατών, όπως η Γερμανία και η Γαλλία, τα οποία δεν έχουν πληγεί από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση στο βαθμό που έχει πληγεί η Ελλάδα, ώστε να αναγκαστούν να λάβουν βιαστικά και επείγοντα μέτρα για τη διάσωσή τους, προκύπτει ότι στα κράτη αυτά, οι περιορισμοί του τραπεζικού απορρήτου, που εισήχθησαν σωρηδόν στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, ήδη προϋπήρχαν.

Εντύπωση προκαλεί ιδιαίτερα το γερμανικό σύστημα διατάξεων περί τραπεζικού απορρήτου, ο σχεδιασμός του οποίου καταλείπει ελάχιστα περιθώρια φοροδιαφυγής στους πολίτες του, αφού διαθέτει ακόμη και ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων που περιέχουν τραπεζικές πληροφορίες, ώστε να καθίσταται ευκολότερο και αποτελεσματικότερο το έργο των φορολογικών αρχών. Οι σχετικές διατάξεις θέτουν

183. Πρβλ. το ν.δ. 1059/1971 στην αρχική του μορφή με το άρθρο 47 του ελβΤΝ. Η ομοιότητα μεταξύ των δύο νομοθετημάτων είναι τέτοια, που μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι το ελληνικό τραπεζικό απόρρητο δημιουργήθηκε αρχικά «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση» του ελβετικού.

βέβαια ορισμένες προϋποθέσεις για την άρση του τραπεζικού απορρήτου, όπως η λήψη υπ' όψιν από τις φορολογικές αρχές της σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ τράπεζας και πελάτη¹⁸⁴, η ύπαρξη συγκεκριμένων ενδείξεων και υποψιών για την αναλήθεια της φορολογικής δήλωσης κάποιου προσώπου πριν την άρση του τραπεζικού απορρήτου¹⁸⁵ και η τήρηση των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας κατά τη διαδικασία αυτή. Όλες οι διατάξεις που προβλέπουν τέτοιες προϋποθέσεις, είναι ωστόσο γενικόλογες και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι θέτουν εμπόδια στην ελεγκτική δραστηριότητα των φορολογικών αρχών προστατεύοντας το τραπεζικό απόρρητο. Στη Γερμανία, όπως πλέον και στην Ελλάδα, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι στην ουσία δεν υφίσταται τραπεζικό απόρρητο έναντι του Κράτους. Παρά το γεγονός ότι στην Ελλάδα - σε αντίθεση με τη Γερμανία - υπάρχει ειδική νομοθετική ρύθμιση του τραπεζικού απορρήτου, οι εξαιρέσεις που έχουν εισαχθεί είναι τόσες πολλές, ώστε στην πράξη να μην υφίσταται τραπεζικό απόρρητο έναντι των φορολογικών αρχών.

Η γαλλική νομοθεσία περί τραπεζικού απορρήτου δεν αναγνωρίζει τόσες εξαιρέσεις, όσες η ελληνική και η γερμανική, περιέχει ωστόσο και αυτή ευρύ φάσμα περιορισμών του.

Τελείως διαφορετικές είναι οι νομοθεσίες της Ελβετίας, του Λίχτενστάιν, του Λουξεμβούργου και σε μεγάλο βαθμό και της Αυστρίας¹⁸⁶, όσον αφορά το τραπεζικό απόρρητο. Βασικό κοινό χαρακτηριστικό και των τεσσάρων νομοθεσιών που ομοιάζουν ιδιαίτερα μεταξύ τους, είναι το ότι απαιτούν την ύπαρξη ποινικού αδικήματος προκειμένου να επιτρέψουν την άρση του τραπεζικού απορρήτου για φορολογικούς σκοπούς. Από το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την διάκριση που υφίσταται στην Ελβετία, το Λίχτενστάιν και το Λουξεμβούργο μεταξύ φορολογικής απάτης και φοροδιαφυγής και με τη θέσπιση πλήθους προϋποθέσεων οι οποίες πρέπει να ισχύουν σωρευτικά για να στοιχειοθετηθεί η φορολογική απάτη και να αρθεί για την εξιχνιάσή της το τραπεζικό απόρρητο, προκύπτει ότι για τα κράτη αυτά το τραπεζικό απόρρητο αποτελεί θεσμό άξιο προστασίας. Όλες δε οι διατάξεις που συνδυάζονται προκειμένου να εξασφαλιστεί αυτή η προστασία είναι σχεδιασμένες με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην αφήνουν το παραμικρό «παραθυράκι» στις φορολογικές αρχές να προχωρήσουν σε άρση του τραπεζικού απορρήτου, παρά μόνο όταν πρόκειται για κάποια ιδιαίτερα σοβαρή πράξη, που πληροί όλες τις προϋποθέσεις που απαιτείται να ισχύουν σωρευτικά και συνδυαστικά μεταξύ τους.

184. Άρθρο 30 γερμΦΚ.

185. Άρθρο 2 ΑΕΑΟ σχετικά με το άρθρο 30α παρ. 2 γερμΦΚ.

186. Για τη διαφοροποίηση του αυστριακού τραπεζικού απορρήτου σε σχέση με αυτό της Ελβετίας, του Λίχτενστάιν και του Λουξεμβούργου βλ. ανωτ. ενότητα IV. του πρώτου Κεφαλαίου.

Ο ιδιαίτερος αυτός χαρακτήρας του τραπεζικού απορρήτου στην Ελβετία, το Λίχτενστάιν, το Λουξεμβούργο και την Αυστρία δικαιολογείται από συγκεκριμένους δικαιολογητικούς λόγους. Προκειμένου να γίνουν κατανοητοί οι λόγοι αυτοί, πρέπει να σημειωθεί ότι και στα τέσσερα αυτά κράτη εμφανίζεται μεγάλη άνθιση των τραπεζικών δραστηριοτήτων, ο δε τραπεζικός τους τομέας είναι ιδιαίτερα εύρωστος. Στην ευημερία τους αυτή συντέλεσαν διάφοροι λόγοι, οι οποίοι εκτέθηκαν παραπάνω στην ενότητα για το ελβετικό τραπεζικό απόρρητο, οι ίδιοι δε ισχύουν λίγο έως πολύ και για τα άλλα τρία κράτη. Δεδομένου έτσι του ότι ένας από τους παράγοντες της οικονομικής ευημερίας των κρατών αυτών ήταν και η ύπαρξη ενός αυστηρά προστατευτικού και αδιάβλητου τραπεζικού απορρήτου δικαιολογείται η εμμονή τους στη διατήρησή του με την μορφή που είχε ως τώρα, η οποία στοχεύει στην προστασία του τραπεζικού τους τομέα, ώστε αυτός να διατηρήσει τα πλεονεκτήματα και τον ελκυστικό χαρακτήρα του και να συνεχίσει να αποτελεί πόλο έλξης για τα κεφάλαια σε διεθνές επίπεδο.

Προκειμένου να καταδειχθεί η σημασία του χρηματοπιστωτικού τομέα για κράτη όπως η Ελβετία, αρκεί να παρατηρηθούν τα στατιστικά στοιχεία, από τα οποία προκύπτουν τα μεγέθη που αντιπροσωπεύει ο τομέας αυτός για την εθνική οικονομία ως εργοδότης, ως φορολογούμενος, ως φορέας ανάπτυξης και παραγωγικότητας¹⁸⁷.

Έτσι κατά το έτος 2010 η προστιθέμενη αξία που παρήγαγε συνολικά ο ελβετικός χρηματοπιστωτικός τομέας ανήλθε σε απόλυτη τιμή στο ποσό των 58,6 δισεκατομμυρίων ελβετικών φράγκων και σε ποσοστό επί του ΑΕΠ στο 10,7%. Αν προσμετρηθούν σε αυτά τα μεγέθη και οι έμμεσες πιστώσεις, η προστιθέμενη αξία ολόκληρου του ελβετικού χρηματοπιστωτικού τομέα ανέρχεται περίπου στο ποσό των 90 δισεκατομμυρίων ελβετικών φράγκων, το οποίο αντιπροσωπεύει σχεδόν το 20% του ΑΕΠ. Στο πεδίο της απασχόλησης ο χρηματοπιστωτικός τομέας παρείχε 336.935 θέσεις εργασίας στο εσωτερικό της χώρας και 281.000 στο εξωτερικό (σε θυγατρικές ελβετικών εταιριών και συνδεδεμένες επιχειρήσεις), απασχολεί δηλαδή στο εσωτερικό της Ελβετίας περίπου το 9,8% του εργατικού δυναμικού της. Τέλος στο πεδίο της φορολογίας από το σύνολο του χρηματοπιστωτικού τομέα αντλούνται ετησίως από το Ελβετικό κράτος άμεσοι και έμμεσοι φόροι ύψους 14 – 18 δισεκατομμυρίων ελβετικών φράγκων, οι οποίοι αντιστοιχούν σε ποσοστό 12 – 15% όλων των εισπραττόμενων φόρων.

Η σημαντικότερη απόκλιση που παρατηρείται ανάμεσα στις νομοθεσίες των δύο κατηγοριών κρατών (κράτη με μη αυστηρό και κράτη με αυστηρό τραπεζικό απόρρητο) που εξετάστηκαν στο κεφάλαιο αυτό, η οποία προκύπτει από την προηγηθείσα σύγκριση, έχει ως φυσική συνέπεια τη διαρροή των κεφαλαίων από κράτη που είτε δεν

¹⁸⁷. Πηγή των στοιχείων που ακολουθούν: *Swiss Banking, Der Finanzplatz Schweiz und seine Bedeutung*, Ιούλιος 2011.

διαθέτουν νομοθετικά ρυθμισμένο τραπεζικό απόρρητο, όπως η Γερμανία, είτε οι νομοθεσίες τους δεν προστατεύουν επαρκώς το θεσμό αυτό, όπως η Ελλάδα και δευτερευόντως η Γαλλία, προς τα κράτη με αυστηρές μορφές τραπεζικού απορρήτου, όπως η Ελβετία.

Η κίνηση αυτή των κεφαλαίων και η σώρευσή τους σε συγκεκριμένα κράτη, προκάλεσε την εμφάνιση επιβλαβούς φορολογικού ανταγωνισμού ανάμεσα στα κράτη και έτσι δημιουργήθηκε μια διεθνής τάση άσκησης πιέσεων με σκοπό τον περιορισμό του τραπεζικού απορρήτου στα κράτη που αυτό ίσχυε σε αυστηρή μορφή, προκειμένου τα υπόλοιπα κράτη να διατηρήσουν τα κεφάλαια των πολιτών τους στο έδαφός τους, αφενός για την ενδυνάμωση του δικού τους τραπεζικού τομέα και αφετέρου για να αποκομίσουν δημόσια έσοδα από τη φορολογία τους, θέτοντας σε εφαρμογή όλα τα εργαλεία που τους προσφέρουν οι νομοθεσίες τους για την άρση του τραπεζικού απορρήτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

I. Εισαγωγή

Αφού εκτέθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο τα είδη των νομοθετημάτων που συναντώνται στον ευρωπαϊκό χώρο σχετικά με το τραπεζικό απόρρητο και τα ζητήματα που δημιουργούνται από τις μεταξύ τους αποκλίσεις, στο κεφάλαιο αυτό παρατίθενται και αναλύονται τα μέτρα που λήφθηκαν στο επίπεδο της ΕΕ και του ΟΟΣΑ με σκοπό την πάταξη της διεθνούς φοροδιαφυγής. Τα μέτρα αυτά στοχεύουν κυρίως στον περιορισμό του τραπεζικού απορρήτου, προκειμένου να καταστεί δυνατή η ανταλλαγή πληροφοριών σε διακρατικό επίπεδο και να γεφυρωθεί με τον τρόπο αυτό το χάσμα μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών, εξ αιτίας του οποίου, τα κράτη που δεν διαθέτουν αυστηρό τραπεζικό απόρρητο βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση¹⁸⁸.

Η αναγκαιότητα θέσπισης διεθνών κανόνων για τη συνεργασία των κρατών στο πεδίο της φοροδιαφυγής πηγάζει από τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του παγκοσμιοποιημένου πλέον σε μεγάλο βαθμό διεθνούς οικονομικού χώρου. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον οι εθνικοί φορολογικοί κανόνες δεν είναι φυσικά πρόσφοροι για να αντιμετωπιστεί η διασυνοριακή φοροδιαφυγή. Επιπλέον, η συνεχώς αυξανόμενη διασυνοριακή οικονομική δραστηριότητα, είτε αυτή διεξάγεται από φυσικά πρόσωπα, είτε από επιχειρήσεις, έχει ως αποτέλεσμα η φορολόγηση των ανωτέρω φυσικών ή νομικών προσώπων να μην είναι δυνατή χωρίς την παροχή σχετικών πληροφοριών από άλλες χώρες. Δεδομένου όμως του ότι η φορολογική κυριαρχία κάθε κράτους περιορίζεται στα εθνικά του σύνορα, σε περίπτωση που μια εθνική φορολογική αρχή χρειάζεται πληροφορίες από το εξωτερικό, μπορεί να έχει πρόσβαση σε αυτές μόνο με την υποστήριξη της αλλοδαπής φορολογικής διοίκησης¹⁸⁹.

Για την επίτευξη του συντονισμού της διακρατικής συνεργασίας στον τομέα της φορολογίας, αλλά και της καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, τόσο η ΕΕ, όσο και ο ΟΟΣΑ, προχώρησαν στην ανάληψη δράσεων και τη δημοσίευση κειμένων, που σκοπό είχαν αφενός να πιάσουν τα κράτη με αυστηρές νομοθεσίες περί τραπεζικού απορρήτου, να αρχίσουν να παρέχουν σχετικές πληροφορίες στα άλλα κράτη, κάμπτοντας έτσι το αυστηρό πλέγμα διατάξεων των εθνικών τους νομοθεσιών και αφετέρου να θεσπίσουν τους κανόνες και το πλαίσιο της διακρατικής αυτής συνεργασίας στο πεδίο της φορολογίας.

¹⁸⁸. Βλ. την ενότητα IV. του πρώτου Κεφαλαίου.

¹⁸⁹. *Czakert*, Seminar I: Der internationale Informationsaustausch bei der Festsetzung und Beitreibung von Steuern, IStR 2010, 567.

II. Μέτρα σε επίπεδο ΟΟΣΑ

1. Οι μελέτες του ΟΟΣΑ για τον επιβλαβή φορολογικό ανταγωνισμό

Η προβληματική της διεθνούς φοροδιαφυγής είναι ένα θέμα, με το οποίο η Επιτροπή Φορολογικών Υποθέσεων του ΟΟΣΑ έχει ασχοληθεί εδώ και πολύ καιρό. Για πρώτη φορά το 1987 στο πλαίσιο μιας μελέτης, η οποία δημοσιεύτηκε με τίτλο “International Tax Avoidance and Evasion – Four Related Studies”, ο ΟΟΣΑ δημοσίευσε μεταξύ άλλων και μια αναφορά για τους φορολογικούς παραδείσους με τίτλο: “Tax havens: Measures to Prevent Abuse by Taxpayers”. Η αναφορά αυτή ασχολείται με τα κλασικά προβλήματα των φορολογικών παραδείσων και με τα διάφορα μέτρα που μπορούν να ληφθούν για την καταπολέμηση του φαινομένου. Στο εγχείρημα αυτό ωστόσο συναντήθηκαν δυσκολίες, καθώς δεν υπήρχε μοναδική και αντικειμενική ερμηνεία της έννοιας «φορολογικός παράδεισος» και έτσι αυτή έπρεπε να ειπωθεί σαν έννοια σχετική, αφού δεν υπήρχαν αντικειμενικά κριτήρια τα οποία θα επέτρεπαν να χαρακτηριστεί ένα κράτος ως φορολογικός παράδεισος.

Το έτος 1996 ο ΟΟΣΑ συνέχισε την προσπάθειά του για την εξάλειψη επιβλαβών φορολογικών πρακτικών και δημοσίευσε την αναφορά με τίτλο: Harmful Tax competition – An Emerging Global Issue. Στη μελέτη του αυτή ο ΟΟΣΑ όρισε τις θεμελιώδεις αρχές του “fair trade” στο πεδίο της φορολογίας, ουσιώδες στοιχείο του οποίου είναι η διαφάνεια. Πληροφορίες οι οποίες είναι απαραίτητες για τη σωστή φορολόγηση, πρέπει να είναι και προσβάσιμες. Στις πληροφορίες αυτές ανήκουν και οι τραπεζικές πληροφορίες, οι οποίες πρέπει κατόπιν αιτήσεως να τίθενται στη διάθεση της αιτούσας αρχής¹⁹⁰. Το κέντρο βάρους της αναφοράς αυτής έπεσε στον προσδιορισμό των κριτηρίων για την αποσαφήνιση της έννοιας των φορολογικών παραδείσων. Κάποια από τα ιδιαίτερα κριτήρια που έθεσε ο ΟΟΣΑ για την κατάφαση ή όχι της ύπαρξης φορολογικού παραδείσου είναι τα ακόλουθα: καμία ή πολύ χαμηλή αποτελεσματική φορολογία, μη αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών, ελλιπής διαφάνεια, ιδιαίτερα αυστηρό καθεστώς τραπεζικού απορρήτου, έλλειψη απαίτησης για άσκηση ουσιαστικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων από τις εταιρίες που εγκαθίστανται στα εδάφη των κρατών αυτών, με αποτέλεσμα να ιδρύονται εταιρίες – βιτρίνες μόνο για φορολογικούς σκοπούς¹⁹¹ κλπ. Πολλοί φορολογικοί παράδεισοι προσφέρουν επίσης ενδοτικές διατάξεις εμπορικού και εταιρικού δικαίου, πολιτική και οικονομική σταθερότητα, όπως επίσης και ευρεία ανωνυμία και εχεμύθεια. Στο κείμενο της αναφοράς τονίζεται ότι η ύπαρξη πολύ χαμηλών ή καθόλου φορολογικών δεικτών

¹⁹⁰. Czakert, IStR 2010, 567.

¹⁹¹. OECD, Harmful Tax competition – An Emerging Global Issue, 1996, 24.

από μόνη της δεν επαρκεί για να χαρακτηριστεί ένα κράτος ως φορολογικός παράδεισος, αλλά ο χαρακτηρισμός αυτός θα προκύψει τελικά από την ανάλυση και άλλων παραγόντων¹⁹².

Το 2000 ο ΟΟΣΑ δημοσίευσε την πρώτη του έκθεση προόδου σχετικά με την αποκάλυψη και την καταπολέμηση του επιβλαβούς φορολογικού ανταγωνισμού¹⁹³, η οποία περιείχε μια πρώτη συγκεντρωτική λίστα των κρατών που είχαν χαρακτηριστεί σαν φορολογικοί παράδεισοι¹⁹⁴. Η αναφορά ωστόσο ενός κράτους ως «φορολογικού παραδείσου» στις λίστες του ΟΟΣΑ σε καμία περίπτωση δεν ισοδυναμούσε με μια οριστική καταδίκη του κράτους αυτού. Οι χώρες αυτές όμως υποχρεούνταν μέχρι το 2001 να πραγματοποιήσουν τις αντίστοιχες προσαρμογές στα φορολογικά τους συστήματα και σε περίπτωση που αποτύγχαναν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις αυτές, θα σχεδιάζονταν κοινές δράσεις των κρατών του ΟΟΣΑ¹⁹⁵. Τα σχεδιαζόμενα μέτρα εναντίον των μη συνεργάσιμων χωρών ήταν στην περίπτωση των «φορολογικών παραδείσων» σχεδιασμένες απαγορεύσεις εκπτώσεων, επιβολή υποχρεώσεων προς υποβολή ολοκληρωμένων εκθέσεων, άρνηση φορολογικών πλεονεκτημάτων¹⁹⁶ και εισαγωγή αμοιβής/προμήθειας στις συναλλαγές. Ομοίως λήφθηκε το μέτρο να μην συνάπτεται καμία συμφωνία ανταλλαγής διπλής φορολογίας με τις μη συνεργάσιμες χώρες, αλλά και να τερματίζονται οι ήδη υπάρχουσες συμφωνίες.

Επίσης το 2000 ο ΟΟΣΑ δημοσίευσε ένα υπόδειγμα συμφωνίας για την αποφυγή διπλής φορολογίας, το οποίο στο άρθρο 26 αυτού, περιείχε ρυθμίσεις σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών, δίνοντας έτσι στα κράτη μέλη του Οργανισμού ένα «πρότυπο», για το πώς πρέπει να εφαρμόζεται η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών, προκειμένου να επιτευχθεί η αποτελεσματικότερη δυνατή συνεργασία στο πεδίο καταπολέμησης της φοροδιαφυγής. Σημαντικότερο κείμενο που δημοσιεύτηκε το ίδιο έτος είναι η αναφορά με τίτλο "Improving Access to Bank Information For Tax

192. Soraperra (2010), 8 επ.

193. OECD, 2000 Progress Report: Towards Global Tax Co-operation: Progress in Identifying and Eliminating Harmful Tax Practices (2000), www.oecd.org/dataoecd/9/61/2090192.pdf.

194. Μεταξύ των χωρών αυτών, από τις εδώ εξεταζόμενες βρίσκονταν μόνο το Λίχτενστάιν, ενώ άλλες ευρωπαϊκές χώρες που περιελήφθησαν στην πρώτη αυτή λίστα των «φορολογικών παραδείσων» ήταν το Μονακό, η Ανδόρρα, το Γιβραλτάρ κ.λπ.

195. OECD, Countering Offshore Tax Evasion – Some Questions and Answers on the Project (Stand 28.9.2009) 12, www.oecd.org/dataoecd/23/13/42469606.pdf.

196. Απόφ. 18.12.2007, υπόθ. C-101/05, *Skatteverket κατά A.*, Συλλ. 2007, I-11531, με την οποία το ΔΕΕ έκρινε ότι δεν παραβιάζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων από εθνική νομοθεσία, δυνάμει της οποίας τα μερίσματα που διανέμονται υπό μορφή μετοχών σε θυγατρική απαλλάσσονται από τον φόρο εισοδήματος μόνον αν η διανέμουσα εταιρία είναι εγκατεστημένη σε κράτος μέλος του ΕΟΧ ή σε κράτος με το οποίο το αρμόδιο για τη φορολόγηση κράτος μέλος έχει συνάψει φορολογική σύμβαση προβλέπουσα την ανταλλαγή πληροφοριών. Στην προκειμένη περίπτωση υφίστατο διμερής συμφωνία μεταξύ Σουηδίας και Ελβετικής Συνομοσπονδίας, πλην όμως αυτή δεν περιείχε διάταξη περί ανταλλαγής πληροφοριών παρόμοια με αυτή του άρθρου 26 του προτύπου συμβάσεως του ΟΟΣΑ.

Purposes”¹⁹⁷, η οποία είχε ως αντικείμενο την πρόταση μέτρων για τη διευκόλυνση και τη βελτίωση της ανταλλαγής πληροφοριών που εμπίπτουν στο προστατευτικό πεδίο του τραπεζικού απορρήτου για φορολογικούς σκοπούς. Στην εν λόγω αναφορά προτείνεται κυρίως η αλλαγή των εθνικών νομοθεσιών περί τραπεζικού απορρήτου, ώστε να είναι δυνατή με βάση αυτές η ανταλλαγή τραπεζικών πληροφοριών, με άλλα λόγια δηλαδή προτείνεται η «χαλάρωση» του τραπεζικού απορρήτου.

Το 2004 ο ΟΟΣΑ δημοσίευσε μια δεύτερη έκθεση προόδου η οποία περιείχε νέα μέτρα εναντίον των στρεβλωτικών του ανταγωνισμού φορολογικών πρακτικών των χωρών με χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές και συγκεκριμενοποιούσε τα ήδη υπάρχοντα¹⁹⁸. Επίσης δημοσιεύτηκαν τα κριτήρια, σύμφωνα με τα οποία θα έπρεπε να επιλέγονται συγκεκριμένα από αυτά τα μέτρα, καθώς και το πώς θα έπρεπε να σχεδιαστεί ο διεθνής συντονισμός ώστε να επιτευχθεί η μεγαλύτερη κατά το δυνατό αποτελεσματικότητά τους. Σύμφωνα με την έκθεση¹⁹⁹ τα μέτρα θα πρέπει αφενός να είναι σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας και αφετέρου θα πρέπει να εξετάζονται περιπτώσεις μέτρων που εφαρμόστηκαν ήδη από τα κράτη μέλη, καθώς και βαθμός της αποτελεσματικότητας αυτών. Επίσης προβλέπεται ρητά στην έκθεση ότι σε κάθε περίπτωση υπερέχει η αρχή της εθνικής κυριαρχίας, πράγμα που σημαίνει ότι κάθε κράτος διατηρεί το δικαίωμά του να αποφασίζει σε ποιο βαθμό και με ποιον τρόπο θα πάρει το ίδιο ανεξάρτητα κάποια μέτρα ή αν θα συμμετέχει σε δράσεις συνεργασίας. Εκτός αυτών η έκθεση προέβλεψε επίσης ότι και μη κράτη μέλη του ΟΟΣΑ μπορούν να συμμετέχουν στα συντονισμένα μέτρα.

Στις 21.10.2008 πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι με πρωτοβουλία του Γάλλου Υπουργού Προϋπολογισμού Woerth και του Γερμανού Υπουργού Οικονομίας Steinbrück, συνάντηση των κρατών μελών του ΟΟΣΑ, προκειμένου να συζητήσουν το πώς θα μπορούσε να καταπολεμηθεί δραστικά η φοροδιαφυγή. Στη συνάντηση αυτή συμφωνήθηκε ότι το πρότυπο του ΟΟΣΑ για διαφανή και αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών έπρεπε να εφαρμοστεί σε παγκόσμια κλίμακα και επιπλέον έπρεπε να ληφθούν μέτρα κατά των κρατών που αρνούνταν να το εφαρμόσουν. Η απόφαση αυτή επικυρώθηκε και από τη σύνοδο κορυφής των G20 στις 2.4.2009, το ανακοινωθέν της οποίας είχε το εξής περιεχόμενο: «Είναι αλήθεια ότι είμαστε αποφασισμένοι να αναλάβουμε δράση κατά των μη συνεργάσιμων κρατών, των φορολογικών παραδείσων. Είμαστε έτοιμοι να επιβάλουμε κυρώσεις για την προστασία των

197. OECD, Improving Access to Bank Information for Tax Purposes, <http://www.oecd.org/dataoecd/3/7/2497487.pdf>.

198. OECD, The 2004 Progress Report, απολογική σκέψη 30, <http://www.oecd.org/dataoecd/60/33/30901115.pdf>.

199. OECD, The 2004 Progress Report, απολογική σκέψη 29, <http://www.oecd.org/dataoecd/60/33/30901115.pdf>.

δημοσίων οικονομικών και του οικονομικού συστήματος. Η εποχή του τραπεζικού απορρήτου έχει περάσει»²⁰⁰.

1.1. Νομική φύση των μελετών και των εκθέσεων του ΟΟΣΑ

Όσον αφορά τη νομική φύση όλων των εκθέσεων και μελετών του ΟΟΣΑ που αναφέρθηκαν παραπάνω, αυτές δεν αποτελούν διεθνείς συμβάσεις, αλλά πορίσματα, μελέτες, προτάσεις και συστάσεις του Οργανισμού, τα οποία περιέχουν και κατευθυντήριες οδηγίες (guidelines) προς τα κράτη μέλη του²⁰¹. Ο ΟΟΣΑ δεν έχει την εξουσία να επιβάλλει κυρώσεις στα κράτη που δεν ακολουθούν τη γραμμή που αυτός χαράζει και δεν ενσωματώνουν τα προτεινόμενα από αυτόν πρότυπα. Αντίθετα αναγνωρίζει ότι κάθε χώρα αποφασίζει μόνη της για την ανάληψη των απαραίτητων δράσεων για την καλύτερη εφαρμογή των φορολογικών κανόνων της²⁰². Ο ρόλος του ΟΟΣΑ είναι να προτείνει απλώς μέτρα για τη βελτίωση της διακρατικής συνεργασίας στον τομέα της φορολογίας, αλλά και μέτρα άσκησης πίεσης προς τα κράτη που δεν συμμορφώνονται με τις οδηγίες του²⁰³, είναι δε στη διακριτική ευχέρεια του κάθε κράτους το κατά πόσο θα τα υιοθετήσει.

Σχετικά με το εξεταζόμενο εδώ θέμα του περιορισμού του τραπεζικού απορρήτου ορισμένων κρατών για την αποτελεσματικότερη λειτουργία της ανταλλαγής πληροφοριών, είναι φανερό ότι μπορεί τα προτεινόμενα από τον ΟΟΣΑ μέτρα για την πίεση των χωρών αυτών να μην έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα, αυτό όμως δε σημαίνει ότι τα κράτη που έχουν συμφέρον στον περιορισμό του τραπεζικού απορρήτου δεν θα σπεύσουν να τα εφαρμόσουν με αποτέλεσμα τα κράτη με αυστηρό τραπεζικό απόρρητο να αναγκαστούν έως ένα βαθμό τουλάχιστον να συμμορφωθούν, προκειμένου να αποφύγουν τις πιέσεις ή και τον ενδεχόμενο αποκλεισμό τους από τα άλλα κράτη.

200. *Czakert*, IStR 2010, 567.

201. *OECD*, *What we do and how*, σε http://www.oecd.org/pages/0,3417,en_36734052_36761681_1_1_1_1_1,00.html.

202. *OECD*, *Countering offshore tax evasion*, 2009, 15, <http://www.oecd.org/dataoecd/23/13/42469606.pdf>.

203. Όπως τα προτεινόμενα στην έκθεση με τίτλο: 2000 Progress Report: Towards Global Tax Co-operation: Progress in Identifying and Eliminating Harmful Tax Practices (2000), 24 επ.

2. Η καθιέρωση του προτύπου του ΟΟΣΑ (OECD-Standard)

Η σημασία του όρου «Πρότυπο του ΟΟΣΑ» βρίσκεται σε δύο από τα έως τώρα δημοσιευθέντα κείμενα του ΟΟΣΑ, στο άρθρο 26 του Υποδείγματος Συμφωνίας του ΟΟΣΑ, που δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά το 2000, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, σχετικά με τη φορολογία εισοδήματος και κεφαλαίου (στο εξής «Υπόδειγμα Συμφωνίας») και στο Υπόδειγμα Συμφωνίας για την Ανταλλαγή Πληροφοριών σε Φορολογικές Υποθέσεις (Tax Information Exchange Agreement - TIEA) το οποίο δημοσιεύτηκε το έτος 2002. Σχετικά με το ζήτημα της κυκλοφορίας των πληροφοριών υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα στα δύο κείμενα, η οποία έγιναν ως τώρα άκαρπες προσπάθειες να εναρμονιστεί, καθώς η TIEA προβλέπει μόνο την ανταλλαγή πληροφοριών κατόπιν αιτήματος, ενώ το άρθρο 26 του Υποδείγματος Συμφωνίας του ΟΟΣΑ προβλέπει τρεις διαφορετικές δυνατότητες ανταλλαγής πληροφοριών²⁰⁴. Στο πλαίσιο της μελέτης αυτής θα εξεταστεί το πρότυπο του ΟΟΣΑ, όπως αυτό προβλέπεται στο Υπόδειγμα Συμφωνίας του ΟΟΣΑ στην τελευταία του τροποποιημένη μορφή του 2010.

Το πρότυπο του ΟΟΣΑ προβλέπει σε γενικές γραμμές μια ευρύτατη υποχρέωση του κράτους, από το οποίο ζητούνται πληροφορίες για φορολογικά θέματα μέσω διαδικασιών διεθνούς διοικητικής συνδρομής, να παρέχει τις πληροφορίες αυτές, υφισταμένων μόνο ορισμένων εξαιρέσεων που αναφέρονται περιοριστικά στο άρθρο 26 του Υποδείγματος Συμφωνίας. Η υποχρέωση προς παροχή πληροφοριών εκτείνεται σε όλες τις πληροφορίες που είναι κρίσιμες για το κράτος που ζητεί την παροχή τους «στο μέτρο που αυτό μπορεί να γίνει αντιληπτό»²⁰⁵, χωρίς να χρειάζεται να υπάρχει η υποψία για την τέλεση ενός ποινικού αδικήματος οικονομικού χαρακτήρα.

Η εφαρμογή του προτύπου του ΟΟΣΑ συμφωνείται με διμερείς ή πολυμερείς συμβάσεις ανάμεσα στα κράτη. Έτσι οι συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας πρέπει να προσανατολίζονται στις οδηγίες του άρθρου 26 του Υποδείγματος Συμφωνίας ή στην εκτέλεση των φορολογικών απαιτήσεων του άρθρου 27. Σε επίπεδο ΕΕ οι αντίστοιχες οδηγίες που εκδίδονται θα πρέπει να προσαρμόζονται κάθε φορά στις επιταγές του προτύπου²⁰⁶.

Το άρθρο 26 του Υποδείγματος Συμφωνίας είναι αυτό που περιέχει το ολοκληρωμένο πρότυπο του ΟΟΣΑ για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών διαγράφοντας τα χαρακτηριστικά, την έκταση, το πεδίο εφαρμογής και τους περιορισμούς του προτύπου αυτού. Χρήσιμο εργαλείο για την

204. OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2008), άρθρο 26, αιτ. σκέψη 9, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

205. Βλ. ακριβή διατύπωση του άρθρου 26 παρ. 1 του υποδείγματος συμφωνίας.

206. Czakert, IStR 2010, 569.

ερμηνεία και την κατανόηση του προτύπου του ΟΟΣΑ αποτελεί ο Σχολιασμός των Άρθρων του Υποδείγματος Συμφωνίας²⁰⁷, που εκπονήθηκε από τον Οργανισμό και περιέχει ανάλυση και ερμηνεία κατ' άρθρο του Υποδείγματος Συμφωνίας του ΟΟΣΑ.

2.1. Πεδίο εφαρμογής

Το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της ανταλλαγής πληροφοριών περιλαμβάνει σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 1 εδ. α' του Υποδείγματος Συμφωνίας, όπως αυτό τροποποιήθηκε τελευταία φορά το 2005²⁰⁸, πληροφορίες, οι οποίες «στο μέτρο που μπορεί να γίνει αντιληπτό, είναι κρίσιμες για την επίτευξη των σκοπών της συμφωνίας αυτής ή για τη διαχείριση και την εφαρμογή των εθνικών νόμων που αφορούν φόρους κάθε είδους και μορφής, οι οποίοι επιβάλλονται εκ μέρους των συμβαλλόμενων κρατών, των πολιτικών τους τμημάτων ή των τοπικών τους αρχών»²⁰⁹.

Το εύρος της ανταλλαγής πληροφοριών προσδιορίζεται ειδικότερα στις εκάστοτε συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών μέσω των επονομαζόμενων «ρητρών πληροφόρησης». Η «μικρή ρήτρα πληροφόρησης» περιορίζει την ανταλλαγή των πληροφοριών μόνο σε αυτές που είναι απαραίτητες για την επίτευξη των σκοπών της συμφωνίας, ενώ η «μεγάλη ρήτρα πληροφόρησης» επιτρέπει την ανταλλαγή οποιασδήποτε πληροφορίας, η οποία μπορεί να είναι σημαντική για την εφαρμογή της συμφωνίας αποφυγής διπλής φορολογίας, όπως επίσης και για την εφαρμογή του εθνικού δικαίου των συμβαλλόμενων κρατών.

Τέλος σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 1 το πεδίο εφαρμογής του προτύπου του ΟΟΣΑ δεν περιορίζεται από το άρθρο 1 του Υποδείγματος Συμφωνίας, το οποίο προβλέπει το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της. Αυτό συνεπάγεται ότι στο πλαίσιο της ανταλλαγής πληροφοριών σύμφωνα με το πρότυπο του ΟΟΣΑ μπορούν να απαιτηθούν και πληροφορίες σχετικές με πρόσωπα, τα οποία δεν είναι κάτοικοι κανενός από τα δυο συμβαλλόμενα κράτη²¹⁰.

207. Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010), το πλήρες κείμενο του οποίου είναι διαθέσιμο στο www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

208. Στην μορφή με την οποία ίσχυε μέχρι τις 29.4.2000 το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 26 ήταν περιορισμένο στους φόρους που καλύπτονταν από τη Συνθήκη ("taxes covered by the Convention"). Μετά το 2005, που πραγματοποιήθηκε η αναθεώρηση του άρθρου 26, ακολούθησαν και άλλες αναθεωρήσεις με πιο πρόσφατη αυτή του 2010, που δεν αφορούν όμως το σκιαγραφούμενο στο άρθρο 26 πρότυπο του ΟΟΣΑ.

209. "Taxes of every kind and description imposed on behalf of the Contracting States, or of their political subdivisions or local authorities".

210. OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010), άρθρο 26, αιτ. σκέψη 2, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

2.2. Προϋποθέσεις παροχής διοικητικής συνδρομής σύμφωνα με το πρότυπο του ΟΟΣΑ

Διοικητική συνδρομή παρέχεται σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 1 σε σχέση με πληροφορίες που «στο μέτρο που μπορεί να γίνει αντιληπτό, είναι κρίσιμες» για το κράτος που τις ζητεί και αφορούν κάποιο φορολογικό ζήτημα²¹¹. Στο πλαίσιο της τελευταίας αναθεώρησης του άρθρου 26 το 2005 ο όρος «απαραίτητες» αντικαταστάθηκε από τον όρο «στο μέτρο που μπορεί να γίνει αντιληπτό, είναι κρίσιμες»²¹². Με την αλλαγή αυτή αποφεύχθηκε και η προβληματική του επιτρεπτού ή μη της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών²¹³, καθώς με την χρήση του όρου «απαραίτητος», ως κριτηρίου για τη μετάδοση των πληροφοριών, το κράτος από το οποίο ζητούνταν οι πληροφορίες δεν μπορούσε πρακτικά ποτέ να γνωρίζει με απόλυτη σιγουριά αν οι πληροφορίες ήταν όντως αποφασιστικής σημασίας για την κάθε φορολογική υπόθεση, ώστε να τις μεταδίδει αυτομάτως στο άλλο συμβαλλόμενο κράτος²¹⁴.

Για να παρασχεθούν οι ζητούμενες πληροφορίες δε χρειάζεται να υπάρχει η υπόνοια για την τέλεση ενός οικονομικού αδικήματος και το κράτος που τις ζητεί πρέπει να μην μπορεί να τις αποκτήσει μέσω δικών του ερευνών και μέσα τη δική του επικράτεια²¹⁵.

Η θέσπιση των ειδικότερων προϋποθέσεων που πρέπει να πληρούνται για να χορηγηθούν οι απαιτούμενες πληροφορίες γίνεται συνήθως μέσω ενός πρόσθετου πρωτοκόλλου που αποτυπώνει τη συμφωνία των συμβαλλόμενων κρατών. Τέτοιου είδους προϋποθέσεις μπορεί να είναι ο προσδιορισμός του προσώπου, για το οποίο ζητούνται οι πληροφορίες, ο φορολογικός σκοπός, για τον οποίο απαιτούνται, οι λόγοι, για τους οποίους το κράτος που ζητεί τις πληροφορίες πιστεύει ότι αυτές υπάρχουν στην κατοχή του άλλου και μια δήλωση εκ μέρους του κράτους που διεξάγει την έρευνα ότι αυτό έχει εξαντλήσει όλα τα εθνικά του μέσα για την απόκτηση των συγκεκριμένων πληροφοριών²¹⁶.

211. Σύμφωνα με την αιτ. σκέψη 5.1 του Σχολιασμού του άρ. 26 του υποδείγματος συμφωνίας, οι πληροφορίες που καλύπτονται από την παρ. 1 του άρθρου αυτού δεν περιορίζονται σε αυτές που αφορούν φορολογικά υποχρέους, αλλά μπορούν να αφορούν και άλλα θέματα όπως τεχνικές ανάλυσης κινδύνων ή πρακτικές φοροδιαφυγής.

212. *OECD*, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010), άρθρο 26, αιτ. σκέψη 4.1, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

213. Σχετικά με την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών βλ. κατωτέρω ενότητα II.3.3.

214. *Soraperra* (2010), 56 με παραπομπή σε *Nolz/Jirousek*, Das neue Amtshilfe-Durchführungsgesetz-Neuerungen beim Bankgeheimnis, *ÖstZ* 2009, 430.

215. *Vogel/Lehner*, Doppelbesteuerungsabkommen, 2008, άρθρο 26, αιτ. σκέψη 34.

216. *Soraperra* (2010), 58 επ.

Ένας άλλος σημαντικός περιορισμός τίθεται από τις επονομαζόμενες και «επιχειρήσεις ψαρέματος». Αυτές οι επιχειρήσεις αποτελούν μέτρα, τα οποία εξυπηρετούν γενικές έρευνες για τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων. Την απαγόρευση αυτή βεβαίωσε εκ νέου ρητά και η Γραμματεία του ΟΟΣΑ τον Μάρτιο του 2009. Έτσι κατά τη διατύπωση του αιτήματός του για την παροχή διοικητικής συνδρομής, κάθε κράτος θα πρέπει να εξηγήσει το γιατί αντιλαμβάνεται ως κρίσιμες τις πληροφορίες που ζητά. Αόριστα αιτήματα διοικητικής συνδρομής σχετικά με πληροφορίες που αφορούν τραπεζικούς λογαριασμούς σε πιστωτικά ιδρύματα άλλου κράτους, δεν είναι επιτρεπτά. Δεν αρκεί όμως και το αίτημα να σχετίζεται απλά με κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο, αλλά θα πρέπει το κράτος που υποβάλλει το αίτημα να έχει συγκεκριμένες ενδείξεις ότι υφίσταται σύνδεση μεταξύ του προσώπου αυτού και του άλλου κράτους, δηλαδή το κράτος που ζητεί τις πληροφορίες να έχει για παράδειγμα την υπόνοια ότι ένα ορισμένο πρόσωπο διαθέτει πάνω από έναν τραπεζικούς λογαριασμούς στο κράτος, από το οποίο ζητούνται οι πληροφορίες²¹⁷.

Επίσης κανενός είδους διοικητική συνδρομή δεν πρέπει να χορηγείται σε περίπτωση που ναι μεν οι ζητούμενες πληροφορίες «στο μέτρο που μπορεί να γίνει αντιληπτό, είναι κρίσιμες» σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, πλην όμως οι σχετικές διατάξεις φορολογικού δικαίου του κράτους, το οποίο διεξάγει την έρευνα, έρχονται σε αντίθεση με τις επιταγές τυχόν υπάρχουσας μεταξύ των δυο κρατών συμφωνίας αποφυγής διπλής φορολογίας, η οποία έχει συναφθεί κατά το υπόδειγμα συμφωνίας του ΟΟΣΑ. Τέτοια περίπτωση υπάρχει για παράδειγμα όταν το φορολογικό δίκαιο του κράτους που διεξάγει την έρευνα προβλέπει επαχθέστερη φορολογία για τους υπηκόους του άλλου συμβαλλόμενου κράτους, από ό,τι για τους δικούς του κατά παράβαση του άρθρου 24 του υποδείγματος συμφωνίας, το οποίο ρητά απαγορεύει κάθε τέτοιου είδους διάκριση²¹⁸.

Τέλος η τέταρτη παράγραφος του άρθρου 26 ορίζει ότι το κράτος, από το οποίο ζητούνται οι πληροφορίες υποχρεούται να τις χορηγήσει, ακόμη και αν δεν τις χρειάζεται το ίδιο για εσωτερικούς φορολογικούς σκοπούς του.

Οι δυνατότητες συνδρομής που προβλέπει η παράγραφος δεν περιορίζουν ούτε περιορίζονται από άλλους τύπους συνδρομής που περιέχονται σε υπάρχουσες διεθνείς συμβάσεις ή άλλες συμφωνίες μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών σχετικά με τη συνεργασία σε φορολογικά θέματα²¹⁹.

217. *OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010)*, άρθρο 26, αιτ. σκέψη 5, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

218. Βλ. άρθρο 26 παρ. 1 του υποδείγματος συμφωνίας του ΟΟΣΑ.

219. *OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010)*, άρθρο 26, αιτ. σκέψη 5.2, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

2.3. Τρόποι ανταλλαγής πληροφοριών

Ο Σχολιασμός του Υποδείγματος Συμφωνίας, προβλέπει τρεις τρόπους ανταλλαγής πληροφοριών: την ανταλλαγή «κατόπιν αιτήματος», την «αυθόρμητη ανταλλαγή» και την «αυτόματη ανταλλαγή».

Η ανταλλαγή πληροφοριών «κατόπιν αιτήματος» πρέπει να αφορά οπωσδήποτε μια συγκεκριμένη περίπτωση. Κατόπιν τούτου, για να εφαρμοστεί, θα πρέπει να έχουν εξαντληθεί οι εθνικές πηγές πληροφοριών προτού υποβληθεί αίτημα για την παροχή τους σε κάποιο άλλο κράτος.

«Αυθόρμητη»²²⁰ ή «οικειοθελής» ανταλλαγή πληροφοριών υπάρχει όταν για παράδειγμα ένα κράτος κατά τη διάρκεια μιας διαδικασίας αποκτά γνώση διαφόρων συνθηκών, οι οποίες κατά τη γνώμη του μπορεί να ενδιαφέρουν και το άλλο κράτος και του διαβιβάζει έτσι τις αντίστοιχες πληροφορίες.

«Αυτόματη»²²¹ ανταλλαγή υπάρχει όταν οι πληροφορίες για μια ορισμένη υπόθεση ανταλλάσσονται αυτόματα και τακτικά μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών.

Στις εκάστοτε διμερείς συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας που συνάπτονται μεταξύ των κρατών δηλώνεται ποιος από τους παραπάνω τρόπους ανταλλαγής πληροφοριών θα χρησιμοποιείται. Ο σχολιασμός του μοντέλου συμφωνίας δεν περιέχει καμία προτίμηση για κάποια από τις προβλεπόμενες δυνατότητες ανταλλαγής, καθώς το πρότυπο του ΟΟΣΑ εκπληρώνεται ακόμη και αν έχει συμφωνηθεί να χρησιμοποιείται η λιγότερο επαρκής μέθοδος, σε αυτήν την περίπτωση δηλαδή η ανταλλαγή πληροφοριών «κατόπιν αιτήματος». Σχετικά με το θέμα αυτό υπάρχει ομοφωνία ως προς το ότι δεν υφίσταται σε καμία περίπτωση υποχρέωση επιλογής της «αυθόρμητης» ή της «αυτόματης» μεθόδου ανταλλαγής πληροφοριών και ότι είναι απολύτως σύμφωνη με το πρότυπο του ΟΟΣΑ η ανταλλαγή τραπεζικών πληροφοριών αποκλειστικά και μόνο κατόπιν αιτήματος²²². Έτσι τόσο η Ελβετία, όσο και η Αυστρία προβλέπουν στις συμβάσεις απαλλαγής διπλής φορολογίας που συνάπτουν μόνο τη δυνατότητα ανταλλαγής πληροφοριών κατόπιν αιτήματος, όσον αφορά τις τραπεζικές πληροφορίες²²³.

Αυτοί οι τρεις τρόποι μπορούν και να συνδυαστούν μεταξύ τους, ενώ σημαντικό είναι να τονιστεί ότι η διάταξη αυτή δεν περιορίζει την διεξαγωγή της ανταλλαγής πληροφοριών σε έναν από τους τρόπους αυτούς. Αντίθετα τα συμβαλλόμενα κράτη

220. *OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010)*, άρθρο 26, αιτ. σκέψη 9γ', www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

221. *OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010)*, άρθρο 26, αιτ. σκέψη 9β', www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

222. *OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010)*, άρθρο 26, αιτ. σκέψη 9.1, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

223. *Soraperra (2010)*, 57 επ.

μπορούν να χρησιμοποιήσουν και άλλες τεχνικές για να επιτύχουν το σκοπό τους, όπως ταυτόχρονες έρευνες, έρευνες στο εξωτερικό, και έρευνες ενός συγκεκριμένου βιομηχανικού τομέα.

Επίσης ο τρόπος με τον οποίο θα πραγματοποιηθεί η ανταλλαγή πληροφοριών στην μορφή που τη συμφώνησαν τελικά τα μέρη, μπορεί να αποφασιστεί από τις αρμόδιες αρχές τους. Για παράδειγμα μπορούν να χρησιμοποιηθούν ηλεκτρονικές ή άλλες τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένων και κατάλληλων συστημάτων ασφαλείας για τη βελτίωση της αποδοτικότητας των εργασιών από χρονικής άποψης και της ποιότητας της ανταλλαγής πληροφοριών²²⁴.

2.4. Ο κανόνας της εμπιστευτικότητας των αποκτώμενων πληροφοριών

Η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 26 εισάγει τον κανόνα της εμπιστευτικότητας στην ανταλλαγή πληροφοριών, ορίζοντας ότι οι πληροφορίες που λαμβάνει ένα κράτος στο πλαίσιο της ανταλλαγής, πρέπει να απολαμβάνουν της δέουσας εμπιστευτικότητας. Ο κανόνας αυτός της παραγράφου 2 εφαρμόζεται σε όλες τις πληροφορίες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου αυτού. Περαιτέρω η παράγραφος 2 επιβάλλει την αποκάλυψη των πληροφοριών που αποκτά ένα κράτος μέσω της διαδικασίας της ανταλλαγής μόνο στα αρμόδια πρόσωπα και αρχές που διεξάγουν την έρευνα αλλά και στα πρόσωπα που αφορά αυτή, όπως για παράδειγμα στον φορολογούμενο, τον πληρεξούσιό του ή κάποιον μάρτυρα. Μπορούν επίσης να κοινοποιηθούν σε επιβλέπουσες αρχές ή όργανα. Αντίθετα απαγορεύεται η κοινοποίησή τους σε τρίτα κράτη, εκτός εάν υπάρχει ρητή περί τούτου πρόβλεψη σε τυχόν διμερή σύμβαση μεταξύ των εμπλεκόμενων κρατών που επιτρέπει τέτοιου είδους κοινοποίηση²²⁵.

2.5. Περιορισμοί

Ιδιαίτερης σημασίας για την παρουσίαση του προτύπου του ΟΟΣΑ είναι το άρθρο 26 παρ. 3 του υποδείγματος συμφωνίας του ΟΟΣΑ το οποίο εισάγει ορισμένες εξαιρέσεις από την υποχρέωση ανταλλαγής πληροφοριών.

Οι περιορισμοί της υποχρέωσης παροχής διοικητικής συνδρομής τίθενται βασικά από το εθνικό δίκαιο του κράτους, από το οποίο ζητούνται οι πληροφορίες. Έτσι σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 3 εδ. α' του υποδείγματος συμφωνίας το κράτος

²²⁴. Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010), άρθρο 26, αιτ. σκέψη 9.1 επ, 400 επ, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

²²⁵. Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010), άρθρο 26, αιτ. σκέψη 11 επ, 402 επ, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

αυτό δεν είναι υποχρεωμένο να υπερβεί τους ίδιους τους νόμους του ή την διοικητική του πρακτική προκειμένου να μπορέσει να χορηγήσει στο άλλο κράτος τις πληροφορίες που ζητεί. Πρέπει στο σημείο αυτό όμως να σημειωθεί ότι τυχόν εθνικές διατάξεις που αφορούν το φορολογικό απόρρητο δεν αποτελούν εμπόδιο στην ανταλλαγή πληροφοριών υπό το πρίσμα της παραγράφου 3, καθώς, όπως προαναφέρθηκε στο σχολιασμό της παραγράφου 2, οι αρχές του κράτους που διεξάγει την έρευνα υπέχουν ήδη από τη συμφωνία υποχρέωση εχεμύθειας, στην περίπτωση δηλαδή αυτή τήρησης του φορολογικού απορρήτου, το οποίο έτσι δεν θίγεται τελικά από την ανταλλαγή πληροφοριών²²⁶.

Ορισμένα εθνικά δίκαια προβλέπουν την υποχρέωση των φορολογικών και άλλων αρχών να ειδοποιούν το πρόσωπο το οποίο αφορά η έρευνα και η ανταλλαγή πληροφοριών. Αυτού του είδους οι διαδικασίες ειδοποίησης όμως δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να διεξάγονται κατά τρόπο που να εμποδίζει ή να καθυστερεί αδικαιολόγητα την πρόοδο της έρευνας²²⁷.

Περιορισμοί όμως τίθενται και από το εθνικό δίκαιο του κράτους, το οποίο ζητεί τις πληροφορίες. Δεν πρέπει δηλαδή ένα κράτος να ζητεί από ένα άλλο τη χορήγηση πληροφοριών ή τη λήψη διοικητικών μέτρων, που το ίδιο σύμφωνα με τους νόμους του και τις διοικητικές του πρακτικές δεν θα μπορούσε να πραγματοποιήσει. Σύμφωνα με τον κανόνα της αμοιβαιότητας που εισάγεται εδώ, ένα κράτος δεν μπορεί να εκμεταλλευτεί το γεγονός ότι το άλλο συμβαλλόμενο μέρος έχει ελαστικότερη από τη δική του νομοθεσία σχετικά με τη χορήγηση πληροφοριών και να λάβει με αυτόν τον τρόπο πληροφορίες που το ίδιο δεν θα χορηγήσει σε μελλοντική αντίστοιχη περίπτωση. Η ρύθμιση αυτή σκοπεύει στην ίση μεταχείριση μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών μη επιτρέποντας να βρεθούν αυτά σε δυσμενή θέση εξαιτίας της απόκλισης των νομοθεσιών τους.

Σημαντικό στοιχείο για την παράγραφο αυτή είναι ότι εισάγει την αρχή της αμοιβαιότητας στο πρότυπο του ΟΟΣΑ για την ανταλλαγή πληροφοριών, καθώς το κράτος, από το οποίο ζητούνται οι πληροφορίες μπορεί να αρνηθεί τη χορήγησή τους με τη δικαιολογία ότι το κράτος που διεξάγει την έρευνα δεν θα μπορούσε σε μια αντίστοιχη συγκρίσιμη περίπτωση να του χορηγήσει τις ίδιες πληροφορίες. Η αρχή αυτή προκύπτει από το άρθρο 26 παρ. 3 β', το οποίο ορίζει ότι το ένα συμβαλλόμενο κράτος δεν υποχρεούται στην παροχή πληροφοριών οι οποίες δεν μπορούν να δοθούν

226. *OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010)*, άρθρο 26, αιτ. σκέψη 14, 403 επ, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

227. *OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010)*, άρθρο 26, αιτ. σκέψη 14.1, 404, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

σύμφωνα με τους νόμους του ίδιου ή του άλλου συμβαλλόμενου κράτους²²⁸. Στο ίδιο ακριβώς πνεύμα της αρχής της αμοιβαιότητας είναι διατυπωμένο και το εδ. α' της παρ. 3.

Παρ' όλα αυτά όμως η προϋπόθεση της αμοιβαιότητας που θέτει εδώ η παρ. 3 στα εδ. α' και β' αυτής, δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται πολύ αυστηρά, καθώς κάτι τέτοιο θα εμπόδιζε την αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών, αλλά θα πρέπει να ερμηνεύεται κατά το δυνατόν ευρύτερα, καθώς το κάθε κράτος οπωσδήποτε έχει διαφορετικούς μηχανισμούς και διαφορετικούς κανόνες από τα άλλα, όσον αφορά την απόκτηση και την παροχή πληροφοριών. Έτσι οι διαφορές μεταξύ των κρατών στους τομείς αυτούς δεν πρέπει να λειτουργούν σαν βάση άρνησης ενός αιτήματος για παροχή πληροφοριών, εκτός αν αποτέλεσμα των διαφορών αυτών είναι να περιορίζεται σε σημαντικό βαθμό η γενική ικανότητα ενός κράτους να αποκτά και να χορηγεί πληροφορίες²²⁹.

Επίσης σύμφωνα με το εδ. β' της παρ. 3 του άρθρου 26, ένα κράτος δικαιούται να αρνηθεί τη συνδρομή του όταν διαθέτει μεν τις πληροφορίες που του ζητούνται, δεν μπορεί όμως να τις χορηγήσει²³⁰. Αυτό συμβαίνει για παράδειγμα στην περίπτωση που σύμφωνα με την «αρχή της μη αυτοενοχοποίησης»²³¹ παρέχεται στον φορολογούμενο στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας το δικαίωμα σιωπής, με τη μορφή της άρνησης παροχής πληροφοριών που θα οδηγήσουν στην ενοχοποίησή του. Πρέπει δηλαδή σε κάθε περίπτωση να γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα που εγγυάται προς τον φορολογούμενο η έννομη τάξη του κράτους, από το οποίο ζητούνται οι πληροφορίες. Η επίκληση ωστόσο της αρχής αυτή έχει ελάχιστη εφαρμογή στην πράξη, καθώς τα περισσότερα αιτήματα για παροχή πληροφοριών απευθύνονται σε τράπεζες ή ενδιάμεσα πρόσωπα και όχι στο ίδιο το άτομο που αφορά η έρευνα, όπως επίσης και γιατί η αρχή αυτή αφορά μόνο τα φυσικά πρόσωπα.

Η τρίτη περίπτωση της παραγράφου 3 αφορά τους περιορισμούς στην ανταλλαγή πληροφοριών από διατάξεις περί εμπορικού, επιχειρηματικού, βιομηχανικού ή επαγγελματικού απορρήτου. Σύμφωνα με αυτήν το κράτος, από το οποίο ζητούνται οι πληροφορίες δεν είναι υποχρεωμένο να ανταλλάσει πληροφορίες, οι οποίες θα πρόδιδαν κάποιο εμπορικό, επιχειρηματικό, επαγγελματικό απόρρητο ή κάποια εμπορική διαδικασία²³². Ωστόσο η έννοια του απορρήτου δεν πρέπει σύμφωνα με το

228. OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010), άρθρο 26, αιτ. σκέψη 15.1, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

229. OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010), άρθρο 26, αιτ. σκέψη 15 επ, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

230. OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010), άρθρο 26, αιτ. σκέψη 15.1 επ, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

231. “*Nemo tenetur se ipsum prodere vel accusare*”.

232. Άρθρο 26 παρ. 3 εδ. γ'.

σχολιασμό του υποδείγματος συμφωνίας να ερμηνεύεται με την πολύ ευρεία της έννοια, καθώς έτσι η παροχή της διοικητικής συνδρομής θα ήταν σε πολλές περιπτώσεις αδύνατη²³³. Με τον όρο εμπορικό και επιχειρηματικό απόρρητο εννοούνται τα γεγονότα και οι περιστάσεις μεγάλης οικονομικής σημασίας, τα οποία θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν και η ανεπίτρεπτη αυτή χρήση τους θα μπορούσε να επιφέρει σημαντική ζημία. Σύμφωνα και πάλι με το σχολιασμό του μοντέλου συμφωνίας δεν ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία οι οικονομικές πληροφορίες όπως τα βιβλία και οι λογιστικές εγγραφές²³⁴.

Ένας ακόμη περιορισμός της ανταλλαγής πληροφοριών τίθεται από την αντίθεσή της στη δημόσια τάξη. Ο σχολιασμός του μοντέλου συμφωνίας ερμηνεύει όμως τον περιορισμό αυτόν πολύ στενά και επιτρέπει τον αποκλεισμό της ανταλλαγής πληροφοριών για το λόγο αυτό μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Για παράδειγμα αυτός ο περιορισμός μπορεί να γίνει αποδεκτός στην περίπτωση που η φορολογική έρευνα κινητοποιείται από πολιτικούς, ρατσιστικούς ή θρησκευτικούς σκοπούς ή όταν οι ζητούμενες πληροφορίες αποτελούν κρατικό απόρρητο²³⁵.

2.6. Η σχέση της ανταλλαγής πληροφοριών με το τραπεζικό απόρρητο

Η πέμπτη παράγραφος του άρθρου 26 είναι και αυτή που ενδιαφέρει περισσότερο, καθώς ορίζει την αλληλεπίδραση του προτύπου ανταλλαγής πληροφοριών με το τραπεζικό απόρρητο. Ως προς τη σχέση ανταλλαγής πληροφοριών και τραπεζικού απορρήτου, επισημάνθηκε στο σχολιασμό του υποδείγματος συμφωνίας του ΟΟΣΑ ότι το τραπεζικό απόρρητο είναι σύμφωνο με τις επιταγές του άρθρου 26 δεδομένου ότι η πλειοψηφία των χωρών διαθέτει καθεστώς τραπεζικού απορρήτου, το οποίο φυσικά δεν σκοπεύει να καταργήσει το υπόδειγμα συμφωνίας του ΟΟΣΑ. Η συμβατότητα του τραπεζικού απορρήτου με το άρθρο 26 δικαιολογείται και από το ότι το άρθρο 26 δεν επιφέρει παρά έναν μικρό περιορισμό του τραπεζικού απορρήτου, χωρίς έτσι να θίγεται η προστασία της ιδιωτικής σφαίρας²³⁶.

Στην παράγραφο αυτή που προστέθηκε στο άρθρο 26 με την τελευταία αναθεώρηση του υποδείγματος συμφωνίας το 2005 ορίζεται ρητά ότι ένα κράτος δεν μπορεί να αρνηθεί τη χορήγηση πληροφοριών που του ζητούνται μόνο επειδή αυτές

233. OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010), άρθρο 26, αιτ. σκέψη 19, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

234. OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010), άρθρο 26, αιτ. σκέψη 19.2, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

235. OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010), άρθρο 26, αιτ. σκέψη 19.5, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

236. OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010), άρθρο 26, αιτ. σκέψη 1 επ, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

βρίσκονται στην κατοχή τράπεζας ή άλλου πιστωτικού ιδρύματος, πληρεξουσίου ή καταπιστευματοδόχου ή γιατί σχετίζεται με ιδιοκτησιακά συμφέροντα του φορολογούμενου.

Σε περίπτωση μη ύπαρξης της παραγράφου αυτής ένα κράτος θα μπορούσε εύλογα να αρνηθεί τη χορήγηση πληροφοριών επικαλούμενο την παράγραφο 3 του άρθρου 26, η οποία όπως είδαμε αποκλείει τη χορήγηση πληροφοριών όταν κάτι τέτοιο απαγορεύεται από την εθνική νομοθεσία του κράτους από το οποίο ζητούνται οι πληροφορίες. Στην προηγούμενη μάλιστα μορφή του άρθρου 26, πριν την αναθεώρηση του 2005, ελλείπει των παραγράφων το άρθρο 26§3 παρείχε τη δυνατότητα σε ένα κράτος να αρνηθεί την παροχή πληροφοριών επικαλούμενο το τραπεζικό του απόρρητο.

Ως προς τη σχέση τέλος της παραγράφου 3 με την παράγραφο 5 θα πρέπει να δοθεί προσοχή στο ότι η παράγραφος 5 δεν αποκλείει την επίκληση της παραγράφου 3 από τα συμβαλλόμενα κράτη προκειμένου αυτά να αρνηθούν κάποιο αίτημα για χορήγηση πληροφοριών. Η άρνηση αυτή όμως για να είναι παραδεκτή θα πρέπει να βασίζεται σε λόγους άσχετους από την ιδιότητα του κατόχου της πληροφορίας ως τράπεζας, πληρεξουσίου δικηγόρου κτλ. Για παράδειγμα ένας δικηγόρος που δρα για λογαριασμό του πελάτη του, μπορεί να δρα υπό την ιδιότητα του πληρεξουσίου, η οποία αναφέρεται στην παράγραφο 5, αλλά για κάθε είδους πληροφορία που προστατεύεται ως εμπιστευτική επικοινωνία δικηγόρου-πελάτη, η παράγραφος 3 εξακολουθεί να αποτελεί βάση της παραδεκτής άρνησης της χορήγησής της. Αυτό γιατί η άρνηση δικαιολογείται από το ότι η πληροφορία εμπίπτει στην έννοια του επαγγελματικού απορρήτου και δεν προβάλλεται μόνο εξ αιτίας της ιδιότητας του δικηγόρου. Επίσης ένα πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να αρνηθεί τη χορήγηση των ζητούμενων από αυτό πληροφοριών επικαλούμενο την παρ. 3 του άρθρου 26, στην περίπτωση που του ζητούνται δεδομένα που καλύπτονται ταυτόχρονα από το τραπεζικό, αλλά και από το εμπορικό ή επιχειρηματικό απόρρητο. Τέτοια περίπτωση αποτελεί για παράδειγμα η περιγραφή της μυστικής σύνθεσης ενός προϊόντος η οποία περιέχεται σε μια σύμβαση δανείου.

Τα ιδιοκτησιακά συμφέροντα στα οποία αναφέρεται η παράγραφος 5 περιλαμβάνουν εταιρίες, εταιρικές σχέσεις, ιδρύματα ή άλλες παρόμοιες οργανωτικές δομές. Αιτήματα για τη χορήγηση πληροφοριών έτσι δεν μπορούν να απορρίπτονται μόνο επειδή οι εθνικοί νόμοι ή πρακτικές, μπορεί να θεωρούν τις σχετικές με την ιδιοκτησία πληροφορίες ως εμπορικό ή άλλου είδους απόρρητο.

Έτσι οι εθνικές διατάξεις περί τραπεζικού απορρήτου δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να αποτελέσουν εμπόδιο στην ανταλλαγή πληροφοριών, καθώς το άρθρο 26 παρ. 5 εισάγει εξαίρεση από τις εξαιρέσεις που περιλαμβάνονται στην παρ. 3

επιστρέφοντας στον κανόνα της ανταλλαγής πληροφοριών. Σύμφωνα λοιπόν με τη διάταξη της παραγράφου 5 το κράτος, από το οποίο ζητούνται οι πληροφορίες δεν μπορεί να τις αρνηθεί με τη δικαιολογία ότι αυτές ανήκουν σε κάποιο πιστωτικό ίδρυμα και έτσι δεν μπορούν να χορηγηθούν στο κράτος που τις ζητεί επειδή καλύπτονται από το τραπεζικό απόρρητο²³⁷.

Μετά την τροποποίηση του άρθρου 26 του ΟΟΣΑ το 2005, κατά την οποία μεταξύ άλλων προστέθηκε στο άρθρο 26 η παρ. 5 που αφορά το τραπεζικό απόρρητο, η Αυστρία, η Ελβετία, το Λουξεμβούργο και το Βέλγιο, διατήρησαν μια επιφύλαξη κατά της παραγράφου 5 του άρθρου 26, λόγω της μεγάλης σημασίας των τραπεζικών τους απορρήτων²³⁸. Το γεγονός ότι το υπόδειγμα συμφωνίας του ΟΟΣΑ δεν αποτελεί διεθνή σύμβαση σημαίνει ότι η διατήρηση αυτής της επιφύλαξης επιτρέπει σε κάθε κράτος μπορεί να αποφασίσει το ίδιο, αν θα συμπεριλάβει στις συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας που θα συνάπτει, τη διάταξη αυτή με την προτεινόμενη μορφή της²³⁹. Όπως αναλύεται ωστόσο στο επόμενο κεφάλαιο, τα παραπάνω κράτη, αλλά και άλλα που είχαν διατυπώσει παρόμοια επιφύλαξη, πολύ σύντομα αναγκάστηκαν να την ανακαλέσουν.

237. *OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010)*, άρθρο 26, αιτ. σκέψη 19.10, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

238. *OECD, Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010)*, άρθρο 26, αιτ. σκέψη 23 επ, www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf.

239. *Soraperra (2010)*, 54.

III. Μέτρα σε επίπεδο ΕΕ

Στο επίπεδο της ΕΕ παρουσιάστηκε η ανάγκη να επιτευχθεί μια ομοιόμορφη φορολόγηση εντός του ευρωπαϊκού χώρου μέσω της διακρατικής ροής πληροφοριών. Η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής αποτέλεσε από τα μέσα ήδη της δεκαετίας του 1970 μια από τις κυριότερες μέριμνες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Με την κατάργηση των εσωτερικών συνόρων στην ΕΕ και την καθιέρωση της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων παρουσιάστηκε η αρνητική «παρενέργεια» της διαφυγής των κεφαλαίων, η οποία χαρακτηρίζεται κυρίως από την προσπάθεια των φορολογουμένων να συγκαλύψουν τα εισοδήματα και τις περιουσίες τους από τις εθνικές τους φορολογικές αρχές μέσω κάθε είδους διασυνοριακού φορολογικού σχεδιασμού (tax planning).

Τη λύση για την καταπολέμηση αυτής την εξέλιξης αποτέλεσε η παροχή διεθνούς διοικητικής και δικαστικής συνδρομής συνδρομή μεταξύ των κρατών μελών. Τα τελευταία χρόνια δε σημειώθηκε αύξηση της αποτελεσματικότητας της ανταλλαγής πληροφοριών εξ αιτίας της τεχνολογικής προόδου, η οποία και αξιοποιείται στον τομέα της κυκλοφορίας των πληροφοριών²⁴⁰.

1. Η Οδηγία 77/799/ΕΟΚ σχετικά με την αμοιβαία συνδρομή των αρμοδίων αρχών των κρατών μελών στον τομέα της άμεσης και έμμεσης φορολογίας και η διάδοχη κατάσταση

Το 1977 εκδόθηκε η Οδηγία 77/799/ΕΟΚ σχετικά με την αμοιβαία συνδρομή των αρμοδίων αρχών των κρατών μελών στον τομέα της άμεσης και έμμεσης φορολογίας, σύμφωνα με την οποία όλα τα κράτη μέλη υποχρεούνται στην αμοιβαία παροχή πληροφοριών²⁴¹. Η Οδηγία αυτή έχει ενσωματωθεί στην ελληνική νομοθεσία με τις διατάξεις των άρθρων 19 έως και 24 του Κεφαλαίου Β' «ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΕΝΔΟΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ» του ν. 1914/1990²⁴².

Στο άρθρο 1 της οδηγίας διατυπώνεται η βασική αρχή ότι οι αρμόδιες φορολογικές αρχές των κρατών μελών ανταλλάσσουν σύμφωνα με την οδηγία αυτή μεταξύ τους πληροφορίες, οι οποίες μπορεί να είναι κατάλληλες για τη σωστή αξιολόγηση των φόρων εισοδήματος και περιουσίας. Για να καταπολεμηθούν οι πρακτικές φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, καθώς και για να καταστεί δυνατή η αξιολόγηση αυτή, η οδηγία 77/799/ΕΟΚ προέβλεψε μηχανισμούς που αποσκοπούν

²⁴⁰. Soraperra (2010), 66 επ.

²⁴¹. Η Οδηγία αυτή δεν ήταν εφαρμόσιμη στην Ελβετία, καθώς εκεί δεν είχε ψηφιστεί καμία σχετική ενσωμάτωση των διατάξεών της. Για την Ελβετία δεν υφίσταται τέτοιου είδους υποχρέωση, αφού βρίσκεται εκτός ΕΕ.

²⁴². ΦΕΚ 178/Α/17.12.1990.

στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των φορολογικών υπηρεσιών στο εσωτερικό της ΕΕ²⁴³. Έτσι στα άρθρα 2 έως και 4 της Οδηγίας θεσπίζονται τρεις τρόποι ανταλλαγής πληροφοριών. Πρόκειται, όπως και στην περίπτωση του υποδείγματος συμφωνίας του ΟΟΣΑ, για την ανταλλαγή κατόπιν αιτήματος (άρθρο 2), την αυτόματη (άρθρο 3) και την αυθόρμητη ανταλλαγή (άρθρο 4)²⁴⁴.

Στην πρώτη παραλλαγή, την ανταλλαγή κατόπιν αιτήματος, στην οποία η πρωτοβουλία ανήκει στο κράτος, το οποίο διεξάγει την έρευνα, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις το κράτος από το οποίο ζητούνται οι πληροφορίες μπορεί να αρνηθεί την παροχή τους, όταν το πρώτο κράτος δεν έχει διενεργήσει το ίδιο αρκετές έρευνες για την απόκτηση αυτών των πληροφοριών. Μέσω αυτής της ρήτρας επικουρικότητας επιδιώκεται να αποφευχθεί η μετακύλιση της υποχρέωσης έρευνας σε κάποιο άλλο κράτος.

Όσον αφορά τη δεύτερη εναλλακτική, την αυτόματη ανταλλαγή, αυτή λαμβάνει χώρα τακτικά και χωρίς προηγούμενο αίτημα. Το αντίστοιχο άρθρο της Οδηγίας ανοίγει τη δυνατότητα της συμφωνίας για μια τέτοια αυτόματη ανταλλαγή σχετικά με ορισμένες κατηγορίες περιπτώσεων, αλλά θέτει επίσης και της απαιτούμενες σύμφωνα με την Οδηγία προϋποθέσεις.

Τέλος, ως τελευταία παραλλαγή προβλέπεται η αυθόρμητη ανταλλαγή πληροφοριών, στην οποία η πρωτοβουλία για την ανταλλαγή δεν ανήκει στο κράτος που ζητά τις πληροφορίες, αλλά σε αυτό που τις διαθέτει. Στην περίπτωση αυτή, αντίθετα με το υπόδειγμα συμφωνίας του ΟΟΣΑ, το οποίο δεν προβλέπει κανέναν περιορισμό του πεδίου εφαρμογής αυτού του τρόπου ανταλλαγής πληροφοριών σε ορισμένες περιπτώσεις, το αντίστοιχο άρθρο της οδηγίας περιέχει έναν κατάλογο με λόγους οι οποίοι δικαιολογούν την αυθόρμητη ανταλλαγή. Πρέπει εδώ να τονιστεί ότι το συγκεκριμένο άρθρο αποτελεί ρητά μια ενδοτική διάταξη, συνεπώς δεν υφίσταται κανενός είδους υποχρέωση αυθόρμητης παροχής πληροφοριών.

Η ανταλλαγή πληροφοριών που προβλέπεται στα άρθρα 2 έως 4 της Οδηγίας δεν είναι επιτρεπτή σε οποιαδήποτε έκταση, αλλά υπόκειται σε εκτεταμένους περιορισμούς. Οι εξαντλητικά προβλεπόμενοι στο άρθρο 8 λόγοι άρνησης αντιστοιχούν στην ουσία σε αυτούς που προβλέπονται και στο υπόδειγμα συμφωνίας του ΟΟΣΑ. Καθώς λοιπόν οι λόγοι άρνησης της Οδηγίας αντιστοιχούν ως προς το νόημά τους με αυτούς του υποδείγματος συμφωνίας, οι ερμηνευτικές αρχές που εμπεριέχονται στο σχολιασμό του τελευταίου, μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για την ερμηνεία των διατάξεων της Οδηγίας. Πρέπει εδώ να τονιστεί ότι οι προβλεπόμενοι στην Οδηγία

243. Απόφ. της 13.4.2000, υπόθ. C-420/98, *W.N./Staatssecretaris van Financiën*, Συλλ. 2000, I-2847, σκέψη 22· απόφ. 26.1.2006, υπόθ. C-533/03, *Επιτροπή κατά Συμβουλίου*, Συλλ. 2006, I-1025, σκέψεις 70 και 71.

244. Βλ σχετικά ανωτέρω ενότητα II.3.2.

λόγοι άρνησης διατυπώνονται σε μια ενδοτικού δικαίου διάταξη παραχωρώντας δικαίωμα και όχι υποχρέωση άρνησης. Με τον τρόπο αυτό παρέχεται στα κράτη μέλη ένα ευρύ πεδίο για την ενσωμάτωση της Οδηγίας αυτής²⁴⁵.

Στο σημείο αυτό πρέπει επίσης να εξεταστεί η σχέση μεταξύ της διοικητικής συνδρομής σύμφωνα με την οδηγία και των υφιστάμενων διμερών συμφωνιών αποφυγής διπλής φορολογίας. Η σχέση αυτή ρυθμίζεται στο άρθρο 11 της Οδηγίας, σύμφωνα με το οποίο οι συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας, οι διατάξεις των οποίων επιτρέπουν μια πιο εκτεταμένη παροχή διοικητικής συνδρομής, δεν τίγονται. Επίσης πρέπει να επισημανθεί ότι και αντίστροφα οι διατάξεις της Οδηγίας δεν μπορούν να θιγούν από περιοριστικότερες διατάξεις που περιέχονται σε συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας. Αυτό απηχεί και την άποψη του Συμβουλίου, το οποίο στην εισηγητική έκθεση της οδηγίας εκφράζει την μέριμνά του, ότι η συνεργασία με βάση τις διμερείς συμφωνίες δεν επαρκεί, ώστε να καταπολεμηθούν αποτελεσματικά οι νέες, σύγχρονες μορφές φοροδιαφυγής. Έτσι για το θέμα αυτό μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα, ότι για ένα κράτος μέλος της ΕΕ θα πρέπει κάθε φορά να εφαρμόζεται το αποτελεσματικότερο μέσο (οδηγία ή συμφωνία)²⁴⁶.

Η ισχύουσα Οδηγία 77/799/ΕΟΚ, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει μέχρι σήμερα, θεωρήθηκε από την Επιτροπή ως ακατάλληλη να εξυπηρετήσει τις μεταβεβλημένες απαιτήσεις για μια κατάλληλη διοικητική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, εξ αιτίας της αυξανόμενης παγκοσμιοποίησης, της κινητικότητας των φορολογουμένων και της διεθνοποίησης των χρηματοοικονομικών μέσων. Έτσι η Επιτροπή εξέδωσε πρόταση για νέα οδηγία σχετικά με τη συνεργασία των διοικητικών αρχών στον τομέα της φορολογίας²⁴⁷, κύριος σκοπός της οποίας ήταν η προστασία των οικονομικών συμφερόντων των κρατών μελών η αποτροπή των στρεβλώσεων της αγοράς.

Ωστόσο το Συμβούλιο έκρινε τελικά ότι λόγω του αριθμού και της σπουδαιότητας των αναγκών προσαρμογών της οδηγίας 77/799/ΕΟΚ, μια απλή τροποποίηση δεν θα αρκούσε. Έτσι, η οδηγία 77/799/ΕΟΚ από την 1.1.2013

245. Για το ζήτημα της διακριτικής ευχέρειας των κρατών μελών βλ. απόφ. 27.9.2007, υπόθ. C-184/05, *Twoh International*, Συλλ. 2007, I-7897, σκέψη 32· απόφ. 11.6.2009, υπόθ. C-155/08 και C-157/08, *X. και E. H. A. Passenheim-van Schoot κατά Staatssecretaris van Financiën*, Συλλ. 2009, I-05093, σκέψη 54· προτάσεις της Γενικής Εισαγγελέα Kokott 11.11.2010, υπόθ. C-436/08, C-437/08, *Haribo Lakritzen Hans Riegel BetriebsgmbH και Österreichische Salinen AG κατά Finanzamt Linz* (αδημ.), σκέψη 52.

246. Soraperra (2010), 69 επ.

247. Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου σχετικά με τη διοικητική συνεργασία στον τομέα της φορολογίας, 2.2.2009, COM (2009) 29 τελικό.

καταργείται και αντικαθίσταται από μια νέα οδηγία, την 2011/16/ΕΕ²⁴⁸, σκοπός της οποίας είναι η βελτιστοποίηση της ανταλλαγής πληροφοριών ανάμεσα στα κράτη μέλη. Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος αυτός, η Οδηγία αναγνωρίζει την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών ως το αποτελεσματικότερο μέσο για την ενίσχυση του ορθού προσδιορισμού των φόρων σε διασυνοριακές υποθέσεις και για την καταπολέμηση της φορολογικής απάτης²⁴⁹ και ενθαρρύνει τη χρήση από τα κράτη μέλη της μεθόδου της αυθόρμητης ανταλλαγής πληροφοριών²⁵⁰. Τα κυριότερα σημεία της νέας Οδηγίας είναι η ενίσχυση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών και η τυποποίηση και απλοποίηση της διαδικασίας ανταλλαγής πληροφοριών.

Συγκεκριμένα το άρθρο 8 της Οδηγίας προβλέπει ότι από 1.1.2014 θα εφαρμόζεται υποχρεωτικά η μέθοδος της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με πληροφορίες που αφορούν εισόδημα από απασχόληση, αμοιβές διοικητικών στελεχών, προϊόντα ασφάλειας ζωής που δεν καλύπτονται από άλλες ενωσιακές νομικές πράξεις για την ανταλλαγή πληροφοριών και άλλα παρόμοια μέτρα, συντάξεις, κυριότητα ακίνητης περιουσίας και εισόδημα από αυτήν, μερίσματα, κεφαλαιακό κέρδος και αμοιβές για δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Επιπλέον το άρθρο 9 της Οδηγίας που ρυθμίζει την αυθόρμητη ανταλλαγή πληροφοριών, παρέχει ένα ευρύτατο πεδίο εφαρμογής της μεθόδου αυτής ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό τη διακρατική συνεργασία. Οι λόγοι άρνησης παροχής πληροφοριών που προβλέπονται στο άρθρο 17 της Οδηγίας είναι οι ίδιοι με αυτούς που περιέχονται στο άρθρο 26 του Υποδείγματος Συμφωνίας του ΟΟΣΑ.

Τέλος σημαντική καινοτομία της νέας Οδηγίας είναι η τυποποίηση και απλοποίηση της διαδικασίας ανταλλαγής πληροφοριών με τη βοήθεια τυποποιημένων εντύπων, ηλεκτρονικών μορφοτύπων και ηλεκτρονικών μέσων, όπως το δίκτυο CCN. Αυτά τα πρακτικά ζητήματα ρυθμίζονται στα άρθρα 20 και 21 της Οδηγίας και η εισαγωγή τους σκοπεύει στη διευκόλυνση της διαδικασίας ανταλλαγής πληροφοριών, ώστε αυτή να μη δυσχεραίνεται εξ αιτίας τεχνικών δυσκολιών ή γραφειοκρατικών διαδικασιών που μπορεί να ισχύουν σε ορισμένα κράτη μέλη.

248. Οδηγία 2011/16/ΕΕ της 15ης Φεβρουαρίου 2011 σχετικά με τη διοικητική συνεργασία στον τομέα της φορολογίας και με την κατάργηση της οδηγίας 77/799/ΕΟΚ, ΕΕ L 64 της 11.3.2011, σ. 1.

249. Αιτ. σκέψη 10.

250. Αιτ. σκέψη 11.

2. Η Οδηγία 2003/48/EK για τη φορολόγηση των υπό μορφή τόκων εισοδημάτων από αποταμιεύσεις

Καθώς οι πρόσοδοι του κεφαλαίου αποτελούν ένα από τα φορολογητέα αντικείμενα με τη μεγαλύτερη κινητικότητα, είναι και τα καταλληλότερα αντικείμενα για την ανάπτυξη του φορολογικού ανταγωνισμού. Με σκοπό να εξουδετερωθεί το πρόβλημα της στρέβλωσης του ανταγωνισμού και της φοροδιαφυγής, όπως επίσης και να επιτευχθεί η αποτελεσματική φορολόγηση των τόκων από τις αποταμιεύσεις, εκδόθηκε στις 3 Ιουνίου του 2003 η Οδηγία 2003/48/EK για τη φορολόγηση των υπό μορφή τόκων εισοδημάτων από αποταμιεύσεις²⁵¹, η οποία ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με το ν. 3312/2005²⁵². Η Οδηγία αυτή αποτελεί συστατικό στοιχείο της «δέσμης φορολογικών μέτρων», με την οποία επιδιώκεται να καταπολεμηθεί ο επιβλαβής φορολογικός ανταγωνισμός εντός της ΕΕ.

Από την 1^η Ιουλίου του 2005 η Οδηγία αυτή εφαρμόζεται σε τόκους, οι οποίοι καταβάλλονται σε φυσικά πρόσωπα, τα οποία κατοικούν σε κράτος μέλος άλλο από αυτό που καταβάλλει τους τόκους. Έτσι πρέπει να είναι δυνατή η καταγραφή των τόκων που καταβάλλονται σε όλους τους κατοίκους της ΕΕ, ώστε να μπορούν να φορολογούνται.

Με την Οδηγία αυτή εισήχθη η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τους τόκους των καταθέσεων. Έτσι κάθε φορέας πληρωμής υποχρεούται να εξακριβώνει την ταυτότητα του οικονομικού δικαιούχου των τόκων και να την διαβιβάζει στις αρμόδιες φορολογικές αρχές του κράτους κατοικίας του. Όλα τα κράτη μέλη ακολουθούν σύμφωνα με την Οδηγία ένα τέτοιου είδους αυτόματο σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών.

Ωστόσο αντί της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών που προβλέπεται στο άρθρο 9 της Οδηγίας, το Βέλγιο, η Αυστρία και το Λουξεμβούργο, μπορούν, εξ αιτίας των ιδιαίτερα αυστηρών - σε σχέση με τα άλλα κράτη - τραπεζικών απορρήτων τους, για ένα μεταβατικό διάστημα να επιβάλλουν φορολόγηση του εισοδήματος από τους τόκους των καταθέσεων στην πηγή κατά το ποσοστό του 35%²⁵³. Έτσι οι χώρες αυτές παρακρατούν το φόρο στην πηγή και τον αποδίδουν μετά ανώνυμα στην αντίστοιχη φορολογική αρχή του κράτους κατοικίας του δικαιούχου των τόκων. Σύμφωνα με το άρθρο 12 της οδηγίας τα κράτη αυτά παρακρατούν το 25% του φόρου και αποδίδουν

251. Οδηγία 2003/48/EK της 3ης Ιουνίου 2003, για τη φορολόγηση των υπό μορφή τόκων εισοδημάτων από αποταμιεύσεις, ΕΕ L 157 της 26.6.2003, σ. 38

252. «Αμοιβαία συνδρομή των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της άμεσης φορολογίας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ/Α/35/16.2.2005.

253. Το ποσοστό αυτό ανερχόταν αρχικά στο 15% για τα πρώτα τρία χρόνια, στο 20% από την 1^η Ιουλίου του 2008 και τελικά από την 1^η Ιουλίου του 2011 σε ποσοστό 35%.

το υπόλοιπο 75% στο κράτος κατοικίας του πραγματικού δικαιούχου των τόκων. Ωστόσο ο πραγματικός δικαιούχος των τόκων έχει όσον αφορά τα τρία αυτά κράτη το δικαίωμα επιλογής, αντί για τη φορολόγηση του εισοδήματος στην πηγή να εφαρμοστεί η ανταλλαγή πληροφοριών, οπότε στην τελευταία αυτή περίπτωση η άρση του τραπεζικού απορρήτου είναι αποδεκτή.

Αυτό το επονομαζόμενο και «μοντέλο συνύπαρξης» για την Αυστρία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο, υφίσταται εξ αιτίας των διαφορών που υπάρχουν στα νομοθετικά συστήματα αυτών των κρατών μελών στο πεδίο του τραπεζικού απορρήτου²⁵⁴. Καθώς λοιπόν το τραπεζικό απόρρητο έχει μεγάλη σημασία για τα κράτη αυτά, η κατάλυσή του μέσω της οδηγίας δεν ήταν αποδεκτή. Ένας ακόμη λόγος για τη διαφορετικής τους μεταχείριση είναι το γεγονός ότι υπάρχουν εντός του ευρωπαϊκού χώρου και άλλα κράτη με νομοθεσίες όμοιες με τις δικές τους, όπως π.χ. η Ελβετία και το Λίχτενστάιν, τα οποία όμως δεν υποχρεούνται να εφαρμόσουν την Οδηγία, αφού βρίσκονται εκτός ΕΕ.

Προκειμένου έτσι να αποφύγει τα μειονεκτήματα του ανταγωνισμού, η ΕΕ προσπάθησε να λάβει παρόμοια μέτρα με ορισμένα τρίτα εκτός ΕΕ κράτη, καθώς χωρίς αυτά, η Οδηγία θα οδηγούσε σε μια τεράστια διαρροή κεφαλαίων. Για το σκοπό αυτό διεξήχθησαν διαπραγματεύσεις μεταξύ της ΕΕ και της Ελβετίας, του Λιχτενστάιν, του Μονακό, της Ανδόρρας και του Αγίου Μαρίνου και στις 26 Οκτωβρίου 2004 υπογράφηκε συμφωνία μεταξύ της ΕΕ και της Ελβετίας, η οποία περιείχε ρυθμίσεις παρόμοιες με αυτές της Οδηγίας και τέθηκε σε ισχύ από την 1.7.2005. Στη συμφωνία αυτή η Ελβετία επικαλούμενη το ζήτημα του τραπεζικού απορρήτου, υιοθέτησε και αυτή στις διακρατικές φορολογικές της σχέσεις το σύστημα της φορολόγησης στην πηγή, όπως και η Αυστρία, το Λουξεμβούργο και το Βέλγιο. Σκοπός της εισαγωγής αυτού του θεσμού της παρακράτησης του φόρου στην πηγή είναι να αποτρέψει τους φορολογούμενους από το να αποκρύψουν τα φορολογητέα περιουσιακά τους στοιχεία από τις αρμόδιες αρχές διατηρώντας όμως παράλληλα και το υφιστάμενο καθεστώς του τραπεζικού απορρήτου στις χώρες αυτές, που σε περίπτωση εφαρμογής της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών θα αναγκάζονταν να φτάσουν έως την κατάργησή του.

Στις συνομιλίες που προηγήθηκαν της έκδοσης της οδηγίας μεταξύ Ελβετίας και ΕΕ, η ελβετική πλευρά κατέστησε σαφές ότι δεν επρόκειτο σε καμία περίπτωση να εγκαταλείψει τη νομοθεσία της περί τραπεζικού απορρήτου, δέχτηκε όμως την εισαγωγή του συστήματος της παρακράτησης του φόρου στην πηγή, το οποίο περιγράφεται παραπάνω. Περαιτέρω η Ελβετία επεσήμανε ότι και μη ευρωπαϊκά κράτη όπως, οι ΗΠΑ και η Σιγκαπούρη, θα έπρεπε να ενταχθούν σε ένα τέτοιο σύστημα

254. Soraperra (2010), 73.

όπως αυτό της Οδηγίας, διαφορετικά θα παρατηρούνταν μια μαζική μετακίνηση κεφαλαίων προς τις χώρες που δεν είχαν κυρώσει τέτοιου είδους συμφωνίες ανταλλαγής πληροφοριών ή συνεργασίας στις φορολογικές υποθέσεις²⁵⁵.

Έτσι τελικά προβλέφθηκε στο άρθρο 10 παρ. 2 της Οδηγίας²⁵⁶ ότι η μεταβατική περίοδος για την Αυστρία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο, κατά την οποία θα μπορούσαν να εφαρμόζουν αντί για την ανταλλαγή πληροφοριών, το σύστημα της φορολόγησης στην πηγή, θα λήξει όταν και η Ελβετία, το Λιχτενστάιν, το Μονακό, η Ανδόρρα και ο Άγιος Μαρίνος, εγκρίνουν την ανταλλαγή πληροφοριών σύμφωνα με το άρθρο 26 του Υποδείγματος Συμφωνίας του ΟΟΣΑ και περαιτέρω όταν το Συμβούλιο της ΕΕ αποφασίσει ομόφωνα ότι οι ΗΠΑ έχουν υποχρεωθεί σε ανταλλαγή πληροφοριών με όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, σύμφωνα με το Υπόδειγμα Συμφωνίας.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε στις 13.11.2008 μια πρόταση για την αναθεώρηση της Οδηγίας²⁵⁷. Η επερχόμενη αυτή αναθεώρηση στοχεύει να κλείσει τα πιθανά «παραθυράκια» και να καταπολεμήσει αποτελεσματικά τη φοροδιαφυγή. Έτσι στο πλαίσιο του τακτικού ελέγχου/αναθεώρησης της Οδηγίας αυτής επισημάνθηκε ότι ναι μεν ήταν αποτελεσματική εντός του πεδίου εφαρμογής της, μπορούσε όμως εύκολα να καταστρατηγηθεί, αφενός με τη χρήση ενδιάμεσων επενδυτικών οχημάτων (νομικών προσώπων ή μορφωμάτων)²⁵⁸ που δεν καλύπτονται από τον τρέχοντα επίσημο ορισμό του πραγματικού δικαιούχου²⁵⁹ και δεν υποχρεούνται σήμερα να ενεργούν τα ίδια ως φορείς πληρωμής, αφετέρου δε με την ανακατανομή ενός επενδυτικού χαρτοφυλακίου κατά τέτοιον τρόπο, ώστε τα έσοδα να μην υπάγονται στον ορισμό των τόκων της οδηγίας, όπως για παράδειγμα τα έσοδα από τίτλους του δημοσίου και ομολογιακά δάνεια²⁶⁰. Η πρόταση της Επιτροπής περιέχει έτσι μια ευρεία επέκταση του αντικειμενικού πεδίου εφαρμογής της οδηγίας στα εισοδήματα από σύγχρονα χρηματοοικονομικά μέσα και προϊόντα ασφάλισης ζωής, αλλά και του υποκειμενικού της πεδίου εφαρμογής, αφού πλέον συμπεριλαμβάνονται σε αυτό και οντότητες ή νομικά μορφώματα, όπως οι offshore εταιρίες και τα trusts και μάλιστα σε όλες τις μορφές που αυτά συναντώνται²⁶¹.

255. *Reichen*, ECS 2003, 583.

256. Βλ. και αιτιολογική σκέψη 24 της Οδηγίας.

257. Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 2003/48/EK για τη φορολόγηση των υπό μορφή τόκων εισοδημάτων από αποταμιεύσεις, 13.11.2008, COM(2008) 727 τελικό σε <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008PC0727:EL:HTML>.

258. Ως τέτοια αναφέρονται στο Παράρτημα της πρότασης οδηγίας, τα κάθε είδους νομικά πρόσωπα που προβλέπουν οι επιμέρους εθνικές νομοθεσίες, οι offshore εταιρίες και τα trusts.

259. Βλ. το άρθρο 2 παρ. 1 της ισχύουσας οδηγίας.

260. Βλ. την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 6 της οδηγίας.

261. Βλ. την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 2 της οδηγίας σε συνδυασμό με το Παράρτημα I της πρότασης της Επιτροπής.

Το χρονικό σημείο πραγματοποίησης της αναθεώρησης αυτής παραμένει ως τώρα ανοιχτό, η εφαρμογή της ωστόσο αναμένεται να έχει επίδραση στα κράτη μέλη με αυστηρή νομοθεσία για το τραπεζικό απόρρητο, όπως το Λουξεμβούργο, η Αυστρία και το Βέλγιο, καθώς με βάση την πρόταση της Επιτροπής, θα επιβληθεί η υποχρέωση, κατά τη μεταβίβαση των εσόδων από την παρακράτηση φόρου στην πηγή στις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους εγκατάστασης, ο φορέας πληρωμής να ενημερώνει τις αρχές σχετικά με τον αριθμό των πραγματικών δικαιούχων, τους οποίους αφορά η επιβολή της παρακράτησης φόρου στην πηγή, κατανεμημένους ανάλογα με το κράτος μέλος μόνιμης κατοικίας²⁶².

3. Η Οδηγία 2010/24/ΕΕ περί αμοιβαίας συνδρομής για την είσπραξη απαιτήσεων σχετικών με φόρους, δασμούς και άλλα μέτρα

Με την Οδηγία 2010/24/ΕΕ²⁶³ του Συμβουλίου της 16ης Μαρτίου 2010 περί αμοιβαίας συνδρομής για την είσπραξη απαιτήσεων σχετικών με φόρους, δασμούς και άλλα μέτρα σχεδιάστηκε εκ νέου η συνδρομή στην είσπραξη τέτοιου είδους απαιτήσεων εντός της ΕΕ. Τα κράτη μέλη οφείλουν να ενσωματώσουν την οδηγία αυτή στα εθνικά τους δίκαια μέχρι το τέλος του 2011. Σύμφωνα με τις αιτιολογικές σκέψεις της σκοπός της Οδηγίας είναι η προστασία των οικονομικών συμφερόντων των κρατών μελών και της ουδετερότητας της εσωτερικής αγοράς.

Στο άρθρο 5 παρ. 1 της οδηγίας ορίζεται ότι οι αρχές του κράτους προς το οποίο στρέφεται η έρευνα οφείλουν να χορηγήσουν στο κράτος που διεξάγει την έρευνα αυτή όλες τις "πιθανόν σημαντικές" πληροφορίες για την είσπραξη μιας απαίτησης. Η προς την έρευνα αρχή οφείλει τότε να χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα που διαθέτει για το σκοπό αυτό, χωρίς όμως να είναι υποχρεωμένη να χορηγήσει πληροφορίες, στις οποίες δεν θα μπορούσε να έχει ούτε εκείνη πρόσβαση για την είσπραξη ίδιας απαίτησής της, επειδή κάτι τέτοιο θα προσέβαλλε επιχειρηματικό, εμπορικό ή επαγγελματικό απόρρητο ή τη δημόσια ασφάλεια και τάξη²⁶⁴.

Η διάταξη αυτή όμως δεν θα πρέπει να ερμηνεύεται έτσι, ώστε ένα κράτος να αρνείται τη χορήγηση πληροφοριών για το λόγο και μόνο ότι βρίσκονται στην κατοχή μιας τράπεζας ή κάποιου παρόμοιου ιδρύματος. Με τη ρήτρα αυτή ενσωματώνεται στην ουσία το ίδιο το πρότυπο του ΟΟΣΑ στην οδηγία, αφού επαναλαμβάνεται σε αυτήν ακριβώς η διατύπωση του άρθρου 26 και αυτονόητη συνέπεια αυτού είναι ότι ένα

²⁶². Βλ. την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 11 της οδηγίας.

²⁶³. Οδηγία 2010/24/ΕΕ της 16ης Μαρτίου 2010 περί αμοιβαίας συνδρομής για την είσπραξη απαιτήσεων σχετικών με φόρους, δασμούς και άλλα μέτρα, ΕΕ 31.3.2010, L 84/1.

²⁶⁴. Άρθρο 5 παρ. 2 οδηγίας πρβλ. άρθρο 26§3 του μοντέλου συμφωνίας του ΟΟΣΑ.

υπάρχον καθεστώς τραπεζικού απορρήτου δεν μπορεί να εμποδίσει την ανταλλαγή πληροφοριών.

4. Η Σύμβαση μεταξύ ΟΟΣΑ και Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σχετικά με την αμοιβαία διοικητική συνδρομή στις φορολογικές υποθέσεις

Η σύμβαση αυτή ψηφίστηκε το 1987, τέθηκε σε ισχύ την 1.4.1995, ισχύει για φόρους κάθε είδους και υποχρεωτικές εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και περιέχει ρυθμίσεις σχετικές με την ανταλλαγή πληροφοριών, τον ταυτόχρονο έλεγχο των επιχειρήσεων, την διοικητική συνδρομή στην κοινοποίηση εγγράφων, όπως επίσης και ρυθμίσεις σχετικές με την είσπραξη των αντίστοιχων απαιτήσεων. Το σημαντικό πλεονέκτημα της σύμβασης αυτής είναι ότι η υπογραφή της αποτελεί τη νομική βάση για τη διασυνοριακή ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ όλων των συμβαλλομένων κρατών, ενώ η σύναψη διμερών συμφωνιών είναι περισσότερο χρονοβόρα και απαιτεί περισσότερους πόρους.

Έτσι κατά τη σύνοδο των G20 τον Απρίλιο του 2009 επισημάνθηκε ότι ειδικά για τις αναπτυσσόμενες χώρες έπρεπε να χρησιμοποιηθεί ένα πολυμερές εργαλείο το οποίο με απλό τρόπο θα επέτρεπε την διεθνή ανταλλαγή πληροφοριών με βάση το πρότυπο του ΟΟΣΑ. Για το σκοπό αυτό η Σύμβαση διευρύνθηκε με ένα Πρωτόκολλο το οποίο είναι προς υπογραφή από τις 27.5.2010 και έχει ήδη υπογραφεί από 15 κράτη. Στο πρωτόκολλο αυτό ενσωματώθηκε αυτούσιο το πρότυπο του άρθρου 26 του υποδείγματος συμφωνίας για την ανταλλαγή πληροφοριών²⁶⁵.

5. Η Συμφωνία Συνεργασίας μεταξύ της ΕΕ και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας για την καταπολέμηση της απάτης και κάθε άλλης παράνομης δραστηριότητας

Στις 26 Οκτωβρίου 2004 υπογράφηκε στο Λουξεμβούργο μεταξύ της ΕΕ και της Ελβετίας συμφωνία συνεργασίας για την καταπολέμηση της απάτης και κάθε άλλης παράνομης δραστηριότητας εις βάρος των οικονομικών τους συμφερόντων²⁶⁶. Αντικείμενο της παρούσας συμφωνίας είναι να επεκτείνει τη διοικητική συνδρομή και τη δικαστική συνεργασία στον ποινικό τομέα μεταξύ της ΕΕ και της Ελβετίας, με σκοπό την καταπολέμηση παράνομων δραστηριοτήτων, όπως η απάτη σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των συμβαλλομένων μερών και η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

²⁶⁵. *Czakert*, IStR 2010, 569.

²⁶⁶. Η συμφωνία αυτή κυρώθηκε με το ν. 3946/2011, ΦΕΚ/Α/69/5.4.2011.

Σημαντικό σημείο της συμφωνίας αυτής αποτελεί η πρόβλεψη της ότι ένα αίτημα για παροχή διοικητικής συνδρομής δεν θα μπορεί να απορριφθεί εκ μόνου του λόγου ότι αναφέρεται σε αδίκημα, το οποίο το προς ο η αίτηση μέρος χαρακτηρίζει ως φορολογικό αδίκημα ή δεν του αποδίδει τον ίδιο νομικό χαρακτηρισμό με το άλλο μέρος. Με την πρόβλεψη αυτή παρακάμπτονται τα εμπόδια που έθετε ως τώρα η ελβετική νομοθεσία με τη διάκριση μεταξύ φορολογικής απάτης και φοροδιαφυγής και την απαίτηση συνδρομής πολυάριθμων προϋποθέσεων, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί η φορολογική απάτη και να γίνει δεκτή η άρση του τραπεζικού απορρήτου. Η Συμφωνία προβλέπει επίσης ότι στο πλαίσιο της παροχής διοικητικής συνδρομής επιτρέπεται η «αυθόρμητη», δηλαδή άνευ αιτήματος ανταλλαγή πληροφοριών.

Όσον αφορά ωστόσο τις προβλέψεις της για τις περιπτώσεις παροχής δικαστικής συνδρομής, η Συμφωνία εμφανίζεται πιο συντηρητική, αφού περιέχει τον όρο του «διττού αξιοποίνου», προκειμένου να γίνει δεκτό ένα αίτημα συγκέντρωσης και τη διαβίβασης τραπεζικών και χρηματοοικονομικών πληροφοριών που αφορούν τον εντοπισμό τραπεζικών λογαριασμών του προσώπου για το οποίο διεξάγεται η έρευνα. Με την απαίτηση του όρου του «διττού αξιοποίνου» επαναφέρονται τα προσκόμματα που θέτει επίμονα η ελβετική νομοθεσία στην άρση του τραπεζικού απορρήτου.

IV. Συμπεράσματα

Όπως εκτέθηκε στις προηγούμενες ενότητες του κεφαλαίου αυτού, τα μέτρα που λήφθηκαν, τόσο σε επίπεδο ΟΟΣΑ, όσο και σε επίπεδο ΕΕ για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, είχαν ως έναν από τους κύριους στόχους τους τον περιορισμό του τραπεζικού απορρήτου, προκειμένου να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.

Παρά τις αντιστάσεις τους, τα κράτη με αυστηρό τραπεζικό απόρρητο αναγκάστηκαν να υποκύψουν στις πιέσεις αυτές, όπως θα αναλυθεί εκτενέστερα και στο επόμενο κεφάλαιο, και να προχωρήσουν στη σύναψη συμφωνιών με ρήτρες ανταλλαγής πληροφοριών, οι οποίες στην ουσία αποτελούν νόμιμες βάσεις για την άρση του απορρήτου κατά παρέκκλιση των εθνικών τους νομοθεσιών.

Συνολικά οι δράσεις που αναλήφθηκαν από τον ΟΟΣΑ μπορούν να αξιολογηθούν θετικά, καθώς επέφεραν αποτελέσματα σχετικά γρήγορα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της ταχείας επιρροής των δράσεων του Οργανισμού είναι η περίπτωση της Ελβετίας, η οποία καταχωρίστηκε στην «γκρίζα λίστα» του ΟΟΣΑ τον Απρίλιο του 2009 και μέχρι τον Οκτώβριο του ίδιου έτους είχε ήδη συνάψει 12 διμερείς συμφωνίες, οι οποίες περιείχαν ρήτρες ανταλλαγής πληροφοριών σύμφωνες με το πρότυπο του ΟΟΣΑ.

Στο πεδίο του ενωσιακού δικαίου όμως οι εξελίξεις είναι πιο αργές. Όσον αφορά την Οδηγία 77/799/ΕΟΚ, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω στον οικείο τόπο, από 1.1.2013 καταργείται και στη θέση της θα ισχύει πλέον η Οδηγία 2011/16/ΕΕ. Η νέα Οδηγία είναι αρκετά φιλόδοξη, πλην όμως η αποτελεσματικότητά της είναι αμφίβολη, καθώς οι διατυπώσεις της είναι ως επί το πλείστον δυνητικές και δεν προβλέπει κυρώσεις σε περίπτωση μη συμμόρφωσης των κρατών μελών με τις επιταγές της. Όσον αφορά τέλος την Οδηγία 2003/48/ΕΚ, παρότι έχει εκδοθεί από την Επιτροπή, ήδη από το 2008 πρόταση για την αναθεώρησή της, η οποία είναι απολύτως απαραίτητη για την αποτελεσματικότητα της Οδηγίας σε ένα διεθνές και διαρκώς εξελισσόμενο οικονομικό περιβάλλον, αυτή δεν έχει ακόμη λάβει χώρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΡΑΤΩΝ

I. Εισαγωγή

Όλες οι χώρες, οι οποίες είχαν στο παρελθόν διατηρήσει μια επιφύλαξη ως προς το άρθρο 26 παρ. 5 του μοντέλου συμφωνίας του ΟΟΣΑ, μεταξύ των οποίων και η Ελβετία, η Αυστρία και το Λουξεμβούργο, απέσυραν την επιφύλαξη αυτή με τη δημιουργία της έκθεσης προόδου του ΟΟΣΑ του 2009²⁶⁷, η οποία περιείχε έναν διαχωρισμό των χωρών σε τρεις κατηγορίες, ως προς τη «φορολογική τους συμπεριφορά». Στην κατηγορία της «λευκής λίστας» βρίσκονταν οι χώρες, οι οποίες είχαν ήδη εφαρμόσει ουσιαστικά το πρότυπο του ΟΟΣΑ για την ανταλλαγή πληροφοριών στις φορολογικές υποθέσεις, ενώ στην επανομαζόμενη «μαύρη λίστα» συμπεριελήφθησαν χώρες, οι οποίες δεν είχαν εκδηλώσει την προθυμία να συμμετάσχουν στη διεθνή συνεργασία για τις φορολογικές υποθέσεις και την εφαρμογή του προτύπου του ΟΟΣΑ²⁶⁸.

Τέλος η «γκρίζα λίστα» συμπεριελάμβανε ορισμένα κράτη, τα οποία είχαν μεν συμφωνήσει να ακολουθήσουν το πρότυπο του ΟΟΣΑ, μέχρι εκείνη τη στιγμή όμως δεν το είχαν εφαρμόσει ουσιαστικά. Στην «γκρίζα λίστα» συμπεριλαμβάνονταν 38 χώρες, μεταξύ των οποίων η Ελβετία, το Λουξεμβούργο, το Λίχτενστάιν και η Αυστρία, οι οποίες έκπληκτες για την κατηγοριοποίησή τους αυτή έσπευσαν να δηλώσουν έτοιμες να «χαλαρώσουν» στο μέλλον το τραπεζικό τους απόρρητο, όσον αφορά τους ξένους επενδυτές²⁶⁹.

Μόνο αυτή η σαφής ομολογία για την απεριόριστη εκπλήρωση του νέου προτύπου διοικητικής συνδρομής μπορούσε να προλάβει την «κακή ταξινόμηση των χωρών αυτών στις λίστες του ΟΟΣΑ, αλλά και την στοχοποίησή τους από τυχόν «αμυντικά νομοθετήματα» άλλων κρατών, γεγονός τα οποία θα μπορούσαν να έχουν δυσμενείς επιδράσεις στις υφιστάμενες διμερείς οικονομικές σχέσεις των χωρών αυτών.

Η Ελβετία, όπως και άλλες χώρες με παρόμοια με το δικό της καθεστώς και συμφέροντα, από το σημείο αυτό και μετά προσάρμοσαν τις υφιστάμενες συμφωνίες

267. OECD, Progress Report on the Jurisdictions surveyed by the OECD Global Forum in implementing the international agreed Tax Standard, www.oecd.org/dataoecd/38/14/42497950.pdf

268. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν η Κόστα Ρίκα, η Ουρουγουάη, οι Φιλιππίνες και η Μαλαισία. Δεδομένου όμως ότι οι χώρες αυτές έχουν πλέον δεσμευτεί να εφαρμόσουν τα απαιτούμενα από τον ΟΟΣΑ πρότυπα, αυτή τη στιγμή δεν υπάρχουν πλέον καταχωρίσεις στη μαύρη λίστα.

269. Βλ. το άρθρο Schweiz, Österreich und Luxemburg rücken vom Bankgeheimnis ab, 13.3.2009. Πηγή: περιοδικό Spiegel Online.

τους στο καινούριο πρότυπο, το οποίο εφαρμόστηκε μέσω της επαναδιαπραγμάτευσης των συμφωνιών αυτών. Ακολουθώντας αυτές τις απαιτούμενες από τον ΟΟΣΑ διαδικασίες της αναθεώρησης των συμφωνιών τους οι χώρες αυτές κατάφεραν να εξαιρεθούν και από την «γκρίζα λίστα» του ΟΟΣΑ.

Για την εφαρμογή ωστόσο του προτύπου του ΟΟΣΑ από την Ελβετία και τις αντίστοιχες αυτής χώρες, υπάρχουν ορισμένα στοιχεία, τα οποία είναι απαραίτητα, ώστε να εφαρμόσουν μεν το πρότυπο του ΟΟΣΑ, αλλά την ίδια στιγμή να μην φτάσουν έως την *de facto* κατάργηση του τραπεζικού τους απορρήτου. Τέτοια στοιχεία αποτελούν ο περιορισμός της χορήγησης διοικητικής συνδρομής σε συγκεκριμένες και δικαιολογημένες μεμονωμένες περιπτώσεις και βέβαια κατόπιν αιτήματος, ο αποκλεισμός της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, ο περιορισμός του αντικειμενικού πεδίου εφαρμογής της ανταλλαγής στους φόρους, οι οποίοι εμπίπτουν στο πεδίο της εκάστοτε συμφωνίας αποφυγής διπλής φορολογίας, όπως επίσης και η απαγόρευση των «επιχειρήσεων ψαρέματος»²⁷⁰.

270. Soraperra (2010), 62 επ.

II. Οι επιδράσεις στο καθεστώς του ελβετικού τραπεζικού απορρήτου

Στο πεδίο της διεθνούς δικαστικής συνδρομής υφίστατο στην Ελβετία, ήδη πριν από τις εξελίξεις που περιγράφηκαν ανωτέρω στην εισαγωγή του παρόντος κεφαλαίου, το ν.δ. για τη διεθνή δικαστική συνδρομή στις φορολογικές υποθέσεις της 24^{ης} Φεβρουαρίου 1982 (IRSV). Σύμφωνα με το νομοθέτημα αυτό οι προϋποθέσεις, υπό τις οποίες αίρεται το τραπεζικό απόρρητο στην περίπτωση της διεθνούς δικαστικής συνδρομής, είναι λιγότερο αυστηρές, από αυτές του εθνικού φορολογικού ποινικού δικαίου.

Ειδικότερα σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 1 του ν.δ. αυτού, «δικαστική συνδρομή χορηγείται στις περιπτώσεις αξιόποινων πράξεων που στοιχειοθετούν το αδίκημα της φορολογικής απάτης, υπό την έννοια του άρθρου 14 παρ. 2 του Ομοσπονδιακού Νόμου για το Διοικητικό Ποινικό Δίκαιο της 22ας Μαρτίου 1974 (Bundesgesetz über das Verwaltungsstrafrecht, VStR)». Το άρθρο 14 παρ. 2 του νόμου αυτού κάνει λόγο για «δόλια συμπεριφορά του δράστη, η οποία κατατείνει στην παράνομη αποφυγή καταβολής φόρου, εισφοράς ή άλλης πληρωμής», χωρίς να περιορίζει τη δόλια αυτή συμπεριφορά στη «χρήση πλαστών, νοθευμένων ή αναληθών ως προς το περιεχόμενό τους εγγράφων».

Έτσι στις περιπτώσεις της διεθνούς δικαστικής συνδρομής ο δράστης δεν απαιτείται απαραίτητα να χρησιμοποιεί πλαστά, νοθευμένα ή αναληθή ως προς το περιεχόμενό τους έγγραφα, αλλά αναγνωρίζονται και άλλες πράξεις δόλιας παραπλάνησης των αρχών ως πληρούσες την αντικειμενική υπόσταση του αδικήματος της φορολογικής απάτης, ώστε να μπορεί να αρθεί το τραπεζικό απόρρητο²⁷¹. Ειδικότερα σύμφωνα με τη νομολογία του Ελβετικού Ομοσπονδιακού δικαστηρίου²⁷² «...η δόλια συμπεριφορά που απαιτείται για τη στοιχειοθέτηση της φορολογικής απάτης δεν περιορίζεται στη χρήση πλαστών ή νοθευμένων εγγράφων, αλλά μπορεί να λάβει πλήθος άλλων μορφών [...]. Υπό προϋποθέσεις μάλιστα, ακόμη και η σιωπή του δράστη μπορεί να λάβει τη μορφή δόλιας συμπεριφοράς που στοιχειοθετεί φορολογική απάτη, όταν με τον τρόπο αυτό αποτρέπει (ενν. ο δράστης) τον παραπλανώμενο (ενν. τις Αρχές) από τον να διενεργήσει έλεγχο²⁷³».

Τον Μάρτιο του 2009 πραγματοποιήθηκε από το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο της Ελβετίας η ανάκληση της διατηρηθείσας επιφύλαξης σχετικά με την παρ. 5 του άρθρου.

271. Soraperra (2010), 44 με παραπομπή σε Leitner/Moringe, Steuerhinterziehung, 2007, 124.

272. BGE 125 II 250 σκέψη 3 b, βλ. το πλήρες κείμενο της απόφασης σε http://www.polyreg.ch/d/informationen/bgeleitentscheide/Band_125_1999/BGE_125_II_250.html

273. BGE 115 IB 68 σκέψη 3 a, βλ. το πλήρες κείμενο της απόφασης σε http://www.polyreg.ch/d/informationen/bgeleitentscheide/Band_115_1989/BGE_115_IB_68.html

26 του Υποδείγματος Συμφωνίας του ΟΟΣΑ και μέσω της εκτέλεσης της απόφασης αυτής, στο πλαίσιο της αναθεώρησης των συμφωνιών αποφυγής διπλής φορολογίας, άρχισε πλέον να αναπτύσσει νομική ισχύ η ανταλλαγή πληροφοριών σύμφωνα με το πρότυπο του ΟΟΣΑ. Από το σημείο αυτό και μετά υφίσταται και στην Ελβετία πλέον η δυνατότητα σε μεμονωμένες περιπτώσεις και μόνο μετά από συγκεκριμένο και δικαιολογημένο αίτημα να ανταλλάσσονται πληροφορίες για φορολογικούς σκοπούς ανεξάρτητα πλέον από την ύπαρξη ενός φορολογικού ποινικού αδικήματος.

Έτσι, προκειμένου να αφαιρεθεί από την «γκρίζα λίστα» του ΟΟΣΑ, η Ελβετία αναγκάστηκε να συνάψει συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας με τη Φιλανδία, τη Δανία, το Λουξεμβούργο, τη Νορβηγία, τη Γαλλία, το Μεξικό, το Κατάρ, τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία, την Ολλανδία, την Πολωνία, τη Μεγάλη Βρετανία και την Αυστρία²⁷⁴ και τη Γερμανία. Οι συμφωνίες αυτές συνεπάγονται πλήρη ενσωμάτωση του προτύπου του ΟΟΣΑ από την Ελβετία, αφού περιέχουν ρήτρα ανταλλαγής πληροφοριών, ακόμη και για περιπτώσεις φοροδιαφυγής, χωρίς τη δυνατότητα πλέον της Ελβετίας να επικαλεστεί το αυστηρό τραπεζικό της απόρρητο προκειμένου να αρνηθεί την παροχή των πληροφοριών αυτών²⁷⁵.

Το γεγονός βέβαια ότι η Ελβετία αποδέχτηκε την ενσωμάτωση του προτύπου του ΟΟΣΑ για την ανταλλαγή πληροφοριών δε σημαίνει, ότι το παραδοσιακά ισχυρό τραπεζικό της απόρρητο αποτελεί παρελθόν. Υποκύπτοντας στις διεθνείς πιέσεις η Ελβετία αναγκάστηκε να συνάψει τον ελάχιστο αριθμό των απαιτούμενων συμβάσεων με ρήτρα ανταλλαγής πληροφοριών, αλλά πέρα από αυτό, το τραπεζικό της απόρρητο συνεχίζει να ισχύει ως είχε για τα υπόλοιπα κράτη. Το αν τελικά θα καταφέρει ένα κράτος να συνάψει μια τέτοιου είδους σύμβαση με την Ελβετία εξαρτάται αποκλειστικά από τη διαπραγματευτική του ισχύ, τη θέση του στο παγκόσμιο γίνεσθαι, αλλά και το συσχετισμό των συμφερόντων στη δεδομένη χρονική στιγμή.

Σημαντική εξέλιξη για την Ελλάδα στο πεδίο αυτό αποτελεί η αναθεώρηση της διμερούς σύμβασης που είχε συναφθεί με την Ελβετία στη Βέρνη στις 16 Ιουνίου 1983. Με το ν. 4034/2011²⁷⁶ κυρώθηκε το Πρωτόκολλο μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας, που υπογράφηκε στη Βέρνη στις 4 Νοεμβρίου

274. Soraperra (2010), 65 επ· *Handelszeitung*, CH/Zwölftes Doppelbesteuerungsabkommen nach OECD - Standard paraphiert, 23.7.2009, <http://www.handelszeitung.ch/unternehmen/chzwoelftes-doppelbesteuerungsabkommen-nach-oecd-standard-paraphiert>

275. Για τις συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας που έχει συνάψει η Ελβετία βλ. <http://www.admin.ch/ch/d/sr/0.67.html>

276. Ο νόμος αυτός φέρει τον τίτλο «Κύρωση του Πρωτοκόλλου μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας το οποίο τροποποιεί τη Σύμβαση μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας για την αποφυγή της διπλής φορολογίας αναφορικά με τους φόρους εισοδήματος και το Πρωτόκολλο που υπεγράφησαν στη Βέρνη στις 16 Ιουνίου 1983, ΦΕΚ/Α/269/31.12.2011.

2010, το οποίο τροποποιεί τη σύμβαση που ίσχυε μεταξύ των δύο χωρών για την αποφυγή της διπλής φορολογίας αναφορικά με τους φόρους εισοδήματος.

Το ενδιαφέρον στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης εντοπίζεται στο άρθρο VI. του νόμου αυτού, το οποίο εισάγει στην τροποποιούμενη διμερή σύμβαση το πρότυπο του ΟΟΣΑ, όπως ακριβώς αυτό προβλέπεται στο άρθρο 26 του Μοντέλου Συμφωνίας του ΟΟΣΑ²⁷⁷ και ορίζει ρητά στην παρ. 5 αυτού ότι οι φορολογικές αρχές του αιτούντος συμβαλλόμενου κράτους έχουν την εξουσία να επιβάλουν στο προς ο η αίτηση κράτος την αποκάλυψη πληροφοριών, ανεξάρτητα από την ύπαρξη τυχόν αντίθετων διατάξεων στην εθνική του νομοθεσία. Η ρύθμιση αυτή δίνει δηλαδή την εξουσία στις ελληνικές φορολογικές αρχές να απαιτήσουν πληροφορίες, η παροχή των οποίων συνεπάγεται άρση του τραπεζικού απορρήτου, ακόμη και σε περιπτώσεις που δεν προβλέπονται στην ελβετική νομοθεσία, όπως για παράδειγμα η περίπτωση της φοροδιαφυγής²⁷⁸.

Έτσι πλέον η Ελβετία παρέχει διοικητική και δικαστική συνδρομή, στα συμβαλλόμενα με αυτήν κράτη, ακόμη και στις περιπτώσεις της μη ποινικά τιμωρητής φοροδιαφυγής, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με το εθνικό της δίκαιο. Και στην περίπτωση όμως παροχής τέτοιου είδους εκτεταμένης διεθνούς συνδρομής παρέχεται νομική προστασία στα θιγόμενα πρόσωπα, τα οποία διαθέτουν δικαίωμα προσφυγής, δυνάμει έτσι να ζητήσουν να διενεργηθεί δικαστικός έλεγχος των μέτρων που λήφθηκαν εναντίον τους, τα οποία συνίστανται στην ουσία στην παροχή πληροφοριών κατά παράβαση του τραπεζικού απορρήτου. Αν ασκηθεί το δικαίωμα προσφυγής, οι πληροφορίες χορηγούνται στις αλλοδαπές εθνικές αρχές, μόνο σε περίπτωση έκδοσης οριστικής απόφασης, η οποία θα επικυρώνει την αρχική απόφαση χορήγησής τους²⁷⁹. Η πρόβλεψη αυτή δηλώνει καθαρά την πρόθεση της Ελβετίας να διατηρήσει όσο το δυνατόν αλώβητο το τραπεζικό της απόρρητο, προσπαθώντας να ισορροπήσει ανάμεσα στα εθνικά της συμφέροντα και στις διεθνείς πιέσεις.

Αυτή η σημαντική αλλαγή που συντελέστηκε σε διεθνές επίπεδο δεν έχει ωστόσο καμία επίπτωση στο καθεστώς του τραπεζικού απορρήτου εντός της Ελβετίας, το οποίο δεν προβλέπεται να «χαλαρώσει» ούτε μελλοντικά.

277. Πρβλ. το άρθρο 26 του Μοντέλου Συμφωνίας με το άρθρο VI. του ν. 4034/2011.

278. Βλ. ανωτέρω στην ενότητα 3.1. του Κεφαλαίου Α' σχετικά με την ελβετική νομοθεσία περί τραπεζικού απορρήτου.

279. EFD, Amts- und Rechtshilfe im Steuerbereich, <http://www.efd.admin.ch/dokumentation/zahlen/00579/00608/01256/index.html?lang=de>

III. Οι επιδράσεις στο καθεστώς του τραπεζικού απορρήτου στο Λουξεμβούργο, το Λίχτενστάιν και την Αυστρία

Η αναθεώρηση του 2005 του μοντέλου συμφωνίας του ΟΟΣΑ και η προσθήκη της παραγράφου 5 στο άρθρο 26, άνοιξε το δρόμο για την ελεύθερη από τους εθνικούς περιορισμούς άρση του τραπεζικού απορρήτου κατά την ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών μεταξύ κρατών. Καθώς όμως το Λουξεμβούργο έως τότε δεν γνώριζε παρά μόνο ένα τραπεζικό απόρρητο, η άρση του οποίου ήταν δυνατή μόνο σε περιπτώσεις ύπαρξης ποινικού αδικήματος, επιφυλάχθηκε να μην ενσωματώνει στις συμφωνίες που συνήπτε τη διάταξη αυτή ή να την ενσωματώνει τροποποιημένη κατά τρόπο που να μην θίγει την εθνική του νομοθεσία.

Όπως η Ελβετία όμως έτσι και το Λουξεμβούργο, μετά τη δημοσίευση της έκθεσης προόδου του ΟΟΣΑ το 2009 και την απειλή να ταξινομηθεί στην μαύρη λίστα του ΟΟΣΑ, αναγκάστηκε να αλλάξει τη στάση του. Έτσι η κυβέρνηση του Λουξεμβούργου σε συνέντευξη τύπου που έδωσε στις 13.3.2009 επεσήμανε ότι το τραπεζικό απόρρητο αποτελεί ζήτημα μεγάλης σημασίας για τη χώρα και τόνισε ότι κατά βάση δεν έρχεται σε αντίθεση με τους κανόνες του ΟΟΣΑ. Συνέχισε συμπληρώνοντας ότι οι ισχύουσες σχετικές με το τραπεζικό απόρρητο διατάξεις θα πρέπει να αμβλυνθούν κατά τρόπο ώστε να βελτιωθεί η διαφάνεια και η ανταλλαγή πληροφοριών σε φορολογικές υποθέσεις σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές του ΟΟΣΑ. Η κυβέρνηση του Λουξεμβούργου όμως δεν παρέλειψε να τονίσει ότι δεν ήταν έτοιμη για την καθιέρωση ενός συστήματος αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, καθώς κάτι τέτοιο θα την εμπόδιζε να εξασφαλίσει την προστασία της ιδιωτικής σφαίρας και των νομίμως συμφερόντων των καταθετών – επενδυτών.

Με γνώμονα τις εξελίξεις του 2009 και τις δηλώσεις της κυβέρνησής του, το Λουξεμβούργο, προέβη εν τω μεταξύ στη σύναψη του ελάχιστου αριθμού συμφωνιών αποφυγής διπλής φορολογίας που απαιτούσε ο ΟΟΣΑ. Στην πράξη ωστόσο μετά τις εξελίξεις αυτές προέκυψε ο προβληματισμός του πώς θα μπορούσε να συμβιβαστεί η διευρυμένη ανταλλαγή πληροφοριών που προβλέπεται από τις θεμελιώδεις αρχές του ΟΟΣΑ με τις εθνικές διατάξεις του Λουξεμβούργου σχετικά με το τραπεζικό απόρρητο.

Καθώς όμως μέχρι τώρα ο εθνικός νομοθέτης δεν προέβη σε καμία τροποποίηση της σχετικής εσωτερικής νομοθεσίας, σε συνδυασμό με την ερμηνεία που μπορεί ενδεχομένως να δοθεί στις δηλώσεις της κυβέρνησης, προκύπτει ότι το Λουξεμβούργο θα επιμείνει στην υπάρχουσα μορφή του τραπεζικού απορρήτου η αδικαιολόγητη άρση του οποίου τιμωρείται ποινικά, καθώς αυτό δεν έρχεται σε αντίθεση με τις αρχές του ΟΟΣΑ και συγχρόνως αποτελεί ένα αποτελεσματικό εργαλείο

προστασίας της ιδιωτικής σφαίρας και των νομίμων συμφερόντων των καταθετών – επενδυτών.

Ωστόσο τα εθνικά όρια έρευνας που διαγράφονται από τις ανωτέρω διατάξεις της εσωτερικής νομοθεσίας, δεν πρέπει να οδηγούν στον ολικό αποκλεισμό της ανταλλαγής πληροφοριών εξ αιτίας του τραπεζικού απορρήτου που προβλέπει το εθνικό δίκαιο. Έτσι λοιπόν το άρθρο 26 παρ. 5 του μοντέλου συμφωνίας του ΟΟΣΑ, περιλαμβανόμενο σε συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας, οι οποίες αποτελούν διεθνείς συμβάσεις, υπερισχύει του εθνικού δικαίου. Ο επίσημος σχολιασμός του ΟΟΣΑ για το άρθρο 26 προβλέπει ότι η πρόσβαση σε πληροφορίες που βρίσκονται στην κατοχή μιας τράπεζας ή άλλου πιστωτικού ιδρύματος, μπορεί να επιτευχθεί είτε άμεσα μέσω μιας διοικητικής διαδικασίας, είτε έμμεσα μέσω μιας δικαστικής ή διοικητικής διαδικασίας. Από το σχολιασμό αυτόν μπορεί να εξαχθεί η ερμηνεία ότι εναπόκειται βασικά στη διακριτική ευχέρεια του κάθε συμβαλλόμενου κράτους σε ποιες αρχές του (φορολογικές αρχές ή όργανα ποινικής δίωξης) θα αναθέσει σύμφωνα με το εθνικό του δίκαιο την εξουσιοδότηση της έρευνας ή θα τις επιφορτίσει με τη διεξαγωγή της διαδικασίας παροχής διοικητικής ή δικαστικής συνδρομής. Αυτό σημαίνει ότι ένα συμβαλλόμενο κράτος θα μπορούσε να αναθέσει τη διεξαγωγή της έρευνας στις ποινικές δικαστικές αρχές, ώστε στην περίπτωση του Λουξεμβούργου, να είναι νόμιμη και σύμφωνη με το εθνικό του δίκαιο η άρση του τραπεζικού απορρήτου, ως αποτέλεσμα της ανταλλαγής πληροφοριών, αφού αυτή θα πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο μιας ποινικής διαδικασίας²⁸⁰.

Όσον αφορά το Λίχτενστάιν, αυτό αντέδρασε σχετικά νωρίς στις διεθνείς πιέσεις και με κυβερνητικές δηλώσεις του Ιουνίου 2008 και του Μαρτίου 2009 αναγνώρισε ως δεσμευτικό το πρότυπο του ΟΟΣΑ για την ανταλλαγή πληροφοριών²⁸¹.

Στο πλαίσιο των προσπαθειών του Λιχτενστάιν να εκσυγχρονιστεί σαν χρηματοοικονομικό κέντρο, το πρότυπο του ΟΟΣΑ για την ανταλλαγή πληροφοριών σε φορολογικές υποθέσεις εφαρμόστηκε μέσω της σύναψης πολλών διμερών συμφωνιών τα έτη 2009 και 2010. Επόμενο βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού είναι και η αναμόρφωση του φορολογικού δικαίου, η οποία αποφασίστηκε από το κοινοβούλιο στα τέλη Σεπτεμβρίου 2010 με σκοπό την απλοποίηση του φορολογικού συστήματος και την επίτευξη της συμβατότητάς του με το διεθνές και το ενωσιακό δίκαιο²⁸².

Τέλος η Αυστρία προχώρησε και αυτή στην άρση της επιφύλαξης που είχε διατυπώσει ως προς το άρθρο 26 παρ. 5 του Υποδείγματος Συμφωνίας ακολουθώντας την ίδια

280. *Bock/Leuk*, IStR 2009, 792 επ.

281. *Lennert*, Liechtenstein: Abkommen über die Zusammenarbeit und den Informationsaustausch in Steuersachen mit Deutschland, ZEV 2009, 504.

282. *Lennert*, Liechtenstein beschliesst Steuerreform, ZEV 2010, 514.

τακτική με τα παραπάνω κράτη. Περαιτέρω όμως ψήφισε και το 2009 το νόμο για τη Διοικητική Συνδρομή, κεντρική ιδέα του οποίου είναι ότι στις εσωτερικές υποθέσεις θα συνεχίσουν να ισχύουν ως είχαν οι διατάξεις περί τραπεζικού απορρήτου, πλην όμως στις περιπτώσεις, που ζητείται διοικητική συνδρομή εκ μέρους κάποιου κράτους μέλους της ΕΕ ή κράτους, με το οποίο η Αυστρία έχει συνάψει διμερή συμφωνία, θα τίθεται σε εφαρμογή ο νόμος αυτός προκειμένου να διευκολύνεται η παροχή πληροφοριών²⁸³.

283. *Putzer*, Das neue Bankgeheimnis. Gegenwart & Zukunft, 2010, 21 επ.

IV. Υποθέσεις που λειτούργησαν ως μέσο πίεσης για τον περιορισμό του τραπεζικού απορρήτου

Όσον αφορά τα κράτη με αυστηρά καθεστώτα τραπεζικού απορρήτου, όπως η Ελβετία κ.λπ., αυτά ωθήθηκαν σε μεγάλο βαθμό στην υιοθέτηση του προτύπου του ΟΟΣΑ για την ανταλλαγή πληροφοριών κάμπτοντας το αυστηρό τραπεζικό τους απόρρητο, και από συγκεκριμένες επιθετικές κινήσεις άλλων κρατών εναντίων τους. Οι κινήσεις αυτές, οι οποίες υπερέβαιναν τα όρια των διπλωματικών πιέσεων, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ακόμη και «θερμά επεισόδια» μεταξύ των εμπλεκόμενων χωρών. Στο κεφάλαιο αυτό αναλύονται οι δύο σημαντικότερες τέτοιου είδους υποθέσεις και τα νομικά ζητήματα που ανέκυψαν με αφορμή αυτές.

1. Η υπόθεση UBS

Η νομική αντιπαράθεση της ελβετικής τράπεζας UBS με τις αμερικανικές αρχές ξεκίνησε το 2008, έπειτα από έρευνα του FBI για τις δραστηριότητες της τράπεζας στις ΗΠΑ την περίοδο 2003-2007. Από την έρευνα αυτή προέκυψαν υποψίες ότι η μονάδα private banking της UBS βοήθησε πελάτες της στις ΗΠΑ να φοροδιαφύγουν. Όπως παραδέχτηκε και η ίδια η τράπεζα, τα στελέχη της προσέλκυαν κεφάλαια συστηματικά (περί τα 18 δισεκατομμύρια δολάρια) και εξασφάλιζαν στους πελάτες τους τη δυνατότητα απόκρυψης των χρημάτων από τις αμερικανικές φορολογικές αρχές. Πιο συγκεκριμένα, η UBS παραδέχτηκε ότι παρέκαμψε την υποχρέωσή²⁸⁴ της να δηλώνει στις αμερικανικές φορολογικές αρχές (IRS - Internal Revenue Service) την ύπαρξη λογαριασμών Αμερικανών πελατών της, καθώς και τα μερίσματα και τους τόκους που αυτοί εισέπρατταν. Η UBS παραδέχτηκε ότι βοήθησε τους ενδιαφερόμενους να ανοίξουν λογαριασμούς στο όνομα εικονικών δικαιούχων ή offshore εταιριών, με σκοπό να παρακάμψουν την Qualified Intermediary Agreement και ότι παρείχε, επίσης, χρηματοπιστηριακές υπηρεσίες σε Αμερικανούς πελάτες της, χωρίς τη σχετική άδεια της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ (SEC)²⁸⁵ και χωρίς να δηλώνει τις σχετικές συναλλαγές στις φορολογικές αρχές, ως όφειλε βάσει της συμφωνίας του 2001.

Όπως προφανώς προκύπτει από τα παραπάνω, η ελβετική τράπεζα δραστηριοποιήθηκε ενεργά εντός της αμερικανικής επικράτειας και διευκόλυne τη

284. Η σχετική υποχρέωση επιβάλλονταν από την Qualified Intermediary Agreement, την οποία η τράπεζα συνήψε με τις αμερικανικές φορολογικές αρχές το 2001.

285. Πιο συγκεκριμένα, η UBS παραβίασε το άρθρο 15(a)(1) της Exchange Act, 15 U.S.C. § 78o(a)(1). Η διάταξη αυτή απαγορεύει σε μη-Αμερικανούς πολίτες να προωθούν χρηματοπιστηριακά προϊόντα ή υπηρεσίες ή να ενεργούν χρηματοπιστηριακές συναλλαγές εντός της επικράτειας των ΗΠΑ, εάν δεν έχουν την άδεια της Securities and Exchange Commission (SEC).

φοροδιαφυγή χιλιάδων Αμερικανών με μεγάλη οικονομική επιφάνεια. Αντί να στοχεύσει ατομικά καθένα από τους χιλιάδες υπόπτους για φοροδιαφυγή, το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ στράφηκε δικαστικά αφενός κατά συγκεκριμένων στελεχών της UBS, αφετέρου κατά της ίδιας της ελβετικής τράπεζας.

Έτσι τον Απρίλιο του 2008, υψηλόβαθμο στέλεχος της UBS, που ταξίδευε στις ΗΠΑ, κρατήθηκε προσωρινά για αρκετούς μήνες, προκειμένου να καταθέσει ως μάρτυρας ενώπιον επιτροπής της Γερουσίας (Senate Permanent Subcommittee on Investigations)²⁸⁶. Τον Αύγουστο του 2008, ένας υψηλόβαθμος υπάλληλος της UBS καταδικάστηκε σε φυλάκιση τριών ετών και τεσσάρων μηνών από ομοσπονδιακό δικαστήριο των ΗΠΑ (United States District Court of the Southern District of Florida), για το αδίκημα της συνέργειας σε φοροδιαφυγή. Το Νοέμβριο του 2008, ασκήθηκε ποινική δίωξη εναντίον του επικεφαλής του τμήματος διεθνούς wealth management της UBS, με την κατηγορία της συνωμοσίας προς εξαπάτηση των φορολογικών αρχών (18 U.S.C. § 371)²⁸⁷.

Το αμερικανικό Υπουργείο Δικαιοσύνης κατέθεσε, επίσης, μηνυτήρια αναφορά εναντίον της ίδιας της UBS, επικαλούμενο παραβίαση του άρθρου 18 U.S.C. § 371 και παράβαση της Qualified Intermediary Agreement του 2001. Η UBS αναγκάστηκε τελικά να συμβιβαστεί εξωδικαστικά το Φεβρουάριο του 2009²⁸⁸, καθώς απειλούνταν με βαρύ πρόστιμο, επιδίκαση αποζημίωσης και με άρση της άδειας λειτουργίας στις ΗΠΑ.

Οι αρχές των ΗΠΑ συνέχισαν να ασκούν πολιτική και νομική πίεση για την αποκάλυψη των τραπεζικών δεδομένων χιλιάδων πελατών της UBS, οι οποίοι ήταν ύποπτοι για φοροδιαφυγή. Ενδεχόμενη άρνηση της τράπεζας θα είχε ως συνέπεια τη δίωξή της για σύσταση συμμορίας (conspiracy) με σκοπό τη φοροδιαφυγή. Από την άλλη, ενδεχόμενη συμμόρφωση της UBS προς το αίτημα των αμερικανικών αρχών θα επέφερε κυρώσεις σύμφωνα με την τραπεζική νομοθεσία της Ελβετίας, η οποία προστατεύει το τραπεζικό απόρρητο. Η τράπεζα βρέθηκε έτσι σε νομικό αδιέξοδο εξ αιτίας των συγκρουόμενων κανόνων δικαίου των ΗΠΑ και της Ελβετίας²⁸⁹.

Όπως αναλύθηκε ανωτέρω η ελβετική νομοθεσία διακρίνει ανάμεσα στη φοροδιαφυγή και τη φορολογική απάτη και επιτρέπει την άρση του τραπεζικού απορρήτου μόνο στην περίπτωση της ύπαρξης ποινικού αδικήματος, στο φορολογικό πεδίο δε μόνο στην περίπτωση της φορολογικής απάτης. Επίσης, όπως προειπώθηκε,

286. Reuters, Senior UBS employee was detained in U.S. tax probe, 7.5.2008. Ο τραπεζίτης επικαλέστηκε την 5η Τροπολογία (Fifth Amendment) και αρνήθηκε να καταθέσει. Αφέθηκε τελικά ελεύθερος μετά από μήνες και επέστρεψε στην Ελβετία.

287. U.S. Department of Justice, Swiss bank executive charged with aiding U.S. taxpayers evade income tax, Press release, 12.11.2008.

288. U.S. Department of Justice, UBS enters into deferred prosecution agreement, Press release, 18.2.2009.

289. Παυλίδης, Εκβιάζοντας τη συνεργασία των ξένων τραπεζών ενάντια στη φοροδιαφυγή: Η υπόθεση UBS, ΔΕΕ 2010, 1033 επ.

η ελβετική νομοθεσία προβλέπει τη χορήγηση διεθνούς δικαστικής συνδρομής μόνο στην περίπτωση φορολογικού ποινικού αδικήματος

Η αποκάλυψη στοιχείων από τη UBS θα αποτελούσε παράβαση της ελβετικής τραπεζικής νομοθεσίας, εκτός αν λάμβανε χώρα στο πλαίσιο μιας ποινικής δίκης ή της διεθνούς δικαστικής συνδρομής ή της διεθνούς φορολογικής συνεργασίας, καθώς επιπρόσθετα δεν υφίστατο καμία σχετική ρύθμιση σε επίπεδο διμερούς σύμβασης για φορολογικά θέματα μεταξύ ΗΠΑ και Ελβετίας.

Δεν υπήρχε, επομένως, καμία νομική βάση στο ελβετικό δίκαιο που να δικαιολογεί τη διαβίβαση από τη UBS τραπεζικών δεδομένων για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, όπως ζητούσαν οι αμερικανικές αρχές. Εντούτοις, το Φεβρουάριο του 2009, η ελβετική εποπτική αρχή (FINMA) επέτρεψε στη UBS να αποκαλύψει στοιχεία. Η απόφασή της αυτή αποτέλεσε δικαίως αντικείμενο κριτικής, αλλά και δικαστικών προσφυγών²⁹⁰, καθώς το αποτέλεσμά της προφανώς ερχόταν σε αντίθεση με το εθνικό ελβετικό δίκαιο.

Η FINMA ωστόσο δικαιολόγησε την απόφασή της να επιτρέψει στην τράπεζα την παροχή στοιχείων στις αμερικανικές αρχές ως εξής: Όπως προεκτέθηκε, οι ΗΠΑ είχαν απειλήσει την UBS με εμπλοκή της σε ποινική διαδικασία στην περίπτωση που δεν ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις τους. Μια τέτοια εμπλοκή όμως της τράπεζας σε ποινική διαδικασία θα οδηγούσε σε μαζική απώλεια της εμπιστοσύνης των πελατών της, οι οποίοι θα απέσυραν τα περιουσιακά τους στοιχεία από αυτήν, πράγμα που αναμφίβολα θα της δημιουργούσε μεγάλο πρόβλημα ρευστότητας και περαιτέρω, εξ αιτίας της έλλειψης εμπιστοσύνης των αγορών απέναντί της, δεν θα είχε τη δυνατότητα να δανειστεί και να ενισχύσει έτσι τη ρευστότητά της. Για τους λόγους αυτούς η FINMA δικαιολόγησε την απόφασή της επικαλούμενη τα άρθρα 25 και 26 του Ομοσπονδιακού τραπεζικού νόμου²⁹¹, τα οποία αφορούν τις αρμοδιότητες της εποπτικής αρχής σε περίπτωση που υπάρχει εύλογη ανησυχία ότι μια τράπεζα είναι υπερχρεωμένη ή αντιμετωπίζει προβλήματα ρευστότητας. Οι εξουσίες που παρέχει ο νόμος στην αρχή αυτή σε τέτοιες περιπτώσεις είναι ευρύτατες και φτάνουν μέχρι τη δυνατότητά της να κλείσει ένα πιστωτικό ίδρυμα. Η FINMA επεσήμανε περαιτέρω ότι το δημόσιο συμφέρον της Ελβετίας υπερίσχυε των ιδιωτικών συμφερόντων των θιγόμενων πελατών της UBS και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο το απόρρητο των καταθέσεων τους θα έπρεπε να υποχωρήσει έναντι του δημοσίου συμφέροντος²⁹².

Η νομική βάση για τη διαβίβαση των στοιχείων που είχαν ζητήσει οι αμερικανικές φορολογικές αρχές προέκυψε τελικά με τη μορφή μιας διακρατικής

290. Urteil des Bundesverwaltungsgerichts vom 5. Januar 2010, B-1092/2009.

291. Με τίτλο: «Μέτρα για την αντιμετώπιση του κινδύνου αφερεγγυότητας».

292. Müller, Jusletter 2010, 6.

συμφωνίας. Έτσι στις 19 Αυγούστου 2009, οι ΗΠΑ και η Ελβετία υπέγραψαν συμφωνία²⁹³ για τη διαβίβαση στις αμερικανικές φορολογικές αρχές των στοιχείων 4.450 πελατών της UBS, αριθμός που είναι βέβαια μικρότερος από τον αρχικό αριθμό των 52.000 πελατών, για τους οποίους ζητούσαν αρχικά πληροφορίες οι ΗΠΑ. Από την πλευρά τους, οι ΗΠΑ δέχτηκαν να αναστείλουν τα μονομερή μέτρα για την εξασφάλιση των πληροφοριών, αλλά και την εκδίκαση της υπόθεσης κατά της UBS ενώπιον του ομοσπονδιακού δικαστηρίου στη Φλόριντα.

Η συμφωνία της 19 Αυγούστου 2009 είναι διεθνής σύμβαση και υπερισχύει, ως ειδικότερη και πιο πρόσφατη, της σύμβασης Ελβετίας-ΗΠΑ για την αποφυγή της διπλής φορολογίας του 1996. Με βάση τη συμφωνία του 2009, η Ελβετία μπορεί πλέον να παρέχει διοικητική συνδρομή, όχι μόνο σε περίπτωση φορολογικής απάτης, όπως ίσχυε παλαιότερα, αλλά και σε περίπτωση φοροδιαφυγής υπό δύο βασικές προϋποθέσεις: η φοροδιαφυγή πρέπει αφενός να είναι διαρκής και αφετέρου να αφορά σε σημαντικά ποσά, τα οποία καθορίζονται στο προσάρτημα της συμφωνίας²⁹⁴. Κατ' εξαίρεση και ειδικά για την υπόθεση UBS, το αίτημα διοικητικής συνδρομής δε χρειάζεται να προσδιορίζει τα ακριβή ονόματα των υπόπτων φοροδιαφυγής.

Η εφαρμογή της διακρατικής συμφωνίας προσέκρουσε προσωρινά σε μια απόφαση του ομοσπονδιακού διοικητικού δικαστηρίου της Ελβετίας του Ιανουαρίου του 2010, το οποίο απαγόρευσε τη διαβίβαση παρόμοιων πληροφοριών²⁹⁵. Σύμφωνα με την απόφαση, η σύμβαση μεταξύ των δύο χωρών θα έπρεπε να είχε περάσει από το Κοινοβούλιο της Ελβετίας. Η απόφαση αυτή είχε συμβολική σημασία, καθώς

293. Agreement between the United States of America and the Swiss Confederation on the request for information from the Internal Revenue Service regarding UBS AG. Η συμφωνία τροποποιήθηκε με Πρωτόκολλο το Μάρτιο του 2010 (FF 2010 2751), το οποίο διευκρίνισε και τη νομική της φύση. Το πλήρες κείμενο είναι διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο του ομοσπονδιακού Υπουργείου Δικαιοσύνης της Ελβετίας: http://www.admin.ch/ch/d/sr/0_672_933_612/index.html.

294. Σύμφωνα με το προσάρτημα της συμφωνίας που συνήφθη μεταξύ των ΗΠΑ και της Ελβετίας σχετικά με την υπόθεση UBS: «Ως δόλια συμπεριφορά (ενν. για την οποία δικαιολογείται η ανταλλαγή τραπεζικών πληροφοριών) εννοούνται οι πράξεις, οι οποίες οδηγούν σε απόκρυψη περιουσιακών στοιχείων ή σε δήλωση εισοδήματος χαμηλότερου από το πραγματικό, οι οποίες βασίζονται σε έναν "ιστό ψεμάτων" ή τελούνται με την υποβολή ανακριβών ή πλαστών εγγράφων». Σημειωτέον ότι, όπως εκτέθηκε και ανωτέρω στην αντίστοιχη ενότητα, σύμφωνα με το άρθρο 175 LIFD, φοροδιαφυγή τελείται όταν ο φορολογούμενος, εκ προθέσεως ή εξ αμελείας, δρα έτσι ώστε η φορολογία δεν εφαρμόζεται όπως θα έπρεπε, ή εφαρμόζεται πλημμελώς κλπ., ενώ για τη στοιχειοθέτηση της φορολογικής απάτης που ως ποινικό αδίκημα δικαιολογεί την άρση του τραπεζικού απορρήτου, το άρθρο 186 LIFD απαιτεί τη χρήση πλαστών, ψευδών ή ανακριβών ως προς το περιεχόμενο τίτλων, όπως λογιστικά βιβλία, ισολογισμούς, δηλώσεις εισοδήματος κλπ. με σκοπό την εξαπάτηση των φορολογικών αρχών. Από την αντιπαράθεση των προβλέψεων της Συμφωνίας μεταξύ της Ελβετίας και των ΗΠΑ με τις διατάξεις του ελβετικού δικαίου, προκύπτει ότι στο προσάρτημα της Συμφωνίας συμπεριλήφθηκε και η πράξη της φοροδιαφυγής, ως διοικητικού παραπτώματος, ως πράξη που δικαιολογεί την παροχή τραπεζικών πληροφοριών σε ξένες φορολογικές αρχές με την συνακόλουθη άρση του τραπεζικού απορρήτου.

295. Urteil des Bundesverwaltungsgerichts vom 21. Januar 2010, A-7789/2009.

επιβεβαίωσε την ελβετική εθνική κυριαρχία, αποτέλεσε μια εγγύηση προστασίας απέναντι σε αποφάσεις της ομοσπονδιακής διοίκησης που μπορούν να βλάψουν τα συμφέροντα της χώρας και κατέστησε σαφή την ανάπτυξη και δράση των αντίπαλων εξουσιών που όχι μόνο υπάρχουν, αλλά είναι απαραίτητες σε κάθε δημοκρατικό πολίτευμα. Η απόφαση αυτή όμως έθεσε εκ νέου σε κίνδυνο την UBS απέναντι στις αμερικανικές φορολογικές αρχές, οι οποίες απείλησαν το άμεσο άνοιγμα ποινικής διαδικασίας εναντίον της. Η λύση στο ζήτημα αυτό υπήρξε τελικά πολιτική. Το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο της χώρας άρχισε εκ νέου τις διαπραγματεύσεις με τις φορολογικές αρχές των ΗΠΑ περί τα τέλη Ιανουαρίου του 2010, λίγο μετά την έκδοση της ανωτέρω απόφασης και αποφάσισε να υποβάλει τη συμφωνία προς έγκριση στο ελβετικό Κοινοβούλιο, δημιουργώντας έτσι μια νομική βάση γι' αυτήν²⁹⁶. Μετά από έντονες αμφιταλαντεύσεις, τα δύο σώματα του Κοινοβουλίου (Εθνικό Συμβούλιο και Συμβούλιο των Καντονίων) ενέκριναν τη συμφωνία τον Ιούνιο του 2010, απορρίπτοντας μάλιστα την ιδέα δημοψηφίσματος για το θέμα αυτό και ανοίγοντας το δρόμο για τη διαβίβαση των τραπεζικών δεδομένων στις ΗΠΑ.

2. Η υπόθεση Kieber

Σημαντική είναι και η υπόθεση Kieber (γνωστή και ως «υπόθεση LGT»), στην οποία ενεπλάκησαν η Γερμανία και το Λίχτενστάιν και ήρθε στη δημοσιότητα το Φεβρουάριο του 2008. Ο Heinrich Kieber, γερμανός υπήκοος, ο οποίος εργαζόταν για την τράπεζα LGT του Vaduz, πούλησε στη γερμανική υπηρεσία πληροφοριών ένα CD που περιείχε στοιχεία πελατών αυτής της Τράπεζας, που τους ενοχοποιούσαν για φοροδιαφυγή μεγάλης κλίμακας, εισπράττοντας για τις πληροφορίες αυτές το ποσό των 4.200.000 €. Ακολούθησε ένα τεράστιο σκάνδαλο εξ αιτίας του οποίου υψηλές προσωπικότητες της Γερμανίας κατηγορήθηκαν για φοροδιαφυγή²⁹⁷. Ο ίδιος πληροφοριοδότης είχε πουλήσει παρόμοια στοιχεία και στις εθνικές αρχές άλλων χωρών συμπεριλαμβανομένων και των ΗΠΑ²⁹⁸.

Όπως ήταν φυσικό, η νομιμότητα της χρήσης αυτών των τραπεζικών δεδομένων, που είχαν στην ουσία κλαπεί από την τράπεζα LGT, εκ μέρους των γερμανικών αρχών, όπως επίσης και η τακτική της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας πληροφοριών να πληρώσει προκειμένου να αποκτήσει κλεμμένα στοιχεία, αμφισβητήθηκε έντονα²⁹⁹. Στην αμφισβήτηση, αυτή το γερμανικό Ομοσπονδιακό

²⁹⁶. Zaki, *Das Bankgeheimnis ist tot. Es lebe die Steuerflucht*, 2010, 36.

²⁹⁷. Zaki (2010), 55 επ.

²⁹⁸. Πηγή: http://en.wikipedia.org/wiki/2008_Liechtenstein_tax_affair

²⁹⁹. Παυλίδης, Τραπεζικό απόρρητο και διεθνής δικαστική συνεργασία στο πλαίσιο καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, ΔΦΝ 2009, 543.

Συνταγματικό Δικαστήριο με την υπ' αρ. 2 BvR 2101/09 απόφασή του της 09.11.2010, αποφάνθηκε υπέρ της χρήσης από της γερμανικές αρχές των αποδεικτικών στοιχείων αυτών, παρά τον τρόπο απόκτησής τους³⁰⁰. Το Δικαστήριο αιτιολόγησε την κρίση του αυτή χρησιμοποιώντας την θεωρία της στάθμισης συμφερόντων³⁰¹ και προέκρινε το δημόσιο συμφέρον του γερμανικού κράτους, που χάρη στα στοιχεία αυτά εισέπραξε φόρους ύψους άνω των 200.000.000 €³⁰². Σημειωτέον ότι και η νομολογία του ΔΕΕ συμμερίζεται την τάση αυτή, αφού έχει κρίνει ότι η ανάγκη διασφάλισης της αποτελεσματικότητας των φορολογικών ελέγχων και η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής αποτελούν λόγους επιτακτικού γενικού συμφέροντος δυνάμενους να δικαιολογήσουν περιορισμό των ελευθεριών που εγγυάται η ΣΛΕΕ³⁰³.

Εξ αιτίας της προαναφερθείσας υπόθεσης Kieber το Vaduz αναγκάστηκε στις 8.12.2008 να συνάψει με τις ΗΠΑ μία συμφωνία για την ανταλλαγή πληροφοριών σε φορολογικές υποθέσεις. Η συμφωνία αυτή είχε ως σπουδαιότερη συνέπεια την άρση της διαφοράς που υφίστατο στη νομοθεσία του Λίχτενστάιν μεταξύ φορολογικής απάτης και φοροδιαφυγής, η οποία ήταν ιδιαίτερος σημαίνουσα για την οικονομική ανάπτυξη του κρατιδίου, όπως ακριβώς και για την Ελβετία. Ακολούθησε η σύναψη της διμερούς συμφωνίας με τη Γερμανία στις 2.9.2009 με την οποία επίσης περιορίστηκε το μέχρι τότε αρκετά εκτεταμένο τραπεζικό απόρρητο που ίσχυε στο Λίχτενστάιν³⁰⁴. Το Λίχτενστάιν συνήψε επίσης διμερείς συμφωνίες για την ανταλλαγή πληροφοριών με τη Μεγάλη Βρετανία (11.8.2009), την Ανδόρα, το Μονακό, τον Άγιο Μαρίνο και το Λουξεμβούργο³⁰⁵.

300. Βλ. το πλήρες κείμενο της απόφασης στον διαδικτυακό τόπο του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου: http://www.bverfg.de/entscheidungen/rk20101109_2bvr210109.html

301. Απόφαση υπ' αρ. 2 BvR 2101/09 της 09.11.2010, αιτ. σκέψη 12.

302. Ein unwiderstehliches Angebot, ραδιοφωνική εκπομπή της 2.2.2010, <http://www.dradio.de/dlf/sendungen/hintergrundpolitik/1118224/>

303. Απόφ. 11.10.2007, υπόθ. C-451/05, *Européenne et Luxembourgeoise d' investissements SA (ELISA)/Directeur général des impôts, Ministère public*, Συλλ. 2007, I-8251, σκέψη 81· απόφ. 18.12.2007, υπόθ. C-101/05, *Skatteverket/A.*, Συλλ. 2007, I-11531, σκέψη 55· απόφ. 11.6.2009, υπόθ. C-155/08 και C-157/08, *X. και E. H. A. Passenheim-van Schoot/Staatssecretaris van Financiën*, Συλλ. 2009, I-05093, σκέψη 45.

304. Για το πλήρες κείμενο της συμφωνίας βλ. www.liechtenstein.li.

305. *Lennert*, ZEV 2009, 504.

3. Κριτική

Οι υποθέσεις που αναλύθηκαν παραπάνω παρουσιάζουν μεγάλο νομικό ενδιαφέρον. Και στις δύο περιπτώσεις η πρόκριση του δημοσίου συμφέροντος έναντι του ιδιωτικού ήταν που δικαιολόγησε σύμφωνα με τα δικαστήρια την προφανή καταστρατήγηση των εθνικών κανόνων, αλλά στη δεύτερη περίπτωση και της διεθνούς νομιμότητας.

Στην υπόθεση UBS, μπορεί να επιδείχθηκε μια επιθετική και πέρα από τα εσκαμμένα τακτική εκ μέρους των ΗΠΑ, πλην όμως όλες οι διαδικασίες που έλαβαν χώρα κινήθηκαν μέσα σε νόμιμο πλαίσιο, η συμφωνία δε στην οποία κατέληξαν τα εμπλεκόμενα κράτη, ήταν αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων και διαμορφώθηκε ανάλογα με την ισχύ που διέθετε το καθένα από τα συμβαλλόμενα μέρη.

Αντίθετα στην υπόθεση Kieberg οι γερμανικές αρχές προφανώς παραβίασαν τη νομοθεσία³⁰⁶ και την εθνική κυριαρχία του Λίχτενστάιν, αφού στην ουσία υπέκλεψαν δεδομένα που ανήκαν στην Τράπεζα LGT και προστατεύονταν με βάση την εθνική νομοθεσία περί τραπεζικού απορρήτου. Ταυτόχρονα η πράξη τους αυτή συνιστά ηθική αυτοουργία αξιόποινων πράξεων στο έδαφος ξένου κράτους³⁰⁷, αφού προσέφεραν χρήματα για να εξασφαλίσουν παρανόμως αποκτηθέντα στοιχεία. Η απόφαση δε του γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου που έκρινε ως νόμιμη την τακτική αυτή της γερμανική υπηρεσίας πληροφοριών, εξυπηρετεί μάλλον πολιτικούς σκοπούς. Θα μπορούσε στο σημείο αυτό να ειπωθεί ότι η απόφαση αυτή, όπως και οι αποφάσεις των δικαστηρίων του Bochum³⁰⁸, που αυτή επικύρωσε, αποτέλεσαν «κακό προηγούμενο», καθώς στο επόμενο διάστημα εμφανίστηκαν και άλλα κρούσματα κλεμμένων τραπεζικών πληροφοριών που προσφέρθηκαν έναντι αμοιβής στις φορολογικές αρχές διαφόρων χωρών³⁰⁹.

306. Ποινικός Κώδικας του Λίχτενστάιν § 124 StGB, § 131a StGB.

307. Παυλίδης, ΔΦΝ 2009, 543.

308. AG Bochum – 64 Gs 1491/08 της 10.4.2008, AG Bochum – 64 Gs – 35 js 220/07 - 1491/08 της 8.4.2009, LG Bochum – 2 Qs 2/09 της 7.8.2009.

309. Πρβλ. υπόθεση HSBC: http://wirtschaft.t-online.de/steueraffaere-deutsche-hsbc-kunden-muessen-zittern/id_21570434/index

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ
ΟΙ ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ TRUSTS ΩΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ
ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ

I. Εισαγωγή

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναπτύχθηκαν οι συνέπειες που είχαν για το θεσμό του τραπεζικού απορρήτου οι διεθνώς αναληφθείσες δράσεις για τον περιορισμό του. Το συμπέρασμα που εξάγεται από το προηγούμενο κεφάλαιο είναι ότι τελικά το τραπεζικό απόρρητο, στην αυστηρή μορφή που αυτό ίσχυε σε ορισμένα ευρωπαϊκά κράτη, υποχώρησε μπροστά στις διεθνείς πιέσεις. Το ζητούμενο είναι όμως το αν ο περιορισμός αυτός του τραπεζικού απορρήτου λειτούργησε τελικά προς την εξυπηρέτηση του αρχικού σκοπού του, δηλαδή της πάταξης της φοροδιαφυγής.

Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ζήτημα αυτό θα εκτεθεί στο παρόν κεφάλαιο η ύπαρξη, ανάπτυξη και δράση συγκεκριμένων εταιρικών μορφωμάτων, όπως οι υπεράκτιες (“offshore”) εταιρίες και τα εμπιστεύματα (trusts). Μέσα από την παράθεση και την ανάλυση της λειτουργίας των μορφωμάτων αυτών επιδιώκεται να καταδειχθεί ο ρόλος που διαδραματίζουν στο ζήτημα της διεθνούς φοροδιαφυγής με σκοπό τελικά να συγκριθούν με το θεσμό του τραπεζικού απορρήτου, ο οποίος φέρεται ως υπαίτιος της φοροδιαφυγής και ο περιορισμός του αποτελεί, όπως εκτέθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, το στόχο των διεθνώς συντονισμένων προσπαθειών για την πάταξή της.

II. Οι υπεράκτιες (“offshore”) εταιρίες

1. Γενικά

Κύρια χαρακτηριστικά του μορφώματος των υπεράκτιων εταιριών αποτελούν η εμπιστευτικότητα, η μυστικότητα και η ανωνυμία κατά τη διεξαγωγή των διεθνών συναλλαγών, η ταχύτητα και η ευκαμψία στη διοίκηση των νομικών προσώπων και την ρύθμιση των εσωτερικών σχέσεων των εταίρων, καθώς και τα φορολογικά πλεονεκτήματα που αυτό προσφέρει.

Ωστόσο η ευρεία χρησιμοποίηση των υπεράκτιων εταιριών προκαλεί έντονες αντιδράσεις από την πλευρά των οικονομικώς προηγμένων και ισχυρών χωρών, καθώς οι εταιρίες αυτές κατηγορούνται ότι με τη δράση τους, επηρεάζουν δυσμενώς την ομαλή λειτουργία της διεθνούς οικονομικής ζωής. Πρώτον αποδίδεται στις υπεράκτιες εταιρίες ο κλονισμός της σταθερότητας του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, καθώς θεωρείται ότι αυτές συντείνουν στην αδιαφάνεια των αγορών και, συναφώς, στην επιτάχυνση και μεταφορά των κρίσεων που εκδηλώνονται στις αναδυόμενες, ιδίως, αγορές. Δεύτερον, η υπεράκτια εταιρία, ως μόρφωμα και λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της, προσφέρεται και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κρίκος στη διαδικασία για ξέπλυμα χρήματος. Τρίτον τέλος διαβρώνεται μέσω των υπεράκτιων εταιριών, η φορολογική βάση των οικονομικώς ανεπτυγμένων χωρών, λόγω της εκροής των κεφαλαίων τους προς τις δικαιοδοσίες, όπου είναι εγκατεστημένες οι εταιρίες αυτές³¹⁰.

2. Έννοια και χαρακτηριστικά

Ως υπεράκτιες εταιρίες χαρακτηρίζονται αλλοδαπές εταιρίες ή γενικώς αλλοδαπά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, ανεξαρτήτως νομικού τύπου ή μορφής, που ιδρύονται σε χώρα ή δικαιοδοσία, στην οποία ισχύει ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς, διευθύνονται και ελέγχονται από τη χώρα αυτή, διατηρούν δηλαδή τυπική ή και ουσιαστική έδρα στη χώρα ίδρυσης, αλλά είναι προορισμένες να δραστηριοποιούνται και να χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από πηγές εκτός της χώρας ίδρυσής τους. Να έχουν δηλαδή αποκλειστικά υπερόρια δράση και αποκλειστικά αλλοδαπή χρηματοδότηση³¹¹.

³¹⁰. Χριστοδούλου, Προλεγόμενα στην προβληματική των υπεράκτιων εταιριών, ΔΕΕ 2001, 568.

³¹¹. Χριστοδούλου, ΔΕΕ 2001, 568.

Οι “offshore” ή «υπεράκτιες» εταιρίες συγκροτούνται εννοιολογικά από δύο κυρίως στοιχεία που τις διακρίνουν από τις απλές αλλοδαπές (onshore) εταιρίες. Το πρώτο είναι η εξ ορισμού διάσταση μεταξύ του τόπου ίδρυσης και του τόπου λειτουργίας των εταιριών αυτών και το δεύτερο η επιλογή του δικαίου ενός κράτους ιδρύσεως που χαρακτηρίζεται ως «φορολογικός παράδεισος». Έτσι οι εταιρίες αυτές μπορεί να ιδρύνονται στο έδαφος κάποιου φορολογικού παραδείσου, δεν αναπτύσσουν όμως εκεί την κύρια επιχειρηματική τους δραστηριότητα, αλλά χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για λόγους φοροαποφυγής, ανωνυμίας των μετόχων τους και της δυνατότητας που παρέχεται συνήθως να διαμορφώνεται ελεύθερα το καταστατικό τους. Ασκούν δηλαδή μόνο επιβοηθητικές/διευκολυντικές δραστηριότητες στο κράτος υποδοχής τους σε σχέση με το κύριο επιχειρηματικό τους αντικείμενο. Δίνεται δηλαδή μεγάλη ελευθερία στους ιδρυτές τους να διαμορφώσουν τη σχέση τους χωρίς την ύπαρξη κατ’ αρχήν διατάξεων αναγκαστικού δικαίου. Έτσι ο όρος «εξωχώριες», που όπως αναφέρθηκε και παραπάνω χρησιμοποιείται σε αναφορά με τις offshore εταιρίες, αποδίδει αυτό ακριβώς το χαρακτηριστικό, δηλαδή οι εταιρίες αυτές δεν είναι μόνο τύποις αλλοδαπές έναντι του κράτους όπου ιδρύνονται, αλλά και οι δραστηριότητες που αναπτύσσουν είναι εξωχώριες, δηλαδή εκτός των ορίων της δικαιοδοσίας όπου έχει συσταθεί η εταιρία³¹².

3. Φορολογικά και άλλα πλεονεκτήματα

Τα πλεονεκτήματα των υπεράκτιων εταιριών έχουν κυρίως φορολογικό χαρακτήρα, σχετίζονται όμως ιδιαίτερα και με την ανωνυμία των παραγματικών διοικητών και των μετόχων τους, την ταχύτητα ίδρυσής τους, την δυνατότητα ελεύθερης διαμόρφωσης του καταστατικού τους, δηλαδή τον ευρύτατο χώρο που παραχωρείται στην ιδιωτική αυτονομία και βεβαίως την προστασία που παρέχεται με το εταιρικό πέπλο.

Η ανωνυμία είναι ένα σημαντικό πλεονέκτημα το ποίο εξασφαλίζεται συνήθως με το σύστημα των «nominees third party directors». Οι τέτοιου είδους «διευθυντές» μπορεί να είναι φυσικά ή άλλα νομικά πρόσωπα που εμφανίζονται στις εξωτερικές σχέσεις της εταιρίας ως εκπρόσωποί της, εξυπηρετώντας έτσι τα συμφέροντα των πραγματικών μετόχων, οι οποίοι παραμένουν στην ανωνυμία. Το σύστημα αυτό ενισχύεται ακόμη περισσότερο με τους «τύπους μετόχους» (nominees shareholders) με

³¹² Παμπούκης, Οι Υπεράκτιες (Offshore) εταιρίες στο ελληνικό ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, ΔΕΕ 2001, 965 επ.

αποτέλεσμα την ανωνυμία των πραγματικών μετόχων³¹³. Όλες αυτές οι «κατασκευές» δε που επινοούνται για την όσο το δυνατό μεγαλύτερη εξασφάλιση της ανωνυμίας είναι επιτρεπτές δυνάμει της ιδιωτικής αυτονομίας, με βάση την οποία οι εσωτερικές εταιρικές σχέσεις διαμορφώνονται απολύτως ελεύθερα, χωρίς να λαμβάνεται υπ' όψη η προστασία των τρίτων, ιδιωτών ή δημοσίων αρχών.

Έτσι με βάση την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας είναι δυνατό να προβλεφθούν καταστατικά διαφορετικές κατηγορίες μετόχων, με διαφορετικά δικαιώματα και υποχρεώσεις, κατηγορίες μετόχων που στην πραγματικότητα θα λειτουργούν ως επενδυτές κλπ.

Ως προς τα πλεονεκτήματα σχετικά με τη φορολογία που απολαμβάνουν οι υπεράκτιες εταιρίες, αυτά συνδέονται άρρηκτα με την επιλογή της κατάλληλης offshore δικαιοδοσίας, η έννομη τάξη της οποίας προσφέρει τέτοιου είδους πλεονεκτήματα, όπως π.χ. χαμηλότατους, ή και μηδενικούς φορολογικούς συντελεστές³¹⁴. Παράδειγμα κράτους με μηδενικό φορολογικό συντελεστή είναι οι Βερμούδες.

4. Καταχρηστικές πρακτικές

Οι offshore εταιρίες ακριβώς εξ αιτίας της ιδιαίτερης μορφής τους και των φορολογικών πλεονεκτημάτων που τους παρέχουν οι διάφορες έννομες τάξεις, πολλές φορές λειτουργούν ως κρίκος ή όχημα της διαδικασίας της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

Παρέχοντας το προνόμιο της διατήρησης της ανωνυμίας του πραγματικού μετόχου, με την έκδοση ανωνύμων μετοχών τηρουμένων από πληρεξούσιους δικηγόρους ή θεματοφύλακες, με τη δυνατότητα ίδρυσης της εταιρίας από έναν και μόνο μέτοχο, καθώς και με τη μη φορολόγηση των εισοδημάτων που αποκτώνται στο εξωτερικό, οι offshore εταιρίες αποτελούν οπωσδήποτε χρήσιμο εργαλείο για τη διευκόλυνση τόσο της φοροδιαφυγής, όσο και του «ξεπλύματος βρώμικου χρήματος»³¹⁵.

Περαιτέρω οι εταιρίες αυτές συστήνονται κατά βάση στα κέντρα offshore, στους λεγόμενους και «φορολογικούς παραδείσους», οι οποίοι απαιτούν ελάχιστες διατυπώσεις για τη σύσταση εταιρίας, αλλά και διαθέτουν ελάχιστες θεσμοθετημένες

313. Η ανωνυμία αυτή εξασφαλίζεται συνήθως με την παράλληλη ίδρυση ενός υπεράκτιου εμπιστεύματος (offshore trust) στο οποίο trustees είναι οι τύποις μέτοχοι που έχουν την κατά νόμο κυριότητα (legal ownership) και εμφανίζονται στις προς τα έξω συναλλαγές που διενεργούνται προς όφελος των πραγματικών μετόχων (beneficiaries – δικαιούχοι του παράκτιου εμπιστεύματος), των οποίων τα δικαιώματα εξασφαλίζονται με το ιδρυτικό έγγραφο του trust (Trust Deed).

314. Παμπούκης, Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, 2009, 134 επ.

315. Ζέρβα, Εξωχώριες εταιρίες και νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες ενέργειες, ΠοινΔικ 2001, 1049.

διαδικασίες ή όργανα για τον έλεγχο των εταιριών αυτών³¹⁶. Σε κάποια από τα κέντρα αυτά οι εταιρίες δεν καταχωρίζονται σε δημόσια μητρώα ανωνύμων εταιριών ή Επιμελητήρια, αλλά το σπουδαιότερο, δεν τηρούνται από αυτά τα στοιχεία των πραγματικών μετόχων, ακόμη και όταν υπάρχουν. Επιπλέον οι εταιρίες δεν υποχρεούνται σε όλους τους φορολογικούς παραδείσους στη σύνταξη ισολογισμού και σε δήλωση εισοδημάτων στις τοπικές φορολογικές αρχές, αφού στην πλειονότητά τους οι αρχές αυτές δεν επιβάλλουν καθόλου φόρους³¹⁷.

5. Ο ρόλος των offshore εταιριών στη διαδικασία του «ξεπλύματος βρώμικου χρήματος»

Για να γίνει κατανοητός ο ρόλος των offshore εταιριών στη διαδικασία του «ξεπλύματος βρώμικου χρήματος», είναι απαραίτητο να γίνει πρώτα μια σύντομη αναφορά στα τρία στάδια, στα οποία εκτυλίσσεται η διαδικασία του «ξεπλύματος», όπως αυτά περιγράφονται από την Ομάδα Οικονομικής Δράσης (FATF)³¹⁸:

Το πρώτο στάδιο και η πιο εμφανής φάση της διαδικασίας του «ξεπλύματος» είναι η «τοποθέτηση» ή «πρόπλυση», κατά την οποία ο δράστης εισάγει τα κέρδη από τις παράνομες δραστηριότητές του στο οικονομικό σύστημα (placement stage). Αυτό επιτυγχάνεται με τον κατακερματισμό μεγάλων κεφαλαίων σε μικρότερα και γι' αυτό λιγότερο ύποπτα ποσά, τα οποία κατατίθενται απευθείας σε τραπεζικούς λογαριασμούς ή χρησιμοποιούνται για την αγορά μιας σειράς χρηματοοικονομικών μέσων όπως επιταγών, χρηματικών εντολών κλπ. τα οποία στη συνέχεια κατατίθενται σε τραπεζικούς λογαριασμούς σε κάποια άλλη τοποθεσία.

Αφού τα προερχόμενα από την εγκληματική δραστηριότητα κεφάλαια, εισαχθούν στο οικονομικό σύστημα μέσω της κατάθεσής τους σε κάποιο πιστωτικό ίδρυμα, ακολουθεί η δεύτερη φάση της διαδικασίας του «ξεπλύματος», η φάση του «στοιβάγματος» ή «πλυσίματος» (layering stage). Στη φάση αυτή ο δράστης προβαίνει σε μια σειρά μετατροπών και κινήσεων των κεφαλαίων, ώστε να τα απομακρύνει όσο το δυνατόν περισσότερο από την πηγή τους, σε μια προσπάθεια να εξασθενήσει η

316. Οι χώρες αυτές χαρακτηρίζονται κατά κύριο λόγο από ελλιπή ή έστω χαλαρή φορολόγηση στα περισσότερα εισοδήματα, όποια και αν είναι η προέλευσή τους. Μεταξύ των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους είναι η έλλειψη ελέγχου του εισρέοντος σε αυτά συναλλάγματος και η παροχή διευκολύνσεων για την ίδρυση ή την απόκτηση ασφαλιστικών ή άλλων εταιριών και τραπεζών. Οι πιο γνωστοί εκτός Ευρώπης φορολογικοί παράδεισοι είναι βασικά συγκεντρωμένοι στους εξής άξονες: Ειρηνικός Ωκεανός, Καραϊβική και Κεντρική Αμερική, Μέση Ανατολή και Άπω Ανατολή. Εντός Ευρώπης παραδοσιακά κέντρα offshore εταιριών αποτελούν το Λίχτενστάιν, το Γιβραλτάρ, το Μονακό, η Ανδόρα, ο Άγιος Μαρίνος, το Νησί του Μαν, το Ζέρσεϊ, το Γκουέρνσεϊ, η Αυστρία, η Ελβετία και το Λουξεμβούργο.

317. Ζέρβα, ΠοινΔικ 2001, 1051.

318. http://www.fatf-gafi.org/document/29/0,3746,en_32250379_32235720_33659613_1_1_1_1,00.html#Howismoneylaundered

«οσμή» τους. Τα κεφάλαια αυτά μπορεί να διοχετεύονται μέσω αγοραπωλησιών επενδυτικών μέσων, ή απλώς μέσω της κατάθεσής τους σε διάφορους τραπεζικούς λογαριασμούς ανά την υφήλιο. Η χρήση των πολλών διαφορετικών τραπεζικών λογαριασμών επικρατεί ιδιαίτερα στις δικαιοδοσίες που δεν συνεργάζονται στις έρευνες για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Σε κάποιες περιπτώσεις ο δράστης μπορεί να «μεταμφιέσει» τις μεταφορές των κεφαλαίων του στους διάφορους τραπεζικούς λογαριασμούς σε πληρωμές για την αγορά αγαθών ή την αποδοχή υπηρεσιών προσδίδοντάς τους με τον τρόπο αυτό μια νομιμοφάνεια.

Έχοντας επεξεργαστεί έτσι επιτυχώς τα εγκληματικά του κέρδη μέσα από τις δύο πρώτες φάσεις, ο δράστης περνά στην τρίτη φάση του ξεπλύματος, τη φάση της «ενσωμάτωσης» ή του «ξεβγάλματος» (integration stage). Στη φάση αυτή τα προερχόμενα από την οποιαδήποτε εγκληματική δραστηριότητα κεφάλαια επανεντάσσονται στη νόμιμη οικονομία και από το σημείο αυτό και μετά ο δράστης μπορεί να επιλέξει το πώς θα το επενδύσει π.χ. σε ακίνητα κ.λπ. Μέσα από τη διαδικασία αυτή το «βρώμικο χρήμα» εξαγνίζεται και νομιμοποιείται καθώς εντάσσεται εκ νέου στους υγιείς οικονομικούς κύκλους³¹⁹.

Στην πρώτη φάση της «τοποθέτησης», ο ρόλος των εταιριών offshore είναι αρκετά περιορισμένος. Στη φάση του «στοιβάγματος», όπου σημασία έχει η μεγάλη κινητικότητα του χρήματος, ώστε να χαθεί ο σύνδεσμός του με την παράνομη πηγή του, μπορεί να συμβεί το εξής: εκεί που τα κεφάλαια έχουν κατατεθεί σε μικρά ποσά σε διάφορους τραπεζικούς λογαριασμούς, που μεμονωμένα δεν κινούν υποψίες λόγω χαμηλού ποσού, βρίσκει τη θέση της η υπεράκτια εταιρία, οι μετοχές της οποίας αγοράζονται με τα χρήματα αυτά και στη συνέχεια αυτή επιδίδεται σε επενδύσεις στο έδαφος που θέλει να εισαγάγει το ανακυκλωμένο χρήμα.

Αφού τα χρήματα καταλήξουν σε έναν φορολογικό παράδεισο, τοποθετούνται στο λογαριασμό κάποιας εταιρίας – βιτρίνας ή εταιρίας – φαντάσματος. Η εταιρία φάντασμα επιτελεί τον αποκλειστικό σκοπό της απορρόφησης των κεφαλαίων και του αποσυσχετισμού τους από την προέλευσή τους. Ο τύπος της εταιρίας – βιτρίνας είναι πιο σύνθετος, αφού επιδίδεται και σε νόμιμες ενέργειες προκειμένου να μην κινήσει υποψίες για τις παράνομες.

Στην τελευταία φάση της «ενσωμάτωσης», όπου το βρώμικο χρήμα μετατρέπεται σε καθαρό, οι υπεράκτιες εταιρίες χρησιμεύουν στο να προσδώσουν ταυτότητα στα κέρδη, τα οποία προέρχονται από καθ' όλα πλέον νόμιμες συναλλαγές, όπως π.χ. μια πώληση ακινήτου ιδιοκτησίας της offshore εταιρίας³²⁰.

319. Ζέρβα, ΠοινΔικ 2001, 1048.

320. Ζέρβα, ΠοινΔικ 2001, 1052.

6. Η αντιμετώπιση των υπεράκτιων εταιριών από την ελληνική νομοθεσία

Στην Ελλάδα υπάρχει επίσης καθεστώς υπεράκτιων εταιριών βασιζόμενο στον α.ν. 89/1967³²¹. Ο νόμος αυτός «Περί εγκαταστάσεως εν Ελλάδι αλλοδαπών εμποροβιομηχανικών εταιριών», όπως συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε από τον α.ν. 378/1968 και τους ν. 4171/1961, 27/1975, 814/1978 και 1262/1982 δημιούργησε ειδικό θεσμικό πλαίσιο κανόνων δικαίου, με τους οποίους παρέχεται προνομιακή μεταχείριση και αναγνωρίζονται αρκετά κίνητρα και συγκεκριμένες φορολογικές απαλλαγές για την εγκατάσταση στην Ελλάδα αλλοδαπών επιχειρήσεων, το αντικείμενο δραστηριότητας των οποίων βρίσκεται έξω από τη χώρα ή συνίσταται σε ορισμένες ναυτιλιακές εργασίες. Συγκεκριμένα το προνομιακό καθεστώς εγκατάστασης προβλέπεται για αλλοδαπές επιχειρήσεις που εξασκούν κυρίως τραπεζικές, εμποροβιομηχανικές, ναυτιλιακές, τεχνικές και επενδυτικές δραστηριότητες.

Δικαιολογητική βάση της θέσπισης του καθεστώτος αυτού από τον Έλληνα νομοθέτη αποτέλεσαν τα οφέλη που θα προέκυπταν από την ανάπτυξη στον ελληνικό χώρο ενός καλά οργανωμένου και λειτουργούντος χρηματοπιστωτικού κέντρου, το οποίο θα συνδεόταν στενά με την ανάπτυξη και ενός υψηλού επιπέδου ναυτιλιακού κέντρου. Ωστόσο η εφαρμογή του νόμου αυτού στην πράξη δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, αλλά υπήρξε μάλλον υποτονική. Αιτία της εξέλιξης αυτής υπήρξε το γεγονός ότι ο α.ν. 89/1967 αποσκοπούσε στην προσέλκυση εγκατάστασης πραγματικών εξωχώριων πιστωτικών μονάδων και δεν στόχευε στη δημιουργία ενός φορολογικού παραδείσου, που θα αποτελούσε καταφύγιο για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη φοροδιαφυγή^{322,323}.

Το Δεκέμβριο του 2002 θεσπίστηκαν στην Ελλάδα με το ν. 3091/2002 «Απλουστεύσεις και βελτιώσεις στη φορολογία εισοδήματος και κεφαλαίου και άλλες διατάξεις», όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει³²⁴, μέτρα με σκοπό την αποτροπή της

321. ΦΕΚ/Α/132/1.8.1967.

322. Πράγματι οι όροι και οι προϋποθέσεις για την ίδρυση και λειτουργία στην Ελλάδα ξένων πιστωτικών μονάδων με αποκλειστικό σκοπό την άσκηση χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων έξω από την Ελλάδα, απέκλεισαν τη χορήγηση άδειας εγκατάστασης σε μη αναγνωρισμένες τράπεζες του εξωτερικού, καθώς και σε «εταιρίες – βιτρίνες», φαινόμενα που παρατηρούνται κατά κόρον στα διεθνή υπεράκτια χρηματοπιστωτικά κέντρα. Έτσι σύμφωνα με την εξεταζόμενη ελληνική νομοθεσία το ενδιαφερόμενο αλλοδαπό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα πρέπει, προκειμένου να του δοθεί άδεια εγκατάστασης στην Ελλάδα, να υποβάλει προς την ΤτΕ μια σειρά στοιχείων και πιστοποιητικών, από τα οποία θα προκύπτει κυρίως το ότι είναι αναγνωρισμένο από την αρμόδια εποπτική αρχή του κράτους προέλευσής του, αλλά και το ότι ασκεί πραγματική δραστηριότητα.

323. *Τραγάκης*, Οργανωμένο έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Money Laundering, 1996, 183 επ.

324. ΦΕΚ/Α/330/24.12.2002.

χρησιμοποίησης υπεράκτιων εταιριών για σκοπούς φοροδιαφυγής, τα οποία προέβλεπαν:

α) Την μη αναγνώριση δαπανών που έγιναν από επιχειρήσεις αναφορικά με υπηρεσίες που έλαβαν ή προϊόντα που αγόρασαν από εξωχώριες εταιρείες. Ο ίδιος περιορισμός ισχύει για πληρωμές για δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας που έγιναν σε εξωχώριες εταιρείες καθώς και αποσβέσεις πάνω σε πάγια στοιχεία ενεργητικού που αγοράστηκαν από εξωχώριες εταιρείες. Ο φορολογικός κώδικας καθορίζει μια εταιρεία ως εξωχώρια αν είναι εγγεγραμμένη σε μια άλλη χώρα σύμφωνα με τη νομοθεσία της οποίας (α) διεξάγει δραστηριότητες αποκλειστικά σε άλλες χώρες και (β) απολαμβάνει ιδιαίτερα ευνοϊκής φορολογικής μεταχείρισης σε εκείνη τη χώρα.

β) Την επιβολή ειδικού φόρου 15% πάνω στις αντικειμενικές αξίες ακινήτων που ανήκουν σε εξωχώριες εταιρείες³²⁵.

7. Οι κυπριακές ΕΠΕ

Η Κύπρος εισήγαγε από το 1975 το θεσμό της «εταιρείας διεθνών επιχειρήσεων» με σκοπό τη προώθησή της ως διεθνούς επιχειρηματικού κέντρου. Ο όρος «εταιρεία διεθνών επιχειρήσεων» αναφέρεται σε νομικά πρόσωπα των οποίων οι δικαιούχοι ιδιοκτήτες δεν είναι κάτοικοι Κύπρου και των οποίων τα εισοδήματα προέρχονται από δραστηριότητες εκτός Κύπρου³²⁶.

Η Κύπρος είναι ένα από τα μέρη που έχει αποτελέσει τις τελευταίες δεκαετίες πόλο έλξης κεφαλαίων αλλά και ανάπτυξης διεθνών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, μέσω της ίδρυσης μεγάλου αριθμού υπεράκτιων εταιριών στο έδαφός της. Οι παράγοντες που συντέλεσαν στην ανάπτυξη αυτή της Κύπρου ήταν κυρίως το εξαιρετικά ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς που προσέφερε, με φορολογικό συντελεστή μόλις 4,25% για τις υπεράκτιες και 20% ή 25% για τις κοινές εταιρίες. Το εξαιρετικά ευνοϊκό καθεστώς της φορολογίας των υπεράκτιων εταιριών θεσπίστηκε αμέσως μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, με σκοπό να αντιμετωπιστούν οι καταστρεπτικές συνέπειες της στρατιωτικής επέμβασης στην οικονομία³²⁷.

Ωστόσο με την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Κύπρου στην ΕΕ, διαφάνηκε αμέσως το πρόβλημα της συμβατότητας της υφιστάμενης κυπριακής

325. Αναλυτικά για τη ρύθμιση αυτή βλ *Καλλιντέρης*, Ο ειδικός φόρος 3% επί της ακίνητης περιουσίας που ανήκει σε εξωχώρια («offshore») εταιρία – Η αποκάλυψη των φυσικών προσώπων που συμμετέχουν στην εταιρία ως προϋπόθεση απαλλαγής από το φόρο – Ερμηνευτικοί προβληματισμοί, ΔΕΕ 2006, 1111 επ.

326. *Μελάς*, Η τοποθέτηση Ελληνικών κεφαλαίων σε υπεράκτιες δραστηριότητες (Διδακτορική διατριβή), 2008, 102, <http://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/7842/1/%CE%9C%CE%B5%CE%BB%CE%AC%CF%82.pdf>.

327. *Οικονομίδου-Αποστολίδου/Καμπέρης*, Θέματα υπερακτίων εταιριών της Κύπρου και Κοινοτικό δίκαιο, ΔΕΕ 1999, 975 επ.

νομοθεσίας για τις υπεράκτιες εταιρίες με το Κοινοτικό δίκαιο, κυρίως εξαιτίας του εξαιρετικά χαμηλού φορολογικού συντελεστή, ο οποίος αναπόφευκτα θα οδηγούσε σε στρεβλώσεις του φορολογικού ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά.

Για την επίλυση του προβλήματος αυτού τον Ιούλιο του 2002 εισήχθη στην κυπριακή έννομη τάξη νέα φορολογική νομοθεσία, η οποία τροποποίησε ριζικά το κυπριακό φορολογικό σύστημα εξαλείφοντας το διαχωρισμό μεταξύ υπεράκτιων και εγχώριων εταιριών με την εισαγωγή ενός νέου φορολογικού συστήματος για όλες τις εταιρίες διατηρώντας ταυτόχρονα την ανταγωνιστικότητα της Κύπρου ως κέντρου διεθνών επιχειρήσεων, αφού εισήχθη φορολογικός συντελεστής επί των κερδών στο ποσοστό του 10%³²⁸. Ο νέος νόμος αυτός αποτέλεσε μια πλήρη συμμόρφωση της κυπριακής πλευράς με τις δεσμεύσεις της προς τον ΟΟΣΑ για την εξάλειψη επιβλαβών φορολογικών πρακτικών, είναι εναρμονισμένος με το δίκαιο της ΕΕ και ειδικά με τον Κώδικα Δεοντολογίας και τους Κανονισμούς Κρατικής Βοήθειας³²⁹.

Η Κύπρος με αυτόν τον τρόπο έχει διαφοροποιηθεί από άλλα χρηματοοικονομικά κέντρα, καθώς επιβάλλει λογική φορολογία επί των κερδών (10%) έχοντας παράλληλα συνάψει και έναν μεγάλο αριθμό συμβάσεων αποφυγής διπλής φορολογίας. Έτσι δεν συμπεριλαμβάνεται στους «φορολογικούς παραδείσους» ή τις «μη συνεργάσιμες δικαιοδοσίες» («μαύρη» λίστα του ΟΟΣΑ), όπως αυτές καθορίστηκαν από τον ΟΟΣΑ. Για το λόγο αυτό η Κύπρος δεν έχει υποστεί, ούτε και κινδυνεύει να υποστεί οποιοσδήποτε διεθνείς κυρώσεις, ενώ έχει χαρακτηριστεί ως μια από τις πιο συνεργάσιμες «δικαιοδοσίες – χρηματοοικονομικά κέντρα» από τον ΟΟΣΑ³³⁰.

Είναι απαραίτητο επίσης να τονιστεί στο σημείο αυτό ότι οι κυπριακές εταιρίες βάσει της ελληνικής και της κυπριακής νομοθεσίας δεν είναι offshore εταιρίες, αφού με την εισαγωγή του νέου φορολογικού νόμου το 2002 καταργήθηκε η διάκριση μεταξύ υπεράκτιων και εγχώριων εταιριών, αλλά αποτελούν ευρωπαϊκές εγχώριες εταιρίες που δεν τελούν υπό οποιοδήποτε καθεστώς καταπολέμησης από την ΕΕ ή τον ΟΟΣΑ.

Η εταιρική νομοθεσία της Κύπρου αποτελεί αντιγραφή του αγγλικού εταιρικού δικαίου του 1948 (Companies Act, 1948). Οι γενικές διατάξεις του κυπριακού νόμου είναι ανάλογες με αυτές του ελληνικού νόμου 2190/1920, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, που διέπει τις ελληνικές ανώνυμες εταιρίες, χωρίς όμως να ενσωματώνει τις

328. Ίδιο φορολογικό συντελεστή με την Κύπρο εντός της ΕΕ, έχουν η Βουλγαρία και η Ουγγαρία, ενώ η Εσθονία προσφέρει μηδενικό φορολογικό συντελεστή επί των κερδών των επιχειρήσεων.

329. Κυπριακές εταιρίες διεθνών δραστηριοτήτων. Ωφελήματα και εφαρμογές, 1, <http://www.ergoserve.biz/pdf/IBCS%20GREEK%20BOOKLET%20%20KIPRIAKES%20ETAIRIES%20DIETHNON%20DRASTIRIOTITON%202003.pdf>.

330. Κυπριακές Εταιρείες Διεθνών Επιχειρήσεων (ΚΕΔΕ), 5, http://www.fbscopyrus.com/assets/mainmenu/522/docs/REPORT_CYPRUS_COMPANIES.pdf.

πολλαπλές περιοριστικές διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας και κυρίως χωρίς να επιβάλλει πληθώρα γραφειοκρατικών διαδικασιών.

Η κυπριακή εταιρία, γνωστή και ως «εταιρία περιορισμένης ευθύνης» (limited liability company ή συντετμημένα Limited, Λίμιτεδ, Ltd ή Λτδ) έχει όλα τα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ελληνικής ανώνυμης εταιρίας και κακώς συγχέεται μερικές φορές με την ελληνική ΕΠΕ. Η χρήση της ορολογίας αυτής είναι απόρροια της επίδρασης του αγγλοσαξωνικού δικαίου στη νομοθεσία της Κύπρου.

Η κυπριακή εταιρία συνίσταται με την υπογραφή από τους ιδρυτές της του ιδρυτικού εγγράφου και του καταστατικού της, την κατάθεση των εγγράφων αυτών στον Έφορο Εταιριών και την εγγραφή της στο Μητρώο Εταιριών. Στη συνέχεια απαιτείται η έγκριση του ονόματος της εταιρίας από τον Έφορο Εταιριών και η καταχώριση του ιδρυτικού εγγράφου και του καταστατικού της στα αρχεία του Εφόρου Εταιριών.

Ο ελάχιστος αριθμός των ιδρυτών/μετόχων μιας κυπριακής εταιρίας είναι ένας (1). Ιδρυτές ή μέτοχοι μιας κυπριακής εταιρίας μπορεί να είναι τόσο φυσικά, όσο και νομικά πρόσωπα. Για τον κάθε μέτοχο η κυπριακή νομοθεσία θέτει ως υποχρεωτική προϋπόθεση να έχουν γίνει γνωστά: το πλήρες όνομά του, η διεύθυνσή του, η εθνικότητα, το επάγγελμά του, καθώς και ο αριθμός των μετοχών που κατέχει³³¹.

Σε μερικές περιπτώσεις ωστόσο, επιχειρηματικοί λόγοι καθιστούν επιτακτική την ανάγκη τήρησης της ανωνυμίας των φυσικών ή νομικών προσώπων που συμμετέχουν σε μια εταιρία. Δεδομένου ότι οι μετοχές των κυπριακών μη δημοσίων εταιριών είναι υποχρεωτικά ονομαστικές, η επιζητούμενη ανωνυμία μπορεί να επιτευχθεί με τη δημιουργία ενός εμπιστεύματος (trust). Το trust αποτελεί μια έννοια ανύπαρκτη στο ελληνικό δίκαιο, αλλά ευρύτατα διαδεδομένη στο αγγλοσαξονικό δίκαιο και κατ' επέκταση και στο δίκαιο της Κύπρου. Έναντι των Κυπριακών αρχών και των τρίτων, ο εμπιστευματοδόχος (trustee) παρουσιάζεται ως μέτοχος της εταιρίας³³². Με τον τρόπο αυτόν η ταυτότητα των πραγματικών μετόχων μπορεί να παραμείνει ανώνυμη και εμπιστευτική με τη χρήση μετόχων – καταπιστευματοδόχων, δηλαδή ατόμων που κατέχουν τις μετοχές για λογαριασμό των πραγματικών ιδιοκτητών και ντόπιων διοικητικών συμβουλίων. Από την άλλη πλευρά η Τράπεζα της Κύπρου είναι δια νόμου υποχρεωμένη να τηρεί απόλυτη μυστικότητα, ως προς την ταυτότητα των δικαιούχων μετόχων³³³.

331. *Focus Business Services*, Κυπριακές Εταιρείες, 15 επ, <http://www.fbsglobal.com/INFOCYPRUS.pdf>.

332. *Σταγάκη*, Κυπριακές Εταιρείες, 14, <http://www.netserve.gr/attachments/File/cyprus.pdf>.

333. Κυπριακές εταιρίες διεθνών δραστηριοτήτων. Ωφελήματα και εφαρμογές, 5, <http://www.ergoserve.biz/pdf/IBCS%20GREEK%20BOOKLET%20-%20KIPRIAKES%20ETAIRIES%20DIETHNON%20DRASTIRIOTITON%202003.pdf>

Με τον τρόπο αυτόν το ειδικό καθεστώς των κυπριακών εταιριών συνδυάζει την απαιτούμενη εμπιστευτικότητα με το αίτημα ελέγχου της ουσιαστικής νομιμότητας. Ενώ δηλαδή παρέχει μυστικότητα με το να επιτρέπει την αναγραφή στα δημόσια βιβλία παρένθετων προσώπων, διασφαλίζει συγχρόνως τον ουσιαστικό έλεγχο της αυθεντικότητας των προσώπων και της νομιμότητας των συναλλαγών, μέσω της υποχρεωτικής αναγγελίας προς την Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου της ταυτότητας των φυσικών προσώπων, στα οποία ανήκουν τα εκάστοτε οικονομικά συμφέροντα, ενώ παράλληλα η Κεντρική Τράπεζα δεσμεύεται από το απόρρητο³³⁴.

Τέλος σημαντικότατο πλεονέκτημα των κυπριακών εταιριών αποτελεί το γεγονός ότι η Κυπριακή φορολογική νομοθεσία, σε αντίθεση με την ελληνική³³⁵ δεν περιέχει δυσμενείς διατάξεις για τις συναλλαγές κυπριακών εταιριών με offshore εταιρίες με αποτέλεσμα να αφήνονται στους επιχειρηματίες μεγάλα περιθώρια φορολογικού σχεδιασμού με τη χρήση offshore εταιριών σε συνδυασμό με τις κυπριακές εταιρίες, ώστε να πετύχουν ακόμη μεγαλύτερες φοροελαφρύνσεις³³⁶.

Παρ' όλα τα πλεονεκτήματα των κυπριακών εταιριών, ωστόσο, αυτές «υστερούν» σε σχέση με τις offshore εταιρίες του Παναμά και των λοιπών offshore δικαιοδοσιών στα πλεονεκτήματα που προσφέρουν, αφού η Κύπρος, ως μέλος της ΕΕ, υποχρεούται να τηρεί τις επιταγές του ενωσιακού δικαίου και το πλαίσιο που αυτό επιβάλλει.

334. Χριστοδούλου, ΔΕΕ 2001, 568 επ με παραπομπή σε *Neocleous*, Law of Foreign Investment, σε *Andreas Neocleous & Co*, Introduction to Cyprus Law, Λεμεσός, 2000, 121-235, <http://www.neocleous.biz/en/download/ebook/neobook.pdf>.

335. Βλ προηγούμενη ενότητα.

336. *Σταγάκη*, Κυπριακές Εταιρίες, 15, <http://www.netserve.gr/attachments/File/cyprus.pdf>.

III. Το μάρφωμα του Trust

1. Έννοια και χαρακτηριστικά

Η ιδέα του trust εφευρέθηκε και αναπτύχθηκε ως τρόπος για την προστασία περιουσιακών στοιχείων για πρώτη φορά στην Αγγλία. Συμβαλλόμενα μέρη σε ένα trust είναι ο διαθέτης - ιδρυτής (settlor) που μεταφέρει τα περιουσιακά στοιχεία του στο trust, οι trustees (διαχειριστές), οι οποίοι διοικούν το trust, ο θεματοφύλακας (custodian) και οι δικαιούχοι (beneficiaries) που λαμβάνουν τα οφέλη των περιουσιακών στοιχείων. Τα trusts έχουν διάρκεια ζωής περίπου 100 χρόνια.

Το trust δεν είναι νομικό πρόσωπο και ως εκ τούτου δεν μπορεί να κατέχει το ίδιο περιουσία, αλλά τα περιουσιακά στοιχεία του είναι εκχωρημένα στους διαχειριστές του (trustees), οι οποίοι μπορούν να είναι είτε ιδιώτες, είτε εταιρίες. Τα περιουσιακά στοιχεία ενός trust μπορεί να έχουν τη μορφή μετρητών, ακίνητης περιουσίας, επενδύσεων κλπ. και είναι υπό τον έλεγχο των διαχειριστών³³⁷.

Το καταστατικό της ίδρυσης του trust (Trust Deed) περιλαμβάνει το όνομα του διαχειριστή και του δικαιούχου, καθώς και την περιουσία που μεταβιβάζεται αρχικά, όπως και τις ρυθμιστικές του trust διατάξεις³³⁸.

Η χρήση του trust επιτρέπει τον διαχωρισμό των δικαιωμάτων στα περιουσιακά στοιχεία από την εξουσία χρήσης τους. Ενώ δηλαδή ο νομικός έλεγχος των περιουσιακών στοιχείων ανήκει στον διαχειριστή, τα δικαιώματα χρήσης και κάρπωσης τους ανήκουν στους δικαιούχους (beneficiaries). Έτσι όταν δημιουργείται ένα trust, ο δημιουργός ή ιδρυτής του πρέπει να γνωρίζει ότι εκχωρεί νομικά την ιδιοκτησία και τον έλεγχο των περιουσιακών στοιχείων του στο διαχειριστή³³⁹.

Κατά βάση το trust είναι ένα νομικό μέσο, δια του οποίου ο ιδρυτής με πράξη του εμπιστεύεται ένα περιουσιακό στοιχείο σε άλλο πρόσωπο, τον εμπιστευματοδόχο, ο οποίος νομικά είναι ο κύριος του περιουσιακού στοιχείου και οφείλει να το διαχειρίζεται προς όφελος ενός τρίτου προσώπου, του δικαιούχου, και κατά τις επιθυμίες του ιδρυτή. Σημειωτέον εδώ ότι το trust δεν αποτελεί τριγωνική ενιαία νομική σχέση, αλλά δυο παράλληλες και ανεξάρτητες μεταξύ τους σχέσεις, αυτή του ιδρυτή με τον εμπιστευματοδόχο και αυτήν του εμπιστευματοδόχου με τον πραγματικό δικαιούχο³⁴⁰.

³³⁷. Δουβής, «Offshore» δραστηριότητες, 2003, 81 επ.

³³⁸. Zaki (2010), 131.

³³⁹. Δουβής (2003), 82.

³⁴⁰. Παμπούκης, Ενώσεις προσώπων και περιουσιακά σύνολα σε: Παμπούκη, Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, 2009, 104 επ.

2. Το υπεράκτιο εμπιστεύμα (offshore trust)

Τα υπεράκτια εμπιστεύματα δημιουργούνται κυρίως για να παρακάμπτονται οι νόμοι άλλων κρατών, πράγμα που μπορεί να είναι σύννομο ή παράνομο ιδιαίτερα όταν υπάρχουν ισχυροί λόγοι για να παραβιαστεί ο νόμος, όταν για παράδειγμα κάποιος διώκεται στη χώρα του³⁴¹. Είναι εγκατεστημένα στους φορολογικούς παραδείσους ανά τον κόσμο προκειμένου να επωφελούνται των νομοθεσιών τους ή μάλλον ορθότερα της έλλειψης αυτών, καθώς σε πολλά τέτοια μέρη η υποχρέωση δημοσιοποίησης στοιχείων είναι ελάχιστη και δεν απαιτείται η διανομή του εισοδήματος του trust από το διαχειριστή στο δικαιούχο του, πράγμα που αποτρέπει βέβαια τη φορολόγηση του εισοδήματος αυτού στην περίπτωση που ο δικαιούχος παραμένει σε μία χώρα, όπου ισχύουν υψηλοί φορολογικοί συντελεστές. Έτσι το εισόδημα που συγκεντρώνεται στα διεθνή υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα παραμένει εκεί ελεύθερο από κάθε φορολογία και ανέγγιχτο από τις φορολογικές αρχές³⁴².

3. Φορολογικά και άλλα πλεονεκτήματα

Η σύμβαση με την οποία ιδρύεται το trust (καταπιστευτική συμφωνία) επιτρέπει στην ουσία την ανέγερση ενός «τοίχου» μεταξύ του πραγματικού δικαιούχου μιας ομάδας περιουσιακών στοιχείων και των «τύποις» ιδιοκτητών της. Έτσι ο ιδρυτής ενός trust, ο οποίος μεταβιβάζει σε αυτό την περιουσία του, δεν υποχρεούται στη συνέχεια να δηλώσει αυτήν στις αρμόδιες φορολογικές αρχές και συνακόλουθα οι πιστωτές του δεν μπορούν να ικανοποιηθούν από αυτήν, γιατί απλούστατα δεν του ανήκει πλέον. Ο ιδρυτής έτσι απαλλάσσεται πλήρως από την περιουσία του (με ή χωρίς τη δυνατότητα ανάκλησης) και ο διαχειριστής αυτής (trustee) καθίσταται τυπικά ιδιοκτήτης της περιουσίας αυτής, πλην όμως υπέχει αυστηρή υποχρέωση να διοικεί την περιουσία αυτή προς όφελος του δικαιούχου (beneficiary), του trust.

Έτσι και σύμφωνα με τα όσα προεκτέθηκαν τα πλεονεκτήματα του μορφώματος του trust μπορούν να συνοψιστούν στα εξής³⁴³:

α. Ο νομικός αποχωρισμός του πραγματικού δικαιούχου από την περιουσία τους συνεπάγεται τη απαλλαγή του από την υποχρέωση απόδοσης των φόρων που του αναλογούν.

β. Η ενίσχυση της ανωνυμίας και της μυστικότητάς τους από την μη ύπαρξη διατυπώσεων δημοσιότητας, αφού αυτά συστήνονται αποκλειστικά δυνάμει ιδιωτικών

341. Δουβής (2003), 85 επ.

342. Δουβής (2003), 82 επ.

343. Zaki (2010), 130 επ.

συμβάσεων και δεν αποτελούν νομικά πρόσωπα, ώστε να υπέχουν την υποχρέωση καταχώρισης τους σε δημόσια βιβλία.

γ. Ο διεθνής χαρακτήρας των μορφωμάτων αυτών, που καθιστά ακόμη δυσχερέστερο τον έλεγχό τους.

IV. Αντιπαράβολή των πλεονεκτημάτων των offshore εταιριών και των trusts σε σχέση με αυτά του τραπεζικού απορρήτου

Όπως γίνεται φανερό από τα όσα προεκτέθηκαν, ακόμη και τα αυστηρότερα καθεστώτα τραπεζικού απορρήτου, από αυτά που αναλύθηκαν στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης, απέχουν πάρα πολύ από το να επιτύχουν τα αποτελέσματα που προσφέρουν οι offshore εταιρίες και τα trusts στο πεδίο της φοροδιαφυγής.

Η ανωνυμία, που αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό των δυο αυτών μορφωμάτων και η ελευθερία στο σχεδιασμό, τη δομή και τη λειτουργία τους, τους επιτρέπει να λειτουργήσουν ως εργαλεία για τη φοροδιαφυγή και τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ακόμη και αν δεν υφίστατο καν το τραπεζικό απόρρητο. Ακόμη δηλαδή και αν οι φορολογικές αρχές είχαν ανεμπόδιστη πρόσβαση στους τραπεζικούς λογαριασμούς των offshore εταιριών και των trusts, πάλι δεν θα κατάφερναν να ανακαλύψουν τον πραγματικό δικαιούχο της περιουσίας και να του επιβάλουν τους φόρους που του αναλογούν, αφού όπως προειπώθηκε η περιουσία του δεν ανήκει πλέον νομικά στον ίδιο, αλλά σε κάποιον διαχειριστή – αχυράνθρωπο, ο οποίος δεν είναι απαραίτητο ότι είναι φυσικό πρόσωπο, αλλά μπορεί να αποτελεί και ίδιος εμπίστευμα ή υπεράκτια εταιρία.

Η πλήρης αδιαφάνεια των δομών αυτών αποτελεί ανυπέρβλητο εμπόδιο στη διακρατική συνεργασία για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και στην ανταλλαγή πληροφοριών για το σκοπό αυτό. Παρά δε τις αντίστοιχες δηλώσεις στα κείμενα του ΟΟΣΑ³⁴⁴, σύμφωνα με τις οποίες το Πρότυπο του ΟΟΣΑ βρίσκει εφαρμογή και στα trusts, αφού προβλέπει ότι ένα κράτος δεν μπορεί να αρνηθεί την παροχή πληροφοριών, μόνο για το λόγο ότι βρίσκονται στην κατοχή ενός προσώπου, όπως ο διαχειριστής του trust, κάτι τέτοιο δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην πράξη.

Όσο λοιπόν και να περιοριστεί ο θεσμός του τραπεζικού απορρήτου και όσο και να διευρυνθεί το φάσμα των πληροφοριών που αποτελούν αντικείμενο ανταλλαγής μεταξύ των κρατών, ακόμη και αν ο θεσμός του τραπεζικού απορρήτου καταργηθεί ολοσχερώς, η φοροδιαφυγή θα συνεχίσει να ανθεί ανενόχλητη, όσο υπάρχουν τέτοιου είδους δομές.

Θα μπορούσε εδώ κανείς να υποστηρίξει, ότι παρά το γεγονός ότι οι offshore εταιρίες και τα trusts εξυπηρετούν καλύτερα το σκοπό της φοροδιαφυγής, η μεταφορά των χρημάτων κάποιου προσώπου στο πιστωτικό ίδρυμα μιας χώρας με αυστηρό καθεστώς τραπεζικού απορρήτου, αποτελεί έναν ευκολότερο και κυρίως πολύ πιο προσιπό τρόπο να αποκρύψει κανείς τα κεφάλαιά του από τις φορολογικές αρχές. Αυτό είναι σε μεγάλο βαθμό αλήθεια, πλην όμως θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η ιδιαίτερα

344. OECD, Countering Offshore Tax Evasion, 2009.

η ίδρυση μιας offshore εταιρίας δε αποτελεί προϊόν πολυτελείας που απευθύνεται μόνο σε μεγάλης οικονομικής επιφάνειας επιχειρηματίες, αλλά προσφέρεται ακόμη και μέσω Διαδικτύου έναντι του ταπεινού ποσού των τριακοσίων πενήντα ευρώ.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε προκύπτει και η απάντηση στο πρώτο από τα ερωτήματα που τέθηκαν στην εισαγωγή της μελέτης αυτής, αν δηλαδή το τραπεζικό απόρρητο αποτελεί τη «ρίζα του κακού» στο ζήτημα της φοροδιαφυγής, με αποτέλεσμα να αποτελεί και το στόχο των επιθέσεων που εξαπολύονται από τα κράτη για την πάταξή της. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό με βάση τα όσα προεκτέθηκαν, είναι βέβαια αρνητική.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα τελευταία χρόνια ο θεσμός του τραπεζικού απορρήτου αποτέλεσε και συνεχίζει ακόμη να αποτελεί στόχο συντονισμένων επιθέσεων σε διεθνές επίπεδο. Οι επιθέσεις αυτές αποσκοπούν στον περιορισμό του τραπεζικού απορρήτου και στην καθιέρωση ενός ελαστικότερου χαρακτήρα του, προκειμένου αυτό να μη συνιστά εμπόδιο στην είσπραξη φόρων.

Οι ολοένα και εκτενέστεροι περιορισμοί του τραπεζικού απορρήτου όμως γεννούν αναμφίβολα το ερώτημα της έκτασης που θα μπορούσαν τελικά να λάβουν αυτοί. Θα μπορούσαν δηλαδή οι συνεχείς περιορισμοί του τραπεζικού απορρήτου να οδηγήσουν σε πλήρη κατάργησή του και τι θα σήμαινε κάτι τέτοιο;

Βέβαιο είναι ότι την πλήρη κατάργηση του τραπεζικού απορρήτου θα έπρεπε να ακολουθήσει αμέσως η θέσπιση νέας νομοθεσίας, η οποία θα ρύθμιζε την τύχη των προσωπικών δεδομένων που βρίσκονται στην κατοχή των τραπεζών, τα οποία δεν θα καλύπτονταν πλέον από το τραπεζικό απόρρητο. Δεδομένου όμως του ότι ο διαχωρισμός των πληροφοριών που αφορούν την οικονομική κατάσταση ενός ατόμου από τις σχετικές με την προσωπική του ζωή πληροφορίες είναι συχνά ανέφικτος, η αποτελεσματικότητα μιας τέτοιου είδους νομοθεσίας είναι ιδιαίτερα αμφίβολη.

Άλλος κίνδυνος από την ενδεχόμενη πλήρη κατάργηση του τραπεζικού απορρήτου είναι η άνθιση φαινομένων τοκογλυφίας με τη δημιουργία «παρατραπεζών», οι οποίες εκτός νόμου και κρατικής εποπτείας θα ασκούν τραπεζικές εργασίες υπό καθεστώς εχεμύθειας³⁴⁵.

Τέλος αν η πλήρης κατάργηση του τραπεζικού απορρήτου συντελεστεί όχι γενικά σε όλον τον κόσμο, αλλά σε μεμονωμένα κράτη, είναι μαθηματικά βέβαιο ότι την επόμενη κιόλας στιγμή της κατάργησής του, τα κεφάλαια που βρίσκονται τοποθετημένα στα πιστωτικά ιδρύματα των κρατών αυτών, θα μετακινηθούν πάραυτα προς άλλα κράτη που διαθέτουν ακόμη τραπεζικό απόρρητο. Κάτι τέτοιο βέβαια θα είχε καταστροφικές συνέπειες για τα τραπεζικά τους συστήματα, τα οποία θα αποδυναμώνονταν σε σημείο κατάρρευσης.

Εκτός από τις παραπάνω νομικές και οικονομικές συνέπειες, μια ενδεχόμενη κατάργηση του τραπεζικού απορρήτου θα είχε και κοινωνικές συνέπειες, αφού η δημοσιοποίηση των τραπεζικών καταθέσεων όλων των προσώπων, θα αποτελούσε ισχυρό κίνητρο εγκληματικών ενεργειών και παράγοντα διάσπασης του κοινωνικού ιστού.

Τα πλεονεκτήματα δε που εμφανίζει αρχικά η κατάργηση του τραπεζικού απορρήτου, όπως αυτό της αύξησης των δημοσίων εσόδων και της καταπολέμησης

³⁴⁵. Μοσχούρη-Τοκμακίδου, ΕπισκΕΔ 2004, 583 επτ.

της εγκληματικότητας, είναι στην ουσία ανύπαρκτα, αφού τόσο η φοροδιαφυγή, όσο και οι εγκληματικές δραστηριότητες, δεν έχουν ανάγκη το τραπεζικό απόρρητο για να συνεχίσουν να υφίστανται και να ευδοκιμούν, όπως καταδείχθηκε στο τέταρτο κεφάλαιο της μελέτης αυτής.

Αντίθετα η διατήρηση του θεσμού του τραπεζικού απορρήτου, σε ένα αξιοπρεπές επίπεδο, ώστε αυτό να αποτελεί τον κανόνα και όχι την εξαίρεση, μπορεί να λειτουργήσει ευεργετικά για την εθνική οικονομία. Ένα τέτοιου είδους απόρρητο, σε συνδυασμό βέβαια και με άλλους παράγοντες, θα συνέβαλε στην προσέλκυση κεφαλαίων στα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας με συνέπεια την ενδυνάμωση του τραπεζικού τομέα, την αύξηση της ρευστότητάς του και τη διοχέτευση της ρευστότητας αυτής εκ νέου στην αγορά μέσω πληρωμών, αγορών, χρηματοδοτήσεων και επενδύσεων. Με λίγα λόγια θα συνέβαλλε στη δημιουργία και την ανάπτυξη μιας εύρωστης οικονομίας.

Δεδομένων των παραπάνω, πρέπει να γίνει δεκτό ότι στη στάθμιση μεταξύ ακραίου περιορισμού του τραπεζικού απορρήτου για χάρη της είσπραξης των δημοσίων εσόδων και της διατήρησής του με κάποιους λογικούς περιορισμούς, αναμφισβήτητα κερδίζει έδαφος το δεύτερο. Ο θεσμός του τραπεζικού απορρήτου θα πρέπει να συνεχίσει να υφίσταται, όχι βέβαια σε βαθμό απόλυτο, ώστε να αποτελεί προκάλυμμα για την τέλεση εγκληματικών δραστηριοτήτων, αλλά με εύλογους νομοθετικούς περιορισμούς³⁴⁶.

Στο συμπέρασμα αυτό συνηγορεί κυρίως το γεγονός ότι, όσο και να περιοριστεί ο θεσμός του τραπεζικού απορρήτου, τα δεινά που του καταλογίζονται θα συνεχίσουν να υφίστανται ανέπαφα. Ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ελλάδας, οι συνεχείς και αλλεπάλληλοι περιορισμοί του τραπεζικού απορρήτου, θα έχουν ως μοναδικό αποτέλεσμα την εκροή των κεφαλαίων προς χώρες με αυστηρότερες σχετικές νομοθεσίες, ενώ η φοροδοτική ικανότητα της μερίδας των πολιτών της που δεν έχει τη δυνατότητα να μεταφέρει τις καταθέσεις τις σε άλλες χώρες, θα βαίνει συνεχώς μειούμενη. Επομένως και το ελληνικό τραπεζικό σύστημα θα πληγεί από την εκροή των κεφαλαίων του στο εξωτερικό, τάση ήδη αυξημένη λόγω της έντονης ανασφάλειας, και δεν θα επιτευχθεί η επιθυμούμενη αύξηση των δημοσίων εσόδων μέσω της φορολογίας.

Δεν υποστηρίζεται εδώ ότι ο θεσμός του τραπεζικού απορρήτου είναι εντελώς άμοιρος ευθυνών όσον αφορά τα ζητήματα της φοροδιαφυγής, της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες κ.λπ., αφού τα πιστωτικά ιδρύματα κρατών με αυστηρές νομοθεσίες τραπεζικού απορρήτου, συχνά αποτελούν «καταφύγια» για κεφάλαια αμφισβητήσιμης προέλευσης. Πρέπει όμως να γίνει κατανοητό ότι το

³⁴⁶. *Reichen*, ECS 2003, 584 επ.

τραπεζικό απόρρητο είναι τελικά το τελευταίο και πιο ασήμαντο εργαλείο που χρησιμοποιούν οι επίδοξοι εγκληματίες και φοροφυγάδες προκειμένου να επιτύχουν τους σκοπούς τους. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα που προσφέρει το τραπεζικό απόρρητο στην εθνική οικονομία οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι ως θεσμός αξίζει να διατηρηθεί και μάλιστα χωρίς το πλήθος των περιορισμών που του επιβάλλουν εθνικές νομοθεσίες, όπως η ελληνική.

Εναλλακτικά ως αποτελεσματικά μέτρα για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής σε εθνικό επίπεδο κρίνονται η αναμόρφωση και απλοποίηση της φορολογικής νομοθεσίας με κατεύθυνση την ταχύτερη, ακριβέστερη και αποτελεσματικότερη επιβολή και είσπραξη των φόρων, η τελειοποίηση της μηχανογράφησης και των ηλεκτρονικών συστημάτων των ΔΟΥ, η αναμόρφωση του τομέα της φορολογικής δικαιοσύνης κυρίως με γνώμονα την επιτάχυνση της εκδίκασης των φορολογικών υποθέσεων και η σύντηξη όλων των σχετικών δικονομικών προθεσμιών.

Παράδειγμα προς μίμηση το πεδίο των εθνικών μέτρων που μπορούν να ληφθούν για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, αποτελεί η αμερικανική Stop Tax Haven Abuse Act of 2011³⁴⁷, η οποία θεσπίζει φορολογικά τεκμήρια για τις καταθέσεις και τις επενδύσεις σε 34 κράτη, μεταξύ των οποίων η Ελβετία και η Κύπρος. Η μεταβίβαση σύμφωνα με τη νομοθεσία αυτή με άμεσο ή έμμεσο τρόπο, περιουσιακών στοιχείων μεταξύ ενός αμερικανικού φυσικού ή νομικού προσώπου και ενός προσώπου ή λογαριασμού στις χώρες αυτές, τεκμαίρεται για φορολογικούς σκοπούς ότι αντιπροσωπεύει μη δηλωθέν εισόδημα στις ΗΠΑ. Το νομοθέτημα αυτό αποφεύγει εκ πρώτης όψεως, κάθε πιθανή διαμάχη και σκόπελο, αφού δεν επεμβαίνει άμεσα στο χώρο κανενός άλλου κράτους, δεν απαιτεί την αλλαγή ξένων εθνικών νομοθεσιών, δεν βλάπτει την εθνική οικονομία της χώρας του και επιπλέον θεσπίζοντας μαχητά και όχι αμάχητα τεκμήρια, δεν στερεί από τους πολίτες που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής του το δικαίωμα ακροάσεως.

Τέλος σε διεθνές επίπεδο, αποτελέσματα μπορεί να επιφέρει η αποτελεσματική διακρατική συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών, αλλά και η συντονισμένη διεθνής δράση κατά των κρατών που αποτελούν καταφύγια για κάθε είδους αδιαφανή μορφώματα, στους κόλπους των οποίων ανθεί η φοροδιαφυγή και το οργανωμένο έγκλημα.

347. <http://levin.senate.gov/imo/media/doc/PSI.TaxHavenAbuseAct.071211.pdf>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΛΛΟΔΑΠΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

Αυστρία:

- Bankwesengesetz (1994)

Γαλλία:

- Loi de finances du 31 décembre 1945
- Loi n° 84-46 du 24 janvier 1984 relative à l'activité et au contrôle des établissements de crédit

Γερμανία:

- Einkommensteuergesetz (1934)
- Abgabenordnung (1976)
- Kreditwesengesetz (1961)
- Viertes Finanzmarktförderungsgesetz (21.6.2002)

Ελβετία:

- Bundesgesetz über die Banken und Sparkassen (1934)
- Bundesgesetz über das Verwaltungsstrafrecht, VStR (1974)
- Verordnung über internationale Rechtshilfe in Strafsachen, IRSV (1982)
- Loi fédérale du 14 décembre 1990 sur l'impôt fédéral direct (LIFD)
- Loi fédérale sur l'harmonisation des impôts directs des cantons et des communes (LHID) du 14 décembre 1990

ΗΠΑ:

- Stop Tax Haven Abuse Act of 2011

Λίχτενστάιν:

- Strafgesetzbuch (1987)
- Bankgesetz (1992)

Λουξεμβούργο:

- Gesetz vom 15. März 1979 über die Rechtsstellung der luxemburgischen Währung
- Gesetz vom 24. März 1989 über die Staatsbank und Staatssparkasse Luxemburg
- Gesetz vom 5. April 1993 über den Finanzsektor

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Δουβής Π.*, «Offshore» δραστηριότητες, 2003
- Δούβλης Β.*, Κοινός διαζευκτικός λογαριασμός, προσβολή της νόμιμης μοίρας και κάμψη του απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων, 1987.
- Ο ίδιος*, Η αντιμετώπιση του «ξεπλύματος βρώμικου χρήματος» από την ελληνική τραπεζική νομοθεσία, ΕλλΔνη 1995, 29
- Ο ίδιος*, Ζητήματα είσπραξης τραπεζικών απαιτήσεων και προώθησης προϊόντων καταναλωτικής πίστης υπό το πρίσμα προστασίας των ηλεκτρονικών δεδομένων, ΔΕΕ 2009, 764.
- Επιτροπή Φορολογικών Υποθέσεων ΟΟΣΑ*, Υπόδειγμα Σύμβασης για την Αποφυγή της Διπλής Φορολογίας σχετικά με τους φόρους Εισοδήματος και Κεφαλαίου, 2010
- Ζέρβα Χ.*, Εξωχώριες εταιρίες και νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες ενέργειες, ΠοινΔικ 2001, 1046-1057
- Hopt Κ.*, Δίκαιο και Ηθική – Η έννοια του εμπιστευματοδόχου με καθήκον πίστης και η αναγκαιότητα ηθικής συμπεριφοράς εκ μέρους μελών εταιρικών οργάνων διοίκησης και επαγγελματιών, ΔΕΕ
- Καλαμίτσης Σ.*, Το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων, 1993
- Καλδέλλης Ε.*, Το τραπεζικό απόρρητο, Αρμ 1981, 711.
- Καλλιντέρης Κ.*, Ο ειδικός φόρος 3% επί της ακίνητης περιουσίας που ανήκει σε εξωχώρια («offshore») εταιρία – Η αποκάλυψη των φυσικών προσώπων που συμμετέχουν στην εταιρία ως προϋπόθεση απαλλαγής από το φόρο – Ερμηνευτικοί προβληματισμοί, ΔΕΕ
- Καρακατσάνης Ι.*, Τραπεζικό απόρρητο, ανάτ. ΕΕΝ 1976, 475 επ
- Καστριώτης Ι.*, Η κατάσχεση των τραπεζικών καταθέσεων - Μία νέα διάσταση μετά το ν. 2915/2001 (άρθρο 24), Δ 2007, 164 επ
- Κουτσούκης Δ.*, Το τραπεζικό απόρρητο στο ιδιωτικό δίκαιο, 1994
- Λιβιεράτος Ε.*, Παρατηρήσεις επί της ΜΠρΠειρ 820/1994, Δ 1994, 867.
- Λυκούρης Ι.*, Το τραπεζικό απόρρητο στις χώρες της Ε.Ο.Κ. Ρυθμίσεις και συγκρίσεις, ΠειρΝομ 1986, 351 επ
- Μάρκου Α.*, Διεθνείς διμερείς συμβάσεις για την αποφυγή της διπλής φορολογίας του εισοδήματος, 2003
- Μελάς Δ.*, Η τοποθέτηση Ελληνικών κεφαλαίων σε υπεράκτιες δραστηριότητες (Διδακτορική διατριβή), 2008,
- Μιχαηλίδης Ο. Ν.*, Το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων. Όρια και υπερβολές, ΕΕμπΔ 1983, 22

- Μοσχούρη-Τοκμακίδου Ε.*, Τραπεζικό απόρρητο: Ένας θεσμός «υπό διωγμόν», ΕπισκεΔ 2004, 582 επ.
- Μούζουλας Σ.*, Αμοιβαία κεφάλαια, κατάθεση σε κοινό λογαριασμό κα τραπεζικό απόρρητο (γνμδ.), ΔΕΕ 1996, 1041.
- Μπάρμπας Ν.*, Φορολογικός ανταγωνισμός ως συνέπεια της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, ΔΕΕ 2009, 12 επ.
- Ντόστας Μ.*, Γενικό τραπεζικό απόρρητο και απόρρητο των καταθέσεων – Κατάσχεση των καταθέσεων, 2000
- Οικονομίδου-Αποστολίδου Ρ.-Κ./Καμπέρη Μ.*, Θέματα υπερακτίων εταιριών της Κύπρου και Κοινοτικό Δίκαιο, ΔΕΕ 1999, 975 επ.
- Παμπούκης Χ.*, Οι Υπεράκτιες (Offshore) εταιρίες στο ελληνικό ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, ΔΕΕ 2001, 965 επ.
- Ο ίδιος*, Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, 2009
- Παπαγιάννης Ι.*, Εξαιρέσεις και άρση του απορρήτου τραπεζικών καταθέσεων ιδίως στην περίπτωση κατάσχεσης τραπεζικής κατάθεσης εις χείρας τράπεζας ως τρίτης. Επίκαιρα ζητήματα με αφορμή την απόφαση ΑΠ 1241/2008, ΕΤρΑξΧρΔ 2010, 38
- Παπαδημητρίου Κ.*, Σχόλιο επί της ΟΛΑΠ 1224/1975, ΝοΒ 1976, 188.
- Παυλίδης Γ.*, Τραπεζικό απόρρητο και διεθνής δικαστική συνεργασία στο πλαίσιο καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, ΔΦΝ 2009, 542 επ.
- Ο ίδιος*, Εκβιάζοντας τη συνεργασία των ξένων τραπεζών ενάντια στη φοροδιαφυγή: Η υπόθεση UBS, ΔΕΕ 2010, 1033 επ.
- Στεφανίδη Λ.*, Ενημερωτικό σημείωμα στην ΜΠρΡοδ 230/2007, ΕΤρΑξΧρΔ 2008, 85.
- Στεφάνου Κ./Ασημακοπούλου Έ.*, Η φορολογία των εταιριών στο νέο διεθνές και ευρωπαϊκό περιβάλλον, 2006
- Τραγάκης Γ.*, Οργανωμένο έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος – Money Laundering, 1996
- Τριανταφυλλάκης Γ.*, Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία σε σχέση με το τραπεζικό απόρρητο, ΕλλΔνη 1993, 1446.
- Τσουρουφλής Α.*, Η ερμηνεία των διμερών διεθνών συμβάσεων για την αποφυγή της διπλής φορολογίας, 2010
- Φλώρος Α.*, απόψεις επί του τραπεζικού απορρήτου, ΝοΒ 1988, 1518
- Χριστοδούλου Φ.*, Προλεγόμενα στην προβληματική των υπεράκτιων εταιριών, ΔΕΕ 2001, 568 επ
- Ψυχομάνης Σ.*, Τραπεζικό Δίκαιο – Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, τ. Ι, 2008⁶
- Ο ίδιος*, Εισπρακτικές επιχειρήσεις και εταιρίες ενημέρωσης, ΕπισκεΔ 2009.

Ο ίδιος, Ευθύνη τραπεζών και εποπτικών αρχών έναντι επενδυτών και καταθετών, ΝοΒ 2009, 2317 επ.

Ο ίδιος, Τραπεζικό Δίκαιο – Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, τ. ΙΙ, 2010⁶

II. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Apathy P./Iro G./Koziol H., Österreichisches Bankvertragsrecht, B. I, Βιέννη, 2006.

Bock G./Leuk D., Quo vadis Luxemburger Bankgeheimnis? – Wohl und Wehe des Luxemburger Bankgeheimnisses im Lichte der jüngsten Entwicklungen, IStR 2009, 792 επ.

Büchel B., Die Gründung einer Bank im Fürstentum Liechtenstein, Rugell, Λίχτενστάιν, 2003.

Carl D./Klos J., Bankgeheimnis und Quellensteuer im Vergleich internationaler Finanzmärkte, Herne, Βερολίνο, 1993.

Czakert E., Seminar I: Der internationale Informationsaustausch bei der Festsetzung und Beitreibung von Steuern, IStR 2010, 567 επ.

Dellinger M., Bankwesengesetz Kommentar, Βιέννη, 2009.

Emch U./Renz H./Bösch F., Das Schweizerische Bankgeschäft, Ζυρίχη, 1998⁵.

Felber M., Das Bankgeheimnis im Erbfall, Jusletter 15. Oktober 2007.

Frommelt H.-J., Das liechtensteinische Bankgeheimnis, Ζυρίχη, 1988.

Jabornegg P., Aktuelle Fragen des Bankgeheimnisses, ÖBA 1997, 663 επ.

Jabornegg P./Strasser R./Floretta H., Das Bankgeheimnis, Manz, 1985.

Kahle H./Möding J., Art. 7 OECD-MA im Rahmen der Aktualisierung des OECD-MA 2010, IStR 2010, 757 επ.

Kraft G., Die Auswirkung des TIEA Deutschland-Liechtenstein auf die deutsche Hinzurechnungsbesteuerung, IStR 2010, 440 επ.

Leitner R./Moring W., Steuerhinterziehung, Βιέννη, 2007.

Lennert P./Blum H.-C., Das neue liechtensteinische Stiftungsrecht: Zivil- und steuerrechtliche Einordnung nach der Stiftungsrechtsreform, ZEV 2009, 171 επ.

Lennert P., Liechtenstein: Abkommen über die Zusammenarbeit und den Informationsaustausch in Steuersachen mit Deutschland, ZEV 2009, 504 επ.

Ο ίδιος, Liechtenstein: Landtag beschließt Steuerreform, ZEV 2010, 514 επ.

Linn A., Generalthema I: Steuerumgehung und Abkommensrecht, IStR 2010, 542 επ.

Lombardini C., Die Bekämpfung der Geldwäscherei in der Schweiz, WM Heft 2000, 1473 επ.

Müller T., Das Bankgeheimnis um das Bankkündengeheimnis, Jusletter 3. Mai 2010, 2 επ.

- Neocleous A. & Co*, Introduction to Cyprus Law, Λεμεσός, 2000.
- Nolz W./Jirousek H.*, Das neue Amtshilfe-Durchführungsgesetz-Neuerungen beim Bankgeheimnis, ÖstZ 2009, 430 επ.
- Oesch S.*, Die organisierte Kriminalität – eine Bedrohung für den Finanzplatz Schweiz?, Ζυρίχη, 2010.
- Putzer A.*, Das neue Bankgeheimnis. Gegenwart & Zukunft, Βιέννη, 2010.
- v.Rechenberg B./Kessler F.*, Neues Schweizer Geldwäschereigesetz (GwG). Ein kleines Vademecum für Schweizer Finanzdienstleister, Ζυρίχη, 1998.
- Reichen N.*, Le secret bancaire en Suisse. Passé et avenir, ECS 2003, 581 επ.
- Schimansky H./Bunte H.-J./Lwowski H.-J.*, Bankrechts-Handbuch, B. I, Μόναχο, 2007³.
- Sichtermann S./Feuerborn S./Kirchherr R./Terdenge R.*, Bankgeheimnis und Bankauskunft in der Bundesrepublik Deutschland sowie in wichtigen ausländischen Staaten, Φρανκφούρτη, 1984.
- Soraperra C.*, Der Kampf gegen die internationale Steuerhinterziehung. Bankgeheimnis und Informationsaustausch in Österreich und der Schweiz, Saarbrücken, 2010.
- Tanner C./Hausmann D.*, Wie wertvoll ist das Bankgeheimnis für Schweizerinnen und Schweizer?, Ζυρίχη 2009, http://www.swissbanking.org/bankgeheimnis_161209.pdf.
- Tanner J./Weigel S.*, Gedächtnis, Geld und Gesetz. Vom Umgang mit der Vergangenheit des Zweiten Weltkrieges, Ζυρίχη, 2002.
- Teitgen P.-H.*, Le secret bancaire dans la C.E.E. et en Suisse, Παρίσι, 1974.
- Vogel K./Lehner M.*, Doppelbesteuerungsabkommen, Μόναχο, 2008.
- Vogler R.*, Das Schweizer Bankgeheimnis: Entstehung, Bedeutung, Mythos, Ζυρίχη, 2005.
- Wagner J./Plüss A.*, Neue Entwicklungen im schweizerischen Wirtschafts- und Steuerrecht, RIW Heft 4 2010, 177 επ.
- Zaki M.*, Das Bankgeheimnis ist tot. Es lebe die Steuerflucht, Λωζάννη, 2010.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΕΚ

- Απόφ. της 13.4.2000, υπόθ. C-420/98, *W.N./Staatssecretaris van Financiën*: υποσ. 243
- Απόφ. 10.12.2002, υπόθ. C-153/00, *Ποινική δίκη κατά Paul der Weduwe*: υποσ. 171
- Απόφ. 26.1.2006, υπόθ. C-533/03, *Επιτροπή κατά Συμβουλίου*: υποσ. 243
- Απόφ. 27.9.2007, υπόθ. C-184/05, *Twoh International*: υποσ. 245
- Απόφ. 11.10.2007, υπόθ. C-451/05, *Européenne et Luxembourgeoise d'investissements SA (ELISA)/Directeur général des impôts, Ministère public*: υποσ. 303
- Απόφ. 18.12.2007, υπόθ. C-101/05, *Skatteverket/A.*: υποσ. 196, 303
- Απόφ. 11.6.2009, υπόθ. C-155/08, C-157/08, *X., E. H. A. Passenheim-van Schoot/Staatssecretaris van Financiën*: υποσ. 245, 303
- Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Jääskinen 29.4.2010, υπόθ. C-72/09, *Établissements Rimbaud SA/Directeur général des impôts και Directeur des services fiscaux d'Aix-en-Provence*: υποσ. 1
- Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα Kokott 11.11.2010, υπόθ. C-436/08, C-437/08, *Haribo Lakritzen Hans Riegel BetriebsgmbH, Österreichische Salinen AG/Finanzamt Linz*: υποσ. 245

ΑΠ

- Ολ1224/1975: υποσ. 23, 83
- Ολ1225/1975: υποσ. 32, 40, 83
- 1230/1987: υποσ. 40, 41
- 580/1990: υποσ. 40, 41
- 607/1991: υποσ. 83
- 1526/1991: υποσ. 78, 83
- 974/1992: υποσ. 83
- Ολ3/1993: υποσ. 75
- 44/1994: υποσ. 88
- Ολ19/2001: υποσ. 41
- 586/2001: υποσ. 62, 78
- 358/2004: υποσ. 78
- 1379/2004: υποσ. 78

- 2458/2005: υποσ. 80
- 570/2006: υποσ. 80
- 1894/2006: υποσ. 44
- 1923/2006: υποσ. 87
- 1241/2008: υποσ. 28
- 1327/2008: υποσ. 61
- 778/2009: υποσ. 78
- 970/2009: υποσ. 78
- 50/2011: υποσ. 78

ΣυμβαΠ

- 1075/1998: υποσ. 78
- 1713/2006: υποσ. 78
- 924/2009: υποσ. 80

ΓνμδΕισΑΠ

- 6/1972: υποσ. 41

ΣτΕ

- 65/2002: υποσ. 72

Εφαθ

- 7060/1976: υποσ. 47
- 11194/1986: υποσ. 61
- 7377/1987: υποσ. 40, 41
- 2114/1994: υποσ. 80
- 147/2004: υποσ. 62
- 8423/2006: υποσ. 72, 78
- 1597/2007: υποσ. 62

ΣυμβΕφαθ

- 1465/1988: υποσ. 78
- 2057/1993: υποσ. 78

ΕφΘεσ

- 702/2005: υποσ. 44

ΕφΠειρ

- 534/1987: υποσ. 47

ΠΠρΑρ

- 96/2004: υποσ. 87

ΠΠρΘεσ

- 24377/2003: υποσ. 44, 62

ΜΠρΑθ

- 9164/1976: υποσ. 46, 47
- 8169/1987: υποσ. 47, 48
- 7220/1989: υποσ. 83

ΜΠρΠειρ

- 820/1994: υποσ. 40, 43

ΜΠρΡοδ

- 230/2007: υποσ. 56

ΠλημΚαλαμ

- 4033/2005: υποσ. 62

ΠλημΠειρ

- 390/2006: υποσ. 42, 47, 78

ΠλημΛιβαδ

- 19/2001: υποσ. 42

ΣυμβΠλημΚαβαλ

- 138/1998: υποσ. 78
- 161/1998: υποσ. 40

ΣυμβΠλημΛαρ

- 113/2006: υποσ. 78

ΣυμβΠλημΜυτ

- 89/1993: υποσ. 40, 78

ΣυμβΠλημΠειρ

- 390/2006: υποσ. 42, 47, 78

ΣυμβΠλημΡόδου

- 67/2006: υποσ. 78

ΣυμβΠλημΣπάρτης

- 128/1972: υποσ. 40
- 161/1998: υποσ. 40

ΣυμβΠλημΣύρου

- 47/2008: υποσ. 40, 43

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ:**Αυστρία:**

Österreichischer Verwaltungsgerichtshof

- VwGH 94/17/0297, 28.10.1994: υποσ. 179

Γερμανία:

Bundesverfassungsgericht

- 2 BvR 2101/09, 09.11.2010: υποσ. 301

Amtsgericht Bochum

- 64 Gs 1491/08, 10.4.2008: υποσ. 308
- 64 Gs – 35 js 220/07 - 1491/08, 8.4.2009: υποσ. 308

Landesgericht Bochum

- 2 Qs 2/09 της 7.8.2009: υποσ. 308

Ελβετία:

Schweizerisches Bundesgericht

- BGE 111 IB 247: υποσ. 150
- BGE 125 II 250: υποσ. 272
- BGE 115 IB 68: υποσ. 273

Bundesverwaltungsgericht

- B-1092/2009, 5.1.2010: υποσ. 290
- A-7789/2009, 21.1.2010: υποσ. 295

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- OECD, 2000 Progress Report: Towards Global Tax Co-operation: Progress in Identifying and Eliminating Harmful Tax Practices (2000):
www.oecd.org/dataoecd/9/61/2090192.pdf.
- OECD, The 2004 Progress Report:
<http://www.oecd.org/dataoecd/60/33/30901115.pdf>
- OECD, Progress Report on the Jurisdictions surveyed by the OECD Global Forum in implementing the international agreed Tax Standard:
www.oecd.org/dataoecd/38/14/42497950.pdf
- OECD, Progress Reports on the Jurisdictions surveyed by the OECD Global Forum in implementing the International agreed Tax Standard:
www.oecd.org/dataoecd/50/0/43606256.pdf
- OECD, Countering Offshore Tax Evasion – Some Questions and Answers on the Project (2009):
www.oecd.org/dataoecd/23/13/42469606.pdf
- OECD, What we do and how:
http://www.oecd.org/pages/0,3417,en_36734052_36761681_1_1_1_1_1,00.html
- Commentaries on the Articles of the Model Tax Convention (2010):
www.oecd.org/dataoecd/15/51/43324465.pdf
- http://en.wikipedia.org/wiki/2008_Liechtenstein_tax_affair
- http://www.fatf-gafi.org/document/29/0,3746,en_32250379_32235720_33659613_1_1_1_1,00.html#Howismoneylaundered
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009PC0029:EL:HTML>
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008PC0727:EL:HTML>.
- www.estv.admin.ch/intsteuerrecht/themen/00170/index.html?lang=de
- <http://www.admin.ch/ch/d/sr/0.67.html>
- http://www.admin.ch/ch/d/sr/0_672_933_612/index.html.
- Μελάς, Η τοποθέτηση Ελληνικών κεφαλαίων σε υπεράκτιες δραστηριότητες (Διδακτορική διατριβή), 2008:
<http://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/7842/1/%CE%9C%CE%B5%CE%BB%CE%AC%CF%821.pdf>.

- Κυπριακές εταιρίες διεθνών δραστηριοτήτων. Ωφελήματα και εφαρμογές:
<http://www.ergoserve.biz/pdf/IBCS%20GREEK%20BOOKLET%20-20KIPRIAKES%20ETAIRIES%20DIETHNON%20DRASTIRIOTITON%202003.pdf>
- Κυπριακές Εταιρείες Διεθνών Επιχειρήσεων (ΚΕΔΕ):
http://www.fbscopyrus.com/assets/mainmenu/522/docs/REPORT_CYPRUS_COMPANYIES.pdf.
- Focus Business Services, Κυπριακές Εταιρείες:
<http://www.fbsglobal.com/INFOCYPRUS.pdf>.
- Σταγάκη, Κυπριακές Εταιρίες:
<http://www.netserve.gr/attachments/File/cyprus.pdf>.
- Andreas Neocleous & Co, Introduction to Cyprus Law, Λεμεσός, 2000:
<http://www.neocleous.biz/en/download/ebook/neobook.pdf>
- Handelszeitung, CH/Zwölftes Doppelbesteuerungsabkommen nach OECD-Standard paraphiert, 23.7.2009:
<http://www.handelszeitung.ch/unternehmen/chzwoelftes-doppelbesteuerungsabkommen-nach-oecd-standard-paraphiert>
- Schweiz, Österreich und Luxemburg rücken vom Bankgeheimnis ab, 13.3.2009, www.spiegel.de
- http://www.bverfg.de/entscheidungen/rk20101109_2bvr210109.html
- Ein unwiderstehliches Angebot, ραδιοφωνική εκπομπή της 2.2.2010:
<http://www.dradio.de/dlf/sendungen/hintergrundpolitik/1118224/>
- www.schufa.de
- http://wirtschaft.t-online.de/steueraffaere-deutsche-hsbc-kunden-muessen-zittern/id_21570434/index
- www.liechtenstein.li.
- <http://www.steuerhinterziehung-liechtenstein.de/bankgeheimnis-liechtenstein.html>
- <http://levin.senate.gov/imo/media/doc/PSI.TaxHavenAbuseAct.071211.pdf>
- http://www.gsis.gr/forologikos_odigos/xrisimes_plirofories/genikes_plirofories/fylladio-greek.pdf